

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS

FORVM

Acta Juridica et Politica

XIII. évfolyam
2. szám

SZEGED
2023

Redigunt:

TAMÁS ANTAL, ZSUZSANNA JUHÁSZ, KRISZTINA RÚZS MOLNÁR, ZSOLT SZOMORA, NORBERT VARGA

Collegium scientiae actorum:

ATTILA BADÓ, MÁRTA DEZSŐ, ZSUZSANNA FEJES, KLÁRA GELLÉN,
ATTILA HARMATHY, JÓZSEF LICHTENSTEIN, BARNA MEZEY,
GÁBOR ROKOLYA, ARNDT SINN, BÉLA SZABÓ, ISTVÁN SZABÓ,
GERHARD THÜR

Editors:

MÁRTA GÖRÖG, ZSÓFIA KAPRINAY

Redigit:

MÁRIA HOMOKI-NAGY

Nota

FORVM Szeged

Szerkesztőbizottság:

ANTAL TAMÁS, JUHÁSZ ZSUZSANNA, RÚZS MOLNÁR KRISZTINA,
SZOMORA ZSOLT, VARGA NORBERT

A folyóirat tudományos testülete:

BADÓ ATTILA, DEZSŐ MÁRTA, FEJES ZSUZSANNA, GELLÉN KLÁRA,
HARMATHY ATTILA, LICHTENSTEIN JÓZSEF, MEZEY BARNA,
ROKOLYA GÁBOR, SINN ARNDT, SZABÓ BÉLA, SZABÓ ISTVÁN,
THÜR GERHARD

Szerkesztők:

GÖRÖG MÁRTA, KAPRINAY ZSÓFIA

Főszerkesztő:

HOMOKI-NAGY MÁRIA

Műszaki szerkesztő:

MARVANEK JUDIT

Kiadja

GÖRÖG MÁRTA
dékán

Kiadványunk rövidítése

FORVM Szeged

ISSN 0324-6523 Acta Universitatis Szegediensis

ISSN 2063-2525 FORVM Acta Juridica et Politica

A kötet a Magánjogot Oktatók Egyesületének XII., a Magánjogot Oktató Fialok XVII. éves rendes konferenciája alkalmából, az *MTA SZAB Gazdasági Jogi Munkabizottság támogatásával készült.*

TARTALOMJEGYZÉK

BAKOS-KOVÁCS KITTI A szellemi tulajdonvédelem újkori dogmatikai alapjai.....	5
BÁNYAINÉ SZEPESI BETTINA A szakértői vélemény garanciális biztosítékai.....	13
ÁDÁM BOÓC The Rules of Procedure of the Arbitration Court of the Hungarian Chamber of Commerce and Industry in force since 30 December 2022, concerning liability of arbitrators.....	21
CSÉFFAI ATTILA CSABA A más eljárásban kirendelt szakértő véleményének felhasználása a polgári perben....	27
FARKAS CSABA A törvényességi felügyeleti eljárás új arca.....	35
FAZAKAS ZOLTÁN JÓZSEF A szindikátusi szerződés és a társasági hűség.....	41
GOMBOS KATALIN – SELNICEAN LÁSZLÓ A fogyasztói jogérvényesítés lehetőségei az online térben.....	49
EDIT KRISTON The regulation background of „Sharenting” in Hungary.....	59
MOLNÁR JUDIT A közjegyző előtti egyezségi eljárás és a fizetési meghagyási eljárás kapcsolata a három millió forintot meg nem haladó pénzkövetelések érvényesítése körében.....	67
NAGY ADRIENN Gondolatok a végrehajtási jog elévüléséről.....	77
NYILAS ANNA Mesterséges intelligencia alkalmazása a polgári perben: lehetőségek és kihívások....	89
SZIVÓS KRISTÓF Gondolatok az individualizációs és a szubsztanciálási elméletekről a legújabb magyar perjogi kodifikáció tükrében.....	103
TÓTH BARBARA Határozatok / közokiratok / egyezségek.....	111
TŐKEY BALÁZS Az öröklési szerződésre alkalmazandó szabályokról.....	127

BAKOS-KOVÁCS KITTI*

A szellemi tulajdonvédelem újkori dogmatikai alapjai

„...az úttörő tudomány műveléséhez szükség van tudományos és szellemi kockázatvállalásra is.”

(W. Thomas Boyce: *Orchideák és pitypangok*)¹

I. A kutatás célkitűzései és módszertana

A szellemi tulajdonvédelem jogi szabályozása mély nemzetközi gyökerekből táplálkozik. Az Európai Unió tagállamaiban a nemzetközi egyezményekben meghatározott normák nemzeti jogokra gyakorolt magánjogi hatásai különös figyelemmel kerülnek új megvilágításba az unió nemzetközi szervezetekben és nemzetközi egyezményekben betöltött tagságából fakadóan 2009 után.² Jelen kutatás kérdése, hogy a szellemi tulajdonvédelem nemzetközi jogi keretrendszere közös globális rendszertani és fogalmi alapokat képezve határozza meg a szellemi tulajdonvédelem nemzeti szabályozásának magánjogi dogmatikáját. A jelenkori globális és európai jogfejlődés stádiumában kimutatható,³ hogy a szellemi tulajdon védelmének nemzetközi elismerését és alapját képező nemzetközi egyezmények egyben olyan magánjogi anyagi jogi előírásokat határoznak meg, amelyek az egyes államok hazai szabályozásában is bírhatnak közvetlen hatással.

A kutatás módszertana nemzetközi alapokon nyugvó analitikus rendszertani megközelítés, amely a hazai szellemi tulajdonvédelmi szabályozás globális és regionális dogmatikai metszeteinek újkori interpretációját célozza. Ennek keretei között a kutatás elsődleges jogforrások feltárására épül a nemzetközi egyezmények normaszövegének, valamint az Európai Unió vonatkozó másodlagos jogforrásainak textuális vizsgálatával. Jelen tanulmány összegző téziseket szintetizál. Kevés szakirodalmi bázis kapcsolódik a szellemi tulajdon védelmét szolgáló nemzetközi egyezmények értelmezéséhez. A dogmatikai tisztaság jegyében - a kutatás célkitűzéseit tekintve - a nemzetközi egyezmények-

---

* adjunktus, SZTE Állam- és Jogtudományi Kar

¹ BOYCE, W. THOMAS: *Orchideák és pitypangok – A magabiztos és az érzékeny gyerekek is lehetnek boldogok.* Libri Kiadó. Budapest, 2019. 140. p.

² BLUTMAN LÁSZLÓ: *Az Európai Unió joga a gyakorlatban – a Brexit után.* HvgOrac. Budapest, 2020. 112–124. pp.

³ COING, HELMUT: *A jogfilozófia alapjai.* Osiris. Budapest, 1996. 124–125. pp.

hez született kommentárok, útmutatók, valamint az uniós szabályozás felépítését közvetlenül vizsgáló szakirodalmi álláspontok előtérbe helyezése indokolt. Ebből fakadóan a kutatás ezen fázisában még tudatosan kerültek kirekesztésre azon modernkori szakirodalmak, amelyek akár a szellemi tulajdonvédelem idegen nyelven elérhető nemzetközi összefoglalását vagy nemzeti szintű interpretációját adják.

A kutatás eredményeit torzító tényezőként jelentkezik, hogy nyelvi korlátok okán nem volt lehetőségem a nemzetközi egyezmények hivatalos nyelvi változatainak összevetésére. Ezen kívül szükségesnek mutatkozott az egyes jogrendszerek magánjogában megjelenő, eltérő nemzetállami dogmatikai hagyományoktól való függetlenítés, ugyanakkor kimutatható, hogy ezen törekvés nem érvényesülhet totálisan, hiszen a TRIPS-egyezmény alapján (1) a szellemi tulajdonjogok érvényesítése során figyelembe kell venni a nemzeti szabályozás közötti különbségeket, (2) alapelveként érvényesül, hogy a nemzeti szabályozás kialakítása során maximálisan figyelemmel kell lenni a fejlődő országok adottságaira.⁴ (3) A TRIPS-egyezmény univerzális értéként ismeri el, hogy a szellemi tulajdonjog magánjog.⁵ Ez utóbbi feltételezi a magánjog univerzális jogelméleti alapjait és egyetemes jogi karakterisztikáját.⁶

II. A szellemi tulajdon nemzetközi védelmének jelentősége

A szellemi tulajdon védelmének központi fogalma a szellemi tulajdon. A WIPO honlapján elérhető meghatározás szerint *'intellectual property (IP) refers to creations of the mind'*.⁷ A szellemi tulajdon jogi oltalmának előfeltétele az ész intellektuális alkotótevékenységének eredménye. Az emberi alkotótevékenység a személyiség szabad kibontakozását szolgálja. A szellemi tulajdonjogok kizárólagos jogot biztosítanak az oltalom jogosultjai számára, ebből fakadóan a szellemi tulajdon védelme jogi védelmet takar; jogi elismerés nélkül nem létezik. A privátautonómia talaján és annak primátusát is megjelenítve a TRIPS-egyezmény világszinten ismeri el, hogy a szellemi tulajdon jogi védelme a magánjog eszköztárával biztosított. Ebből fakadóan a szellemi tulajdonnal kapcsolatos jogsértések polgári bíróság előtt a nemzeti eljárásjogok alkalmazásával érvényesíthetőek.⁸

A szellemi tulajdon nemzetközi szintű jogi elismerése ugyanakkor nem csupán a speciális tárgyú nemzetközi egyezmények világszintű hálózatában ölt testet. Az UNESCO víziója, hogy *'peace must be built upon the intellectual and moral solidarity of humanity'*,⁹ így a szellemi tulajdon jogi védelme egyben a béke megteremtésének és fenntartásának garanciális bástyája.

⁴ STERLING, J.A.L.: *TRIPS Agreement – Copyright and related rights*. European Communities. Luxembourg, 2000. 3. p.

⁵ 1998. évi IX. törvény az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretében kialakított, a Kereskedelmi Világszervezetet létrehozó Marrakesh-i Egyezmény és mellékleteinek kihirdetéséről. Preambulum.

⁶ COING 1996, 179–180. pp.

⁷ *What is Intellectual Property?* <https://www.wipo.int/about-ip/en/> (2023. 06. 30.).

⁸ TRIPS-egyezmény 42. cikk.

⁹ KÉRÉVER, ANDRÉ: *The Universal Copyright Convention*. <https://en.unesco.org/courier/news-views-online/universal-copyright-convention> (2023. 06. 30.).

III. A védett jogi tárgy

Előzményi jogelméleti kutatások alapján megállapítható, hogy a jogképzés középpontjában az ember áll;¹⁰ az emberi működés egyetemes alapja képezi így egyben a védett jogi tárgy alapjait. Magánjogi történeti és jogelméleti kutatások támasztják alá a magánjog lélektani, pszichológiai eredőit,¹¹ az alkotótevékenység értelmezése így jelenkorunkban a pszichológiatudományokból eredeztethető. Bár a védett jogi tárgy jóval szélesebb és bővebb tárgyalás tárgyát képezi, a kutatás mégis ezen kis szelet bemutatásának szeretne figyelmet szentelni.

A védett jogi tárgy az emberi alkotótevékenység. Az alkotótevékenység definitív meghatározását nem nyújtják a nemzetközi egyezmények.

Az alkotótevékenység öngyógyító folyamat. Ennek keretei között pszichológiai megközelítésben a „megbetegedett” személyiség – figyelembe véve az egyén személyiségtulajdonságait, szociális környezeti hatásait¹² – a személyiségén belül tudatos döntési folyamatok nyomán a gyakorlati cselekvés sajátos összerendezettségében megjelenő eredeti vagy új külvilági eredményt hoz felszínre.¹³ Az egyén szabad döntési joga (1) szeretne-e gyógyulni, (2) a gyógyulást személyiségét kibontakoztató és egyben kifejező alkotótevékenység keretei között szeretné-e megtenni. (3) Az egyén a privátautonómia talaján szabadon teheti meg ezen önkifejezését az egyéni akarat szabad érvényesülésének magánjogi határait tiszteletben tartva.¹⁴

Az alkotótevékenység elismerése ugyanakkor társadalmi szükséglet is, amelynek jogi védelme így feltétlenül szükségessé válik.¹⁵ A kreativitás a Maslow-piramis alapján az önmegvalósítás szükséglete.

A kreatív alkotótevékenység az ember sajátja, amely determinálja a jogvédelem alanyát.

¹⁰ BAKOS-KOVÁCS KITTI: *A magánjogról – történetiségében és a modern jogfejlődés tükrében*. In: Farkas Csaba – Görög Márta – Hegedűs Andrea – Kaprinay Zsófia – Pákozdi Zita – Varga Imre (szerk.): Ünnepi kötet Dr. Szabó Imre egyetemi tanár 70. születésnapjára. Acta Universitatis Szegediensis FORVM Acta Juridica et politica. XI. 3. szám. Szeged, 2021. 13–24. pp.

¹¹ SZÁSZY-SCHWARZ GUSZTÁV: *Parerga – Vegyes jogi dolgozatok*. Athenaeum. Budapest, 1912. 6. p.; MENSKI, WERNER: *Comparative Law in a Global Context – The Legal Systems of Asia and Africa*. Cambridge University Press. New York, 2006. 39. p.; GESSNER, VOLKMAR – HOELAND, ARMIN – CSABA, VARGA: *European Legal Cultures*. Dartmouth. Aldershot, Brookfield USA, Singapore, Sydney, 1996. 107.p., 111. p., 114. p.

¹² GANI, MARY W.: *Creative Autonomy, Copyright and Popular Music in Nigeria*. palgrave macmillan. Cham. Switzerland, 2020. 25. p.

¹³ GABORA, LIANE: *Psychology of Creativity*. In: Carayannis, Elias G. (Ed.): *Encyclopedia of Creativity, Invention, Innovation, and Entrepreneurship*. Springer, New Delhi, 2013. 1515–1520. pp.

¹⁴ *Magánjog*. In: Márkus Dezső (szerk.): *Magyar jogi lexikon*. V. kötet. Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1904. 307–308. pp.

¹⁵ SZILÁGYI PÉTER: *Jogi alaptan*. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest, 2011. 248–249. pp., 251. p.

IV. A szellemi tulajdon védelmének nemzetközi és uniós jogi rendszeréből levezethető alaptételek magánjogi hatásai hazánkban

Az Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény elismeri, hogy a szellemi tulajdon védelme az emberi jogok része;¹⁶ további kutatások részét kell, hogy képezze a szellemi tulajdonvédelem alapjogi eredőinek feltárása, amely elengedhetetlenül szükséges a gyorsan változó és innovatívan fejlődő világban a magánjogi dogmatika megszilárdításához.¹⁷

Az alapelvek jogban, illetve magánjogban betöltött többes funkciója¹⁸ arra enged következtetni, hogy a TRIPS-egyezmény alapelvei és céljainak át kell hatnia a szellemi tulajdon oltalmát biztosító nemzeti magánjogi előírások kialakítását mind a jogalkotásban, valamint a belső szabályozó normákban, azok tartalmában, értelmezésében.

A szellemi tulajdonvédelem oltalmi formái az alkotótevékenység eredményeképpen a külvilágban megjelenő alkotás tárgya szerint klasszifikálhatóak. A jogi védelem szempontjából előfeltétel, hogy az alkotás megfeleljen a nemzeti jogszabályokban foglalt, a jog által előírt kritériumoknak. Amennyiben az állam tagja azon nemzetközi egyezményeknek, amelyek globális szinten egységes jogi előírásokat fektetnek le a jogi védelem előfeltételeként, akkor a nemzeti szabályok nemzetközi alapokon nyugodva világszinten azonos, vagy legalábbis hasonló fogalmakra és alapelvekre épülő jogi védelmet teremtenek meg. A kutatás további célkitűzéseiként jelenik meg a nemzetközi alapokon nyugvó definitív fogalmi készlet interpretatív kidolgozása.

A tárgyi jog elsődleges feldolgozásán alapulva¹⁹ megállapítható, hogy a szerzői jog területét átfogó Berni Uniós Egyezmény (továbbiakban: BUE) magánjogi hatásai többértően érvényesülnek, figyelemmel hazánk uniós tagságára is. Az egyezmény tagállami magánjogi előírásokkal való kapcsolata normatani szempontból akként értékelhető, hogy (1)

¹⁶ *The Universal Copyright Convention – UNESCO*. <https://en.unesco.org/courier/news-views-online/universal-copyright-convention> (2023. 06. 30.); XIONG, PING: *An International Law Perspective on the Protection of Human Rights in the TRIPS Agreement: An Interpretation of the TRIPS Agreement in Relation to the Right to Health International Studies in Human Rights*. Martinus NIJHOFF Publishers, Leiden-Boston, 2012. 244–245. pp.

¹⁷ Az emberi jogok „a modern jog normatív alapokon nyugvó mély struktúrájának szerves részei”. Lásd: TUORI, KAARLO: *Legal Culture and General Societal Culture*. In: Wilhelmsson, Thomas – Paunio, Elina – Pohjolainen, Annika (Ed.): *Private Law and the Many Cultures of Europe*. Kluwer Law International, Netherlands, 2007. 32. p., 35. p.

¹⁸ ALPA, GUIDO: *General Principles of Law*. Annual Survey of International & Comparative Law Vol. 1, Iss. 1, Article 2. <http://digitalcommons.law.ggu.edu/annlsurvey/vol1/iss1/2> (2023. 06. 30.); DACI, JORDAN: *Legal Principles, Legal Values and Legal Norms: are they the same or different?* Academicus – International Scientific Journal <https://academicus.edu.al/nr2/Academicus-MMX-2-109-115.pdf> (2023. 06. 30.); BOÓC ÁDÁM: *Gondolatok az alapelvek szerepéről Magyarország új Polgári Törvénykönyvében*. In: Grad-Gyenge Anikó (szerk.): *Szociális elemek az új Ptk-ban*. Acta Caroliensia Conventorum Scientiarum Iuridico-Politicarum VII. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Budapest, 2013. 11–15. pp.; LESZKOVEN LÁSZLÓ: *A polgári jog alapelvei*. Konferencia-előadás, elhangzott 2023. június 9-én Miskolcon a POT XXVIII. Polgári Jogot Oktatók Országos Találkozóján a „10 éves a Ptk.” című konferencián

¹⁹ MENYHÁRD ATTILA: *A polgári jog tudománya Magyarországon*. In: Jakab András – Menyhárd Attila: *A jog tudománya – Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*. hvgorac. Budapest, 2015. 219. pp.

egyrészt világszinten határoz meg olyan alapköveket, mint a szerzői mű, továbbá alapelveket, mint a vagyoni jogok átruházhatósága.²⁰ A nemzetközi jogban gyökerező terminológiai meghatározásokat – főszabály szerint – ugyanakkor függetlenül kell értelmezni a nemzetállami jogszabályokban foglalt meghatározásoktól.²¹ (2) *Iure conventionis*-ként érvényesül a szerzőség, valamint az idézés joga.²² (3) Minimumrendelkezéseket kínál a védelmi időre vagy a jogviszony tartalmára, a szerzőt megillető személyhez fűződő és vagyoni jogokra nézve.²³ (4) A BUE 5. cikke alapján meghatározott esetekben a szerzők nem csupán a nemzeti jogszabályokban foglalt jogokat élvezik, hanem közvetlenül azokat is, amelyeket az egyezmény külön megad. (5) A szabályozás a jogi védelem alanyát, tárgyát, a védelmi időt, a felhasználás egyes eseteit, a jogérvényesítés alapjait, határforgalommal kapcsolatos kérdéseit öleli fel, de nem terjed ki a szerzői művek kontraktuális felhasználásával kapcsolatos magánjogi egységesítésre.

Az Európai Unió bíróságának joggyakorlatában kialakult tétel, hogy az unió keretei között megvalósuló jogharmonizáció során az irányelvekben foglalt alapvető szerzői jogi fogalmakat autonóm módon²⁴ a Berni Unió Egyezmény alapján a tagállamokban egységesen kell értelmezni (például szerzői mű, analógia alapján származékos mű jelentése). Ennek jogalapja, hogy bár az Európai Unió a Berni Unió Egyezményben közvetlenül nem részes állam, azonban tagja az Egyetemes Szerzői Jogi Egyezménynek, amely a Berni Unió Egyezmény 1-21. cikkeit, valamint mellékletét kötelezően alkalmazni rendeli.²⁵ Érdekes jogértelmezési helyzetet teremt az, amikor az Európai Unió bíróságai a tagállamokra nézve kötelezően alkalmazandó uniós jogi fogalmakká emelve értelmezik a Berni Unió Egyezményben foglalt szerzői jogi alapintézményeket. Számos esetben az uniós jogi fogalmakra épülő harmonizáció ezen egységesen értelmezendő definíciókra épülve további utat nyit a tagállami részletszabályok alkalmazása felé (például többszörösítés, terjesztés, nyilvánossághoz közvetítés, nyilvánossághoz történő továbbközvetítés esetében). A nem harmonizált területeken a szerzői jogról szóló tv. (1999. évi LXXVI. törvény, továbbiakban: Sztj.) vonatkozó §-ait a nemzetközi jog fényében szükséges értelmezni (például a szerző személyhez fűződő jogai, a nyilvános előadás joga, az átdolgozás joga). A védelmi idő esetében nem szükséges a nemzetközi és uniós harmonizációra tekintettel további jogértelmezési módszer alkalmazása, hiszen mindkét esetben minimumkövetelmények érvényesülnek, így az Sztj. 31. §-a alkalmazandó. A szabad felhasználás jogalapját szintén a tagállami részletszabályok adják akkor is, ha harmonizációra sor került; uniós jogi fogalmak ehelyütt nem detektálhatóak.

²⁰ FICSÓR MIHÁLY: *Guide to the Copyright and Related Rights Treaties Administrated by WIPO*. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/891/wipo_pub_891.pdf (2023. 06. 30.), 46. p.

²¹ BOGSCH, ARPAD: *The Law Of Copyright Under The Universal Convention*. Sythoff–Bowker, Leyden–New York, 1964. 67. p.

²² VON LEWINSKI, SILKE: *International Copyright Law and Policy*. Oxford University Press, Oxford, 2008. 129. p.

²³ VON LEWINSKI 2008, 132. p.

²⁴ FAZEKAS JUDIT: *Az EU jogrendszer*. In: Osztovits András (szerk.) EU-jog. Budapest, HvgOrac, 2015. 220–225. pp.

²⁵ Például: C-310/17. *Levola Hengelo BV v Smilde Foods BV*. [2018] ECLI:EU:C:2018:899.

Az ipari tulajdon védelme a technológiai műszaki alkotások, ipari minták és a megkülönböztetésre szolgáló megjelölések jogi oltalmát szolgálja.²⁶ A nemzetközi egyezmények elemzéséből felállítható az a csoportosítás, miszerint az ipari tulajdon oltalmi formái között lajstromba vételhez kötött a szabadalmi oltalom, a használati mintaoltalom, a formatervezési mintaoltalom, a védjegy, valamint az egyes árjelzők, míg a kereskedelmi név védelme esetében nem szükséges bejelentés vagy lajstromoztatás.

A feltaláló jogi oltalma *iure conventionis*. A territorialitás nyomán és ezirányú uniós harmonizáció hiányában a nemzeti jog nemzetközi jog fényében történő értelmezése képezi a jogalkalmazás alapját. Az ipari tulajdon egyes oltalmi lehetőségeit eltérő nemzetközi egyezmények rendezik azzal, hogy az államok számára kínált minimumrendelkezéseken túlmenően kimutatható az a magánjogi hatás, hogy a szabadalom esetében a jogi védelem anyagi jogi előfeltételei,²⁷ a védjegy nemzetközi karakterisztikáját adó közös fogalmi alapkő,²⁸ valamint a földrajzi megjelölések jogi meghatározói a TRIPS-egyezmény keretei között kerültek globális szinten elfogadásra.²⁹ Regionális szintű jogi oltalom feltételei nem jelentik a nemzeti előírások harmonizációját.

A TRIPS-egyezmény 39. cikke alapján nemzetközi szinten kerül elismerésre és megállapítható, hogy a fel nem tárt információ a szellemi tulajdon keretei között jogi védelemben részesül. A fel nem tárt információ jogi feltételeire vonatkozó keretrendelkezéseket és iránymutatásokat az egyezmény megadja a nemzeti jogalkotók számára. Nemzetközileg érvényesülő korlát ugyanakkor, hogy a fel nem tárt, titkos információ nem használható fel a tisztességes verseny korlátozására. A jogi védelem a keletkezéssel automatikusan fennáll mindaddig, amíg a kritériumfeltételek teljesülnek; nem szükséges hozzá lajstromoztatási eljárás lefolytatása. A jogi oltalom nem időbeli keretek között érvényesül, hanem a jogszabályban meghatározott feltételek fennállása és teljesülése határozza meg a jogi védettség tényét. Az oltalom jogosultja az ellenőrzést gyakorló személyt, amely akár természetes személy, akár jogi személy is lehet.³⁰ A fel nem tárt információ részét képezhetik alkotótevékenység eredményeképpen létrejött (1) szerzői jogilag védett, ugyanakkor nyilvánosságra nem hozott művek, (2) nem lajstromoztatott, így jogilag szabadalmi-, használati minta- vagy formatervezési mintaoltalom alatt nem álló, de minőségükben és színvonalukban találmányként és alkotásként megjelenő innovatív megoldások. Ezen kívül a fel nem tárt információ magában foglalhat olyan információkat és ismereteket is, amelyek nem emberi alkotótevékenység keretei között kerültek kialakításra vagy annak eredménye nem a szellemi tulajdonvédelem oltalmi formái által hagyományosan elismert és oltalmazott közvetett tárgyban ölt testet.

²⁶ TAUBMAN, ANTONY – WAGER, HANNU – WATAL, JAYASHREE: *A Handbook on the WTO TRIPS Agreement*. Cambridge University Press. New York, 2012. 2. p.

²⁷ TAUBMAN – WAGER – WATAL 2012, 97-100. pp.

²⁸ TAUBMAN – WAGER – WATAL 2012, 57. p.

²⁹ *WIPO Intellectual Property Handbook: Policy, Law and Use*. WIPO, https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/intproperty/489/wipo_pub_489.pdf (2023. 06. 30.), 2008. 349–354. pp.

³⁰ TAUBMAN – WAGER – WATAL 2012, 126-129. pp.; Lásd még részletesen: JENEI GÁBOR: *A know-how jogi oltalma az új polgári törvénykönyv és az Európai Unió üzlettitok-védelmi irányelvjavaslatának elemzése alapján – II. rész*. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2016/1. 5–25. pp.

Az Európai Unió WTO-tagságából fakadóan,³¹ valamint az üzleti titok védelméről szóló irányelvvel megvalósított harmonizáció következtében a fel nem tárt információ, üzleti titok kapcsán is felmerül annak a jogértelmezésnek a lehetősége, hogy egyrészt (1) az irányelv uniós jogi fogalmakat fektet le, másrészt pedig (2) az üzleti titok fogalmát a TRIPS-egyezményben foglalt fel nem tárt információ meghatározásával összhangban szükséges értelmezni,³² amelyhez a továbbiakban (3) a tagállami részletszabályok társulnak.

A hatékonyan működő szellemi tulajdonvédelem egyidejűleg feltételezi az innovációs eredmények társadalom felé történő disszeminálását, a technológia transzferjét.³³ Az innovációs jog a szabályozás céljából fakadóan a szellemi tulajdonvédelem részének tekinthető akkor is, ha szabályozási tárgyában nem kizárólagos jogi monopólium megteremtését biztosítja a jogosult számára, hanem a szellemi tulajdon hasznosításának további jogi keretrendszerét teremti meg, nem csupán a magánjog eszközével. Az innovációs jog nemzeti rendelkezéseken alapul az egyetemes alapelvek figyelembe vételével. Közös fogalmi értelmezésre irányuló nemzetközi törekvés eddig a tudomány és az OECD keretei között indult meg. A TRIPS-egyezmény alapelvei és céljai az innováció nemzetállami jogi előírásai számára olyan nemzetközi támpontokat jelentenek, mint a versenykorlátozó megállapodások tilalma (ide sorolva hazánk szempontjából az Európai Unió versenyjogát is), a fejlődő országok segítése, a technikai segítségnyújtás, valamint a szabványok szerepe. Nemzetközi jogi referenciakerete nem nemzetközi egyezményekben ölt testet, hanem OECD kézikönyvekben.³⁴

V. A kutatási tézisek összegzése

A szellemi tulajdonvédelem egyes formáitól, az államok nemzetközi szervezetekben betöltött tagságától, valamint nemzeti szabályozásától függően különféle képpen érvényesülnek a nemzeti jogalkalmazásban államközi alapokon nyugodva. A hazai szabályozás regionális szintű nemzetközi keretrendszerét képezi az Európai Unió joga is.

Az uniós jogon keresztül a nemzetközi joggal kimutatható ezen sajátos együttműködés nyomán, valamint a szerzői jog egyes részterületeit sporadikusan érintő uniós harmonizáció következtében a hazai szerzői jog erősen fragmentálttá vált, ahol a jogalapot nem minden esetben a nemzeti szabályok alkalmazása jelenti és kifinomult érzékenység szükséges a megfelelő jogértelmezési technika megválasztásához.

Az ipari tulajdon védelmét biztosító nemzetközi egyezmények magánjogi hatásai a biztosított jogok elismerése tekintetében szűkebb körben nyitnak olyan jogértelmezés felé

³¹ Lásd részletesen: HORVÁTHY BALÁZS: *A szellemi tulajdonjogok védelme és az EU közös kereskedelempolitikája*. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2013/1. 5–17. pp.

³² DEZSÓ MÁRTA – VINCZE ATTILA: *Magyar alkotmányosság az európai integrációban*. hvgorac. Budapest, 2012. 117. p.

³³ BOGSCH 1964, 3. p.

³⁴ SZLOBODAN, VUKOSZAVLYEV – POLERECZKI ZSOLT – KOVÁCS BENCE: *Az innováció fogalmának fejlődése*. In: Fehér András: *Egészségügyi kutatások*. Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar. Debrecen, 2019. 1886–188. pp.; *The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities – Oslo Manual 2018 – Guidelines for collecting, reporting and using data on innovation, 4th edition*. OECD, European Union, 2018.

lehetőséget, ahol a nemzetközi szinten meghatározott normák közvetlenül hatolnának be a tagállami magánjogok rendszerébe.

Az innovációs jogot a TRIPS közös referenciakerete, valamint az OECD együttműködés alapján a tudomány jelenlegi állása szerint a feltörekvő jogfejlődés jellemzi.

KITTI BAKOS-KOVÁCS

DOGMATIC FOUNDATION OF INTELLECTUAL PROPERTY LAW IN MODERN TIMES

(Summary)

Legal regulation of intellectual property law feeds on deep international roots. Membership of the European Union in international organizations and conventions throws new light to the effects of the international conventions declared norms on national private law. In some cases, rules regarding international conventions – particularly on copyright law – determine such private law definitions and conditions that have a direct impact on domestic law. Depending on legally protected forms of intellectual property, memberships in international organizations and legal regulation of national laws, various prevalence and legal interpretation on the basis of sophisticated sensitivity can be shown.

Method of scientific research is analytical interpretation based on international funds that gives cross-section between international, regional and legal regulation of intellectual property. Primary sources, international commentaries were detected during the research with textual examination of international conventions and secondary legal sources of the European Union in order to reach the greater degree of dogmatic purity.

According to the TRIPs Agreement intellectual property rights are private rights. National regulation of copyright law has a highly fragmented character in Member States of the European Union, that doesn't always mean the application of national norms. Domestic protection of industrial property has to be interpreted in the light of international law in absence of harmonization in the EU. National rules of innovation are based on international universal principles, taking into consideration the requirements of competition law. Some international efforts can be detected in OECD guidelines.

BÁNYAINÉ SZEPESI BETTINA*

A szakértői vélemény garanciális biztosítékai

I. Bevezetés

A szakértők igénybevétele régóta neuralkikus pontja a magyar igazságszolgáltatásnak. A tudományos, technikai ismeretek az emberi élet minden szegmensében, így a jogértvényesítés különböző területein is meghatározó jelentőséggel bírnak. Ugyan a különböző eljárásokban főszabály szerint a szabad bizonyítás elve érvényesül, a különleges – tudományos, technikai – szakismeretet igénylő tények megállapítása kétségkívül a szakértő kötelessége. A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban Pp.) XXI. fejezet 300. § (1) bekezdése értelmében „*Szakértőt kell alkalmazni, ha a jogvita kereteinek meghatározásához vagy a perben jelentős tény megállapításához, megítéléséhez különleges szakértelem szükséges.*” A bírósági eljárásban tény-, és jogkérdések merülhetnek fel, és a szakértői vélemény tárgya mindig valamilyen ténymegállapítás.

A bíróság a szakértő igénybevitelével az adott jogkérdés eldöntéséhez szükséges vizsgálatok körét szakkérdéssé, vagyis jogi kompetencia keretében nem megítélhető kérdéssé minősíti. Mindebből következik, hogy – a kirendelésre tett indítványban vagy a bíróság általi kirendelésben foglalt – a szakértői vizsgálat keretében megválaszolandó kérdések meghatározása legpontosabban szakértő részéről történhet.

A szakértő jogkérdésben nem foglal álláspontot, a szakkérdés megválaszolására törekszik és a lefolytatott vizsgálatot követően konklúziót von, ugyanakkor továbbra is a bíróság hatáskörébe tartozik a szakértő által megállapított szakmai tények, következtetések alapján az ügyre vonatkozó jogi következtetések, a jogi ítélet meghozatala. Felmerül a kérdés, mi történik, ha a szakértő által elkészített vélemény aggályos, ellentmondásos, vagy megalapozatlan? Születhet-e az eljárásban olyan ítélet, amely ilyen szakértői véleményen alapul? A szakértői vélemények megfelelése érdekében számos garanciális biztosíték van, így állásponatom szerint kiszűrhető és korlátozható azon vélemények felhasználása, melyek megalapozatlanok, kompetencia hiányával készültek, aggályos vagy ellentmondásos tartalommal születtek.

---

* PhD. hallgató, Debreceni Egyetem Marton Géza Doktori Iskola

II. A szakértői vélemény garanciális biztosítékai

1. Kompetencia

Az adott szakkérdés megválaszolására akkor alkalmas a szakértő, ha az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről szóló 9/2006. (II. 27.) IM rendelet előírásai teljesülnek.¹ Katona Géza szerint a szakértői kompetencia a feltett kérdések, valamint a határozatban az igénybe vevendő szakterületek megjelölése alapján értékelhető.²

Ugyan a szakértők a szakvélemény elején nyilatkoznak arra vonatkozóan, hogy kompetenciával rendelkeznek-e, teljesen mást jelent az, hogy milyen szakterület kapcsán rendelkezik oktatási szakismerettel, amely bejegyzésre került a névjegyzékbe és teljesen mást jelent, hogy tényleges szakértelemmel bír-e adott szakkérdés megválaszolása körében. Gyakran előfordul – és számos esetben már a kirendelést követően –, hogy az igazságügyi szakértők névjegyzékében az adott szakterülettel ugyan rendelkezik a szakértő, de tényleges szakmai tudással, tapasztalattal a szakkérdés megválaszolására nem. Ilyen például, hogy egy fogyasztásmérő-szkevény esetén nem elegendő villamosmérnöki végzettséggel rendelkezni, villamosközműgazdász szakismerettel is bírni kell.

A szakértelem kapcsán Németh János és Kiss Daisy úgy fogalmaz „Ahhoz, hogy valaki szakértő legyen, kizárólag szaktudás szükséges. A kirendelés szempontjából közös hogy a szakértő honnan szerezte az ismereteit, a kirendelő hatóság felelőssége és egyben mérlegelési jogköre, hogy a megfelelő szakértelemmel rendelkező személyt rendelje ki a szakvélemény elkészítésére. Egyetlen szakmai működési kritérium az, hogy a szakkérdésekre vonatkozó válaszokat ismerje, és az általa előadottakat, mint saját legjobb meggyőződését közölje a bírósággal.”³

Egy jogvita során felmerülő bizonyítandó tények és körülmények olyan széles tartományban mozognak, hogy az adott szakterületeken belül is szükség van a specializálódásra. A kompetencia követelménye megkívánja, hogy a szakértő tényleges szakértelemmel rendelkezzen és megbízható, alapos, indokolt szakértői véleményt adjon. Ennek kapcsán nem értek egyet a Németh János és Kiss Daisy által megfogalmazottakkal, hiszen elengedhetetlen, hogy kizárólag olyan szakértő adjon szakvéleményt az adott szakkérdések kapcsán, aki magas szakértelemmel és szakmai jártassággal, tudással rendelkezik.

Mint ahogyan azt Wirth Béla és Ferenczi Miklós is kifejtette „A nem megfelelő szakértői kompetencia alapján adott szakvélemény más szakértő kirendelését és így az eljárás elhúzódtását eredményezi, vagy megalapozatlansági, felderítetlenségi problémákhoz és adott esetben az ítélet hatályon kívül helyezéséhez vezethet.”⁴ Egyetértek a

¹ NOGEL MÓNIKA: *Igazságügyi szakértői vélemények hitelt érdemlősége a büntetőeljárásban*. Pécs, 2018. 222. p.

² KATONA GÉZA: *Valós vagy valótlan?* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1990. 308. p.

³ NÉMETH JÁNOS – KISS DAISY: (szerk.) *A polgári perrendtartás magyarázata*. Complex Kiadó Kft. Budapest, 2007. 1000. p.

⁴ WIRTH BÉLA – FERENCZ MIKLÓS: *A szakértővé válás, a szakértői névjegyzék és a szakértői kompetencia egyes kérdései* In: *A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban, Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló vélemény*. Budapest. 2014. 49–50. pp.

Wirth Béla és Ferenczi Miklós által leírtakkal, ugyanis kodifikációs törekvések voltak arra, hogy a polgári perek során a perkoncentráció elve érvényesüljön. Amennyiben aggályos, ellentmondásos, megbízhatatlan szakértői vélemény születik az adott jogvita során – amely alkalmatlan arra, hogy indokolt és alapos ítélet szülessen – úgy nem csak az eljárás szükségtelen elhúzódása, hanem szükségtelen perköltségek generálása várható.

Az Igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény (a továbbiakban Szaktv.) definiálja a kompetenciavétség fogalmát, amely szerint „*kompetenciavétség az a fegyelmi vétség, amelyet az igazságügyi szakértő az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képzési és egyéb szakmai feltételekről szóló rendeletben meghatározott rendelkezések megszegésével követ el.*”⁵

2. Pártatlanság – függetlenség

A Szaktv. 3. § (1) bekezdése szerint az igazságügyi szakértő feladata, hogy a hatóság kirendelése vagy megbízás alapján, a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménnyel, a függetlenség és pártatlanság követelményének megtartásával döntse el a szakkérdést, és segítse a tényállás megállapítását.⁶ A szakértői pártatlanság és függetlenség a szakértői tevékenység egyik alapkövetelménye.

A szakértői függetlenség elvével szorosan összefüggő rendelkezés – mely a Pp. rendelkezései közül is kiolvasható – hogy nem csak a kirendelt, de a megbízás alapján eljáró magánszakértőt sem lehet utasítani a szakvélemény tartalmát érintően és a szakmai szabályokon nem lehet túllépnie. Az Szaktv. ugyan külön csak a magánszakvélemény esetében hangsúlyozza, hogy a megbízótól nem fogadhat el ilyen utasítást a szakértő, a szakértői tevékenység céljának meghatározásába [Szaktv. 3. § (1) bekezdés]⁷ – ahol a szakértő függetlenségét és pártatlanságát általános követelménnyé teszi a törvény – immanensen beletartozik az is, hogy a kirendelés alapján eljáró szakértő sem fogadhat el utasítást a szakmai tartalom tekintetében a bírótól.

A pártatlanság és függetlenség követelménye jellemzően a magánszakértői intézmény igénybevétele során merül fel, ugyanis a bíróság által kirendelt szakértő esetén a Felek aligha kérdőjelezik meg a pártatlanság és függetlenség elvének érvényesülését. Noha számos esetben figyelhető meg, hogy adott jogterületen az adott bíróság ugyanazt a szakértőt rendeli ki több azonos, vagy hasonló jogvita esetén. Ennek szakmai indokai vannak, hiszen amennyiben a szakértő alapos szakértői vizsgálatot végez, megfelelő kutatási módszereket alkalmaz, melyekből a szakirodalmat is figyelembe véve jól alátámasztott, megindokolt, aggályoktól mentes szakértői véleményt hoz, úgy természetesen a legközelebbi jogvita elbírálása során is felmerül a tényleges kompetenciára való igény. Magánszakértői intézménynél szükségképpen felmerül a kérdés a másik fél részéről, hogy egy egyoldalúan, megbízás alapján eljáró szakértő véleménye mennyiben tekinthető pártatlannak és függetlennek? Hogyan viszonyul a magánszakértői vélemény

⁵ Igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény (a továbbiakban Szaktv.) 2. § 10. pont.

⁶ Szaktv. 3. § (1) bek.

⁷ Szaktv. 3. § (1) bek.

a perbeli esélyegyenlőség és tisztességes eljárás elveihez? Fontos megjegyezni, hogy a magánszakértői vélemények esetén az eljáró bíróságok górcső alá veszik a magánszakértői véleményt és az azt megelőzően lefolytatott magánszakértői vizsgálatot is, és amennyiben felmerül a gyanúja annak, hogy a Pp. 303. § foglalt rendelkezéseknek nem felelnek meg a vizsgálat körülményei, úgy a magánszakértői vélemény bizonyítékként nem kerül értékelésre.

3. Tudomány és tudományosság

A tudományt sokféleképp definiálhatjuk. Hétköznapi értelemben a tudomány alatt olyan ismeretalkotó tevékenységet értünk, amelynek eredménye a természet, a társadalom, a gondolkodás összefüggéseiről alkotott, igazolható, bizonyítható ismeretrendszer.⁸

Az Szaktv. 3. § (1) bekezdése a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készült szakértői vélemény iránti követelményt fogalmazza meg, tehát tudomásul veszi, hogy a szakértői módszer nem minden esetben felel meg a tudományosság követelményeinek.⁹

A tudományos módszer értelmezhető tapasztalati, kísérleti, vagy elméleti megközelítésben. A tudományos módszer által folytatott vizsgálat a jelenség megfigyelésével kezdődik, melyet a hasonló jelenségekre vonatkozó korábbi kutatásokkal való összehasonlítás követ. Itt jelenik meg elsőként a szakirodalmi visszatekintés, melyet követően a vizsgálatot végző egyfajta hipotézist állít fel. A hipotézis kialakítása során elengedhetetlen annak szemléltetése, hogy milyen eredmények várhatóak a vizsgálat lefolytatása következtében, hiszen ezzel tudjuk később megállapítani, hogy igazoltuk vagy cáfoltuk-e a feltevésünket. A szakértői vizsgálat a gyakorlati mérések, elemzések végzésével folytatódik, amelyknél a kapott eredményeket a vélt eredményekkel vetjük össze, így konklúzióként megállapíthatjuk, hogy igazolható vagy cáfolható a hipotézis, amely kapcsán már nincs más hátra, mint hogy teóriát állítsunk fel a lefolytatott vizsgálat és kapott eredmények után.

A szakértői vélemények során elengedhetetlen és szükségképpeni feltétel, hogy a szakértő az adott szakkérdésre vonatkozóan a korábbi, tudományos tanulmányokhoz, szakirodalmi munkákhoz nyúljon vissza.

A szakértői vélemény megbízhatóságát támasztja alá, valamint a szakértői vizsgálat alaposságát jelenti, ha az alkalmazott vizsgálati módszer a szakirodalomban is ismert, valamint a kapott következtetések is igazolhatóak a szakirodalomban foglalt korábbi vizsgálatok eredményeivel. A szakértői véleményből ugyanis egyértelműen ki kell tűnnie az alkalmazott vizsgálati módszernek – és nem csak akként, hogy a szakértő azt a szakvélemény elején szemléltette röviden – hanem a szakértői vélemény egésze alatt, mint az értekezés vezérfonala jelen kell lennie épp úgy, mint a konklúzióknak.

⁸ HORNYACSEK JÚLIA: *A tudományos kutatás elmélete és módszertana*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem. 2014. 16. p.

⁹ Szaktv. 3. § (1) bek.

Vannak esetek, amikor tudományos megalapozottságú vizsgálati módszer nem alkalmazható, hiszen olyan tényekről kell szakvéleményt formálni és adni, amely ezzel a módszerrel eleve nem vizsgálható. Ilyen lehet például az írásszakértő által adott szakvélemény, egy végintézkedés érvénytelensége iránti perben vagy az ember személyiségének jelenségeire adott szakvélemény egy gondnokság alá helyezés iránti perben.

4. Megbízhatóság és érvényesség

Ez a két fogalom egymással szorosan összefüggő és mégsem azonos fogalmak. A validitásnak nélkülözhetetlen feltétele az, hogy a teszt, amelyet a vizsgálat során a szakértő elvégez, alapvetően megbízhatósággal rendelkezzen. „Ekként, a validitás minden esetben nagyban függ a megbízhatóságtól.”¹⁰

Kertész Imre szerint a megbízhatóság azzal függ össze, hogy reprodukálható-e a kapott eredmény. „Különböző szakemberek egymástól függetlenül ugyanazon mérések regisztrátumának értékelése alapján milyen arányban jutnak ugyanarra a következtetésre.”¹¹

Erdei Árpád ennél kritikusabban fogalmaz: „A szakértő módszer megbízhatósága felfogásom szerint azt mutatja, hogy a módszer segítségével általában milyen pontossággal és mennyire reprodukálhatóan lehet az adott kérdést megválaszolni. ... a megbízhatóság inkább a módszer egzaktságának és az eredmény reprodukálhatóságának mutatója.”¹² Validnak tekinthető az a szakértői vélemény, amely megbízható vizsgálati módszerek alapján, helytálló szakmai ténymegállapítások és a következtetések mentén biztos logikai alapon nyugszik, és ez alapján bizonyíték szolgáltatására alkalmas.¹³

A szakvélemény hiteltérdemlőségének vizsgálata során merül fel minőségügyi kérdésként, hogy az alkalmazott módszer megbízható-e.¹⁴ A szakvélemény vonatkozásában a megbízhatóság nem a következtetésekre, hanem az alkalmazott vizsgálati módszerre vonatkozik. A módszer megbízhatósága azt mutatja, hogy a módszer segítségével általában milyen pontosan és mennyire reprodukálhatóan lehet az adott kérdést megválaszolni.¹⁵ Ebből adódóan megbízhatónak tekintendő az a módszer, vagy eszköz, amelynek segítségével tudományosan igazolható tézisek alapján azonos vagy ugyanazon eredményre jut, amelynek elengedhetetlen feltétele, hogy azonos körülmények között történjen a vizsgálat. A megbízhatóság tehát a módszer egzaktságának és az eredmény reprodukálhatóságának a mutatója.¹⁶ Fentiek alapján tehát a megbízhatóság, azaz a reliabilitás azt mutatja meg, hogy az adott módszer mennyire pontos eredményt szolgáltat, és az mennyire reprodukálható, melyek a korlátai.

¹⁰ NOGEL, 2018. 149. p.

¹¹ KERTÉSZ IMRE: *A poligráfus vizsgálat helye a büntetőeljárásban I. rész.* Főiskolai Figyelő. 1990/2. sz. Budapest, 1990. 117. p.

¹² ERDEI ÁRPÁD: *Tény és jog a szakvéleményben.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1987. 154. p.

¹³ VÁRDAI VIKTÓRIA JÁDE: *A szakértői vélemények megbízhatósága és validitása.* 2013. 372. p.

¹⁴ VÁRDAI, 2013. 370. p.

¹⁵ VÁRDAI, 2013. 369. p.

¹⁶ ERDEI ÁRPÁD: *Tény és jog a szakvéleményben.* Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1987. 154. p.

5. *Megalapozottság vizsgálata*

Ahhoz, hogy a szakértő a hozzá intézett szakkérdésre megalapozott választ tudjon adni, nélkülözhetetlen, hogy a vizsgálat lefolytatásához szükséges iratok, információk, adatok rendelkezésére álljanak. Egy megalapozott, tudományos, jól indokolt szakvélemény mellett – amelyet tudományos módszerekkel lefolytatott vizsgálatokkal és a szakirodalmi előírásokat is figyelembe véve adtak – bármilyen egyéb bizonyítási eszköz is merül fel, az ítélet alapját akkor is a szakértői vélemény fogja képezni.¹⁷

A szabad bizonyítás elve az eljáró bíróságokat arra kötelezi, hogy először eldöntse, hogy a szakvéleményt elfogadja-e vagy esetleg alapos kétely merül fel arra vonatkozóan, hogy aggályos, hiányos a szakvélemény. Ez a bíróság értékelési feladatát – formai és tartalmi követelmények mentén való vizsgálatát – jelenti, melynek során ha hitelt érdemlőnek és megalapozottnak találja a szakértői véleményt, úgy a perben bizonyítékként értékeli.

Akkor érvényes és megalapozott egy szakértői vélemény, ha megalapozott módszerekkel, helyálló szakmai ténymegállapításokon alapul, az eredmények pedig biztos logikai alapokon nyugszanak. Akkor beszélhetünk megalapozott módszerről, ha a tudomány és a technika jelenlegi állása alapján egy megbízható, érvényes és korszerű módszernek tekinthető. Ha a lefolytatott vizsgálat és az alkalmazott módszer megalapozott, akkor az eredményekből vont konklúzió és a szakértői vélemény is az, hiszen a szakvélemény megalapozottsága tekintetében az alkalmazott módszer megfelelőségének megalapozottsága a legnagyobb kritérium.

6. *Aggályos, hiányos szakvélemény kiküszöbölése*

A Pp. nem definiálja az aggálymentesség fogalmát, de iránymutatást ad arra vonatkozóan, hogy mikor minősül a szakértői vélemény aggályosnak. Ennek alapján a Pp. 316. § alapján ezek a fogyatékoságok különösen akkor állnak fenn, ha a kirendelt szakértő szakvéleménye

- „a) hiányos, nem tartalmazza a szakvélemény jogszabályban előírt kötelező tartalmi elemeit,
- b) homályos,
- c) önmagával, a perbeli adatokkal ellentétes,
- d) egyébként a helyességéhez nyomatékos kétség fér.”¹⁸

A magánszakértői vélemény akkor tekinthető aggályosnak, ha

- „a) az (1) bekezdésben meghatározott eset áll fenn,
- b) a magánszakértő e törvény szerinti perbeli kötelezettségeit nem teljesítette,

¹⁷ CSIRMAZ LÁSZLÓ: *Joggyakorlat elemzés – Szakértői bizonyítás – Szakértői kompetencia*. In: A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban, Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló vélemény. Budapest. 2014. 64. p.

¹⁸ Pp. 316. § (1) bek.

- c) annak kiegészítése az ellenfél kérdései vonatkozásában nem történt meg,
- d) annak kiegészítése az ellenfél magánszakértői véleményével szemben a szakkérdés vonatkozásában fennálló ellentét indokai tekintetében, szóban nem történt meg,
- e) közte és az ellenfél magánszakértői véleménye között szakkérdésben ellentét áll fenn, és az a)–d) pontban foglalt okok egyik magánszakértői vélemény tekintetében sem állnak fenn.”¹⁹

Ha egy szakértői vélemény aggályos, nem csak azt jelenti, hogy a szakértői vélemény alkalmatlan arra, hogy alapos, indokolt bírósági határozat támfala legyen, hanem azt is, hogy a szakértő kompetenciája erősen megkérdőjelezhető. A szakértői vélemény akkor jó, ha a garanciális biztosítékok érvényesülnek. Az aggályos szakvélemény ugyan utóbb kiküszöbölhető [a Pp. 313. § (2) bekezdése alapján „A felek a szakvéleményre vagy a szakértővel nem közölt, lényeges perbeli adatokra vonatkozóan a szakértőhöz kérdések feltevését és azt is indítványozhatják, hogy a szakértő a szakvélemény aggályossága kiküszöböléséhez szükséges felvilágosítást adja meg.”]²⁰ mégis sok esetben csak perhatékonyági és pergazdaságossági megfontolások miatt kerül felhasználásra a kirendelt szakértő által adott szakvélemény, amely azonban dogmatikailag még aggályosnak mondható.²¹

III. Összegzés

A szakértői vélemények garanciális biztosítékai – melyeket a tanulmányban röviden ismertettem – a minőségi kritériumoknak való megfelelési vizsgálatát biztosítják, valamint a szakértői tevékenység feletti kontrollt teszik lehetővé. Ugyan a szakértő kirendelése során az eljáró bíróság nem rendelkezik a szükséges szakmai kompetenciával, hogy a felmerült szakkérdést megválaszolja, ezen biztosítékok mégis segítségül szolgálnak arra, hogy a szakértői vélemény értékelése során az eljáró bíróság döntést hozzon elsődlegesen abban a kérdésben, hogy a szakértői vélemény bizonyítási eszköznek tekinthető-e. Habár a minőség egyik legfőbb garanciáját a szakértő személye és a szakértő kompetenciája jelenti, amely kapcsán jelentőséggel bír a szakértői kinevezés, a továbbképzés és a névjegyzékbe történő felvétele az adott szakterületeknek, mégis gyakorta fordul elő, hogy az adott szakértő aggályos szakvéleményt ad. A szakértői véleménnyel szemben támasztott garanciális biztosítékok egyaránt vonatkoznak a kirendelt szakértő, a magánszakértő és a más eljárásban kirendelt szakértő által adott szakértői véleményekre is. Amennyiben a szakvélemények alapjául szolgáló szakértői vizsgálatok lefolytatása ezen biztosítékoknak megfelelnek, úgy a perben megalapozott, megbízható bizonyítási eszköz képezheti a bírósági ítéletek alapját.

¹⁹ Pp. 316. § (2) bek.

²⁰ Pp. 313. § (2) bek.

²¹ MOLNÁR AMBRUS: *A szakértő kirendelésének jogalkalmazási kérdései*. In: A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban, Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló vélemény. Budapest. 2014. 132. p.

BETTINA SZEPESI BÁNYAINÉ
GUARANTEES OF THE EXPERT OPINION
(Summary)

The use of experts has long been a sticking point in the Hungarian justice system. Pursuant to Chapter XXI, Section 300 (1) of Act CXXX of 2016 on the Code of Civil Procedure (hereinafter referred to as the „Code of Civil Procedure”), „An expert shall be engaged if special expertise is required to determine the scope of the dispute or to establish or assess a fact of significance in the dispute.” In court proceedings, questions of fact and law may arise and the subject of the expert's opinion is always some kind of factual finding. Scientific and technical knowledge is of crucial importance in all aspects of human life, including the various areas of law enforcement. Although, as a rule, the principle of freedom of proof applies in the various proceedings, it is undoubtedly the duty of the expert to establish facts requiring special - scientific or technical - expertise.

The safeguards for expert opinions, which I have briefly described in this study, ensure that they meet the quality criteria and provide control over the expert's work. Although the court does not have the necessary professional competence to answer the technical question raised when appointing the expert, these safeguards help the court to decide, in the first instance, whether the expert opinion can be considered as evidence when assessing the expert opinion. Although one of the main guarantees of quality is the person and competence of the expert, in which the appointment, training and registration of experts in the relevant fields of expertise are important, it is nevertheless often the case that the expert gives an expert opinion which raises concerns. The safeguards for expert opinions apply equally to opinions given by seconded experts, private experts and experts seconded in other procedures. If the conduct of the expert examinations on which the expert opinions are based complies with these safeguards, the court's judgments may be based on reliable evidence which is well founded in the case.

ÁDÁM BOÓC*

The Rules of Procedure of the Arbitration Court of the Hungarian Chamber of Commerce and Industry in force since 31 December 2022, concerning liability of arbitrators

The Rules of Procedure of the Arbitration Court attached to the Hungarian Chamber of Commerce and Industry have been amended as of 31 December 2022 (“2022 Rules of Arbitration”). The amendment was adopted by the Presidency of the Arbitration Court attached to the Hungarian Chamber of Commerce and Industry (“Hungarian Arbitration Court”) on the basis of the recommendations of the working group chaired by Professor István Varga.

Among the amended provisions, there are several that directly or indirectly affect the issue of arbitrator liability, so in this paper will specifically deal with the provisions of the 2022 Rules of Arbitration that may affect the arbitrator's liability.¹

Paragraph 22(1) of the Rules of Procedure has been amended and a new paragraph (3) has been added: “§ 22 [Adoption] (1) *The arbitrator shall accept the nomination by signing and submitting to the Court of Arbitration a declaration accepting the nomination or appointment as arbitrator, as the case may be, in the Annex to these Rules, no later than 30 days from the date of the notification. The arbitrator shall ensure the accuracy of the terms of the acceptance throughout the proceedings and shall disclose to the Arbitration Council, the Parties and the Arbitral Tribunal any changes thereto that affect the proceedings. (2) The mandate of the arbitrator shall be established by the acceptance of the nomination or appointment. (3) By accepting the appointment of an arbitrator, the arbitrator undertakes to perform his/her duties as arbitrator in accordance with the provisions of the Rules of Procedure.*(emphasis added)”

---

* PhD, full professor, Head of the Institute of Private Law Studies, Vice-Dean, Karoli Gaspar University of the Reformed Church in Hungary

¹ For a full description of the amendment to the Rules of Procedure, see SCHMIDT RICHARD: *More Than a Facelift? New Hungarian Arbitration Rules Take Off in 2023*. Available at <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2023/01/05/more-than-a-facelift-new-hungarian-arbitration-rules-take-off-in-2023/> (last accessed on 25. 01. 2023.).

According to the internal working paper prepared for the Board of the Hungarian Arbitration Court, the rationale for these amendments can be summarised as the time limit for the submission of the acceptance statement to the Court of Arbitration in paragraph (1) and the new paragraph (3) are intended to ensure the efficiency and further expediting of the formation of the Board and the conduct of the proceedings.

While the author agrees with this reasoning, two important issues need to be mentioned with regard to the arbitrator's responsibility. If one accepts the general rule that the arbitration agreement is concluded by the signing of the arbitration statement – and, accordingly, by the arbitrator submitting it to the parties or to the arbitral institution – the obligation to deliver the acceptance statement to the institution within a certain time limit can be considered as the first actual contractual obligation of the arbitrator. In the author's opinion, this is part of the contractual and not of the pre-contractual relationship (to which *culpa in contrahendo* could apply), since the arbitral tribunal does not make any substantive statement with legal effect in relation to the arbitral relationship after the receipt of the statement of acceptance. It should be noted that not all arbitral institutions have such a rule. Among the major international arbitration institutions, the ICC is an example, where the selection process for the arbitrator is based on the fact that the arbitrator nominated by the parties, either individually or jointly, must be expressly confirmed by the Secretary General of the ICC in order to be appointed. The ICC Rules of Arbitration 2021 (as before) contain the following provision in this regard in Article 13(2):² “*The Secretary General may confirm as co-arbitrators, sole arbitrators and presidents of arbitral tribunals persons nominated by the parties or pursuant to their particular agreements, provided that the statement they have submitted contains no qualification regarding impartiality or independence or that a qualified statement regarding impartiality or independence has not given rise to objections. If the Secretary General considers that a co-arbitrator, sole arbitrator or president of an arbitral tribunal should not be confirmed, the matter shall be submitted to the Court.*”³

Under this Article, the ICC Secretary-General shall confirm the arbitrator in office if the statement of acceptance submitted by the arbitrator does not contain a qualification as to independence or lack of impartiality or a qualification which has not given rise to an objection. The Secretary General shall report the confirmation to the ICC Court at a subsequent session of the ICC Court. In the event that the Secretary General considers that the confirmation of an arbitrator, a sole arbitrator or the chairperson of a panel should not be confirmed, the matter shall be referred to the arbitral tribunal. All this is relevant to our topic because, in light of the above, the ICC provisions show that the arbitrator's statement of acceptance cannot in itself create an arbitration agreement, as constitution of the arbitral tribunal is required. It also follows that, until this is done, there is no contract, but at most

---

² For a presentation of the ICC Rules of Procedure 2021 in Hungarian, see BOÓC ÁDÁM: *Észrevételek az ICC 2021. évi Választottbírósi Eljárási Szabályzatához (ICC Arbitration Rules 2021)*. In: Udvary Sándor (szerk): *70 Studia in Honorem Imre Szabó. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar.* Budapest, 2021, 56. p.; KOROM VERONIKA: *Az ICC Nemzetközi Választottbírósi 2021-es Választottbírósi Szabályzata.* *Gazdaság és Jog* 2021/3. 8–10. pp.

³ For the text of the ICC Rules of Procedure 2021. see: <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/rules-of-arbitration/> (last accessed on 25. 01. 2023.).

a pre-contractual relationship in an ICC arbitration, which may have an impact on the arbitrator's liability at this stage of the legal relationship.

Our second comment relates to the new paragraph (3) of Rule 22 of the Rules of Procedure of 2022. The fact that by accepting the mandate of the arbitrator the arbitrator undertakes to perform his/her duties as arbitrator in compliance with the provisions of the Rules of Procedure of 2022 is a declaration that the Rules of Procedure of 2022, with all their provisions, including the rule on limitation of liability, are an unequivocal part of the arbitration agreement. Analysing the relevant rules of several arbitral institutions (e.g. ICC, AAA), Professor Emilia Onyema stresses the same in her monography.⁴

Paragraphs 43 and 44 have been amended in the context of the judgment. An important turn has been added to section 43(2) of the Rules of Procedure of 2022: “*Article 43 (2) The award shall be in writing and signed by the members of the arbitration panel. In the case of proceedings of more than one arbitrator, the signatures of the majority of the members shall be sufficient, provided that the reasons for the lack of signature shall be indicated and certified by the Arbitral Tribunal on the award.* (emphasis added)”.

According to the reasoning in the internal working paper prepared for the Board of the Hungarian Court of Arbitration, the authority and integrity of the arbitral tribunal is protected if the reason for which an arbitrator did not sign the award is documented in an institutionalized way – declared by the arbitral tribunal. It also follows that the documentation of the lack of signature does not depend on the arbitrator refusing to sign and/or participating in the decision or being prevented from doing so.

The following paragraph (3) is added to Article 44 of the Rules of Arbitration: “(3) *The arbitrator who signs the award may add a written dissenting opinion to the award, which shall be placed in a sealed envelope with the case file. The President of the Arbitral Tribunal may, in justified cases, allow access to the separate opinion. The separate opinion shall not contain information concerning the internal deliberations of the arbitrators.*”

This provision also aims to preserve the authority and integrity of the arbitral tribunal and to prevent, as the working paper puts it, the occurrence of unacceptable arbitral conduct that has occurred in practice and has led to the disclosure of the secret of deliberations.

The background to this amendment is with the purpose of being familiar with the practice of the MKIK (Hungarian Chamber of Commerce and Industry) in this regard and was made available in a letter by János Burai-Kovács, President of the Arbitration Court of the Hungarian Chamber of Commerce and Industry who noted that the dissenting opinion was placed in writing in a closed form in case file. Moreover, János Burai-Kovács mentioned that during annulment proceedings the judges accessed the dissenting opinion and made it available to the parties. János Burai-Kovács also stresses that the dissenting opinion is an independent, dissenting professional opinion which the arbitrators have the right to communicate.⁵

⁴ See ONYEMA, EMILIA: *International Commercial Arbitration and the Arbitrator's Contract*. Routledge, Abingdon, 2010. 104–117. pp.

⁵ See BURAI-KOVÁCS JÁNOS: *A megújult Kereskedelmi Választottbíróság első három évének gyakorlati tapasztalatairól. Ajánlások*. In: Tájékoztató Füzetek. (szerk.: SZAKÁL R.). Budapest, 2022. pp. 132–133.

In connection with the above, we would also like to make clear that arbitral awards have also been annulled by Hungarian courts for reasons related to the closure of deliberations. In this respect, we refer to decision No. BH 2017.4.126. published in the Court Decisions 2017, issue IV. This decision stated that if, according to the Rules of Procedure of 2011 of the arbitral tribunal, the panel renders its judgment in closed session, the requirement of "closed session" means that the members of the panel must render the judgment in such a way that they can discuss the legal issues raised in the case in a meeting held *in camera*, at the same time, in direct argument with each other. Violation of this provision of the Rules of Procedure of 2011 is a ground for annulment of the arbitral award under Article 55(1)(e) of the former Arbitration Act of 1994.

All this naturally gives good reasons to the amendment of the new Rules of Procedure as described above. As regards the liability of the arbitrator, the question arises whether, if the arbitrator intentionally violates the rules of closed deliberation, i.e., for example, by providing information on the dissenting opinion, he/she can be held liable for the damage caused, since the exception to the limitation of liability in Article § 50 the Rules of Procedure of 2022 (intent or gross negligence) may apply. In the author's view, it is also theoretically possible that a breach of the deliberative privilege may cause damage not only to the parties to the arbitration but also to third parties, and in that case, too, Article 50 of the Rules of 2022. would apply, as explained in detail here.

In Annex 2 (Schedule of Fees) to the Rules of Procedure, a paragraph (4) has been added to Article 53 as follows: "*Article 53.4) The Court of Arbitration shall be entitled to reduce the fees of the arbitral tribunal if the arbitral tribunal fails to deliver the award to the Court of Arbitration within 45 days as provided for in Article 43.3 and has not requested an extension of this time limit. The difference in the fees in such a case shall be placed in the reserve fund.*"

As it is known, one of the most elementary obligations of an arbitrator is to render a judgment, however, the author's position is that the arbitrator's delay may cause harm to the parties not only by rendering the judgment, but also by other procedural acts in the proceedings.

A similar rule to the new paragraph (4) of Article 53 can also be found in the rules of arbitration of other arbitral institutions. On 17 December 2015, the decision of the Bureau of the Court of Arbitration (Bureau), which was promulgated by the Court of Arbitration in plenary session also held on the same day, deals with the legal consequences of draft judgments sent to the Court of Arbitration by arbitrators who were unlawfully late.

Under the ICC Rules of Arbitration, draft judgments are to be sent by the arbitrators to the ICC Court, where they are reviewed under the *scrutiny* procedure before being finalised.

If the ICC arbitral award is delivered by the arbitrators beyond the period provided under Article 31 of the ICC Rules 2021, the ICC Court may, unless it finds that the delay is justified by factors beyond the control of the arbitrators or exceptional circumstances exist, reduce the arbitrators' fees under paras. 152- 155 of the ICC Note to Parties and the

Arbitral Tribunal on the Conduct of the Arbitration under the ICC Rules of Arbitration (2021) by certain percentages going up to 20% or more depending on the extent of delay⁶:

Emanuela Truli points out that, according to her own interpretation, the 1987 IBA Rules of Ethics propose an alternative remedy for the loss of the arbitrator's misconduct – the loss of entitlement to remuneration.⁷ In Truli's view, however, this is an insufficient remedy. Although the aggrieved parties do not have to pay the arbitrator's fees, they must bear the other costs incurred in connection with the arbitration, as well as the consequences of delay. This remedy also provides little incentive for the arbitrator to avoid misconduct, as a party who has benefited from the arbitrator's misconduct may be willing to compensate the arbitrator or pay his fees in other ways. Thus, the arbitrator may even effectively waive the arbitrator's remuneration in the main case as described above in order to possibly obtain future arbitration assignments from the party that benefited from the arbitrator's misconduct.⁸

Although this arbitral conduct is essentially based on a presumption, it can certainly be agreed that setting aside the award of an arbitrator alone cannot compensate for the damages caused by the arbitration. We would like to reiterate that, according to the new provision of the Hungarian Court Rules of Arbitration analysed here, the reduction of fees resulting from the delayed delivery of the award will not be returned to the parties to the proceedings, but will be paid into the Court of Arbitration's reserve fund, which is intended to cover the arbitrator's fees of a new panel in the event of a new arbitration following a possible annulment proceeding.

BOÓC ÁDÁM

A MAGYAR KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA MELLETT SZERVEZETT ÁLLANDÓ VÁLASZTOTTBÍRÓSÁG 2022. DECEMBER 31. NAPJA ÓTA HATÁLYOS ELJÁRÁSI SZABÁLYZATÁNAK LÉNYEGES KÉRDÉSEI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A VÁLASZTOTTBÍRÓ FELELŐSSÉGÉRE

(Összefoglaló)

A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Mellett Szervezett Állandó Választottbírószág Eljárési Szabályzata 2022. 12. 31. napi hatállyal módosult. A módosított Eljárési Szabályzatnak több olyan pontja van, amely közvetlenül vagy áttételesen érinti a választottbíró felelősségét. A jelen tanulmány röviden ezeket a szabályokat mutatja be. Ekként említésre kerül az, hogy a választottbírói elfogadó nyilatkozat megtétele immáron határidőhöz

⁶ Available at <https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2020/12/icc-note-to-parties-and-arbitral-tribunals-on-the-conduct-of-arbitration-english-2021.pdf> (last accessed on 25.01.2023.)

⁷ For the text of the *IBA Rules of Ethics for International Arbitrators*. https://www.acerislaw.com/wp-content/uploads/2021/03/iba_publications_ethics_arbitrators_1987.pdf (last accessed on 25.01.2023.)

⁸ See in this regard TRULI, EMMANUELA: *Liability v. Quasi-Judicial Immunity of the Arbitrator. The Case Against Absolute Arbitral Immunity*. *The American Review of International Arbitration* 2006. 19-20. pp.

kötött, hogyan kell eljárni abban az esetben, ha valamelyik választottbíró az ítéletet nem írja alá, miként lehet hozzáférést biztosítani a választottbíróági különvéleményekhez. Bemutatásra kerül az is, hogy új lehetőségként a választottbírói ítélet írásba foglalásával késedelembe eső választottbírói tanács tiszteletdíjának csökkentésére sor kerülhet. Az új eljárási szabályoknak természetesen számottevő gyakorlata jelenleg nincsen, csak következtetni lehet arra, hogy a módosított szabályok a gyakorlatban miképpen kerülnek alkalmazásra.

CSÉFFAI ATTILA CSABA *

A más eljárásban kirendelt szakértő véleményének felhasználása a polgári perben

I. Bevezetés

A hazai eljárásjogban kijegecesedett bírói gyakorlatnak számított, hogy a szakértő igénybevételenek kötelezettsége nem feltétlenül jelentette az újabb szakértői vélemény készítését.¹ A más eljárásban készült szakvélemény felhasználása ugyanis számottevő módon kihatott az eljárás gyorsabb és gazdaságosabb lebonyolításáért. *Grósz Tamás* szerint ennek a bírói gyakorlatból kiolvasható minimális feltétele a lényegében azonos tényállás,² a ténykérdés egyezősége, a szakvéleménynek a tárgyalás anyagává tétele, a készítés és a felhasználás közötti viszonylag rövid időköz, valamint a megismerés és a kérdésfeltevés lehetőségének a biztosítása.³ Mindez egybecseng a Debreceni Ítéltábla elvi jellegű döntésével, melyben kifejtette, hogy a bíróság felhasználhatja azonos tényállás mellett, azonos szakkérdés eldöntésére a más ügyben beszerzett szakvéleményt is, feltéve, hogy azt a tárgyalás anyagává teszi és a felek megismerhetik. Lényeges eljárási szabálysértésnek minősül, ha a bíróság nem biztosítja a félnek a szakvélemény megismerését és az arra vonatkozó észrevétel előterjesztésének lehetőségét.⁴ *Grósz* azonban hangsúlyozta, „az ilyen szakvélemény az újabb eljárásban a [korábbi] szabályok alapján [...] csak okiratként értékelhető, készítője pedig »csupán« tanúként hallgatható ki”.⁵ Ezen változtatott a jogalkotó, amikor a bírói gyakorlatot törvényi szintre emelve lehetővé tette, hogy a bizo-

---

* PhD-hallgató, DE Állam- és Jogtudományi Kar

¹ BH 1986. 277.

² BH 1989. 98.; BH 1986. 227.; BH 1986. 455.; BH 1977. 211.

³ BH 1989. 98.; BH 1986. 227.; BH 1986. 455.; BH 1977. 211.

⁴ BDT 2006. 1483.

⁵ GRÓSZ 2011, 26. p.

nyító fél a peres eljárástól eltérő eljárásban, ugyanazon szakkérdés vonatkozásában készült szakvéleménnyel bizonyítson,⁶ amivel elkerülhetővé válik az „ugyanazon bizonyítás felvételének többszörözése eljárásonként”,⁷ ami a pergazdaságosság és a perek észszerű időn belül történő befejezése mellett hat.

II. Más eljárásban készült szakvélemény

A polgári perrendtartásról szóló törvény szerint a szakértő a fél megbízása vagy kirendelés alapján, indítványra alkalmazható.⁸ A kirendelt szakértő pedig kétféle módon kerülhet a perbe, vagy más eljárásban rendelték ki és adott szakvéleményt, vagy a folyamatban lévő perben rendelik ki és ad szakvéleményt.⁹ Legfontosabb megkülönböztető jegye a kirendelt szakértők alkalmazásának, hogy míg az első esetben a szakvélemény a bizonyítási indítvány előterjesztésekor már létezik, addig az utóbbi esetben még nem. Ugyanakkor ezen különbség igen jelentős, hiszen a már elkészült szakvélemény eredményének ismeretével komoly perbeli előnyre tehet szert az arra hivatkozó fél, melynek következményeit a törvény nem mindig vesz kellő súllyal figyelembe.

A törvény nem sorolja fel azokat a más eljárásokat, amelyben készült szakvélemény felhasználását megengedi. Egyetlen kritériumot fogalmaz meg csupán, mégpedig azt, hogy a bizonyító fél csak és kizárólag kirendelt szakértő szakvéleményét használhatja fel,¹⁰ miközben a más eljárásban alkalmazott magánszakértő szakvéleményét nem.¹¹ Nagy Adrienn szerint a szóba jöhető eljárások köre igen tág, az lehet más polgári peres/nemperes eljárás, büntető-, szabálysértési- vagy választott bírósági eljárás.¹² Véleményem szerint azonban a törvényből nem vonható le olyan következtetés, hogy az csak a hazai eljárásokra terjed ki, így a más tagállamban folyó eljárások szintén ide sorolhatók. A számos lehetséges eljárások közül a legtöbb figyelmet azonban mégiscsak az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló 2008. évi XLV. törvényben szabályozott közjegyző előtti előzetes bizonyítás, valamint igazságügyi szakértő kirendelése, illetve az igazságügyi szakértő nemperes eljárásban történő kirendeléséről és ezzel összefüggésben a Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról szóló 2005. évi XLVIII. törvény szerinti eljárás érdemel tekintettel arra, hogy ezen eljárásokat éppen ilyen céllal hozták létre.

⁶ A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény indokolása 306. §-hoz.

⁷ SZABÓ ANDREA: *Más eljárásban kirendelt szakértő, mint a perkonzentráció eszköze*. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Budapest, 2021. 106. p.

⁸ Pp. 300. § (3) bek.

⁹ SZABÓ IMRE: *A polgári perrendtartásról szóló törvény tervezetének újításai II. (Tizenharmadik Magyar Jogászgűlés)*. Magyar Jogász Egylet. Budapest, 2016. 170. p.

¹⁰ A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény indokolása a 306. §-hoz.

¹¹ A magánszakértői vélemény ismételt felhasználása a magánszakértő alkalmazására irányadó szabályok szerint történik.

¹² NAGY ADRIENN: *Bizonyítás*. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartáshoz*. Wolters Kluwer. Budapest, 2019. 804. p.

III. Más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazása

A más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazását a törvény külön cím alatt, jóllehet csupán egyetlen szakaszban tárgyalja, de számos rendelkezést találunk a kirendelt szakértő szabályai között is,¹³ Elkülönülését rendszertanilag a párhuzamos szakértői módok kizárása mögött találjuk meg, azonban sok esetben ez gyenge érvek bizonyulhat. A szakértői bizonyítási mód rögzülésén kívül a Pp. 306. §-ába a szakvélemény felhasználásának indítványozása, benyújtása és kiegészítése került.

1. A szakvélemény felhasználásának indítványozása

A Pp. 306. § (1) bekezdése alapján a bizonyító fél a más eljárásban kirendelt szakértőnek a szakkérdés tárgyában készített szakvéleménye felhasználását indítványozhatja, mely normaszöveget a Pp. 300. § (1) bekezdésével, a 275. § (1) bekezdésével, valamint a 276. § (1) és (5) bekezdésével együtt kell alkalmazni.¹⁴ A Kúria Konzultációs Testülete (a továbbiakban: KT) szerint ezt úgy kell értelmezni, hogy a más eljárásban kirendelt szakértőnek a szakkérdés tárgyában készített szakvéleménye felhasználását kizárólag a bizonyító fél indítványozhatja; vagyis erre a bizonyító fél ellenfelének nincs jogosultsága. Az azonos oldalon álló bizonyító felek pedig csak egyetlen, más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleményének beszerzését indítványozhatják. A KT ehhez hozzáteszi, hogy a bizonyító fél ellenfele ugyanakkor attól nincs elzárva, hogy a más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleményét felhasználva a bizonyító fél indítványa útján szolgáltatott szakvélemény esetleges aggályosságát állítsa.¹⁵ Mindez akkor jelent problémát, ha több szakértői vélemény is rendelkezésre áll. Ennek egyik esete, ha mindkét fél bizonyító fél. Ekkor ugyanis elképzelhető, hogy mindkét oldal élni fog a Pp. 306. §-ban foglalt lehetőséggel, így a fenti elv szigorú alkalmazása azt a furcsa helyzetet teremti, hogy a bizonyítékok mérlegelése során a szakvélemények tartalmát annak függvényében kell majd értékelni, hogy az adott kérdésben ki minősült bizonyító félnek. A bírói jogértelmezés szerint a két különböző eljárás során keletkezett szakvélemény eltérő tartalma a bizonyító fél bizonyítási érdekére tekintettel veendő figyelembe vagy hagyandó figyelmen kívül,¹⁶ elszeparálva ezzel a két szakvéleményt. Mindez azt jelenti, hogy mindegyik fél csak a saját szakvéleményével bizonyíthat, az ellenfelével nem (*sic!*), *quasi* magánszakértői vélemény jelleget tulajdonítva ezzel a kirendelt szakvéleménynek. Álláspontom szerint, ha egyszer egy szakvélemény a per anyagává válik, akkor onnantól kezdve függetlenedik a felektől és mindkét fél szabadon hivatkozhat rá csakúgy, mint bármely más bizonyítási eszközre a perben. Ezt az értelmezést támasztja alá maga a Pp.-nek az egyes közjegyzői nemperes

¹³ Pl. Pp. 307. § (1) bek. c) pont; Pp.308. § (1) bek.

¹⁴ SZABÓ 2021, 107. p.

¹⁵ KT 19. sz. állásfoglalása.

¹⁶ BH 2023. 37.

eljárásokban irányadó szabálya is, amely szerint az előzetes bizonyítás eredményét a perben bármelyik fél felhasználhatja,¹⁷ ideértve az előzetes bizonyítási eljárás keretében lefolytatott szakértői bizonyítást is. Noha az eljárási törvény nincs felkészítve a más eljárásban készült szakvélemények kollíziójának feloldására, ez azonban nem jelenthet felmentést a szabad bizonyítás elve alól.¹⁸ A másik esetkör, amikor azonos szakkérdésben egymásnak ellentmondó szakértői vélemények születtek. Könnyen elképzelhető ugyanis, hogy a polgári peres eljárást büntetőeljárás előzte meg, ahol több szakértői vélemény is készült, vagy tiltó szabály hiányában *ad absurdum* maga a fél készített nemperes eljárás során több szakvéleményt, amelyek közül aztán, mint bizonyító fél szabadon válogatva, a számára kedvezőbb benyújtását indítványozza. Noha *Szabó Andrea* álláspontja szerint a más eljárásban vitatott, kiegészítésre szoruló, vagy más módon aggályos szakvélemény a polgári perben nem használható fel,¹⁹ azonban ennek igazolására a Pp. a bizonyító fél ellenfelének nem ad megfelelő eszközt, a más eljárásban készült ellentétes szakvélemény perbeli felhasználását nem engedi meg.²⁰ Fontos hangsúlyozni, hogy ebben az esetben nem a szakértői bizonyítás elrendelése, hanem a felektől függetlenül létező bizonyíték felhasználása a kérdés. A fegyveregyenlőség ugyanakkor maga után vonja, hogy mindegyik félnek elfogadható lehetőséget kell biztosítani ügye előadására – beleértve a bizonyítékait is –, olyan feltételek mellett, amelyek nem hozzák őt érdemben hátrányosabb helyzetbe a másik félhez képest.²¹ Ezen követelménynek a Pp. tárgyalt szakasza nem felel meg.

2. A szakvélemény rendelkezésre bocsátása

A Pp. 306. § (2) bekezdése szerint, ha a bíróság az indítványnak helyt ad, a bizonyító fél köteles a szakvéleményt a bíróság felhívásában meghatározott határidőn belül benyújtani, vagy ha az célszerű, a bíróság intézkedik a szakvélemény beszerzése iránt. A KT szerint a bíróságnak akkor célszerű a más eljárásban kirendelt szakértő által készített szakvélemény beszerzése iránt intézkednie, ha a fél számára a szakvélemény beszerzése nem lehetséges, az jelentős nehézséggel vagy aránytalan többletköltséggel járna számára, valamint ha a másik eljárás iratait egyéb okból is be kellene szerezni.²² Mindennek azonban már az indítványban meg kell jelennie, hiszen az eljáró bíróság általában nem bír tudomással arról, hogy a más eljárásban készült szakvélemény kinél található. Amennyiben a bizonyító fél rendelkezik vele, úgy a szakvélemény benyújtására, ha nem, úgy a szakvélemény beszerzése iránt kell indítványt előterjesztenie.

¹⁷ Pp. 338. § (4) bek.

¹⁸ Vö. Pp. 263. §

¹⁹ SZABÓ 2021, 108. p.

²⁰ Vö. KT 19. sz. állásfoglalásának indokolását.

²¹ *Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands* (Application no. 14448/88) Judgment of 27 October 1993, Ser A no. 274. [33].

²² KT 9. sz. állásfoglalása.

Számos esetben előfordul azonban, hogy a keresetlevél záró részében feltüntetett pertárgy érték alátámasztásául kizárólag a szakvélemény szolgál, így a Pp. a keresetlevél mellékleteivel foglalkozó része előírja annak keresetlevélhez történő csatolását.²³ Mindez pedig ellentmondásban áll a fent elmondottakkal. A joggyakorlat erre a problémára a *szakvélemény metamorfózisát* kínálja fel. Eszerint a bíróság a pertárgy értékének igazolásához – a keresetlevél eredménytelen hiánypótlás követő visszautasítás terhével – szükségesnek tartja a keresetlevéllel egyidejűleg a szakvélemény benyújtását is,²⁴ azonban a más eljárásban készült szakvélemény a Pp. 316. § (3) bekezdése alapján bizonyítékként ekkor még nem vehető figyelembe.²⁵ Amennyiben azonban a bíróság az erre irányuló bizonyítási indítványnak helyt ad, a más eljárásban készült szakvélemény eléri a perbeli szakvélemény, mint bizonyíték szintjét. Mindez azonban dogmatikai következetlenségeket hordoz magában. Ha ugyanis az indítvány elbírálása nélkül benyújtott szakvélemény bizonyítéknak nem tekinthető, úgy a pertárgy értékének alátámasztására sem lehet alkalmas, akkor sem, ha ott a bizonyosság alacsonyabb fokával is megelégszünk.²⁶

3. A szakvélemény kiegészítése

Mint ahogy már említésre került, a más eljárásban kirendelt szakértő is kirendelt szakértő,²⁷ melyre a Pp. 306. §-ában foglalt szabályok alkalmazásán túl a Pp.-nek a kirendelt szakértőre vonatkozó rendelkezései az irányadók.²⁸ A Pécsi Ítéltábla ítéletében ki is hangsúlyozta, hogy a Pp. szakértői bizonyításra vonatkozó szabályai (XXI. fejezet) szerint, ha a más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleménye felhasználását indítványozza a bizonyító fél és a bíróság az eljárásban e szakértőt – indítványra – szakvélemény készítésére kirendeli, úgy a továbbiakban a kirendelt szakértőre vonatkozó szabályok alkalmazandók.²⁹ A Pp. 306. § (3) bekezdése szerint a felek a szakvéleményre vagy a szakértővel nem közölt, lényeges perbeli adatokra vonatkozóan kérdések feltevését és azt is indítványozhatják, hogy a szakértő a szakvélemény aggályossága kiküszöböléséhez szükséges felvilágosítást adja meg. Amennyiben a más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleményének felhasználásakor, tehát további kérdések megválaszolása, vagy annak aggályossága kiküszöbölése szükséges, amely akár a bizonyítás, akár az ellenbizonyítás körében, ezáltal bármelyik fél részéről felmerülhet,³⁰ indítványozása a Pp. 307. § (1) bekezdés c) pontjában és a 308. § (1) bekezdésében foglaltak együttes értelmezésével a korábban alkalmazott szakértő kirendelésének indítványozását is jelenti. Ehhez azonban a Pp. 307. § (2)

²³ Pp. 171. § (1) bek. c) pont.

²⁴ Szarvasi Járásbíróság 3.P.20.171/2023/3. sz.

²⁵ CKOT 8. sz. állásfoglalása.

²⁶ A per tárgyának az értékét a felperesnek elegendő csupán valószínűsíteni. [Pp. 22. §]

²⁷ Következesebb törvényszerkesztési mód lett volna ezért, ha a más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazása a 90. cím alá ("kirendelt szakértő alkalmazása") került volna.

²⁸ CKOT 13. sz. állásfoglalása.

²⁹ Pécsi Ítéltábla Pf. 20.005/2021/16. sz.

³⁰ KT 10. sz. állásfoglalása.

bekezdése szerint konkrét és határozott kérdéseket kell feltüntetnie, amelyeket a szakértőnek a szakvéleményében meg kell válaszolnia.³¹ A Pp. 318. § (3) bekezdése értelmében pedig – a konkrét perbeli bizonyítási helyzettől függően – a további kérdések megválaszolásában, illetve az aggályosság kiküszöbölésében érdekelt fél, mint indítványozó köteles a szakértői díj/munkaterv költségét előlegezni.³² Fontos azonban kiemelni, hogy a bíróság kiegészítés iránt indítvány nélkül, hivatalból nem intézkedhet, hanem mint minden alkalmazási mód esetében, csak arra van lehetősége, hogy a peranyag részévé vált szakvélemény aggályosságára felhívja a felek figyelmét a pervezetés keretében.³³ A különféle eljárások sokfélesége miatt ugyanakkor hangsúlyozandó, hogy a más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleménye önmagában azért nem lehet aggályos, mert az ellenérdekű felet a szemle időpontjáról nem értesítették, és nem tehetett észrevételt, hiszen a szóban forgó rendelkezések pont azon alapulnak, hogy lehetséges, hogy valamelyik peres fél nem vett részt abban a más eljárásban, amelyben a szakértőt kirendelték.³⁴ *Döme Attila* azonban azon aggodalmának adott hangot, hogy bár a „szakvélemény kiegészítése, a szakértő személyes meghallgatása keretében ugyan megtörténhet (az erre vonatkozó indítvány teljesítése nem is mellőzhető), a pártatlanság és a tárgyilagosság látszata mégis sérül, hiszen ezekhez az újabb vizsgálati elemekhez [...] már egy szakvéleményben rögzített »prekonceptió« alapján közelít a szakértő”.³⁵ *Döme* álláspontja enyhén szólva is elgondolkodtató, hiszen a másik fél úgy kényszerülhet lépéshátrányba, hogy ennek kivédésére hatékony eszköz nem áll rendelkezésére. Mindez pedig felvetheti a tisztességes eljárás sérelmét.

4. A szakértők párhuzamos alkalmazásának kizárása

A szakértők párhuzamos alkalmazásának kizárását szolgálja³⁶ a Pp. 306. §-ának utolsó bekezdése, amely szerint a kirendelt szakértő vagy magánszakértő alkalmazásának az indítványozása esetén ugyanazon szakkérdés vonatkozásában már nincs helye más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazásának,³⁷ amely az új szakértő kirendelése esetén nem egészen indokolható.³⁸ Arról ugyanakkor mindig az adott, különleges szakértelmet igénylő tényállítás szempontjából bizonyító félnek minősülő fél dönthet, hogy saját tényállítása bizonyítása céljából a szakértő alkalmazásának melyik módját választja,³⁹ így amennyiben a bizonyító fél a más eljárásban beszerzett szakértői vélemény felhasználását indítványozza, ellenfele magánszakértői vélemény benyújtására már nem lesz jogosult –

³¹ BH 2023. 37.

³² KT 10. sz. állásfoglalása.

³³ NAGY 2019, 805. p.

³⁴ CKOT 13. sz. állásfoglalása.

³⁵ DÖME ATTILA: *A szakértői bizonyítás*. In: Kengyel Miklós (szerk.): *A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve*. KJK-Kerszöv, Budapest, 2005. 296-297. p.

³⁶ Magánszakértő esetén lásd: Pp. 302. § (5) bek.; kirendelt szakértő esetén lásd: Pp. 307. § (1) bek. a) pont.

³⁷ Pp. 306. § (4) bek.

³⁸ Pp. 315. § (1) bek.

³⁹ CKOT 43. sz. állásfoglalása.

hangsúlyozza a Kaposvári Törvényszék.⁴⁰ Ettől függetlenül azonban a fél nincs elzárva attól, hogy a más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleményét felhasználva a bizonyító fél indítványa útján szolgáltatott szakvélemény esetleges aggályosságát állítsa,⁴¹ ehhez képest a szakvélemény tárgyaláson történő ismertetését követően arra észrevételt tegyen, melynek keretében hivatkozhat arra, hogy aggályossági ok áll fenn a szakvéleménnyel kapcsolatban, ezért bizonyítékként nem használható fel.⁴² Amely mögött felsejlik az a korábbi bírói gyakorlat, miszerint, ha a fél a szakértő véleményére olyan észrevételeket tett, amelyek alkalmasnak látszanak a szakértő véleményének megcáfolására, a bíróságnak a szakértőt személyesen meg kell hallgatnia vagy fel kell hívnia az írásbeli véleményének kiegészítésére,⁴³ ahol a fél észrevétele a magánszakértői vélemény előadásán is alapulhat visszacsempészve ezzel a perbe a magánszakértői véleményt.⁴⁴

IV. Zárógondolatok

A jogalkotó a más eljárásban kirendelt szakértő általános szabályozásával a szakértői bizonyítás e széles körben alkalmazott gyakorlatát emelte a kódexbe. A magánszakértő és a kirendelt szakértő közé történő beillesztése azonban számos olyan problémát hozott a felszínre, mint a bizonyítási érdek dilemmája, a más eljárásban készült egymással ellentétes szakvélemények felhasználása vagy hatékony vitatása, illetve a benyújtás időpontja körüli bizonytalanságok, amely mind arra a körülményre vezethető vissza, hogy a jogalkotó nem fordított kellő figyelmet ezen szakértői bizonyítási mód megkülönböztető jellegére és a már kész szakvélemény(ek) jogi sorsát a szakvélemény készítésének szempontrendszerére alapján próbálja megítélni.

Az aggályok egyrészt megoldhatók a joggyakorlat helyes irányba történő terelésével, másrészt vannak olyan esetek, ahol a jogalkotó beavatkozása elkerülhetetlen. *De lege feranda* megfontolás tárgyává kellene ezé tenni, hogy a bizonyító fél ellenfele is jogosult lenne más eljárásban kirendelt szakértőnek a szakkérdés tárgyában készített szakvéleménye felhasználását és a más eljárásban készült szakvélemények kizárását indítványozni, ha a bizonyító fél maga is ilyen vélemény benyújtását indítványozza. Ez a perkoncentráció elvének érvényre juttatását is elősegíti, mivel a más eljárásban készült szakvélemény alkalmazásának csak addig a pontig van létjogosultsága, ameddig a jogintézmény céljával nem áll ellentétben.

⁴⁰ Kaposvári Törvényszék P. 20.288/2020/31. sz.

⁴¹ KT 19. sz. állásfoglalása.

⁴² Vö. Kaposvári Törvényszék P. 20.288/2020/31. sz.

⁴³ BH 1980. 38.

⁴⁴ Témáról lásd részletesen: CSÉFFAI ATTILA CSABA: *A szakvélemény evolúciója a Pp.-ben*. Jogtudományi Közlöny 2014/14. 591–600. pp.

ATTILA CSABA CSÉFFAI

USING THE OPINION OF THE EXPERT APPOINTED IN ANOTHER
PROCEDURE IN THE CIVIL SUIT

The national legislature has elevated the common judicial practice of using expert opinions prepared in other proceedings to the level of law, allowing the party presenting evidence to utilize an expert opinion relevant to the same professional matter from a prior case in the ongoing litigation. The objective is to expedite proceedings and resolve disputes in a timely and efficient manner. Under the prior regulations, recurrent use of such expert opinions could be considered as a document, and the drafter could be interrogated as a witness, while present method of expert proof elevates the draftsman to the level of the expert appointed by the Civile Procedure, so predominantly it also shares its place in the litigation. This paper examines the inception of expert opinion utilization, the disclosure and supplementation of expert opinions, and the exclusion of concurrent applications of experts in legal proceedings. It aims to highlight the challenges introduced by the introduction of these rules, including issues related to evidentiary interests, the utilization and potential conflicts arising from contradictory expert opinions from other proceedings, and the ambiguity surrounding the submission date. These challenges can be traced back to the fact that the national legislature did not adequately consider the unique features of this method of expert evidence and seeks to evaluate the legal fate of previously prepared expert opinions based on the criteria established for expert opinion preparation. To address potential issues (*de lege feranda*), the author proposes the option of submitting a motion to disqualify expert opinions prepared in separate proceedings.

FARKAS CSABA*

A törvényességi felügyeleti eljárás új arca

A cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény – továbbiakban Ctv. – taxatív felsorolást ad a cégbíróság hatáskörébe tartozó feladatokról. A cégbíróság feladatai közé tartozik többek között a törvényességi felügyeleti eljárás lefolytatása.¹ A törvényességi felügyeleti eljárás célja kettős. Egyrészt alapvető feladat a cégnyilvántartás közhitelességének a biztosítása. Ez alatt az értendő, hogy a cég szerződő partnerei, az esetleges hitelezők érdekeinek megóvása érdekében a cégnyilvántartás a valóságnak megfelelő, a céggel kapcsolatos naprakész információkat tartalmaz. Másrészt a közhitelesség biztosítása mellett a cégbíróságnak a cégek törvényes működését is biztosítani kell.

A Ctv. a törvényességi felügyeleti eljárás szabályait két részre bontja. A törvényességi felügyeleti eljárás általános szabályait a Ctv. VI. Fejezete, míg a különleges törvényességi felügyeleti eljárásokat a Ctv. VII. Fejezete tartalmazza.

Véleményem szerint jelen tanulmány megírásakor a törvényességi felügyeleti eljárás általános szabályai logikusak, egyértelmű rendelkezéseket tartalmaznak, azok a mindennapi gyakorlat során jól alkalmazhatóak. Egy nagyon kiforrott, letisztult joganyagról van szó, melyet számtalan bírói döntés támaszt alá. Általánosságban elmondható, hogy nincs olyan indok, amely szükségesé tenné a törvényességi felügyeleti eljárás általános szabályainak a lényegi változtatását.

Ugyanakkor a fenti megállapítás már nem mondható el a különös törvényességi felügyeleti eljárás szabályairól. Ezek a rendelkezések speciális, egyedi, a mindennapokban nem tömegesen előforduló gazdasági eseményeket szabályozzák.

A törvényességi felügyeleti eljárás különös szabályai egymástól függetlenek: egyik vagy másik szabálynak a módosulása nem hat ki a többi eljárásra. Egyes különös törvényességi felügyeleti eljárások kikerülhetnek a szabályozás köréből,² vagy adott esetben új különös törvényességi norma kerül beiktatásra. A Ctv.-ben két új intézménnyel találkozunk. Az egyik „Az állam szükségképpen örökléséhez kapcsolódó intézkedések”³,

---

* egyetemi docens, SZTE Állam- és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete

¹ Ctv. I. § (1) bekezdés d) pont.

² A beszámoló letétbe helyezése, valamint közzététele elmulasztásának jogkövetkezménye és az alá tartozó Ctv. 87. § már 2017. június 8-ától nem hatályos.

³ Ctv. 87. §.

amely 2022. január 01. napjától hatályos. A másik a „*A közkereseti társaság tagjai számanak egy főre csökkenésével vagy a betéti társaság valamennyi beltagja, vagy valamennyi kültagja jogviszonyának megszűnésével összefüggő eljárás*”,⁴ amely szabályozás 2022. július 01. napjától lépett életbe.

I. Az állam szükségképpeni örökléshez kapcsolódó intézkedések

A Polgári törvénykönyv – továbbiakban Ptk. – rendelkezései szerint az állam szükségképpeni törvényes örökös.⁵ Ez azt jelenti, hogy az államot az örökség visszautasításának a joga nem illeti meg.⁶ A Ptk. gazdasági társaságokra vonatkozó szabályai az öröklést illetően kizáró rendelkezéseket nem fogalmaznak meg. Ebből következően a tagsági jogok örökölhetőek.⁷ A közkereseti társaság és a betéti társaság esetében a tagsági jogviszony örökölhető, az örökös a társaságba tagként – konszenzus – esetén beléphet.⁸ A korlátolt felelősségű társaság esetén az üzletrészről illetően – a társasági szerződésben – a tag halála esetére tehető rendelkezés, de ennek a hiányában az üzletrész örökölhető.⁹ A részvény az adott részvénytársaságban tagsági jogot megtestesítő névre szóló, névértékkel rendelkező forgalomképes értékpapír. A Ptk. rendelkezése szerint a dologra vonatkozó szabályokat az értékpapírokra is alkalmazni kell.¹⁰ Ebből következik, hogy a részvény átruházható, örökölhető.

Amennyiben a társasági részesedés vonatkozásában szükségképpeni öröklés következik be, akkor a jogalkotó az örökléshez kapcsolódó jogi helyzet mielőbbi rendezése érdekében az államnak segítséget nyújt.¹¹ Szeretnénk kiemelni, hogy a megörökölt tagsági jogviszony mértéke indifferens. Nincs jelentősége annak, hogy az állam az adott gazdasági társaságban 1%, vagy 91% mértékű részesedést örökölt. A részesedés mértékét a cégbíróóság nem vizsgálja, nem vizsgálhatja.

Az állam öröklése esetén az állam nevében eljáró tulajdonosi joggyakorló az érintett társaság ügyvezetése részére – a szükséges igazolások csatolásával – bejelenti az állam örökös minőségét, és egyben kéri a legfőbb szerv összehívását. A társaság vezető tisztségviselőjének a kérelem átvételét követő harminc napon belül van lehetősége arra, hogy intézkedjen a legfőbb szerv összehívásáról. A jogszabályi rendelkezést nem lehet megszorítóan

⁴ Ctv. 92. §.

⁵ Ptk. 7:74. § (1) bekezdés.

⁶ Ptk. 7:74. § (2) bekezdés.

⁷ Részletesebben lásd: DÜL JÁNOS: *A társasági jog és az öröklési jog kapcsolódási pontjai osztrák jogi fragmentumokkal*. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2018.

⁸ Ptk. 3:149. §.

⁹ Részletesebben lásd: FARKAS CSABA: *Gondolatok az üzletrész örökléséről*. In: Szikora Veronika – Török Éva (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Csécsy György 65. születésnapja tiszteletére*. 1. köt. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 133–141.pp.

¹⁰ Ptk. 5:14. § (2) bekezdés.

¹¹ A közjegyző a hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. törvény 91. § (2b) bekezdése alapján minden esetben értesíti a cégbíróóságot, ha az állam – nyilvánosan működő részvénytársaság kivételével – gazdasági társaságban bármilyen mértékű társasági részesedést örökölt.

értelmezni, azaz a vezető tisztségviselő nem harminc napon belüli időpontra köteles összehívni a legfőbb szerv ülését, hanem az ülés összehívását harminc napon belül kell elrendelnie, nyilvánvalóan a Ptk. és a létesítő okirat rendelkezéseivel összhangban.

Amennyiben a vezető tisztségviselő a kérelemben foglaltaknak nem tesz eleget, akkor az állam nevében eljáró tulajdonosi jogokat gyakorló a cégbírósághoz fordulhat. A cégbíróság részére igazolni kell az örökös minőséget és azt, hogy a gazdasági társaság megkeresése eredményre nem vezetett. A cégbíróság – amennyiben hiánypótlásra nem kerül sor – a kérelemtől tizenöt munkanapon belül érdemben határoz. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a rövid határidőre is figyelemmel a cégbíróság előzetesen nem értesíti a céget, nem szólítja fel nyilatkozattételre. A jogalkotó a cégbíróságot arra jogosítja fel, hogy a legfőbb szerv ülését összehívja.¹²

Pontatlannak érezzük ezt a megoldást, figyelemmel arra, hogy álláspontunk szerint a cégbíróság nem tud, vagy nem minden esetben tud eleget tenni a jogalkotó akaratának. A cégbíróság *egyrészt* a leterheltségét illetően – valószínűleg – nem fog meghívókat gyártani és azokat nem fogja a tagok részére megküldeni. *Másrészt* a legfőbb szervi ülés pontos időpontját a vezető tisztségviselőnek kell meghatároznia, hiszen ő ismeri a társaság és esetleg a tagok munkarendjét. Álláspontunk szerint a cégbíróság jogköre arra terjed ki, hogy a szabályszerűen benyújtott kérelem esetén végzéssel kötelezze a társaságot arra, hogy a kézhezvételt követő hatvan napon belül az ülést a meghatározott napirend vonatkozásában hívja össze és arra az állam képviselőjét kötelezően hívja meg.¹³

A legfőbb szerv ülésén az örökös és a társaság tagjai konszenzussal döntenek arról, hogy az állam tagja lesz a társaságnak, vagy elszámolásra tarthat igényt.

Figyelemmel arra, hogy az állam csak olyan gazdasági társaságban lehet tag, ahol a felelőssége nem haladja meg a bevitt vagyon mértékét, így közkereseti társaság tagja, betéti társaság belfogja nem lehet.¹⁴ Amennyiben ilyen tagságot örököl, akkor a gazdasági társaságba tagként nem léphet be, egyedüli megoldás az elszámoláshoz való joga. A korlátozott felelősségű társaság esetében amennyiben a társasági szerződés az üzlet rész átszállását az örökösre jogszerűen kizárta, és a törvényi rendelkezések maradéktalanul megvalósultak,¹⁵ akkor nem marad más lehetősége az államnak csak az elszámolás.

II. A közkereseti társaság tagjai számának egy főre csökkenésével, vagy a betéti társaság valamennyi belfogja, vagy valamennyi külfogja jogviszonyának megszűnésével összefüggő eljárás

A hatályos jogszabályi rendelkezések szerint a közkereseti társaságot és a betéti társaságot legalább két személy alapítja. Ez egy olyan kógens jogszabályi norma, amelyet a feleknek kötelezően tiszteletben kell tartaniuk. Egyszemélyes közkereseti társaság és betéti

¹² Ctv. 87. § (2) bekezdés.

¹³ Hasonló megoldással találkozunk a Ptk. 3:103. §-ban amikor a jogalkotó lehetővé teszi, hogy az indítványozó is összehívhatja a legfőbb szerv ülését. Ezt a szabályt azzal a módosítással tudjuk elfogadni, hogy a legfőbb szerv ülését az állam nevében eljáró nem, de az érintett gazdasági társaság vezető tisztségviselő is összehívhatja.

¹⁴ 2007. évi CVI. törvény 29. § (1) bekezdés.

¹⁵ Ptk. 3:170. § (2) bekezdés.

társaság alapítására nincs jogszabályi lehetőség. Ennek egyik magyarázata, hogy nem érvényesülne a közkereseti társaság egyik lényeges fogalmi eleme, amely szerint a tagok felelőssége egyetemleges,¹⁶ illetve a betéti társaságnál legalább egy beltág és legalább egy kültag szerepel.¹⁷ Éppen a speciális felelősségi alakzatok miatt nem lehetséges az egyszemélyes társasági forma.¹⁸ Az alapítók létszámára irányadó törvényi elvárás nemcsak az alapítás időszakában, hanem a társaság működése alatt is fenn kell tartani. A jogalkotó azonban figyelemmel van arra, hogy a társaság megalakulását, a bejegyzését követően adódhatnak olyan körülmények, amelyekkel az alapítás során nem feltétlenül lehetett számolni, és így a tagok száma egy főre csökken. Ennek számos oka lehet. Ilyen az, amikor valamelyik tag a társasági szerződésben vállalt vagyoni betétjét az ügyvezetői felhívás ellenére sem teljesíti szerződésszerűen, a tag a pótbefizetési kötelezettségének felhívás ellenére nem tesz eleget, a tag tagsági jogviszonyát rendes felmondással, vagy azonnali hatállyal felmondja, illetve közös megegyezéssel, kizáró ok bekövetkeztével, jogutódlással, és halállal is egy személyre csökkenhet a társaság.

A 2022. július 01. napját megelőző jogszabályi rendelkezés szerint amikor a társaság tagjainak a száma egy főre csökkent, akkor innentől kezdve hat hónapos jogvesztő határidő alatt kellett újabb tagot bevonni és egyben bejelenteni a cégbíróság részére. A határidő jogvesztő jellegéből adódóan, amennyiben a hat hónapos bejelentési határidő eltelt, akkor a cégbíróság a cég törlését rendelte el.¹⁹ Igazolási kérelem előterjesztésének nem volt helye. 2022. július 01. napját követően azonban ez a helyzet megváltozott. Ennek alapvető oka az volt, hogy a Covid járvány a gazdasági társaságokat sem kímélte és számtalan kkt. és bt. tagsága a halál következtében egyszemélyre csökkent. Ennek elkerülése érdekében a jogalkotó az anyagi jogszabályt módosította és a hat hónapos határidő jogvesztő jellegét a törvényesszövegből kivette. Ez okozza nagyon sok esetben a félreértést, ugyanis ez azt a látszatot kelti, mintha a hat hónapos határidő túllépésének nem lenne jogkövetkezménye. A jogkövetkezmény azonban attól függ, hogy milyen okból kifolyólag csökkent a tagok száma egy főre. Abban az esetben, ha vagyoni betét nem teljesítése, pótbefizetés nem teljesítése, felmondás, rendkívüli felmondás, konszenzus, kizáró ok bekövetkezése, vagy jogutódlás miatt, akkor a társaságnak hat hónapon belül kell újabb tag bevonásáról gondoskodnia. Amennyiben az irányadó hat hónapon belül nem kerül újabb tag bevonásra, akkor a gazdasági társaság nem tartja be a rá vonatkozó anyagi jogi jogszabályi rendelkezéseket, azaz törvénytelenül működik. Ebben az esetben amikor ez a körülmény akár bejelentés alapján, akár hivatalból a cégbíróság tudomására jut, akkor a nyilvántartó bíróság az általános törvényességi felügyeleti eljárás szabályi alapján a társasággal szemben lefolytatja az eljárást.

Abban az esetben viszont, ha a társaság tagjainak a létszáma valamelyik tag halála miatt csökken egy személyre, akkor a különös törvényességi felügyeleti eljárás szabályainak az alkalmazására van lehetőség. Ez azonban nem automatikusan alkalmazandó eljárás.

¹⁶ Ptk. 3:138. §.

¹⁷ Ptk. 3:154. §.

¹⁸ BOÓC ÁDÁM: *A közkereseti társaság és a betéti társaság az új Polgári törvénykönyvben*. In: Miskolczi Bodnár Péter – Grad-Gyenge Anikó (szerk.): *Megújulás a jogi személyek szabályozásában*. Tanulmányok az új PTK köréből. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Budapest, 133.p.

¹⁹ BH 2019. 53.

rás, ugyanis feltételhez kötött. A társaság mindenekelőtt azt igazolja, hogy az egyszemélyessé válás oka a másik tag halála. Emellett a társaság lenyilatkozza, hogy a tag örökösével szeretne megállapodni, és a törvényes működést ezáltal kívánja helyreállítani, de jelenleg az örökös személye bizonytalan. Ebből a szempontból nincs jelentősége annak, hogy törvényes, vagy végintézkedésen alapuló öröklésről van szó. Előfordulhat az a helyzet, hogy az örökhagyó tag valamilyen végintézkedést tett, de azt a törvényes örökös vitatja. Ebben az esetben az örökös személye bizonytalan. A cégbíróság az öröklési vita elbírálására nem hívatott. Ebben az esetben nincs más lehetősége, minthogy a törvényességi felügyeleti eljárást felfüggeszti. Amint a közjegyzői-, vagy a bírósági eljárás során az örökös személye biztossá vált, onnantól kezdve a társaságnak három hónapon belül ezt a cégbíróság részére be kell jelenteni, az örökös személyét alátámasztó igazolások csatolásával és a szükséges változások iránt kérelmet kell előterjeszteni.

A jogszabályi rendelkezéseket nem lehet kiterjesztően értelmezni, azaz ez a különös törvényességi felügyeleti eljárás csak a természetes személy halála esetére szóló eljárás esetén alkalmazható. Amennyiben a jogi személy tag jogutód nélkül szűnik meg, és a társaság ennek következtében válik egyszemélyessé, ez az eljárás fogalmilag kizárt. Ebben az esetben az általános törvényességi felügyeleti eljárás szabályai lesznek az irányadók.

A jogalkotói célt – kkt. és bt. megmentése – alapvetően jónak tartjuk, de a társaság működését, az örökös jogállását illetően a garanciális szabályokat hiányoljuk. Az örökös személye alapvetően csak cégbírósági eljáráson kívül, tipikusan bírósági eljárásban rendezhető. Ez egy viszonylag hosszú eljárás, amely sok esetben csak igazságügyi szakértő bevonásával dönthető el. Ezt a viszonylag hosszadalmas eljárást a jogalkotó nem veszi figyelembe. Ugyanis az örökös személyének a megállapítása alatt a ténylegesen egy személyesként működő közkereseti, illetve betéti társaság mindenféle korlátozó intézkedés nélkül működik. Nem találunk sem az anyagi jogi, sem az eljárásjogi jogszabályokban olyan korlátozó, törvényes működést elősegítő rendelkezést, mely az egyedüli tag, és egyben vezető tisztségviselő mozgásterét korlátok közé iktatná.²⁰ A Ctv. még csak példálózó jelleggel sem említi olyan tényállásokat, amely ösztönöznék a társaságot (bíróságot) ennek az állapotnak a mielőbbi felszámolására. Korlátozó rendelkezés hiányában a társaság dönthet átalakulásáról, egyesüléséről, szétválásáról, a vezető tisztségviselő új kötelezettséget vállalhat, a társaság vagyontárgyát átruházhatja, megterhelheti, azokat biztosítékként lekötheti. Az örökös érdekének védelmében a kényszertörlési eljárásnál a vezető tisztségviselő esetében rögzített korlátozó rendelkezések – jelen intézmény sajátosságainak figyelembevételével történő – alkalmazását megfelelő biztosítéknak látjuk.²¹

²⁰ A közkereseti társaság és a betéti társaság esetében vezető tisztségviselő csak tag lehet. Külső személyt ezt a tisztséget nem láthatja el. A társasági szerződés ezzel ellentétes rendelkezése semmis.

²¹ Ctv. 116. § (3a) (3b) pontok.

CSABA FARKAS

THE NOVELTIES OF THE JUDICIAL OVERSIGHT PROCEEDINGS

(Summary)

The Companies Act introduces two new institutions. The first is " Measures Related to Statutory Intestate Succession by the State", which entered into force on 01 January 2022. The essence of this regulation is that, in the event of an inevitable succession by the State in respect of a shareholding in a business association, the legislator will provide assistance to the State in order to settle the legal situation relating to the succession as soon as possible. In the event of the succession of the State, the person exercising ownership rights on behalf of the State will notify the management of the business association concerned of the State's inherited quality and will request to call a general meeting. If the executive officer fails to comply with the request, the person exercising ownership rights on behalf of the State may apply to the commercial court.

The other new provision is the " Proceedings Relating to the Reduction of the Number of Members of a General Partnership to One or the Termination of the Legal Relationship of All General Partners or All Limited Partners of a Limited Partnership ", which entered into force on 1 July 2022. The changes of the Civil Code made it necessary to clarify the procedural rules. It should be highlighted that the institution can only be applied when the death of a member has resulted in the company becoming a one-man business and the company wishes to restore its legal operation by involving the heir. The legislation is basically a good one, the legislator is seeking to remedy a long-standing problem, but there is no provision protecting the interests of the heir.

FAZAKAS ZOLTÁN JÓZSEF*

A szindikátusi szerződés és a társasági hűség

I. Bevezető gondolatok

A magyar jogalkotó által tíz éve elfogadott 2013. évi V. törvény a Polgári törvénykönyvről (a továbbiakban: Ptk. vagy Kódex) több tekintetben megújította a magyar magánjogot. A Kódex – az egyéni szabadság, a magánautonómia, a jogaival öntudatosan élő polgár és a professzionális gazdasági szemlélet kiinduló tételein¹ alapuló – szabályozási modellváltása² a személyi és vagyoni igényhelyzetek kielégítését szolgáló jogviszonyok alapját képező döntéseket lényegében a gazdasági racionalitásra vezeti vissza. Másképpen megfogalmazva a Ptk. az önmaga érdekeit felismerő, jól informált személytől³ nem csak a fenti kiindulópontokkal való azonosulást várja el, hanem más tudományágak eredményeinek innovatív alkalmazását is.⁴

A fenti alapokon a jogalkotó a hosszas – az úgynevezett monista és dualista szabályozás érvei között lezajlott⁵ – társadalmi és szakmai vitát követően a társasági jogot az előbbi álláspontot elfogadva a Ptk.-ba külön könyvként integrálta. Mindez azt jelenti, hogy a Kódex elvi kiindulópontjai a társasági jog területén is érvényesülnek, megalapozva a cselekvési szabadság társulási szabadság közvetlenebb kapcsolatát a Kötelmi

---

* egyetemi docens, Károli Gáspár Református Egyetem ÁJK, Magánjogi Tudományok Intézete, Kereskedelmi Jogi Tanszék

¹ BOÓC ÁDÁM: *Gondolatok az alapelvek szerepéről Magyarország új Polgári Törvénykönyvében*. In: Grad-Gyenge Anikó (szerk.): *Szociális elemek az új Ptk.-ban*. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Budapest, 2013. 13. p.

² KEMENES ISTVÁN: *Értékörzés az új Polgári Törvénykönyv szerződési jogában*. In: Csehi Zoltán – Koltay András- Landi Balázs – Pogácsás Anett (szerk.): *(L)ex cathedra et praxis. Ünnepi kötet Lábady Tamás 70. születésnapja alkalmából*. Pázmány Press. Budapest, 2014. 146. p.

³ KOVÁCS ATTILA: *A gazdasági viselkedés racionalitása*. In: Hunyady György – Székely Mózes (szerk.): *Gazdaságpszichológia*. Osiris Kiadó. Budapest, 2003. 111. p.

⁴ JAKAB ANDRÁS – SEBŐK MIKLÓS: *Empirikus jogi kutatások*. In: Jakab András – Sebők Miklós (szerk.): *Empirikus jogi kutatások. Paradigmák, módszertan, alkalmazási területek*. Osiris Kiadó – MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont. Budapest, 2020. 15–16 pp., 18–21. pp.

⁵ SÁNDOR ISTVÁN: *Tanulmányok a társasági jog területéről*. Patrocinium Kiadó. Budapest, 2015. 183–193. pp.

Jogi Könyvvel.⁶ E közvetlen kapcsolat a társaságokat létrehozó jogügyletekben – egyoldalú organizációs jognyilatkozatokban, többalanyú szerződésekben⁷ – egyértelműen azonosítható azzal, hogy a kötelmi joggal ellentétben az organizációs jogügyletek – így a társasági szerződés – minden esetben egy önálló jogalany létrehozatalát célozza, illetve eredményezi, amennyiben a cégeljárás során azt nyilvántartásba veszik.⁸ Az ilyen jogügyleten alapuló társaság mint jogi személy tehát egy alapvetően fikción alapuló megszemélyesítés jogtechnikai megoldása,⁹ amely komoly üzleti megfontolás, azaz a racionalításra visszavezethető döntéssorozat eredménye.

A kötelmi jog és a társasági jog közötti kapcsolat alapján a társulási szabadság és a szerződési szabadság valamennyi eleme egymással párhuzamba állítható¹⁰ és annak lényeges eleme a felek közötti különleges kapcsolat, a szerződéses bizalom és annak részbeni társasági jogi megfelelője, a társasági hűség is.¹¹ Az objektív módszerekkel nehezen megragadható bizalmi és hűségi kérdések annak ellenére központi szerepet nyernek a társasági jogban, hogy az ágazati jogszabályokra is figyelemmel e körben egy rendkívül összetett szabályozás elemei figyelhetők meg, amelyben a kötelmi jog területén tapasztaltaknál jóval hangsúlyosabb szerepet nyernek az imperatív, kógens, klauzikálisan kógens szabályok a Ptk. e körben is vallott diszpozitív kiindulópontjának deklarálása ellenére.¹²

II. A tartalomalakítás szabadsága és megjelenési formái: a társasági szerződés és a szindikátusi szerződés

A közgazdaságtan a jogtudománnyal azonos módon alapvetően azt feltételezi, hogy a döntéseket racionális mérlegelés alapján hozzák meg az érintettek annak ellenére, hogy egyes esetekben – az emberi természetből vagy egyéb körülményekből eredően – ez a racionalitás kudarcot vallhat.¹³ A racionális döntéshozatal információk sokaságának ismeretét,¹⁴ annak értelmezését és az azokból levonható következtetések logikái műveleteinek elvégzését jelenti, amely alapján megszületett gazdasági döntés többek között egy

⁶ MISKOLCZI BODNÁR PÉTER: Változások a részvénytársaságok jogában In: Gondosné dr. Pusztahelyi Réka (szerk.): *Miskolci Konferenciák 2012. Jogi személyek az új Polgári Törvénykönyvben*. Novotni Alapítvány. Miskolc, 2013. 134. p.

⁷ KISFALUDI ANDRÁS: *A társasági jog helye a jogrendszerben*. Polgári Jogi Kodifikáció 2000/3. 3–12. pp.

⁸ HARSÁNYI GYÖNGYI: *A gazdasági társaságok alapítása*. In: Majoros Tünde (szerk.): *Gazdasági társaságok a Polgári Törvénykönyvben*. Patrocinium Kiadó. Budapest, 2016. 72–77. pp.

⁹ SÁRKÓZY TAMÁS: *A jogi személy elméletének alakulása. Vizsgálódások a szervezetek komplex jogalanyiságáról*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1985. 61. p.

¹⁰ A szerző e kérdést külön elemezte: FAZAKAS ZOLTÁN JÓZSEF: *A társasági szerződés mint szerződés*. *Iustum Aequum Salutare* 2020/3. 63–105. pp.

¹¹ NOCHTA TIBOR: *A jóhiszeműség és tisztesség elvének érvényesüléséről a társasági jogviszonyokban*. *Gazdaság és Jog* 2017/2. 3–8. pp.

¹² AUER ÁDÁM: *A diszpozitívítás jelentősége a társasági jogban*. *Magyar Jog* 2016/7-8. 395–396. pp.

¹³ KOVÁCS 2003, 123–124. pp

¹⁴ A sokaság nem teljesség, nem is lehet az, elvégre a jogviszonyok nem önmagukban állnak a bevezető gondolatokban felvázoltak szerint a társadalmi valóságban, hanem szükségképpen annak hatásainak kitétek. Egy jogviszony alapját képező akarati tényezőt, annak információit a másik fél akarata és az általa részben feltárt infor-

társasági szerződés megkötésére vezethet. Mindazonáltal a gazdasági igények elérését szolgáló racionális döntések, az igények egyértelmű megfogalmazása és látszata ellenére valójában bizonytalanságokkal terhelték,¹⁵ magukban hordoznak kockázatokat, azaz a várakozásokkal szembeni eredmények, vagy azok elmaradásának összességének lehetőségét is. Másképpen megfogalmazva bár a racionalitás jogi keretei és elvárásai meghatározhatók, azok azonban korántsem biztosítják a racionális – mi több egy objektíve jó – döntés meghozatalát és annak eredményeit.¹⁶ Számtalan esetben a racionalitást felülírják az emberi tényezők, indulatok és adott esetben bár a rendelkezésre álló információk elégségesek, mégis a közgazdaságtan által korlátozott racionalitás¹⁷ fogalmával nevesített döntések születnek meg.¹⁸ A fentiekből egyenesen következik a társasági jog területén tartalomalakítási kérdések racionalitáson alapuló vizsgálatának szükségessége.

A társasági jog az üzletszerű gazdasági tevékenység céljainak eléréséhez biztosít jogi eszközt. Az üzletszerű gazdasági tevékenység kettős természettel bír, egyaránt jelenti az adott társaság konkrét, létesítő okiratában meghatározott tevékenységét, illetve egy adott egyedi szerződéses viszony alapján ellátott szolgáltatást. Mint ismeretes a gazdasági élet vérkeringésében az egyedi szerződések alanyai különösen a gazdasági társaságok¹⁹ annak ellenére, hogy a gazdasági tevékenységek ellátásának kis kivételtől eltekintve nem feltétele a társaság alapítás. A racionalitásra visszavezetett döntések ugyanakkor a társaságok megalapítására ösztönzik a feleket, amelyeket alapvetően a tagoktól elkülönülő személyiség, helytállás, felelősség és vagyon előnyeire és ezáltal ösztönzőire vezethetünk vissza.²⁰ Következésképpen az üzletszerű gazdasági tevékenységek folytatására irányuló racionális döntéseken alapuló társaság alapítás és működtetés során értelemszerűen kiemelt jelentőségűek a létesítő okirat tartalmi kérdései, a tartalomalakítás racionális döntéshozatalra visszavezetett szabadsága. A tartalomalakítás szabadsága különösen, de nem kizárólagosan szervezeti kérdések, belső működési mechanizmusok, különböző tagi sajátosságok racionális mérlegelésen alapuló kezelését jelenti, amelyek összegzése és rögzítése a társaság belső és külső jogviszonyaiban bírnak jelentőséggel minden

---

mációk tovább árnyalják, módosítják, így a döntési folyamat során az információ mennyisége is állandóan változik, ahogyan azok elemeinek súlyozása is. Az információáramlásról, az információs aszimmetriáról, a szerződéskötésekkel kapcsolatos klasszikus közgazdasági elvárásokról bővebben: SZALAI ÁKOS: *A magyar szerződési jog gazdasági elemzése*. L'Harmattan Kiadó. Budapest, 2013. 47–60. pp.

¹⁵ KOVÁCS 2003, 147. p.

¹⁶ SZALAI ÁKOS: *A gazdasági szervezetek jogáról és közgazdaságtanáról*. Pázmány Law Working Papers 2018/17. 59–62. pp.

¹⁷ KOVÁCS 2003, 125–128. pp.

¹⁸ A korlátozott racionalitás tehát nem azonosítható az információhiánnyal, az információk elégtelenségével, ellenkezőleg. A korlátozottan racionális személy a szükséges információk birtoka ellenére is képes a saját preferenciáit nem szolgáló döntések meghozatalára, míg információs aszimmetria esetében az információk mennyiségét kell növelnünk a döntések megalapozása érdekében. SZALAI 2018, 60–71. pp.

¹⁹ FERENCZI FANNI – PRUGBERGER TAMÁS: *A vállalkozás és a vállalkozói tevékenység egyes gazdaságjogi és gazdaságpszichológiai problémáiról*. Kapitális Kft. Debrecen, 2016. 9. p.

²⁰ SZALAI 2018, 18–35. pp.

esetben feltételezve egyfajta bizalmat, hűséget, elfogadva a jog eszközrendszerei cselekvési magatartásokat befolyásoló ösztönző jellegét.²¹

A fenti tényekkel kapcsolatban azonban a valóság teljes feltárása elengedhetlenné teszi a cégbejegyzési eljárás és a cégnyilvántartás egyes kérdéseiről szóló 21/2006. (V.18.) IM rendelet mellékletében megtalálható iratmintákkal kapcsolatos rövid kritikai megjegyzés rögzítését is. A szerződésminták alkalmazása során – amely a társaságalapítások közel 90%-t jelenti²² – ugyanis a tartalomalakítás gyakorlatilag illuzórikus, a felek valójában csak azt dönthetik el, hogy alkalmazzák-e azok feltételeit vagy sem. Amennyiben a felek a szerződésminta alkalmazása mellett döntenek, döntési szabadságuk csak az iratminta kiválasztására és annak megfelelő kitöltésére terjed ki, a tartalmi kérdések egyéb alakítására nem, így a diszpozitív-kógens szabályok közötti választás kérdése alapvetően nem is merül fel.²³ A minta alkalmazásának tranzakciós költségek csökkentését, az időmegtakarítást és az egyszerűséget nevesítő miniszteri indokolásban körülírt jogpolitikai és gyakorlati indokai ugyan alapvetően védhetők, mindazonáltal azok alkalmazása sematikus jogalkalmazásra vezet, így pontosan a Ptk. alapállásában nevesített megfontolt és racionalitáson alapuló döntéshozatal kívánalmával áll szemben. Ennek eredményeként az egyszerűsített cégalapítást követően több esetben módosított, lényegében új létesítő okirat megfogalmazása válik szükségessé, illetve a valódi racionalitás a részletkérdéseket ténylegesen tárgyaló szindikátusi szerződések megkötéséhez vezet. Fentiekből egyenesen következik, hogy a racionális döntéshozatal kívánalmából fakadó tartalomalakítás valódi szabadságát ténylegesen a szerződésmintákat meghaladó újrafogalmazott társasági szerződések, illetve a szerződési jog talaján álló szindikátusi szerződések töltik ki, illetve szolgálják.

III. A társasági hűség és megjelenésének helyei és megsértésének következményei

A társasági és a szerződési jogban egyaránt alapvető jelentőségű tétel a mellérendeltség és egyenrangúság kérdése a Ptk. 1:1. §-ra is figyelemmel annak ellenére, hogy a polgári jogi jogintézményekben rejlő alapvető szabadság valóban nehézkesebben teljesezhet ki egy hierarchiára alapuló belső szervezetrendszerrel rendelkező jogalany esetében.²⁴ A mellérendeltség és az egyenjogúság – a társasági jog megfelelő eltéréseivel amelyek a társult tagok egyenlőségének elvének áttörését jelentik, illetve jelenthetik²⁵ – elvi kiindulópontjai fókuszában változatlanul a közös gazdasági érdek és igény kielégítését szolgáló

²¹ CSERNE PÉTER: *A jog gazdasági elemzése*. In: JAKAB ANDRÁS – SEBŐK MIKLÓS (szerk.): *Empirikus jogi kutatások. Paradigmák, módszertan, alkalmazási területek*. Osiris Kiadó – MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest, 2020. 170–171. pp.

²² VÉKÁS LAJOS: *A Polgári Törvénykönyv alkalmazásának első gyakorlati tapasztalatairól*. In: Vékás Lajos (szerk.): *Fejezetek a Polgári Törvénykönyv keletkezéstörténetéből*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2018. 333. p.

²³ VÉKÁS 2018, 333. p.

²⁴ KISFALUDI ANDRÁS: *A jogi személyek szabályozása az új Polgári Törvénykönyvben*. Jogtudományi Közlöny 2013/7-8. 336–337. pp.

²⁵ HARSÁNYI GYÖNGYI: *Társult tagok egyenlőségének elve*. In: Majoros Tünde (szerk.): *Gazdasági társaságok a Polgári Törvénykönyvben*. Patrocínium Kiadó. Budapest, 2016. 24–25. pp.

üzletszerű gazdasági tevékenység folytatása áll. E tevékenység – és ezáltal a társaság léteinek és sikerének – záloga, lényegi attribútuma az együttműködés, az egymással szembeni bizalom, valamint a társasággal szembeni lojalitás és hűség.²⁶ A racionális döntéshozatal alapján e lojalitás és hűség tényleges elemei és elvárásai a fentebb kifejtettek szerint azonban nem csak a létesítő okiratban lelhetők fel, hanem a szindikátusi szerződés megfelelő rendelkezéseiben.

A szindikátusi szerződésről folytatott dogmatikai vitáktól²⁷ függetlenül e körben indulópontként rögzíthető, hogy a szindikátusi szerződés alapvetően *sui generis* a társasági szerződéshez kötött atipikus polgári jogi szerződés,²⁸ amely a társasági szerződéssel párhuzamosan létezik. A szindikátusi szerződések rendkívül sokrétűek és több esetben meg nem határozható típusokban élnek a gyakorlatban,²⁹ különösen szavazási, befektetési, a felek társasági szerződésében nem szabályozott kérdéseket rendező megállapodások formájában.³⁰ A jelen tanulmány tárgyát képező vizsgálatban olyan szindikátusi szerződésből indulhatunk ki, amelynek felei a társasági szerződés feleivel azonos személyi kört képez. A szindikátusi szerződések különös, racionalitásra visszavezethető lehetősége és jellemzője, hogy a felek a társasági szerződés kötelező tartalmi elemein túl a társaság működésének részletkérdéseit abban kellő alaposággal tovább szabályozhatják, emellett a tagok egymás közötti, társaságon belüli együttműködéséről, a tagok egymással szembeni elvárásairól, szervezeti és működési kérdésekről, komplex személyi, vagyoni viszonyrendszeirekről is jogosultak rendelkezni,³¹ amelyek mind közvetlen kapcsolatban állnak a bizalmi és hűségi elvárásokkal. A szindikátusi szerződés a féli együttműködést, a jogokat és kötelezettségeket egyrészt titkosan, másrészt a felmerült igényeknek megfelelően rendkívül szerteágazó módon képesek szabályozni polgári jogi alapon,³² amely alap e körben azt is jelenti, hogy a megállapodás módosítása a társasági szerződéstől eltérően egyhangúsághoz kötött. A felek konszenzusa alapján a szindikátusi szerződésben foglalt együttműködési – így a hűségi kérdések – hangsúlyosabban jelennek meg, megsértésük pedig alapvetően polgári jogi jogkövetkezmények levonását teszi lehetővé.³³ A szindikátusi szerződések kötelmi jogi alapjai és a bennük hordozott társasági jogi tartalom azonban mindenképpen elvezet arra a kérdésre, hogy a szerződési jog talaján álló szindikátusi szerződés ténylegesen milyen hatásokkal bír a társasági jogi jogviszonyokra, a szindikátusi szerződésben foglalt megsértése társasági jogi jogkövetkezmények alkalmazására alapot adhat-e.

A fenti kérdés valójában a szindikátusi szerződés és a társasági szerződéssel ütközésének problematikájára utal,³⁴ felvetve a két szerződés közötti elsődlegesség,³⁵ illetve e

²⁶ NOCHTA TIBOR: *A társasági tagsági jogviszony megszüntetése kizárással*. Gazdaság és Jog 2020/3. 1 p.

²⁷ VERESS EMÓD: *A szindikátusi szerződés*. Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet – HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2020. 21–23. pp., 55–108. pp.

²⁸ PAPP TEKLA: *Atipikus szerződések*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2019. 114–115. pp.

²⁹ NAGY BARNA KRISZTINA: *A szindikátusi szerződés*. Debreceni Jogi Műhely 2015/3–4.

³⁰ VERESS 2020, 58–59. pp

³¹ VERESS 2020, 21–24. pp., 57. p., 82–93, 108. pp.

³² VERESS EMÓD: *Szerződő felek a szindikátusi szerződésben*. Magyar Közigazgatás 2019/3. 170–173. pp.

³³ VERESS 2020, 246–279. pp.

³⁴ VERESS EMÓD: *A szindikátusi szerződés ütközése a társasági jogi normákkal és a társasági szerződéssel*. Magyar Jog 2018/9. 510–519. pp.

³⁵ SZAKÁL RÓBERT: *Társasági szerződés és szindikátusi szerződés ütközése*. Gazdaság és Jog 2014/10. 25–26. pp.

körben a társasági jogkövetkezmények levonásának kérdését.³⁶ A lehetséges ütközések megítélése kétirányú megközelítést feltételez, azaz vagy a társasági szerződés, vagy a szindikátusi szerződés élvez elsőbbséget, így hatálytalaníthatja, módosíthatja a másikat.³⁷ Amennyiben a társasági szerződés élvez elsőbbséget, a szindikátusi szerződés megkötése válik irrelevánssá, a szindikátusi szerződés primátusa esetében pedig a cégnyilvánosság elve és a társasági szerződésre előírt szigorú alaki és tartalmi követelmények válnának illuzórikussá. Az elsődlegesség alapján tehát megnyugtató válasz nem nyerhető kiemelve, hogy maga a Ptk. sem ismeri a szerződések közötti hierarchiát a felek akarata nélkül. Mindezeknek megfelelően helyeselhető az a gyakorlat, hogy a két szerződés ütközése esetén mindegyik szerződés tartalmát önállóan kell elbírálni,³⁸ azaz a szindikátusi szerződés megszegése alapvetően nem eredményezhet társasági jogi jogkövetkezményeket.

A fenti megállapításokat ugyanakkor árnyalni szükséges tekintettel a szindikátusi szerződések – a társasági szerződéssel való szoros kapcsolatát és létét feltételező – jellegadó sajátosságai okán. Figyelemmel arra a tényre, hogy a felek gazdasági racionalitáson alapuló döntéseinek tartalomalakítási szabadságának eredményei a társasággal kapcsolatban nem csak a létesítő okiratban, hanem a szindikátusi szerződésben is megjelennek rögzíthető, hogy a szindikátusi szerződésben rögzített jogok és kötelezettségek, érdekek és magatartások nem ragadhatók meg kizárólagosan a szerződési jog szolgáltatás-ellenszolgáltatáson, érdek-érdekellentétben alapuló strukturális alapjain. A szindikátusi szerződések valójában egyszerre hordozzák magukban a szerződési jog és a társasági jog jellemzőit, utóbbi esetben többek között az érdekpozíciók legalább részbeni azonosságát és ebből fakadóan a társasági hűség elemeit mind a felek, mind a társaság irányába. Következésképpen a szindikátusi szerződések megszegése esetében a szerződészegés klasszikus jogkövetkezményei és biztosítékai csak részben alkalmasak a szerződésben foglalt, az adott társasággal kapcsolatos féli kötelezettségek kikényszerítésére azzal, hogy bizonyos jogkövetkezmények – elsősorban a szerződés tárgyából és részben érdekpozíciók elhelyezkedéséből fakadóan – nem is értelmezhetők. Másik oldalról megközelítve a kérdéskört belátható, hogy a szindikátusi szerződés és a társasági szerződés közötti szoros kapcsolat alapvetően indokolja olyan szerződésben rögzített jogkövetkezmények alkalmazását, amelyek nem csak társasági jogi jelleggel bírnak, hanem annak területén helyezkednek el egyértelműen ösztönözve a feleket arra, hogy vállalásaikat és ígéreteiket teljesítsék, a szindikátusi szerződés rendelkezéseit kikényszerítsék.

A fentiek végső soron a tagkizárás Ptk. 3:107–108. §§-ban foglalt intézménye alkalmazási lehetőségére mutatnak.³⁹ A kódex alapján peres eljárás útján megszüntethető annak a félnek a társasági tagsági jogviszonya, akinek a társaságban való maradása a társaság céljainak elérését nagymértékben veszélyeztetné.⁴⁰ A tagkizárás intézménye valójában a társasági hűség elvével áll összhangban és a fenti lojalitási és együttműködési kötelezettséget kéri számon két lépcsőben. Első lépcsőben maguk a tagok állapítják meg a

³⁶ E körben nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy ezen ütközések a szerződéses szabadságból fakadóan alapvetően a felek akaratából állnak be, amennyiben fenntartjuk azon kiindulópontot, amely szerint a két szerződés felei azonos személyi körben meghatározottak.

³⁷ VERESS 2020, 109–137. pp.

³⁸ VERESS 2020, 136–137. pp.

³⁹ VERESS 2020, 270–273. pp.

⁴⁰ SZALAY ZSUZSA: *A tagkizárás egyes szabályai az új Ptk.-ban*. Kúriai Döntések 2014/11. 1196–1204. pp.

fenti körülményeket azzal, hogy a tényleges kizáró döntést bíróság jogosult meghozni, azaz a kizárást kezdeményező tagok ezirányú döntése és a társasági céllal kapcsolatos megítélése a tagsági jogi jogviszony megszűnéséhez nem elegendő, ahhoz a bírói kontroll elvével összhangban polgári peres eljárásban hozott ítélet szükséges. A bírói döntés e körben szükségképpen vezet el egy széleskörű bizonyítási eljárás lefolytatásához és e körben egy esetleges szindikátusi szerződés rendelkezéseinek vizsgálatához elvégre a két szerződés együttes tartalma képes feltárni azon körülmények összességét, amelyek egyértelműen bizonyíthatják az érintett fél társaság céljait veszélyeztető magatartásainak összességét abban az esetben, ha a felek a tartalomalakítás szabadságával élve olyan jogkövetkezmények alkalmazását is rendelik jogviszonyukban alkalmazni, amely a szerződési jog területe mellett a társasági jog szankcióinak alkalmazását is lehetővé teszik.⁴¹

IV. Következtetések

A hatályos Ptk. a társasági jogban a diszpozitivitás új távlatait nyitotta, amely azonban új kihívásokat is generált amelyek közül az egyik legjelentősebb kérdés a társasági jog területén a szindikátusi szerződések, mint a társasági szerződéssel párhuzamosan élő kötelmi jogi jogintézmény tartalmi esetkörei. Annak ellenére, hogy a szerződési hierarchia és járulékoság kérdésében viták folynak, a két szerződés viszonyrendszere, összetettsége, valamint a kógencia és diszpozitivitás keretei között megvalósuló racionális döntéseken alapuló tartalomalakítási szabadsága olyan lehetőségeket biztosít a felek számára, amely kellő tartalommal töltheti ki⁴² a társasági hűség elvét. Ezen keretek között a társasági tagok, amennyiben a szindikátusi szerződéssel azonos személyi kört képeznek megítélésem szerint meghatározhatják azon magatartások körét a *pacta sunt servanda* alapján, amelyek kellően kitöltik – a társaság által elérni kívánt célok nagymértékű veszélyeztettségét előidéző tényállások megállapításához szükséges⁴³ – törvényi elvárásokat és így e *pacta* közöttük valódi *lex perfecta*-ként érvényesülhet. Tekintettel arra a tényre, hogy a társasági hűség kérdése és a tagkizárás tekintetében széleskörű bírói diszkréció érvényesül, belátható, hogy a tagok számára sem lehet közömbös az a kérdés, hogy adott esetben mely tételiesen meghatározott kizárási okok nevesítésével tehetik kiszámíthatóvá magatartásuk lehetséges jogkövetkezményeit mind társasági jogi mind szerződési jogi alapon. Figyelemmel arra, hogy a Kódex a kizárási magatartások nevesítését nem követeli meg – csak a veszélyeztetés fogalmával operál⁴⁴ – álláspontom szerint a felek tartalomalakítási szabadsága így a létesítő okirat mellett a szindikátusi szerződésben is lehetővé teszi tételiesen kizárási okok, magatartások és körülmények nevesítését arra is tekintettel, hogy a szindikátusi szerződés és társasági szerződés közötti szoros kapcsolat és összefüggés tagadhatatlan. Megítélésem szerint a fenti álláspontot igazolja továbbá a Ptk. társasági jogot és a kötelmi jogot egy kódexbe foglaló integrált szemlélete, e két jogterület törvényben is

⁴¹ VERESS 2020, 278. p.

⁴² VERESS 2020, 278. p.

⁴³ NOCHTA 2020, 2. p.

⁴⁴ NOCHTA 2020, 2–4. pp.

elismert szoros kapcsolata, továbbá a gazdasági racionalitás és a diszpozitivitás alaptételeinek összefüggései és azok együttese. Következésképpen maga a szindikátusi szerződés sajátos természete világít rá a társasági jog új távlataira és árnyalásának lehetőségeire a társasági hűség hangsúlyosabbá tételével a szerződés alanyainak sajátos érdekeinek összeegyeztetésével és a kizárási okok nevesítésével. Ezen eszközök által a valós gazdasági tartalom mind társasági jogi mind szerződési jogi eszközökkel és lehetőségekkel nyerhetnek teljesítési ösztönzőket szolgálva annak kiteljesedését, illetve hatékonyabb érvényesíthetőségét.

ZOLTÁN JÓZSEF FAZAKAS

SHAREHOLDERS' AGREEMENT IN THE CONTEXT OF CORPORATE FIDELITY

(Summary)

The new Civil Code of Hungary has opened up new routes in company law, but it has also generated new challenges. One of the most significant issues in the field of company law is the content of shareholders' agreement and the question of corporate fidelity. In this context, the paper attempts to demonstrate, on the basis of the principles of economic rationality, that the exclusion of a corporate member can rest on the basis of shareholders' agreement. Within this framework, the study's principle is that, where the members of a company are also the same persons as the shareholders' agreement they may determine the scope of the conduct, on the basis of *pacta sunt servanda*, which sufficiently satisfies the legal requirements for establishing the existence of facts which cause a high degree of jeopardy to the objectives pursued by the company. Given that the Code does not require the exclusion of conduct, the author considers that the parties' freedom of choice of content allows for the inclusion in the shareholders' agreement of specific grounds, conduct and circumstances for exclusion. In the author's view, all this can be deduced from the integrated approach of the Civil Code, which incorporates company law and contract law in one code, from the close relationship between these two areas of law, which is recognised in law, and from the interrelationship between the basic principles of economic rationality and dispositivity. Consequently, the shareholders' agreement itself sheds light on the new prospects and possibilities of company law by emphasising corporate loyalty and by specifying the grounds for exclusion. Through these instruments, real economic content can be given incentives for performance by means of both company law and contract law instruments and options.

GOMBOS KATALIN – SELNICEAN LÁSZLÓ*

A fogyasztói jogérvényesítés lehetőségei az online térben

I. Bevezetés

Abban álláspontunk szerint mindannyian egyetértünk, hogy a társadalmi együttélésnek mindig is természetes velejárói voltak a konfliktusok, a viták, szélsőséges esetben pedig mint *ultima ratio* a jogviták.¹ Lényeges megpróbáltatásokat jelentenek a rendszert érő sokkok. A XXI. század kihívásai, a digitalizáció, az élet- és a jogviszonyok felgyorsulása, a társadalmi változások, valamint a jogviták elintézésének felgyorsítása iránti igény mind-mind felszínre hoztak olyan elvárásokat, amelyekre a jog eszközeivel reagálni kellett. E változások azonban nem csorbíthatják értékeinket.

Magabiztosan kijelenthető az is, hogy az ember – a jogviszonyok alanyaként – a jogvédelem fókuszában áll. A jogszolgáltatás területén a legmodernebb technológiák is csak akkor működtethetők megfelelően és kellően hatékonyan, ha ezt a tételt nem tévesztjük szem elől.

A joghoz, az igazságszolgáltatáshoz és a megfelelő jogszolgáltatáshoz való hozzájutás régóta a jogvédelem alapvető kérdései közé tartozik. Ezzel összhangban az Európai Unió igazságügyi politikájának fontos célkitűzése, hogy a polgárai és a vállalkozások számára egyaránt lehetővé tegye az expeditív jogorvoslathoz való hozzájutást. A fogyasztó és a vállalkozás közötti egyensúlyi helyzet kialakítása érdekében kiemelt szerepet kell tulajdonítani a fogyasztóvédelemnek. A fogyasztói jogviszonyokra a gazdasági erő aszimmetriája jellemző, figyelemmel arra, hogy a vállalkozások általában magasabb szintű szakmai, illetve jogi ismeretekkel bírnak, szemben a laikusnak tekinthető fogyasztókkal, akik ebben az egyenlőtlen jogviszonyban kiszolgáltatottak, és érdekérvényesítési képességük gyenge.²

---

* Gombos Katalin egyetemi tanár, Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar – Selnicean László tanársegéd, Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar

¹ SELNICEAN LÁSZLÓ: *Alternatív vitarendezési eljárások a társadalmi fenntarthatóság szolgálatában*. In: Gelencsér Dániel – Selnicean László (szerk.): *Uniói polgári eljárásjogi vívmányok a társadalmi fenntarthatóság szolgálatában*. Ludovika Egyetemi Kiadó. Budapest, 2021. 121. p.

² DÁN JUDIT – GOMBOS KATALIN – VÁRADI SZILVIA: *Az Európai Unió versenyjogának alapjai*. Wolter Kluwer, Budapest, 2022.

II. Az online és offline fogyasztói alternatív vitarendezés

A jogvitákat különböző hagyományos és alternatív vitarendezési mechanizmusok alkalmazásával lehet feloldani, utóbbi érdekében az Európai Unió megalkotta az offline fogyasztói alternatív vitarendezési irányelvet³ és a fogyasztói online vitarendezési rendeletet.⁴ Bár ezeket nem a legújabb generációs jogforrások között szokás említeni, de a fogyasztóvédelem területén, a jogérvényesítés hatékonyabbá tételében nagy szerepet játszottak. A közösségi jog az alternatív vitarendezés körében nemcsak a közvetítés területén igyekezett valamennyi tagállamra vonatkozó, egységes keretszabályokat megalkotni, hanem célul tűzte ki a fogyasztókat érintő, határon átnyúló jellegű jogviták békés, költségkímélőbb és gyorsabb rendezésének uniós szintű biztosítását is. A hagyományos offline vitarendezés mellett a 21. század új technológiai számos online megoldást kínálnak, amelyek az új technológiákkal együtt alkalmazva jelentős hatást gyakorolnak az egyének jogaira. Az információs technológiák rohamos fejlődése olyan digitális eszközök és digitális megoldások alkalmazását teszi lehetővé, amelyek kihívások elé állítják mind a jogalkotókat, mind a jogalkalmazókat. Fontos, hogy a jogbiztonság követelménye ebben az új környezetben is megköveteli a megfelelő garanciák kiépítését és azok következetes alkalmazását.

III. Az online vitarendezési platform

A COVID-19 világjárvány kevés pozitív hozadéka között említhető a fogyasztók online felületekkel való kapcsolatának intenzívebbé válása, ismereteik bővülése, amelynek remélt következménye a fogyasztói tudatosság növekedése. Az új technológiák széleskörű elterjedése és az online kereskedelem szerepének megnövekedése révén a kiskereskedelem egy része az online térbe helyeződött.

A fogyasztói online vitarendezési rendeletben az Európai Parlament és a Tanács a kor elvárásaihoz igazodva technikai szabályokat írt elő egy közös online panaszséma kialakításához, az online kötött jogügyletek vitarendezésének megkönnyítése érdekében. Az online platform munkája abban merül ki, hogy segít megtalálni a fogyasztónak azt a tagállami vitarendező testületet, vagy testületeket, amelyek hatáskörrel rendelkeznek az adott jogvitánál. A rendelet érintetlenül hagyja a testületek formáját, működési kereteit, csupán olyan technikai kérdéseket tisztáz, mint a panaszkezelés, vagy az adatvédelem.⁵

Az Európai Bizottság 2016-ban létrehozta az uniós békéltető honlapot, az online vitarendezési platformot, amelynek segítségével egyszerűen rendezhetők az online vásárlásból fakadó fogyasztóvédelmi vitás ügyek. Ez egy ingyenes webes megoldás az online vásárlások kapcsán felmerülő problémák kezelésére. Az Európai Bizottság működteti, és

³ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/11/EU irányelve (2013. május 21.) a fogyasztói jogviták alternatív rendezéséről, valamint a 2006/2004/EK rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról.

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 524/2013/EU rendelete (2013. május 21.) a fogyasztói jogviták online rendezéséről, valamint a 2006/2004/EK rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról.

⁵ SIMON RITA: *A fogyasztói viták alternatív vitarendezése Európában – ötletverseny és forum shopping a nemzeti szabályozás és implementációs kötelezettség tükrében?* Iustum Aequum Salutare 12(2016), 63–89. pp.

célja, hogy a színvonalas vitarendezés lehetőségét biztosítva biztonságosabbá és tisztességesebbé tegye az online vásárlást. Az internetes megrendelésekből származó, a fogyasztók és a kereskedők közötti fogyasztóvédelmi vitás ügyek könnyen rendezhetők legyenek. A platformon keresztül a fogyasztó kapcsolatba tud lépni a kereskedővel, a probléma közvetlen megoldásához, illetve a peren kívüli vitarendezést kínáló testület közös kiválasztásához. Azonban maga a platform nem áll kapcsolatban egyetlen kereskedővel sem. Ezek a lehetőségek korlátozott ideig állnak a fogyasztó rendelkezésére. Az online vitarendezésben nemcsak a két vitás fél, hanem a békéltető testület is részt vesz. Az effajta online vitarendezést a békéltető testület eljárásától az különbözteti meg, hogy az online vitarendezés mindvégig az interneten zajlik.⁶

Összefoglalva tehát az Európai Gazdasági Térségen belül, azaz az Európai Unió területén, valamint a Norvégiában, Izlandon és Liechtensteinben élő fogyasztók e platformot is igénybe vehetik a fogyasztói probléma megoldására, közvetlenül megállapodhatnak a kereskedővel a megoldásban, illetve megállapodhatnak abban is, hogy melyik vitarendezési testület kezelje az ügyet. A platform az Európai Unió összes hivatalos nyelvén, valamint izlandi és norvég nyelven érhető el.⁷

IV. Új jogforrások

Visszaulva a korábban kifejtettekre, a klasszikusnak mondható, offline térre szabott fogyasztóvédelmi szabályok területén számos 21. századi új kihívással találkozhatunk és új típusú digitális szolgáltatások is megjelentek.

Az Európai Bizottság – reagálva az új technológiák, az online tér, valamint a digitális szolgáltatások rohamos terjedésére – elfogadta az „Új megállapodás a fogyasztói érdekekért” (New Deal for Consumers) intézkedéscsomagját. A Bizottság a fogyasztói tudatosság és a fogyasztóvédelmi szabályok érvényesítésének hatékonysága érdekében különböző jogalkotási lépéseket látott szükségesnek. A közlemény kiindulópontja, hogy az online piacterek átláthatóságát növelni szükséges, különösen az eladói oldal tekintetében. Ebből a szempontból azért indokolt az új szemléletű szabályozás, mert amíg a hagyományos eladó-vevő viszonylatban a fogyasztónak fizikailag kell az eladót felkeresnie, be kell mennie a boltba, így a fogyasztók „becsalogatására”, a fogyasztói döntések befolyásolására is a hagyományosnak tekinthető szabályozásra van szükség, addig az online térben annak van jelentősége, hogy a fogyasztó az online térben zajló keresésének eredményeként hogyan talál rá a kereskedőre.⁸ Az online vásárlói terek tekintetében ezért különösen nagy jelentősége van az átláthatóság növelésének, hiszen a tényleges ügyletkötéseket

⁶ BKIK: *Fogyasztóvédelmi vitarendezés*. 2020. Elérhető: www.bkik.hu/hu/szolgáltatások/tudastar/online-vitarendezes (letöltés dátuma)

⁷ A témáról lásd bővebben: SELNICEAN 2021. 138–142. pp.

⁸ Lásd erről részletesebben: STRIHÓ KRISZTINA: *Az elektronikus kereskedelem: A kereskedelem digitalizációjának alapvetései*. Wolters Kluwer. Budapest, 2020., valamint STRIHÓ KRISZTINA: *Jogi csemegék az elektronikus kereskedelem témaköréből*. In: Smuk Péter (szerk.): *Társadalmi fenntarthatóság*. Ludovika Egyetemi Kiadó. Budapest, 2020. 1827–1836. pp.

jelentős részben a keresési eredmények sorrendje befolyásolja, ekképpen azt is, hogy a fogyasztó kitől vásárol. Mára a fogyasztói döntések befolyásolása tekintetében jelentősége van azoknak az alapvetően „ingyenes” szolgáltatásoknak is, – gondolunk itt a hírlevelekre és a nyereményjátékokra – amelyek kapcsolt módon befolyásolhatják a későbbi online ügyletkötéseket. Ezért fontos célkitűzés az is, hogy a fogyasztóvédelmi követelmények ne csak a visszerthes, klasszikus adásvételekre vagy adásvétel típusú jogviszonyokra terjedjenek ki, hanem ezekre az „ingyenes” szolgáltatásokra is.

Az intézkedéscsomag által is felvetett feladatok megvalósítására konkrét jogalkotási lépések is születtek. A közelmúltban számos uniós fogyasztóvédelmi szabály módosítására, továbbá új szabályok elfogadására került sor, amelyek kifejezetten a 21. századi átalakulásokra reagáltak. Az ily módon megreformált uniós fogyasztóvédelmi keretrendszer célkitűzései fokozni kívánják a fogyasztóvédelem szintjét, mégpedig a nemzeti jogszabályok számos kulcsfontosságú szempontjának összehangolása révén. Az uniós fogyasztóvédelmi reformok a fogyasztói jogok szempontjából két irányból, egyrészt a hatékonyabb szankciók alkalmazása⁹ tekintetében, másrészt pedig az összehangolt jogérvényesítés¹⁰ szempontjából hoztak modernizált uniós fogyasztóvédelmi rezsimet, továbbá a fogyasztói szavatossági és jótállási jogokat terjesztették ki a digitális tartalmakra és szolgáltatásokra. Mindez tovább árnyalja a modern technológiák lehetőségeiből adódó fogyasztóvédelmi gondolkodást.

E területen három fontos jogforrást kell megemlíteni:

- az Omnibus irányelvet,¹¹
- a módosított új, fogyasztóvédelmi együttműködésről szóló CPC rendeletet,¹²
- a szavatossági és jótállási jogoknak a digitális tartalmakra és szolgáltatásokra történő kiterjesztéséről szóló irányelvet.¹³

A folyamatos modernizáció eredményeként mára a fogyasztói jogokkal kapcsolatos uniós szabályrendszer az alábbi fő kategóriákba rendezhető:

- a fogyasztói jogok új szabályai,¹⁴
- a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok új szabályai,¹⁵

⁹ Omnibus irányelv.

¹⁰ Új CPC rendelet.

¹¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2019/2161 irányelve (2019. november 27.) a 93/13/EGK tanácsi irányelvnek, valamint a 98/6/EK, a 2005/29/EK és a 2011/83/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvnek az uniós fogyasztóvédelmi szabályok hatékonyabb végrehajtása és korszerűsítése tekintetében történő módosításáról.

¹² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/302 rendelete (2018. február 28.) a belső piacon belül a vevő állampolgársága, lakóhelye vagy letelepedési helye alapján történő indokolatlan területi alapú tartalomkorlátozással és a megkülönböztetés egyéb formáival szembeni fellépésről, valamint a 2006/2004/EK és az (EU) 2017/2394 rendelet, továbbá a 2009/22/EK irányelv módosításáról.

¹³ Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/770 irányelve (2019. május 20.) a digitális tartalom szolgáltatására és digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések egyes vonatkozásairól.

¹⁴ Fogyasztói jogokról (szerződéskötés előtti tájékoztatási követelmények, elállási jog, fogyasztói jogok: digitális tartalmakra is kiterjesztett kellékszavatosság és jótállás) szóló 2011/83/EU irányelv új szabályai (az Omnibus irányelvvel módosított CR irányelv).

¹⁵ Az Omnibus irányelvvel módosított UCP irányelv.

- a tisztességtelen szerződési feltételek új szabályai,¹⁶ valamint
- a fogyasztóvédelmi hatóságok közötti együttműködés új szabályai.¹⁷

A módosított, fogyasztói jogokról szóló CR irányelv néhány kivételtől eltekintve¹⁸ ma már kiterjed az adásvételi szerződésekre,¹⁹ a szolgáltatási szerződésekre²⁰ és az Omnibus irányelv 2022. május 28-tól hatályos módosításai révén a digitális szolgáltatási²¹ és az online digitális tartalomszolgáltató²² szerződésekre, az online piacterekre²³ is. A szerződéskötés módját illetően a tárgyi hatálya alá vonja az üzletekben és az üzlethelyiségen kívül kötött, valamint a távollévők közötti szerződéseket is.²⁴

A szabályozásban megjelenik egyfajta mesterséges intelligenciahasználat (Artificial Intelligence, AI) szabályozása, amely alapján a tájékoztatás körében egyértelmű információt kell szolgáltatni a fogyasztók részére arról, ha az ár automatizált döntéshozatal alapján személyre lett szabva. Az árak személyre szabásáról akkor beszélünk, amikor az eladó, vagy szolgáltató a különböző fogyasztókra személyre szabott árakat tud meghatározni. Ez egyre inkább lehetővé válik a nagy adathalmazok és az analitika fejlődésével, és az ár-megkülönböztetés egyik formáját jelenti. A személyre szabott árazás akkor fordul elő, amikor a cégek eltérő árakat határoznak meg az egyéni fogyasztók számára, vagy a fogyasztók preferenciáinak megfelelően egyénileg alakítják a termékeket.

Fontos eleme az új szabályozásnak, hogy az uniós országok hatékony, arányos és visszatarató erejű, az irányelvben meghatározott kritériumrendszernek megfelelő szankciókat vezessenek be azon kereskedők megbüntetésére érdekében, akik megsértik az irányelvet átültető nemzeti szabályokat.²⁵

¹⁶ Az Omnibus irányelvvel módosított UCT irányelv.

¹⁷ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/2394 rendelete (2017. december 12.) a fogyasztóvédelmi jogszabályok végrehajtásáért felelős nemzeti hatóságok közötti együttműködésről és a 2006/2004/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/302 rendeletével módosított Új CPC rendelet).

¹⁸ Például csomagban értékesített, szervezett utazások és üdülések, fogyasztói hitelek és biztosítások.

¹⁹ Adásvételi szerződés: bármely olyan szerződés, amelynek értelmében a kereskedő átruházza vagy vállalja, hogy átruházza a fogyasztóra valamely áru tulajdonjogát, ideértve az árukra és szolgáltatásokra egyaránt vonatkozó adásvételi szerződéseket.

²⁰ Szolgáltatási szerződés: az adásvételi szerződéstől eltérő bármely olyan szerződés, amelynek alapján a kereskedő a fogyasztó részére szolgáltatást nyújt vagy szolgáltatás nyújtását vállalja, a fogyasztó pedig megfizeti vagy vállalja, hogy megfizeti a szolgáltatás árát.

²¹ Digitális szolgáltatás: olyan szolgáltatás, amely lehetővé teszi a fogyasztó számára, hogy digitális adatokat hozzon létre, kezeljen, tároljon vagy azokhoz hozzáférjen; vagy olyan szolgáltatás, amely lehetővé teszi a fogyasztó és a szolgáltatás más igénybe vevői által feltöltött vagy létrehozott digitális adatok megosztását, illetve az azokkal való bármely egyéb interakciót.

²² A digitális tartalom: olyan adat, amelyet digitális formában állítanak elő és szolgáltatnak.

²³ Online piac: olyan szolgáltatás, amely a kereskedő által vagy a kereskedő nevében működtetett szoftvert, többek között weboldalt, valamely weboldal egy részét vagy valamely alkalmazást alkalmaz, és amelynek révén a fogyasztók távollévők közötti szerződést köthetnek más kereskedőkkel vagy fogyasztókkal.

²⁴ Ez utóbbiakra vonatkozó külön szabályok ezzel párhuzamosan hatályon kívül helyezésre kerülnek.

²⁵ Jelentős mértékű, sok fogyasztót érintő határon átnyúló jogsértések esetén legalább a kereskedő forgalmának 4%-áig, vagy – amennyiben a kereskedő éves árbevételére vonatkozó információ nem áll rendelkezésre – 2 millió euróig terjedő pénzbírság kiszabására kerülhet sor.

Az uniós jogalkotás eredményeiből eldőlni látszanak azok a szabályozási dilemmák, amelyek az uniós szintű jogalkotás szükségessége és mélysége körül forogtak. Szemben ugyanis a korábbi jogalkotás óvatos lépéseivel, a korábbi irányelvekben található minimumharmonizációtól jelentős elmozdulás következett be a fogyasztói jogok magasabb szintű védelme irányában. E körben fel kell idéznünk az EUMSZ²⁶ 169. cikkét, valamint az Alapjogi Charta²⁷ 38. cikkét, amelyek egyaránt a fogyasztóvédelem magas szintjének biztosítását célozzák.

Nem vezett el ugyanakkor az a vívmány sem, amely – a szubszidiaritás elvének tiszteletben tartásával – a tagállami autonómia területén ad mozgásteret, ugyanis a megreformált szabályrendszer rugalmasan lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy nemzeti szabályokat tartsanak fenn, vagy fogadjanak el a fogyasztói jogok még előnyösebb érvényesülése érdekében.

A jogalkotás eredményei úgy összegezhetők, hogy a fogyasztói szerződések egyes vonatkozásainak, a digitális terekben a fogyasztói jogoknak, továbbá a fogyasztói jogérvényesítést és a fogyasztóvédelmi hatósági együttműködést érintő jogterületeknek a harmonizációja szükséges. Ezek a jogalkotási célkitűzések új szóhasználattal már nem egyszerűen az egységes belső piac²⁸ megteremtését célozzák, hanem hozzájárulnak egy olyan valódi fogyasztói belső piac előmozdításához, amelyben megfelelő egyensúlyt kell találni a fogyasztóvédelem magas szintje és a vállalkozások versenyképessége között.

A fogyasztói jogok megfelelő érvényesülése érdekében az ellátási láncok sebezhetőségének kérdéseire, és arra is válaszokat kell találni, hogy a COVID-19 válsággal kapcsolatos állami támogatási intézkedések hogyan befolyásolják az Európai Unió versenypolitikáját, a vállalati fenntarthatóságot.

A legtöbb szabályozási dilemma az interneten kötött kereskedelmi ügyletek fogyasztóvédelmi aspektusai területén merül fel.²⁹ A fogyasztóvédelmi jog ugyanis egyre inkább önállósodik, és mára már jogági sajátosságokat is mutat.³⁰ Rendszerével a klasszikus magánjog, azon belül is elsősorban a szerződési jog évezredek hagyományokra visszanyúló dogmatikai alapjait feszegeti. Ez a dogmatikai alap a tagállami jogrendszerek különbözőségei mellett is egységesnek tekinthető. A fogyasztóvédelem területén egyfajta bináris kód alapján kell a jogviszonyokat minősíteni, és a fogyasztói elem megjelenése esetén ebben a megkettőzött rendszerben a fogyasztói szerződésre vonatkozó speciális jogvédelmi eszköztárat aktiválni. Ez önmagában is a klasszikus dogmatika megtörését eredményezheti. Ehhez társulnak ugyanakkor olyan 21. századi jelenségek, amelyek az online

²⁶ Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés.

²⁷ Az Európai Unió Alapjogi Chartája.

²⁸ Lásd erről átfogóan: SZEGEDI LÁSZLÓ – SZIRBIK MIKLÓS: *Belső (egységes) piac*. In: Ördögh Tibor (szerk.): *Az Európai Unió szakpolitikai rendszere*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2022. 107–123. pp.

²⁹ BARTA JUDIT: *Az EU által meghirdetett digitális forradalom hatása a kereskedelmi jog egyes területein: szerződések, fogyasztóvédelem, gazdasági verseny, gazdasági társaságok*. Miskolci Jogi Szemle 15(2020) 14–26. pp.

³⁰ GOMBOS KATALIN: *A jog érvényesülésének térsége – Az Európai Unió nemzetközi magánjogi szabályainak XXI. századi kihívásai*. Wolters Kluwer, Budapest, 2020. 197. p.

piactereken kötött ügyletek sajátosságaihoz kapcsolódnak. Ilyen például a közösségi médiafelületek intenzív kereskedelmi használata,³¹ valamint a chat, mint kommunikációs tér jognyilatkozatok tételére történő alkalmazása. A dogmatikai problémák elsősorban az elektronikus kereskedelemhez³² kapcsolódnak, azon belül is az ügyletek létrejötte, a jognyilatkozatok megtétele és módja,³³ valamint az ehhez használt informatikai tartalom és háttér kapcsán merülnek fel. Ezek tekintetében a digitalizációval szükségképpen felmerülő³⁴ kihívásokat szükséges kezelni.

V. A digitális szolgáltatásokról szóló (DSA) rendelet³⁵

Reflektálva a jogalkotás kurrens eredményeire, valamint a digitális szolgáltatások már említett rohamos terjedésére, az új típusú digitális szolgáltatások megjelenésére, érdemes megemlíteni a DSA rendeletet, amely alkalmazásának kezdőnapja 2024. február 17-e. A DSA rendelet a személyek digitális szuverenitását erősíti, amelynek értelmében az adat kibocsátója, vagyis az egyén a saját ellenőrzése alatt tudja tartani azt, hogy ki férhet hozzá és milyen céllal használhatja a személyéhez kötődő digitális információt.

A DSA rendelet erősíti az egyéni jogokat, amely a vitarendezésre is nagy hatást gyakorol. Minden óriásplatformnak kötelezően le kell folytatnia egy belső panaszkezelési eljárást, amennyiben például törölni akar egy fiókot, vagy egy tartalmat. Ha ez nem vezet eredményre, akkor biztosítani kell a peren kívüli vitarendezés lehetőségét. A vitarendezési testületeket a digitális szolgáltatási koordinátor – Magyarország esetében a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság – legfeljebb ötéves, ám megújítható időszakra tanúsítja.³⁶ Fontos azonban, hogy a peren kívüli vitarendezés eredménye nem kötelező erejű a felek számára, így végső esetben a nemzeti hatóság, vagy bíróság elé lehet vinni ezeket az ügyeket, ugyanúgy, ahogy a 'hagyományos' médiával kapcsolatos problémák esetében.³⁷ A DSA rendeletben felvázolt peren kívüli vitarendezési testület döntése tehát kikerülhető.

³¹ STRIHÓ KRISZTINA: *Az influencer jogi megítélése*. Jogtudományi Közlöny 75(2020), 174–179. pp.

³² Uniósi jogi alapja az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól (Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv).

³³ Az Európai Parlament és a Tanács 910/2014/EU rendelete (2014. július 23.) a belső piacon történő elektronikus tranzakciókhoz kapcsolódó elektronikus azonosításról és bizalmi szolgáltatásokról, valamint az 1999/93/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről.

³⁴ PÁZMÁNDI Kinga: *Digitalizáció, technológiai fejlődés, jogi paradigmák*. *Gazdaság és Jog* 26(2018), 10–14. pp.

³⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete (2022. október 19.) a digitális szolgáltatások egységes piacáról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról.

³⁶ DSA rendelet 21. cikk (3) bekezdés.

³⁷ *Interjú Koltay Andrással, az NMHH elnökével*. Elérhető: https://nmhh.hu/cikk/233794/Interjut_adott_az_In-dexnek_az_NMHH_elnoke (letöltés dátuma)

A tárhelyszolgáltatók kötelesek egyértelmű és konkrét indokolást nyújtani a szolgáltatás érintett igénybe vevői számára a korlátozások bármelyikéről,³⁸ amelyeket azért alkalmaznak, mert a szolgáltatást igénybe vevő által nyújtott információ jogellenes tartalom, vagy nem felel meg a szerződési feltételeiknek. Egyaránt indokolnia kell az online platformot üzemeltető szolgáltatónak a jogellenes tartalom tárgyában érkezett bejelentés kézhezvételét követően hozott döntését, valamint az online platformot üzemeltető szolgáltatónak azon az alapon hozott döntéseit, hogy a szolgáltatás igénybe vevői által rendelkezésre bocsátott információ jogellenes tartalomnak minősül, vagy nem egyeztethető össze a szolgáltató szerződési feltételeivel. Ilyen döntés például a platformról történő kitiltás is.³⁹ Az indokolásban a döntés meghozatala során figyelembe vett tények és körülmények, a platform érvei is szerepelnek, azok megismerhetőek, ennél fogva azokkal a belső panaszkezelési rendszerén keresztül az elektronikus úton és ingyenesen történő panasz benyújtása révén vitába lehet szállni. Amennyiben ez nem vezet eredményre, a szolgáltatás igénybe vevői, köztük a bejelentéssel élők valamelyik tanúsított peren kívüli vitarendező testülethez fordulhatnak.

Ahogy azt korábban is jeleztük, a DSA rendelet 21. cikk (2) bekezdése értelmében a peren kívüli vitarendezés eredménye nem kötelező a felek számára, valamint e cikk (1) bekezdése kifejezetten rögzíti, hogy a szabályozás nem érinti a szolgáltatás érintett igénybe vevőjének azon jogát, hogy az online platformot üzemeltető szolgáltatók döntései ellen az alkalmazandó joggal összhangban bármely szakaszban bírósági eljárás kezdeményezzen. Következésképpen fordulhatnak a nemzeti hatóságokhoz, és végső soron a bíróságokhoz is.

Vajon a peren kívüli vitarendezési testület előtt tett nyilatkozatok, a rendelkezésére álló bizonyítékok, azaz elsősorban az okiratok mennyiben használhatók fel más hatóság vagy bíróság eljárásában? Erre a választ a jogalkalmazásnak kell megadnia.

VI. Zárzó

A Bizottság 2019-2024 közötti hat prioritásában is szerepel az európai életmód előmozdítása címszó alatt az igazságügyi együttműködés fejlesztése, mint a polgárok és értékeink védelme érdekében tett lépés. Ez az igazságügyi együttműködés területén elsősorban a kölcsönös bizalom továbbépítését jelenti, továbbá a tagállami jogrendszerek egyfajta összekapcsolása teremtheti meg ténylegesen az európai igazságszolgáltatási térséget. Az alapvető jogok prioritásán belül megfogalmazott célkitűzések megvalósítása a jogállamiság, az alapvető jogok, a fogyasztók védelmét szolgálják, és a fogyasztói tudatosság növelését kívánják elérni az áruk, szolgáltatások és élelmiszerek tekintetében.⁴⁰

A célkitűzések a tanulmányban kifejtettek alapján megvalósulni látszanak: folyamatban van egy olyan jogszabályi környezet kialakítása, amely a fogyasztói tájékozottság

³⁸ A korlátozásokat a DSA rendelet 17. cikk (1) bekezdés a)–d) pontjai tartalmazzák.

³⁹ A döntések felsorolását lásd: DSA rendelet 20. cikk (1) bekezdés a)–d) pontok.

⁴⁰ GOMBOS 2020, 57. p.

növelése irányában hat, és amelynek eredményeként garantálható, hogy a fogyasztóvédelmi rendelkezések hatékonyan érvényre jutnak, illetve a jogi szabályozás megfelel a digitális kor kihívásainak is.

A technológia gyors fejlődése és a digitális piacok térnyerése új kihívások elé állítja a fogyasztóvédelmet. Az új jogszabályok kidolgozása lehetővé teszi, hogy a fogyasztók magasabb szintű védelmet élvezzenek a digitális korban. Fontos, hogy a jogi szabályozás lépést tartson ezekkel a változásokkal, és hatékonyan szabályozza a digitális környezetben történő vásárlásokat, adatvédelmet és egyéb fogyasztói jogokat.

KATALIN GOMBOS – LÁSZLÓ SELNICEAN

POSSIBILITIES OF THE ENFORCEMENT OF CONSUMER RIGHTS
IN THE ONLINE SPACE

(Summary)

The person as the subject of legal relations is also the focus of legal protection. In the field of legal services, even the most modern technologies can only work properly and effectively if we do not lose sight of this principle. Science and technology are constantly evolving, but this should not erode our values. Access to justice, and appropriate legal services have long been at the heart of the protection of rights. The existence of legal disputes is a necessary part of human relations, which can be resolved using various traditional and alternative dispute resolution mechanisms. In addition to traditional offline dispute resolution, new technologies of the 21st century offer many online solutions. These, when used in conjunction with new technologies, have a significant impact on the rights of individuals. The requirement of legal certainty in this new environment also requires the establishment and consistent application of appropriate safeguards. The development of information technologies makes it possible to use digital tools and solutions that challenge both legislators and law enforcers. In a few selected areas of law, it is possible to examine and typify the types of modern dispute resolution that are ultimately aimed at ensuring the most effective conditions for the protection of interests and the enforcement of rights, while respecting fundamental rights.

EDIT KRISTON*

The regulation background of „Sharenting” in Hungary**

I. Introduction

The presence of social media has become part of our lives nowadays, we share the main events, happenings or simply our thoughts with family, friends or even the whole world every day. The world of posts, photos, videos, blogs and vlogs is necessarily linked to the right to image and voice recording. Image and voice recording rights are classics of personality rights, but the need to protect them has gained importance recently due to digitalization and its effects on society. Violations of these rights are becoming more and more prevalent nowadays as social media becomes part of our lives. The specific unity and integrity of image and voice are protected by Hungarian civil law. The violence of these rights mainly consists in the absence of consent, as the person uploading the image or voice recording does not get the necessary consent from the involved person.

During the development of Hungarian civil law, the need for more extensive protection of the right to image and voice records within the right to personality arose at the beginning of the 20th century - parallel to the invention of photographs, which meant an easier way to capture an image accessible to everyone, and then, as it became consistent and daily routine of life - it necessarily required legal regulation.¹

The right to image first appeared in the Draft of Private Law Act in 1928², then it found a place among the named personality rights both in Act IV of 1959 on the Civil Code of Hungary (hereinafter: CC-1959) and in Act V of 2013 on the Civil Code of Hungary (hereinafter: CC) currently in force.³ A common feature of the development of the law is that the word „violence” appears in both text of the mentioned Acts, but its meaning can be misunderstandable at first time. The term „violence” includes different behaviours,

---

* assistant lecturer, University of Miskolc, Faculty of Law consultant, Curia

** Supported by the ÚNKP-22-4 New National Excellence Program of the Ministry for Culture and Innovation from the source of the National Research, Development and Innovation Found.

¹ SCHULTZ MÁRTON: *A személyiségi jogok vagyoni értéke és tárgyasulása*. ORAC kiadó Kft. Budapest, 2022. 84. p.

² Draft of Private Law Act 108. §.

³ Act IV of 1959 on the Civil Code, 80. §.

one side a culpable and direct behavior, which the Hungarian civil law called as intentional fault.⁴ However, not only this way can be possible to violate the image and voice recording rights of another person, but any unauthorised interference related to this right, even completely innocent, may also be unlawful, the facts are entirely objective and independent from the actual mental state of the offender party.

II. Sharenting and the right of children's images and voice recordings

The advantage of social media is above all that we can connect easily an extremely large number of people with little effort. Traditional forms of communication, such as face-to-face meetings, face-to-face conversations or even instant messaging using other forms of digital tools, are all activities that require extra energy from the people compared to the use of social media. That's why one of the biggest benefits of social media is the ability to quickly share and communicate large amounts of information to other people. As a result, sharing our daily lives with family, friends, or the whole world has become possible in recent years. This possibility is especially evident among parents, who in addition to sharing the events of their own lives with others, in many cases they also publish their child's everyday life.⁵ There are many reasons for share, on the one hand, to preserve the memory of these moments by parents and share it with others. Beyond that, however, there are many other factors that motivate parents to share these moments with others. On, the other side, sharing can also have many problematic points. First, data concerns, because the children are placed on the Internet, which in many cases serves as a tool of abusive behaviour and in others as a tool of carrying out criminal activities. Therefore, as much as the publication of these recordings can be beneficial for the parties, it also carries the risk. In addition to the fact that a recording may have adverse consequences for the child himself, for example depicting the child in situations that will expose him or her to ridicule or harassment, the child himself may even become a victim of crime.⁶ Special mention should be made of the increased appearance of the phenomenon, i.e. typically those cases when the parents themselves are well-known personalities as influencers and consequently the sharing of their private lives is often connected to their economic activities, advertising activities and sponsorships, in which they can also involve their children. I think these behaviors have significant importance because in this case, not only emotional considerations or well-intentioned sharing, such as keeping the absent family member up-to-date about the fate of the child, but also economic potentials and the possibility of gaining advantage encourage the active and increased involvement of children in these activities.

---

⁴ LENKOVICS BARNABÁS – SZÉKELY LÁSZLÓ: *Magyar Polgári Jog - A személyi jog vázlat.* Eötvös József Könyvkiadó. Budapest, 2000. 113. p.

⁵ ANNA-MARIA ISKÜL–KRISTI JOAMETS: *Child right to privacy and social media -personal information oversharing parents.* Baltic Journal of Law and Politics 2021/2. 103-104. pp.

⁶ compare with HALÁSZ CSENGE: *Személyiségi jogok a közösségi médiában -Új kihívások a Bírói gyakorlat tükrében.* Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica, 2019/1. 341–357. pp.

Sharenting is a fusion of the words "share" and "parenting" and the scientists use it to describe the social phenomenon of parents sharing their children's data on social media. Therefore, these are behaviors when the parent consciously publishes pictures or videos about the child, in which the child himself can be seen in different situations.⁷ Another definition of sharenting refers to the behaviour of parents using social media to discuss their children's daily lives by posting text posts or video recordings, thereby passing on data about their children.⁸ However, the interpretation of the definition in the literature is more complex. In order to speak of sharenting, two criteria must exist simultaneously: first, it includes the requirement that sharing itself has to be in public form, not in private form, and, secondly, the criterion of identifying the child, i.e. that it be possible to recognise who is on the published video or picture.⁹

III. Rules for handling video and voice recordings relating to the child

The lawful publication of images and voice recordings requires the consent of the concerned person, i.e. a statement as to whether or not he consents to the making of the record and to share it.¹⁰ The rules for making declarations can be found in the regulation of the CC, according to which due to the age of the child. A minor over the age of 14 has limited legal capacity¹¹, but a child under the age of 14 is incapacitated.¹² As a general rule, minors can not make a legal declaration independently, in the first case of minors need the consent of the legal representative for making a valid declaration, in the second case only the legal representer can make – without the minor – legal declarations.¹³ Legal representation can be the person, who exercise the parental responsibility over the child or the guardian of the child in this situation.

Parental responsibility includes every right and obligation of parents towards the child¹⁴, the most important content elements of it are also specified in the CC itself.¹⁵ It follows from the principles of the CC on parental responsibility that parents have to cooperate in the interests of the child when they exercise parental responsibility. However, cooperation does not mean always, that the parents need to agree or decide jointly.¹⁶ If the parents live separately and only one of them can exercise the rights and obligations arising from parental

⁷ ANNA BROSCHE: *Sharenting: Why do parents violate their children's privacy?* The New Educational Review 2018/4. 75-85. pp.

⁸ KELTIE HALEY: *Sharenting and the (potential) right to be forgotten.* Indiana Law Journal 2020/3. 1005. p.

⁹ BROSCHE 2018. 75-85. pp.

¹⁰ CC 2:48. §, section (1).

¹¹ CC 2:11. §.

¹² CC 2:13. §.

¹³ compare with CC 2:12. § and CC 2:14. §.

¹⁴ KRISTON EDIT: *Gyermekvédelem.* Novotni Alapítvány. Miskolc, 2020. 21. p.

¹⁵ CC 4:146. § section (2) .

¹⁶ BARZÓ TÍMEA: *A szülői felügyelet családvédelmi aspektusai.* In: Mélypataki Gábor (szerk.) A szociális jog aktuális kérdései Magyarországon és az Európai Unióban. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Miskolc, 2017. 6-8. pp.

responsibility, meanwhile the other parent's right are suspended¹⁷, then in this case, the suspended parent can only decide about the major issues of the child's life.¹⁸

To compensate for this, the CC requires that the parent, who exercises the parental responsibility, he or she has to inform the other parent.¹⁹

Parental responsibility includes the right and duty to represent their child in personal and property cases or legal situations. However, this right of representation does not extend to the personal statements of the child. The list of the personal statements contains the CC itself.²⁰

Based on this, in the case of sharenting, the parent, who exercises parental responsibility, has the right to decide about the consents to the publication of the image and voice recording about the child. Therefore, situations where a parent shares a picture or video about their child can be legitimate, if the sharer is the exerciser of parental responsibility. If parents have a joint form of parental responsibility, both together can exercise this right, but in cases where the parents are divorced or simply live separately and one parent has parental responsibility, the other parent making and sharing activities could be only lawful if the parent, who exercises parental responsibility has given his/her consent. This is also the case when these activities are made by other family members, such as grandparents, siblings, etc.

However, the consent has no formal requirements in the CC, it can be given orally, in writing or even by implicit conduct. The practice has also consistently emphasised that consent to the creation of an image can also be expressed by implicit conduct. This shall be considered especially, if the party concerned notices the recording process, and against this noticing goes to the location of the recording and does not protest to the recording being made.²¹

The other problem is caused by the fact that both in the rules of parental responsibility and in the rules on legal capacity the CC stipulates that the parents must listen to and take into account the opinion of a child, who is capable of judgment, and they must also inform the child regardless of judgment capacity.²² A conflict of interest may arise between the parent and the child, which the CC stipulates that the parent may not represent his/her child in matters in which the parent him/herself, his/her spouse, domestic partner, relative in direct line or any other person under the parent's legal representation is the opposing party.²³ It follows, in my view, that an additional condition for the child will be the examination of whether or not the parent has involved the child in the decision. Accordingly, combining the provisions of the CC on the rights of persons with the provisions contained in the Family Law Book in CC, two conditions are required for any image or voice recording of the child to be lawfully made or published:

1. The parent, who exercises parental responsibility, accepts to make or publish the recording,
2. The parent asks the child's opinion before the recording was made or published, and the opinion of the child was taken into account by the parent.

¹⁷ CC 4:165. § section (1) and CC 4:167. § section (1).

¹⁸ CC 4:175. §.

¹⁹ KRISTON 2020. 22. p.

²⁰ compare for example, CC 2:12. § section (2).

²¹ BDT 2019.4001.

²² See in detail: CC 2:12. § section (4), CC 2:14. § section (3), CC 4:148. §.

²³ CC 4:163. § section (1).

Fulfilling these conditions will raise further difficulties, when the subject of the legal dispute are the personality right, because it will not be easy to prove whether the child was actually involved in the decision.

In addition, the published content may raise concerns for the child himself. It may happen that the child also consents to the making and publication of the recording, but the recording itself is capable of causing harm to the child's interests. In my view, it will be divided opinion about the child of a public figure or a famous person, who is word-wide known, is involved in various advertising and sponsorship activities on social media platforms. So, with regard to the shared content, the examination of the parent's behaviour will require an extra examination of whether the parent's behaviour harms the child's interests and whether it will have an adverse effect on the child's physical, moral or mental development. Therefore, if the parent's behaviour causes the violation or harm of the rights of the child, then according to the CC, his/her parental responsibility rights may be restricted to the extent necessary, in more serious cases it could be necessary to terminate it.²⁴

Another important element of this problem is the use of shared content. In family law cases, particularly divorce and actions for the settlement of parental responsibility, it is increasingly common for parents to use shared recordings, including those that are not lawfully published, as evidence of their assertion. The answer of jurisprudence to this question is that the use of video and voice recordings made and published without consent in civil proceedings does not violate personality rights if it serves only to refute the false statement made by the opposing party in the trial and to prove it in order to protect the appreciate private interest of the user party.²⁵

Parental responsibility is one of the strongest rights in the relationship between parent and child, but there are cases when there is no person in the child's life who can exercise these rights. This may be due to the fact that both parents or the exerciser parent are no longer alive, or that the parental responsibility of the parent has been suspended or terminated by the court.

In such cases, the parents' rights under parental responsibility will be exercised by the child's guardian, subject of course to the differences provided by law due to the nature of the legal institution.²⁶ Guardianship is nothing more than a legal institution replacing parental responsibility, the purpose of which is to protect the personal and property interests of the child.²⁷ In this case, the consent may be provided by the child's guardian.

IV. Summarised thoughts

The changes in our accelerated world are also being followed by the legal regulatory background. There is no doubt, however, that there are more and more social phenomena and changes, the legal assessment of which poses increasing challenges to both legislation

²⁴ compare with CC 4:149. §, CC 4:169. §.

²⁵ BDT 2018.3877.

²⁶ KRISTON 2020. 49. p.

²⁷ FILÓ ERIKA–KATONÁNÉ PEHR ERIKA: *Gyermei jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem*. HVG-ORAC. Budapest, 2015. 227. p.

and jurisprudence. One example of this could be the phenomenon of sharenting, which is the central element of the study, as digital platforms and social media have become part of our lives. The regulation and jurisprudence of the right to image and voice recording, as an independent right to personality, already indicate these changes, but in many cases the problem of assessing the legal assessment of different situations is that the existence of violations is examined exclusively from the point of view of regulating personality rights. In this study, however, I wanted to draw attention to the fact that there are persons, such as children, who, due to their vulnerable situation, should be judged differently from the rest of society. This is ensured by the fact that there is an extensive system of private and public law on the protection of children in Hungary, which must be taken into account together when investigating infringements against them. Therefore, in this study, I examined the sharing of recordings not only from the point of view of personality rights, but also contrasted it with the family law rules. We concluded that in the case of children, the violation of the right to image and voice recording can cause not only the missing consent, even than the child had been not involved and can not share his or her own opinion, so he or she has been left from the decision procedure.

The combined conjunctive fulfilment of these conditions may result in the lawfulmaking and publishing of the recording. The legal consequences of violations are also unique, because in addition to violating their personality rights, I think the family law effects are also – even not better – important, which was illustrated in this study.

KRISTON EDIT

A „SHARENTING” SZABÁLYOZÁSI HÁTTERE
MAGYARORSZÁGON

(Összefoglalás)

Felgyorsult világunk változásait a jogi szabályozási háttér is igyekszik követni. Kétségtelen azonban, hogy egyre több olyan társadalmi jelenség, változás következik be, amelyek jogi megítélése egyre nagyobb kihívások elé állítja mind a jogalkotást, mind a joggyakorlatot. Ennek egyik példája lehet a tanulmány központi kérdését képező sharenting jelensége, a digitális platformok, a közösségi média ugyanis mindennapjaink részévé váltak. A képmás- és hangfelvételhez való jog, mint önálló személyiségi jog szabályozása és joggyakorlata már jelzi ezeket a változásokat, sok esetben azonban az jelenti a különböző helyzetek jogi megítélésének problémáját, hogy kizárólag a személyiségi jogok szabályozásának oldaláról vizsgálják a jogsértések megtörténtét. Jelen tanulmányban azonban arra kívánja felhívni a figyelmet, hogy vannak olyan csoportok, például a gyermekek, akik kiszolgáltatott helyzetükből adódóan más megítélés alá kell hogy essenek, mint a társadalom többi tagja. Ezt biztosítja az, hogy a gyermekek védelmének

kiterjedt magánjogi és közjogi szabályozási rendszere van, amely szabályanyagot együttesen kell figyelembe venni az őket ért jogsértések kivizsgálása során. Éppen ezért jelen tanulmányban a felvételek közzétételét nem csak a személyiségi jogok oldaláról vizsgáltam meg, hanem a családjogi szabályanyaggal ütköztettem, amely során arra a megállapításra jutottam, hogy a gyermekek esetében a képmás- és hangfelvételhez való jog sérelmét nem csak az elkészítéshez vagy a közzétételhez való hozzájárulás hiánya valósítja meg, hanem többletfeltételként a családjogi szabályozásból adódóan a gyermek döntésbe való bevonása is a feltételrendszer részét kell, hogy képezze. E feltételek együttes, konjuktív megvalósulása eredményezheti azt, hogy a gyermek esetében a felvétel elkészítése és közzététele jogszerűnek minősül. Ezen túlmenően a jogsértések jogkövetkezményei is sajátosan alakulnak, mert azon túlmenően, hogy a személyiségi jogaik sérülnek, ezáltal a személyiségvédelmi jogkövetkezmények alkalmazhatóak, a családjogi joghatások is beállhatnak a szülők vonatkozásában a tanulmányban szemléltetett szülői felügyeleti jog korlátozásának formájában.

MOLNÁR JUDIT*

A közjegyző előtti egyezségi eljárás és a fizetési meghagyási eljárás kapcsolata a három millió forintot meg nem haladó pénzkövetelések érvényesítése körében

I. Bevezető gondolatok

Fizetési meghagyásos nemperes eljárásunk immár állandósult eleme 2010. június 1. napjától, hogy „*csak fizetési meghagyás útján vagy*” egyéb meghatározott eljárásokban van lehetőség a három millió forintot meg nem haladó pénzkövetelések érvényesítésére.¹

A fizetési meghagyásos eljárás tehát választható, és mellette a jogalkotó lehetővé teszi az értékhatárt meg nem haladó pénzkövetelés érvényesítését a Pp. 167-168. §-ában meghatározott módon (egyezségi kísérlet perindítás előtt), kis értékű követelések európai eljárása útján, választottbírói eljárásban, valamint a fél azt az ellene indított polgári perben viszontkereset, illetve beszámítás útján érvényesítheti.²

A fizetési meghagyásos eljárás választhatósága azonban csak látszólagos. A megjelölt eljárások igénybevételenek sajátos feltételei nem biztosítanak oly módon hozzáférést az eljárásokhoz, mint ahogyan azt a fizetési meghagyásos eljárás teszi, így a jogosultak számára elsődleges, és három millió forintot meg nem haladó pénzkövetelés esetén kizárólagos a fizetési meghagyásos eljárás igénybevétele.³

A kommentárirodalomban jelen van azonban olyan nézet is, amely szerint a fenti alternatív eljárások valóban alkalmasak az értékhatárt meg nem haladó pénzkövetelések

---

* egyetemi docens, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

¹ 2009. évi L. törvény a fizetési meghagyásos eljárásról (továbbiakban: Fmhtv.) 3. § (2) bek.

² Fmhtv. 3. § (2) és (7) bek.

³ Lásd ehhez: NAGY ADRIENN: *Kritikai megjegyzések a fizetési meghagyásos eljárás reformjáról*. In: Csöndes Mónika–Nemessányi Zoltán (szerk.): *Merre tart a magyar civilisztikai jogalkotás a XXI. század elején?* Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Pécs, 2010. 211. p.; NÉMETH JÁNOS – KISS DAISY: *A polgári perrendtartás magyarázata 2*. Complex Kiadó. Budapest, 2010. 1216. p.; ASBÓTH-HERMÁNYI LŐRINC: *Módszertani útmutató a fizetési meghagyásos eljáráshoz*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2012. 15. p.; MOLNÁR JUDIT: *Alternatívák most és a jövőben is? – Az egymillió forintot meg nem haladó pénzkövetelések érvényesítése Magyarországon*. Jog Állam Politika 2016/2. 151–164. pp.

érvényesítése során a fizetési meghagyásos eljárás helyettesítésére. Ekként a kérelmező előtt valóban több eljárési út áll, amelyből ő választhatja ki a számára megfelelőt.⁴ Emellett egy új, az Fmhtv. által meghatározott eljárások körén kívüli lehetőség is megjelölésre kerül, tehát a lista bővíthető. Az új alternatívaként rendelkezésre álló eljárás a közjegyző előtti egyezségi eljárás.⁵

Jelen tanulmány a közjegyző előtti egyezségi eljárás bemutatása nyomán arra a kérdésre keresi a választ, hogy az eljárás, annak egyes szabályozási elemei kínálhatnak-e a fizetési meghagyásos eljárással azonos feltételeket a pénzkövetelést érvényesítő jogosultak számára.

II. A közjegyző előtti egyezségi eljárás

A 2008. évi XLV. törvényben⁶ 2018. január 1. napjától jelent meg a közjegyző előtti egyezségi eljárás szabályozása.⁷ A perelterelés céljának átfogó megvalósítása⁸ érdekében a közjegyzői hatáskörök bővítése mellett foglalt állást a jogalkotó, és ezáltal a magyar polgári eljárásjogban előzmény nélküli hatáskör került a közjegyzőkhöz.⁹

Az eljárás kezdeményezésének időbeli korlátja, hogy csak a keresetlevél előterjesztésig lehet a közjegyzőtől kérni az egyezségi eljárásra idézést. Amennyiben a már megindult eljárás alatt merül fel adat arra vonatkozóan, hogy valamelyik fél a bíróságon keresetlevelet terjesztett elő, vagy másik közjegyzőnél kezdeményezte korábban egyezségi eljárás lefolytatását, a közjegyző az eljárást megszünteti.¹⁰

Egyezségi eljárást a polgári peres eljárásokba tartozó ügyekben lehet kérelmezni a közjegyzőtől. Ezáltal a polgári peres eljárásokban érvényesíthető igények tartoznak az eljárás tárgyi körébe, és a polgári nemperes eljárásra tartozó igények esetében nincs helye a közjegyző előtti egyezségi eljárásnak. A jogszabályi megfogalmazás azonban pontatlan,

⁴ A szerző emellett megállapítja, hogy az Fmhtv.-nek is van olyan rendelkezése, amely eleve lerontja a fizetési meghagyásos eljárás kötelező igénybevitelére vonatkozó értelmezést. E körben példaként emeli ki, hogy az Fmhtv. 3. § (4) bekezdése szerint a jogosult vagy a kötelezett belföldi kézbesítési címének hiányában nem bocsátható ki fizetési meghagyás. SZÉCSÉNYI-NAGY KRISTÓF: *Nagykommentár a fizetési meghagyásos eljárásról szóló törvényhez*. Wolters Kluwer Hungary. Budapest, 2020. 75. p.

⁵ SZÉCSÉNYI-NAGY 2020, 75. p.

⁶ Továbbiakban Kjnp.

⁷ A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény hatálybalépésével összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2017. évi CXXX. törvény 70 §-a vezette be a Kjnp-be.

⁸ Lásd erről: WOPERA ZSUZSA: *Az új polgári perrendtartás elvi alapjai*. Jogtudományi Közlöny 2017/4. 153–154. pp.

⁹ MOLNÁR TAMÁS: *Az egyezségi eljárások perelhárító szerepe a közjegyzői nemperes eljárásokban*. Magyar Jog 2018/9. 505. p.; *Az eljárás közjegyzői hatáskörbe történő telepítési lehetőségei tekintetében lásd: REVICZKY RENÁTA – SZÉCSÉNYI-NAGY KRISTÓF: A közjegyzői eljárások és a közvetítői tevékenység mint alternatív vitarendezési módok, valamint ezek viszonya a polgári perhez*. In: Németh János–Varga István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2014. 623–624. pp.

¹⁰ Kjnp. 27/K. § (6) bek. Lásd ehhez: MOLNÁR 2018, 506. p.; KECSKEMÉTI ÁGNES: *Igazságügyi szakértő kirendelése közjegyzői eljárásban, valamint annak összefüggései a közjegyző előtti egyezségi eljárással és a perhatékonyág elősegítése*. Eljárásjogi Szemle 2018/4. 21. p. <https://eljarasjog.hu/2018-evfolyam/igazsagugyi-szakerto-kirendelese-kozjegyzoi-eljarasban-valamint-annak-osszefuggesei-a-kozjegyzo-elotti-egyezségi-eljarással-es-a-perhatékonyág-elosegitese/> (2023. 04. 27.).

ugyanis a jogalkotó céljával nem egyeztethető össze, hogy kizárólag peres eljárásbeli igények érvényesíthetők az eljárásban, és kifejezetten ki szerették volna zárni a nemperes eljárásbeli igényeket a közjegyzői hatáskörbe került eljárásból.¹¹ *Molnár Tamás* példaként említi ehhez a témánk szempontjából is fontos fizetési meghagyásos nemperes eljárást. A szerző javaslata szerint a Kjnp. 27/H. § (1) bekezdés első mondatának a helyes értelmezése akként szól, hogy a közjegyző előtti egyezségi eljárás polgári bírósági (bírói) útra tartozó követelések¹² érvényesítése esetén áll a jogkeresők rendelkezésére.¹³

Az eljárásban egyezség tárgyává tehető igények köre azonban a követelés alapjául szolgáló jogviszonyok által további korlátozást nyer. A Kjnp. 27/H. § (3) bekezdésében szereplő kizárt ügyek körében kimutatható, hogy ezek részben a vagyoni jogi ügyek azon körét érintik, amelyek pertárgyértéktől függetlenül a törvényszék hatáskörébe tartozók.¹⁴ A járásbírói hatáskörben elhelyezett személyi állapottal kapcsolatos és végrehajtási ügyek sem képezhetik a közjegyző előtti egyezségi eljárás tárgyát,¹⁵ melynek indoka lehet, hogy a jogalkotó szándéka nem terjedt ki arra, hogy ezekben a kérdésekben akár közjegyzői anyagi jogerővel bírói határozat rendezze a vitás kérdéseket.¹⁶ Mindezek mellett kizárásra kerülnek a munkaügyi perre tartozó ügyek, az állami vagyonnal kapcsolatos ügyek, valamint az olyan ügyek, amelyben külföldi anyagi jogot - ide nem értve a külföldi nemzetközi magánjogi szabályokat - kell alkalmazni.¹⁷ A polgári bírói útra tartozó, a fenti kizáró szabályokkal nem érintett vagyoni jogi ügyekben a közjegyző a vagyoni jogi igény értékére tekintet nélkül (felső összeghatár nélkül) járhat el, mind a járásbírói, mind a törvényszék hatáskörébe tartozó vagyoni jogi igények képezhetik az egyezségkötés tárgyát.¹⁸

Az egyezségi eljárás feltétele, hogy a felek között jogvita legyen. Az eljárás célja ugyanis a jogvita rendezése a polgári per megelőzése vagy elkerülése céljából. Az eljárás középpontjában tehát egy jogvita áll, amelyet a felek egyezség keretében kívánnak rendezni.¹⁹

Az egyezségi eljárásban részt vevő felek oldaláról vizsgálva a szabályozást, látható, hogy a felek egyikének belföldi lakóhelye, székhelye elégséges az eljárás magyarországi, közjegyző előtti lefolytatásához.²⁰ A jogalkotó nem kötötte meg, hogy a kérelmező vagy a kérelmezett belföldi lakóhelye legyen-e ez a belföldi elérhetőség, ezáltal előfordulhat, hogy külföldi kérelmező fordul a magyar közjegyzőhöz a Magyarországon lakóhellyel (székhellyel) rendelkező kérelmezettel szemben.²¹ A „legalább egyik fél belföldi lakóhe-

¹¹ Lásd erről: MOLNÁR 2018, 506. p.

¹² Lásd ehhez: KENGYEL MIKLÓS: *Magyar polgári eljárásjog*. Osiris Kiadó. Budapest, 2014. 30. p.

¹³ MOLNÁR TAMÁS: *Alapelvek a közjegyzői nemperes eljárásokban*. Közjegyzői Akadémia Kiadó. Budapest, 2019. 196. p.

¹⁴ Kjnp. 27/H. § (3) bek a-e. pontjai. Lásd ehhez: Pp. 20. § (3) bek. a. pont

¹⁵ Kjnp. 27/H. § (3) bek f-g. pontjai; Pp. 20. § (3) bek. b-c. pont

¹⁶ MOLNÁR 2018, 506. p.

¹⁷ Kjnp. 27/H. § (3) bek. h-j. pontjai

¹⁸ A polgári peres eljárásokban ezzel szemben lásd: Pp. 20. § (3) bek. a) pont.

¹⁹ Molnár Tamás kiemeli, hogy az egyezségi eljárás és a közjegyzői okirat-szerkesztési eljárás elhatárolásának alapja is a fenti megállapítás. Lásd ehhez: MOLNÁR 2019, 199. p.

²⁰ Kjnp. 27/H. § (2) bek.

²¹ Lásd ehhez: MOLNÁR 2018, 506. p.

lye (székhelye)” feltétel alkalmazása az eljárásban összhangban áll az illetékességi szabályozással, ugyanis az eljárásra illetékes közjegyző meghatározásához általános és különös (vagylagos) illetékességi szabályozás is társul. Így a kérelmező lakóhelye vagy tartózkodási helye szerinti közjegyző²² mellett az eljárás megindítható az igényérvényesítésre jogosult lakóhelye, az ingatlan fekvésének helye, az ügyletkötés vagy teljesítés helye, valamint a károkozás vagy kár bekövetkezés helye szerinti közjegyző előtt is.²³ A kérelmező belföldi lakóhelye, mint általános illetékességi szabályozást a bármelyik fél számára kedvező, az egyezség tárgyát képező magánjogi esemény körülményei kiváltják, és megalapozhatják az eljáró közjegyző illetékességét.

Az eljárás kérelemre indul, mely lehet egyoldalú, valamint a felek közös kérelme is. A kérelem tartalmát-formáját és előterjesztésének módját a közjegyzői eljárások általános szabályai határozzák meg.²⁴ Az eljárásban a jogi képviselő nem kötelező.²⁵

A felek a közjegyző által kítűzött időpontban kötelesek megjelenni, a határnap elmulasztása igazolással nem menthető ki.²⁶ A közjegyző ekkor az eljárást végzéssel megszünteti. Ugyanígy jár el, ha a felek megjelentek, azonban nem jött létre az egyezség.²⁷

A közjegyző előtti egyezségi eljárás kontradiktórius, a kétoldalú meghallgatás elve érvényesül. A közjegyző a feleket személyesen is meghallgathatja, így az ellenérdekű feleknek lehetőségük van az eljárás folyamán álláspontjaikat ütköztetni.²⁸ A közjegyző azonban bizonyítást nem folytat le, a felek által előadott tények alapján jöhet létre egyezség.²⁹ Amennyiben az egyezség létrejöttének feltétele a bizonyítási eljárás lefolytatása, az egyezség megkötésére kizárólag bíróság előtt kerülhet sor.³⁰

A közjegyző az egyezség anyagi jogi szabályoknak történő megfelelését minden esetben vizsgálni köteles. Az egyezség alapját a felek egybehangzó akaratnyilatkozata képezi, a közjegyző a felek által előadottakon nem terjeszkedhet túl, az egyezséget nem egészítheti ki. A felek rendelkezési szabadsága rendkívül kiterjedt, mivel a közjegyző az egyezség méltányosságát nem vizsgálhatja, nem feltétel, hogy a felek kölcsönösen engedményeket tegyenek. Az egyezség nem tagadható meg a közjegyző által azon az alapon, hogy a megkötni kívánt egyezség a felek méltányos érdekeinek nem felel meg.³¹

Ha a felek egyezsége a jogszabályoknak megfelel, a közjegyző azt végzéssel jóváhagyja.³² E tekintetben ugyanazon mércét állítja fel a jogalkotó a közjegyző és bíróság előtti

²² Kjnp. 4. § (1) bek.

²³ Kjnp. 27/I. § (1)-(4) bek.

²⁴ Kjnp. 6. § (1)-(2) bek.; A kérelem előterjesztésének módja tekintetében kiemelés érdemel az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvény (E-ügyintézési tv.), amely meghatározott kérelmezői körök tekintetében elektronikus kérelmezést tesz kötelezővé. E körbe tartozik az ügyfél jogi képviselője is. Lásd ehhez: 2015. évi CCXXII. törvény 9. § (1) bek.

²⁵ Kjnp. 12. § (2) bek.

²⁶ Kjnp. 27/J. § (1) bek.

²⁷ Kjnp. 27/K. § (5) bek.

²⁸ MOLNÁR 2018, 507. p.

²⁹ Kjnp. 27/J. § (5) bek.

³⁰ KECSKEMÉTI 2018, 21. p.

³¹ KECSKEMÉTI 2018, 21. p.

³² Kjnp. 27/K. § (2) bek.

egyezségek esetére.³³ Általános elvárás, hogy az egyezséget jóváhagyó végzés világos, érthető és végrehajtható legyen.³⁴ A jóváhagyott egyezség hatálya azonos a bíróság által jóváhagyott egyezség hatályával³⁵, azaz a jogerős végzéssel jóváhagyott egyezség³⁶ ítélet hatályú határozat, és bírósági végrehajtás útján kikényszeríthető a benne foglalt kötelezettség.³⁷

Egyezség hiányában, valamint abban az esetben, ha a felek által kötött egyezség nem felel meg a jogszabályoknak, az egyezségi eljárás sikertelen.³⁸ Az első esetben a közjegyző az eljárást megszünteti, a második esetben az egyezség jóváhagyását megtagadja.³⁹

III. Az egyezségi eljárás szabályozása a fizetési meghagyásos eljárásra vonatkozó rendelkezések tükrében

A közjegyző hatáskörébe tartozó nemperes eljárások egyik kiemelt célja a polgári peres eljárások megelőzése, a per elhárítása.⁴⁰ A fizetési meghagyásos eljárás és az egyezségi eljárás is a perelterelés célját kívánja megvalósítani. Előbbi esetén azonban a jogalkotó nem kizárólag a jogkereső választásától teszi függővé e cél megvalósulását, hanem három millió forintot meg nem haladó pénzkövetelések esetén a kérelmező polgári peres eljárást nem indíthat, helyette elsősorban a fizetési meghagyásos eljárás, valamint a meghatározott alternatív eljárások állnak rendelkezésére.

A fizetési meghagyásos eljárásban a pénz fizetésére irányuló lejárt követelések érvényesítésére van lehetőség,⁴¹ amely rendelkezik egy harminc millió forintban meghatározott felső értékhatárral.⁴² A pénzkövetelés keletkezésnek jogalapját a jogalkotó nem kívánta leszűkíteni, minden polgári jogi jogviszonyból keletkező pénzkövetelés az eljárás alkalmazási területébe tartozik.⁴³ Az egyezségi eljárás kapcsán megállapítottuk, hogy polgári bírósági útra tartozó, vagyonjogi igények érvényesítésére van lehetőség, és értékhatár nem jellemzi az eljárást. Tehát a polgári bírósági útra tartozó pénzkövetelések, ezen belül is a három millió forintot meg nem haladó pénzkövetelések tekintetében is alternatívaként állhat a két eljárás a jogkereső előtt.

³³ Lásd ehhez: Pp. 239. § (1) bek.; BH1993. 364.; BH 1992. 485.

³⁴ MOLNÁR 2018, 507. p.; KECSKEMÉTI 2018, 22. p.

³⁵ Kjnp. 27/K. § (3) bek.

³⁶ A Kjnp. 27/K. § (4) bekezdése fellebbezési jogot biztosít az egyezséget jóváhagyó végzéssel szemben, így a jogerőre emelkedés a fellebbezésre nyitva álló határidő elteltét követően áll be. Amennyiben azonban a felek lemondanak az egyezség jóváhagyása alkalmával a fellebbezési jogukról, a jogerőre emelkedés nyomán bekövetkezik. Lásd ehhez: Pp. 358. § (4) bek.

³⁷ Pp. 239. § (3) bek., Lásd ehhez még: Vht. 15. § (1) bek. c. pont, 16. § a. pont

³⁸ Sajátos esete a jóváhagyás megtagadásának, ha az egyezség hatályosságához harmadik személy vagy hatóság beleegyezése vagy jóváhagyása szükséges. A beleegyező nyilatkozat hiányára tekintettel a közjegyző a felek által kötött egyezséget nem hagyja jóvá. Kjnp. 27 /K. § (7) bek.

³⁹ Kjnp. 27/K. § (5) bek.

⁴⁰ REVICZKY–SZÉCSÉNYI-NAGY 2014, 619. p.

⁴¹ Fmhtv. 3. § (1) bek.

⁴² Fmhtv. 3. § (3) bek.

⁴³ SZÉCSÉNYI-NAGY 2020, 64. p.; Nem tekinthető azonban pénz fizetésére irányuló követelés érvényesítésének a zálogjogból fakadó igény zálogkötelezettel szembeni érvényesítése. Fmhtv. 3. § (1) bek.

A munkaügyi perre tartozó ügyek tekintetében azonban kiemelést érdemel, hogy az egyezségi eljárás a közjegyző előtt nem folytatható le munkaügyi perre tartozó ügyben,⁴⁴ ezzel szemben a fizetési meghagyásos eljárás vehető igénybe, ha kizárólag pénzkövetelést érvényesítenek.⁴⁵

A fizetési meghagyásos eljárásnak nem fogalmi eleme a jogvita léte, ezzel szemben a közjegyző előtti egyezségi eljárásnak feltétele, hogy a felek között jogvita álljon fenn. Jogvita hiányában a felek egyező álláspontjukat tárják a közjegyző elé, amelyet ő közjegyzői okiratba foglal.⁴⁶ Ezen ponton lényeges eltérést tapasztalhatunk a vizsgált eljárások között. Az eltérés azonban csak látszólagos. *Anka Tibor* a fizetési meghagyásos eljárás kapcsán megállapította, hogy „a közjegyzőség alkalmas mindazon igazságszolgáltatási feladatok ellátására (átvételére), ahol nincs (avagy még nincs) jogvita”.⁴⁷ A fizetési meghagyásos eljárás alapvetően nem a jogvitában álló felek eljárása, a kérelmező a követelés kikényszerítéséhez szükséges végrehajtható határozathoz kíván hozzájutni.⁴⁸ Természetesen a fizetési meghagyásos eljárásban sem kizárólag a fizetni nem tudó/kívánó kötelezettekkel találkozunk. A jogvita ott van a háttérben, és a fizetési meghagyással szembeni kötelezetti ellentmondásban meg is kell jelennie a meghagyásban foglalt kötelezettség vitatásának. Mindez azonban már át is fordítja az eljárást a jogvita elbírálásra szolgáló polgári perré. Tehát az egyezségi eljárás és a fizetési meghagyásos eljárás a „jogvita fennállása” kapcsán is lehetnek választási lehetőségek a kérelmező előtt. Természetesen az már eltérést eredményez, hogy az egyezségi eljárásban feloldani kívánják a jogvitát, míg a fizetési meghagyásos eljárásnak ez nem feladata.

A felek belföldi idézési címe tekintetében megállapítható, hogy a két eljárás eltérő feltételeket támaszt. Míg a fizetési meghagyásos eljárás mindkét fél belföldi idézési címét feltételként írja elő,⁴⁹ addig az egyezségi eljárásban bármelyik fél belföldi lakóhelye, székhelye elégséges a magyar közjegyző előtti egyezségi eljárás lefolytatásához.⁵⁰ Amennyiben tehát egy pénzbeli kötelezettség kapcsán mindkét fél Magyarországon rendelkezik idézési címmel, a kérelmező bármelyik eljárást választhatja, ha azonban az egyik félnek nincs belföldi idézési címe, a fizetési meghagyásos eljárás kiesik a választható eljárások közül.

Az eljáró közjegyző kapcsán mindkét eljárás megfelelően rugalmas. A fizetési meghagyásos eljárásban bármelyik közjegyző eljárhat, a közjegyző az ország egész területére

⁴⁴ Kjnp. 27/H. § (3) bek. h. pont.

⁴⁵ Fmhtv. 3. § (5) bek.

⁴⁶ MOLNÁR 2019, 199. p.

⁴⁷ ANKA TIBOR: *A közjegyzői nemperes eljárás*. Közjegyzők Közlönye 2008/9. 6. p.

⁴⁸ Lásd ehhez: RECHBERGER, WALTER H.–KODEK, GEORG E.: Das Mahnverfahren in den Mitgliedstaaten der EU – Generalbericht. In: Rechberger, Walter H.–Kodek, Georg E. (szerk.): *Orders for payment in the European Union. Civil Procedure in Europe 4*. Kluwer Law International. 2001. 9–10. pp.; HASONLÓAN NYILATKOZIK: HARSÁGI VIKTÓRIA: *A fizetési meghagyásos eljárások hasonlóságai és különbözőségei Európában*. Jogtudományi Közlöny 2012/1. 2. p.

⁴⁹ Fmhtv. 3. § (4) bek.

⁵⁰ Kjnp. 27/H. § (2) bek.

illetékes.⁵¹ Az egyezségi eljárásban a kérelmező lakóhelye vagy tartózkodási helye szerinti közjegyző mellett a jogvita jellege, természete által meghatározott további vagylagos illetékességi szabály is kijelölheti az illetékes közjegyzőt.⁵²

Az eljárások kérelmezése tekintetében megállapítható, hogy az egyezségi eljárásnál egyoldalú és közös kérelem is megjelenhet, míg a fizetési meghagyásos eljárásban kizárólag a kérelmező szerepel, az ő egyoldalú kérelmével indítható meg az eljárás. A két eljárás ezen a ponton eltérést mutat, azonban ha a kérelmező szempontjából vizsgáljuk az eljárásokat, akkor az egyoldalú kérelemmel induló eljárás lehetőségének fennállását közös pontnak kell tekintenünk a két vizsgált szabályozási körben.

Az eljárások lefolytatása tekintetében azonban valódi eltérés mutatható ki. Az egyezségi eljárásban a felek kötelesek az egyezségi kísérlet kitűzött hatánapján a közjegyző előtt megjelenni⁵³, távolmaradás esetén a közjegyző az eljárást megszünteti.⁵⁴ A fizetési meghagyásos eljárás ezzel szemben nem számol a kérelmező jelenlétével⁵⁵, a közjegyző a kérelem formai vizsgálatát követően fizetési meghagyást bocsát ki, amelyet a kötelezett részére kézbesített.⁵⁶ Közös pontként azonosíthatjuk azonban, hogy bizonyításnak nincs helye.⁵⁷

A közjegyzői egyezségi eljárás akkor sikeres, ha a felek egyezséget kötnek. A közjegyző végzéssel jóváhagyja az egyezséget, ha az a jogszabályoknak megfelel. Az egyezségi eljárás perelaterelő funkcióját a jogerős végzéssel jóváhagyott egyezségek tudják biztosítani.⁵⁸ A fizetési meghagyásos eljárás perelaterelő funkciója akkor teljesül, ha a kötelezett nem él ellentmondással a meghagyással szemben, és a meghagyás jogerőre emelkedik.⁵⁹ Tehát a sikeres eljárások eredménye ítélet hatályú határozat, amely önkéntes jogkövetés hiányában bírósági végrehajtás útján kikényszeríthető. Eltérő azonban az eljárásokban részt vevő felek magatartása a fenti sikerek kapcsán. Míg az egyezségi eljárásban a felek együttműködését feltételezzük, addig a fizetési meghagyásos eljárásban a kötelezett fél passzív.

Az egyezség létrejöttének, illetve jóváhagyásának hiánya a közjegyző előtti egyezségi eljárás sikertelenségét jelenti. A közjegyző végzéssel megszünteti az eljárást, és a per nélküli jogvita feloldása ezen eljárásban nem valósulhatott meg.⁶⁰ A fizetési meghagyással szemben előterjesztett kötelezeti ellentmondás ugyancsak sikertelenségként értelmezhető a fizetési meghagyásos eljárás kérelmezőjének szempontjából. Ekkor azonban a kötelezett vitató nyilatkozata nem jelenti az igényérvényesítés végét, ugyanis az ellentmondás a fizetési meghagyásos eljárást perré alakítja.⁶¹ A fizetési meghagyásos eljárás tehát ellentmondás esetén nem elkerüli a polgári peres utat, hanem éppen abba csatornázza be a kérelmezői igényérvényesítést.

⁵¹ Fmhtv. 8. §.

⁵² Kjnp. 4. § (1) bek.; 27/I. §.

⁵³ Kjnp. 27/J. § (1) bek.

⁵⁴ Kjnp. 27/K. § (5) bek.

⁵⁵ Lásd ehhez: Fmhtv. 18. § (1) bek.; 26. § (1) bek.

⁵⁶ Az eljárás e szakaszának – a kérelem visszautasításának eseteit (Fmhtv. 24. § (1) bek.) kivéve – nincs sikertelenségi eleme.

⁵⁷ Kjnp. 27/J. § (5) bek.;

⁵⁸ Kjnp. 27/K. § (2)-(3) bek.

⁵⁹ Fmhtv. 36. § (1) bek.

⁶⁰ Kjnp. 27/K. § (2) és (5) bek.

⁶¹ Fmhtv. 37. § (1) bek.

IV. Összegzés

A közjegyző előtti egyezségi eljárás és a fizetési meghagyásos eljárás szabályozásának összevetése alapján megállapíthatók az eljárások azon jellemzői, amelyek azonos vagy közel azonos feltételekkel kínálhatják az igényérvényesítés lehetőségét a jogosultak számára. E körbe sorolja a tanulmány szerzője az érvényesíthető igények körének meghatározását, a jogvita létét, a belföldi idézési cím feltételét, a közjegyzői illetékességi szabályozást, a kérelmezés módját, valamint az eljárások eredményeképpen megszülető ítélet hatályú határozatokat.

Kimutathatók azonban a két eljárás kapcsán lényeges különbségek is. Az eljárások a felek oldalán eltérő természetű magatartásra építenek, az eljárás sikeressége más tartalmú határozatot (egyezség, egyoldalú marasztaló határozat) eredményez. Különbség mutatható ki a sikertelenségi tényező (egyezség hiánya, kötelezett vitatás) kapcsán is. Az egyezségi eljárást meg kell szüntetni, ezzel szemben az ellentmondás a fizetési meghagyásos eljárást perré alakítja.

A perelterelés általában mindkét eljárásnak célja, és érvényesül is, ha az eljárások sikerre vezetnek. Sikertelenség esetén azonban eltérő az eredmény, ugyanis az egyezségi eljárást nem követi automatikusan polgári per, míg a fizetési meghagyásos eljárás jogosultja számára a kötelezett ellentmondása ezt a kérdést megoldja a perré alakító hatással.⁶²

A vizsgált eljárások alkalmazási körükben, az igényérvényesítő számára a hozzáférés feltételeit meghatározó tényezőkben és az eljárásokat lezáró ítélet hatályú határozatokban mutatnak azonosságokat, amelyre tekintettel az eljárások alternatív jellege megállapítható. Az egyezségi eljárás és a fizetési meghagyásos eljárás lefolytatása azonban eltérő, amely az igényérvényesítőt választás elé állítja. Amennyiben gyorsan, a másik fél bevonása nélkül kívánja a pénzkövetelést érvényesíteni, egyértelműen a fizetési meghagyásos eljárást választja. Olyan jogvitában álló felek számára tekinthető megfelelő és gyors megoldásnak a közjegyző előtti egyezségi eljárás, akik esélyt látnak a vitájuk megállapodással történő rendezésére, és polgári pert nem szeretnének a jogvita jelen állapotában indítani. Az eljárások eltérő lefolyása összhangban van a részt vevő fél/felek motivációjával.

A tanulmány bevezetőjében megjelölt kérdéssel kapcsolatban megállapítható, hogy az azonosságok mellett az eljárások lefolytatása olyan eltérő helyzetet eredményez a kérelmező számára, amely nem biztosít valódi választási lehetőséget. Az érvényesíteni kívánt pénzkövetelés, az ellenérdekű fél személye meghatározza a kérelmező döntését.

---

⁶² Természetesen a jogosult immár felperesként még rendelkezhet akként, hogy ez a per megszüntetésre kerüljön. Ehhez azonban el kell mulasztania a keresetet tartalmazó irat határidőn belüli szabályszerű előterjesztését. Pp. 257. §

JUDIT MOLNÁR

DAS ZUSAMMENHANG ZWISCHEN DEM NOTARIELLEN
SCHLICHTUNGSVERFAHREN UND DEM MAHNVERFAHREN BEI DER
VOLLSTRECKUNG VON GELDFORDERUNGEN BIS ZU 3 MILLIONEN HUF

(Zusammenfassung)

Ab 1. Juni 2010 eine Besonderheit des ungarischen Mahnverfahrens ist, dass "die Vollstreckung von Geldforderungen, die 3 Millionen Forint nicht übersteigen, nur durch einen Mahnbescheid oder" in anderen festgelegten Verfahren möglich ist. Der fakultative Charakter des Mahnverfahrens ist jedoch nur offensichtlich. Die angebotenen Verfahren gewährleisten die Durchsetzung von Forderungen nicht in gleicher Weise wie das Mahnverfahren. Somit ist das Mahnverfahren das primäre und bei Geldforderungen bis zu 3 Mio. HUF das ausschließliche Verfahren für die Antragsteller.

Seit dem 1. Januar 2018 sind die Notare im ungarischen Zivilprozessrecht mit beispiellosen Befugnissen ausgestattet. Das neue Verfahren ist das Schlichtungsverfahren vor einem Notar. Es ist zu erkennen, dass der ungarische Gesetzgeber eine Ausweitung der Befugnisse der Notare befürwortet, um das Gesamtziel der Diversifizierung zu erreichen.

Nach der Vorstellung des Schlichtungsverfahrens vor einem Notar soll in der Studie die Frage beantwortet werden, ob das Verfahren und seine Regelungselemente den Klägern, die eine Geldforderung geltend machen, die gleichen Bedingungen bieten können wie das Mahnverfahren.

Ein Vergleich der Regeln des notariellen Schlichtungsverfahrens und des Mahnverfahrens zeigt, dass die Verfahren in Bezug auf ihren Anwendungsbereich, die Zugangsbedingungen und die endgültigen Entscheidungen ähnlich sind. In Anbetracht dessen kann die Alternativlosigkeit der Verfahren festgestellt werden. Die Art und Weise, in der die Verfahren durchgeführt werden, ist jedoch sehr unterschiedlich.

Abgesehen von den Identitäten, die festgestellt werden können, führt die Durchführung der Verfahren zu einer anderen Situation für den Antragsteller, die keine echte Wahlmöglichkeit bietet. Die Entscheidung des Klägers richtet sich nach der Geldforderung, die er durchsetzen möchte, und nach der Identität.

NAGY ADRIENN*

Gondolatok a végrehajtási jog elévüléséről

I. A végrehajtási jog elévüléséről általában

Az idő múlása változatos hatással bír a polgári jogi igényekre, egyes esetekben jogvesztést (pl. Ptk. 6:21. §), máskor elévülést eredményez, illetve vannak olyan igények is, melyek egyáltalán nem évülnek el (pl. a tulajdonjogi igények a Ptk. 5:35. §-a alapján). A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Vht.) nem tartalmaz saját elévülési szabályokat az 57. §-ban, már csak eljárásjogi jellegénél fogva sem, az anyagi jogi szabályokra utal vissza.¹

Jelen tanulmánynak nem célja az elévülés dogmatikai alapjainak feltárása, a magánjogi elévülés vonatkozásában ennek monografikus feldolgozása már megtörtént.² A Vht. 57. §-ában rögzített szabályok a törvény hatályba lépése óta nem változtak, mégis a kapcsolódó bírósági esetjog elemzése időről-időre aktuálissá teszi e kérdéskör vizsgálatát, illetve a végrehajtási jog elévülése esetén követendő eljárás, a szabályozás mikéntje a mai napig vitatott kérdéskör.

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) rögzíti, hogy amennyiben az elévülést megszakító eljárás során végrehajtható határozatot hoztak, az elévülést a kötelelem megegyezéssel való módosítása és a végrehajtási cselekmények szakítják meg.³ A Vht. 57. §-a szerint (i) a végrehajtási jog a végrehajtandó követeléssel együtt évül el, (ii) a végrehajtási jog elévülését általában kérelemre kell figyelembe venni, hivatalból akkor vehető figyelembe, ha az alapjául szolgáló követelés elévülését is hivatalból kell figyelembe venni, (iii) amennyiben a végrehajtási jog elévülését figyelembe kell venni, úgy a végrehajtási jog elévülési határidejének letelte után előterjesztett kérelemre nem lehet végrehajtást elrendelni, és a már elrendelt végrehajtást nem lehet folytatni, míg végül (iv) a végrehajtási jog elévülését bármely végrehajtási cselekmény megszakítja.

E jogszabályi rendelkezésekből látszólag az következik, hogy ellentmondás áll fenn a Ptk. és a Vht. szabályai között, hiszen az előbbi értelmében a végrehajtandó határozat

---

* egyetemi docens, Miskolci Egyetem ÁJK

¹ MARTONOVICS BERNADETT: *A Vht. 57. §-ához írt magyarázat*. In: Lukács Tamás – Martonovics Bernadett – Schadl György (szerk.): *Nagykommentár a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvényhez*. Wolters Kluwer. Budapest, 2022.

² PUSZTAHELYI RÉKA: *A magánjogi elévülés dogmatikai alapjai*. PhD értekezés. Miskolc 2013.; PUSZTAHELYI RÉKA: *A magánjogi elévülés*; Novotni Alapítvány. Miskolc, 2015.

³ Ptk. 6:25. § (3) bek.

elévülését a kötelelem megegyezéssel való módosítása is megszakítja, míg az utóbbi alapján a végrehajtási jog elévülését kizárólag végrehajtási cselekmény szakítja meg. Ez a *contradictio* azonban látszólagos, a Debreceni Ítéltábla egyik precedensértékű ítéletében logikus jogértelmezés mellett feloldotta. Okfejtése szerint a Ptk. által nevesített végrehajtható határozat, és a bírósági végrehajtás elrendelése alapjául szolgáló végrehajtható okirat, nem azonos jogi fogalmak. Ugyanis, a végrehajtható határozat terminológia alatt mindazon végrehajtható határozatokat és egyéb egyenértékű okiratokat érteni kell, melyek ilyen irányú jogosulti kívánalmak esetében, további adott feltételek meglétei mellett, végrehajtható okiratok kiállításai, és ekként bírósági végrehajtás elrendelése alapjául szolgálhatnak. Ide tartoznak többek között a végrehajtási lap kiállítása alapjául szolgáló jogerős és végrehajtható bírósági határozatok (egyezségek), az egyéb szervek határozatai, egyéb közokiratok, avagy a végrehajtási záradékolásra alkalmas határozatok, felszólítások, magán- és közokiratok is. Ettől eltérően végrehajtható okirat terminológia alatt a jogosultnak, mint végrehajtást kérőnek ebbéli kérelme alapján, a végrehajtást elrendelő szerv által kiállított, az előbbi végrehajtható határozatokon alapuló és ekként a folyamatba tett bírósági végrehajtás alapját képező okiratot kell érteni.

Ebből az elhatárolásból következik, hogy a fenti jogszabályhelyek helyesen akként értelmezendők, hogy a végrehajtható határozat elévülése megszakítható az érintett jogalanyok egyezséggel való módosításával, avagy végrehajtási cselekménnyel, míg a bírósági végrehajtás elrendelése esetében az elévülést megszakító jogcselekmény már kizárólag a végrehajtási cselekmény lehet.⁴

A végrehajtási jog elévülése tehát bekövetkezhet a végrehajtás elrendelése előtt, valamint azt követően is, a végrehajtás foganatosítása során. Jelen tanulmány e logika mentén elemez fontosabb bírósági döntéseket, melyek a végrehajtási jog elévülését illetően kiemelt jelentőségűek.

II. A végrehajtási jog elévülése a végrehajtás elrendelése előtt

A Vht. 57. §-ában szabályozott végrehajtási jog elévülése bekövetkezhet a végrehajtás elrendelését megelőzően. A tanulmány jelen fejezete azt vizsgálja, hogy ez esetben mi a követendő eljárási rend, jellemzően az adós miként hivatkozhat a végrehajtási jog elévülésére, illetve egy-két érdekes joggyakorlati problémát villant fel.

A végrehajtási jog elévülésének kezdete az az időpont, amikor a végrehajtás elrendelésének valamennyi feltétele bekövetkezett; ez főszabály szerint a teljesítési határidő lejártát követő napon következik be. Összetettebb a kérdés a végrehajtási záradékkal ellátható okiratok esetében: a végrehajtási záradékkal ellátható okiratok alapján közvetlenül végrehajtható követelések az okiratban meghatározott határidő elteltével nem csak esedékessé, egyszersmind végrehajthatóvá is válnak. Az ilyen követelések esetében a végrehajtási jog elévülése – az egyéb feltételek fennállása esetén – a követelésre megállapított teljesítési határidő letelte utáni napon kezdődik. Ettől az időponttól kezdve a követelés más hatósági eljárás közbeiktatása nélkül végrehajtás útján közvetlenül kikényszeríthető.

⁴ Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.538/2019/4.

Ha mód van végrehajtási kényszer közvetlen alkalmazására, akkor csak a végrehajtási cselekményt lehet olyan célravezető jogérvényesítési lépésnek tekinteni, amely az elévülés megszakítását eredményezheti.⁵

A követelések (igények és jogok) elévülését meghatározó határidők nem eljárásjogi jellegűek, hanem a követelések érvényesítésének anyagi jogi korlátozásai. Ha az elévülést megszakító perben a bíróság jogerős határozatot hozott, a követelés elévülése a jogerős határozat meghozatalától kezdődik újra; a végrehajthatóságtól kezdődően az elévülést csak végrehajtási cselekmény, ezek sorában elsőként a végrehajtás elrendelésére irányuló kérelem szakítja meg, feltéve hogy a kérelem az elévülés bekövetkezése előtt beérkezik az elsőfokú bírósághoz.⁶

A végrehajtás elrendelése iránti kérelem kötelező tartalmi eleme a behajtandó követelés jogcímének feltüntetése.⁷ A jogcím feltüntetése után a végrehajtást elrendelő bíróságnak (közjegyzőnek) lehetősége van megvizsgálni, hogy a követelés, illetve a végrehajtási jog elévülését hivatalból kell-e figyelembe venni. A gyakorlatban leggyakrabban a tartásdíj behajtása esetén merül fel annak vizsgálata, hogy a már lejárt, 6 hónapnál régebbi tartásdíjrészletekre is el lehet-e rendelni a végrehajtást.⁸

Ha a bíróságnak (közjegyzőnek) hivatalból kell figyelembe vennie a végrehajtási jog elévülését, és az adós arra hivatkozik, hogy a végrehajtási jog elévült még a végrehajtás elrendelése előtt, a Vht. 211. §-ában szabályozott, a végrehajtás elrendelésével kapcsolatos jogorvoslatot vehet igénybe, hiszen a végrehajtható okirat kiállítására a törvény megsértésével került sor.

Ha a végrehajtási jog elévülését nem kell hivatalból figyelembe venni, akkor a végrehajtás elrendelése körében nem derül fény arra, hogy az elévülés bekövetkezett. Az adós a végrehajtás elrendeléséről már csak akkor fog értesülni, amikor a kibocsátott végrehajtható okiratot vele közlik, ebből következik, hogy a végrehajtás elrendelésének szakaszában nem tud hivatkozni a végrehajtási jog elévülésére. Ebben az esetben az adós a Vht. 41. §-ában foglaltak szerint hivatkozhat a végrehajtási jog elévülésére, ennek sikertelensége esetén pedig végrehajtás megszüntetése iránti pert kezdeményezhet.

A szakirodalomban olvashatunk ezzel ellentétes álláspontot is, mely szerint akkor is a végrehajtási lap visszavonásának van helye, ha a végrehajtás foganatosítása során derül ki, hogy a követelés már a végrehajtás elrendelésekor elévült, de azt hivatalból nem lehetett figyelembe venni. „Az elévülés alapján visszavonásra és törlésre sor kerülhet minden olyan esetben, amikor akár hivatalból, akár kérelemre kellett a végrehajtási jog elévülését figyelembe venni.”⁹ Ezzel az állásponttal kapcsolatban az a probléma merül fel, hogy

⁵ BH2014. 151.

⁶ BH2017. 183.

⁷ Lásd a bírósági végrehajtási ügyvitelről és pénzkezelésről szóló 1/2002. (I. 17.) IM rendelet mellékleteiben rögzített, a végrehajtás elrendelése iránti kérelem formanyomtatványainak kötelező tartalmi elemeit.

⁸ Vht. 14. §; BALOGH OLGA: *A végrehajtás elrendelésével kapcsolatos jogorvoslatok*. In: Sáriné Simkó Ágnes (szerk.): *A megújult bírósági végrehajtás; HVG-ORAC Kiadó, Bp. 2004. 475. p.; LIGET LEVENTE: Kérdések és gondolatok az elévülés jogintézményének végrehajtási nemperes eljárásban történő alkalmazásával kapcsolatban*; https://www.jogiforum.hu/wp-content/uploads/2022/03/liget-levente_elevules-jogintezmenyenek-vegrehajatasi-nemperes-eljarasban_cimlappal.pdf (lekérdezés: 2023. 06. 10.) 4. p.

⁹ VIDA ISTVÁN: *A végrehajtás elrendelésével kapcsolatos jogorvoslatok*. In: Németh János – Kiss Daisy (szerk.): *A bírósági végrehajtás magyarázata. KJK-KERSZÖV. Budapest, 2004. 880. p.*

ilyen esetben gyakorlatilag csak az adós kérheti a végrehajtási lap visszavonását, hiszen sem a végrehajtást elrendelő bíróság, sem az eljáró önálló bírósági végrehajtó nem köteles és nem is jogosult arra, hogy a végrehajtás foganatosítása során a követelés esetleges elévülését vizsgálja. Amennyiben pedig a törvény szerint sem a végrehajtást elrendelő bíróság, sem a végrehajtó nem kezdeményezheti a végrehajtási lap visszavonását, úgy a Vht. 212. § (1) bekezdésében foglaltak egyáltalán nem teljesülnek. Erre tekintettel a végrehajtási lap visszavonásának, mint jogorvoslatnak a törvényi feltételei sem valósulnak meg maradéktalanul.¹⁰ Továbbá indokolatlan lenne ez esetben a nemperes eljárás keretében biztosítani az elévülés feltételeinek vizsgálatát, ellentétben a végrehajtás foganatosítása során bekövetkezett elévüléssel, ahol – vita esetén – erre nincs lehetőség, ugyanis végrehajtás megszüntetése iránti pert kell kezdeményezni.

A végrehajtás elrendelését megelőző végrehajtási jog elévülése körében érdekes kérdéseket vetett fel a fizetési meghagyásos eljárásról szóló 2009. évi L. törvény (a továbbiakban: Fmhtv.) 52. § (5) bekezdésében írt azon szabály, mely szerint a végrehajtási kérelem a fizetési meghagyás jogerőre emelkedésétől számított 10 év után nem terjeszhető elő. Összeegyeztethető-e ez a rendelkezés a Vht. 57. § (1) bekezdésében írtakkal, azzal, hogy a végrehajtási jog a végrehajtandó követeléssel együtt évül el.

Az Fmhtv. hatályba lépését követően az 52. § (5) bekezdésében rögzített szabályt az Alkotmánybíróság is vizsgálta az 1208/B/2010. sz. határozatában. A Székesfehérvári Városi Bíróság bírójának, mint indítványozónak az álláspontja szerint ugyanis az Fmhtv. ezen rendelkezése a jogállamiság elvébe¹¹ ütközik, hiszen vannak olyan követelések, melyek a 10 év elteltével nem évülnek el, például a bűncselekménnyel okozott kár, ahol az elévülési idő a bűncselekmény büntethetőségének elévüléséhez igazodik, azaz akár 15 év is lehet. Ha 10 év elteltével nincs lehetőség a végrehajtási kérelem előterjesztésére, akkor a jogalkotó „előlti a követelés jogosultját attól, hogy el nem évült követelését végrehajtás útján behajtassa”.¹²

Az Alkotmánybíróság a probléma felvetésével összefüggésben visszautalt a 1167/B/1997. AB határozatában rögzítettekre, nevezetesen: „[m]aguknak az elévülési időknél a meghatározása nem áll közvetlen összefüggésben az Alkotmány egyetlen szabályával sem. A jogalkotó az egyes jogviszonyok sajátosságaiból kiindulva határozza meg az elévülési időt. Korlátot az jelent, hogy a szabályozás nem lehet ellentétes az Alkotmány 57. §-ának (1) bekezdésével és 70/A. §-ának (1) bekezdésével” (ABH 2004, 1179, 1181.). Az 54/1992. (X. 29.) AB határozat megállapítása szerint egyébként az elévülési idő meghatározása a jogviszonyok alanyi, tárgyi, tartalmi szempontjain, továbbá jogpolitikai és gazdaságpolitikai megfontolásokon alapulhat (ABH 1992, 266, 267.). A 921/B/1992. AB határozatban megerősítette, hogy az elévülési idő meghatározása csak kivételesen, szélső esetekben vethet fel alkotmányossági kérdést. Az eltérő elévülési szabályok alkotmányosan nem kifogásolhatók, ha a különbözőséget a jogviszonyok tartalma, természete vagy egyéb gazdasági, társadalmi sajátosság indokolja, és e szabályok nem

¹⁰ GYOVAI MÁRK: *A végrehajtási lap visszavonása és a végrehajtási záradék törlése*. In: Wopera Zsuzsa – Gyovai Márk (szerk.): *Kézikönyv a bírósági végrehajtás foganatosításához*. Wolters Kluwer, Budapest, 2016. 303. p.

¹¹ 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányáról (a továbbiakban: Alkotmány) 2. § (1) bek. Az Alkotmány 2012. január 1. napjától hatályon kívül helyezésre került, szerepét Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) vette át.

¹² 1208/B/2010. AB határozat I. pont.

vezetnek a személyek egyéb helyzet szerinti hátrányos megkülönböztetéséhez (ABH 1994, 554, 555-556.).

Az Alkotmánybíróság a fent kifejtett korábbi gyakorlatot jelen ügyben is irányadónak tekintette és rámutatott, hogy önmagában az, hogy a jogalkotó nem a Vht. megoldását alkalmazza [a végrehajtási jog a végrehajtandó követeléssel együtt évül el; Vht. 57. § (1) bekezdés], hanem az elévülési időt egységesen tíz évben határozza meg, nem sérti a jogbiztonság követelményét. A jogszabály minden jogosultra egyaránt vonatkozik, így hátrányos megkülönböztetést nem alkalmaz, illetve a tíz éves időtartam az igényérvényesítés lehetősége szempontjából nem tekinthető olyan szélső esetnek, mely a követelés érvényesítését ellehetetlenítené, ezáltal a jogbiztonság sérelmét eredményezné. Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróság az indítványokat ebben a tekintetben is elutasította.

A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény hatálybalépésével összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2017. évi CXXX. törvény 83. §-a módosította az Fmhtv. 52. § (5) bekezdését, és kiegészítette azzal, hogy az Fmhtv. 52. § (5) bekezdésében írt szabály nem érinti a végrehajtási jog elévülését. A módosító törvényhez írt miniszteri indoklás szerint erre a kiegészítésre azért volt szükség, mert a gyakorlat problémaként vetette fel az elévülési szabály és a végrehajtási kérelem benyújtására nyitva álló határidő egymáshoz való viszonyát, így törvényi szinten került rögzítésre az, hogy a két határidő egymástól elválasztandó.

Ez a megközelítés és okfejtés eltér az Alkotmánybíróság határozatában kifejtett magyarázattól, hiszen a taláros testület indoklása azt az értelmezést rögzíti, hogy az Fmhtv. 52. § (5) bekezdésében írt határidő elévülési jellegű egyben. Az időközben bekövetkezett törvényi pontosítást is figyelembe véve egyetérthetünk azzal az értelmezéssel, hogy az Fmhtv. 52. § (5) bekezdése anyagi jogi határidőt tartalmaz a végrehajtási kérelem előterjesztésére, mely nem zárja ki a Vht. 57. §-ában írt elévülési szabályok alkalmazhatóságát.¹³ Széchenyi-Nagy Kristóf szerint nem példa nélküli, hogy egy jogszabály ugyanannak a követelésnek az érvényesítésére elévülési és jogvesztő határidőt is megállapít, az Fmhtv. szerinti jogvesztő határidő a végrehajtási kérelem végső időbeli korlátját jelenti, amelyet a közjegyzőnek hivatalból kell figyelembe vennie. A végrehajtási jog természetesen ennél hamarabb is elévülhet.¹⁴

A 10 éves szigorú anyagi jogi jellegű határidő beiktatására azért volt egyébként szükség, mert a végrehajtás elrendelésére a fizetési meghagyásos eljárásnak kizárólag a MOKK rendszerében rögzített adatai alapján – tehát nem a kinyomtatott papíralapú iratok alapján – kerülhet sor [Fmhtv. 52. § (4) bek.], ugyanakkor a MOKK rendszerében kezelt adatokat az eljárás befejezését követő 10 év után törölni kell [Fmhtv. 56. § (6) bek.].¹⁵

A végrehajtási jog végrehajtás elrendelése előtti elévülésével összefüggésben végezettül egy jogeset kiemelése szükséges. A végrehajtási jog elévülésének megszakadását csak a végrehajtás elrendelésére irányuló kérelem előterjesztése eredményezi. A konkrét jogesetben a végrehajtás alapjául szolgáló jogerős bírósági határozat kézbesítése 2008. június 24. napján történt, ez a végrehajtási jog elévülésének kezdő időpontja. A követelés

¹³ MOLNÁRNÉ ASZTALOS ZSUZSANNA: *A végrehajtási jog elévülése*; https://www.jogiforum.hu/wp-content/uploads/2022/01/molname-asztalos-zsuzsanna_a-vegrehajtasi-jog-elevulese_cimlappal.pdf (lekérdezés: 2023. 05.22.) 7. p.

¹⁴ SZÉCHENYI-NAGY KRISTÓF: *Nagykommentár a fizetési meghagyásos eljárásról szóló 2009. évi L. törvényhez*; Wolters Kluwer. Budapest, 2020.; az 52. §-hoz írt magyarázat.

¹⁵ Uo.

jogosultja 2008. december 2. napján kérelmezte a magyar bíróságtól, hogy a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 44/2001/EK tanácsi rendelet (Brüsszel I. rendelet) V. melléklete szerinti tanúsítványt állítsa ki, mivel az adós Angliában él, a végrehajtást az Egyesült Királyságban szándékozik kezdeményezni. A magyar bíróság a kérelemnek eleget téve kiállította a tanúsítványt.

A követelés jogosultja 2013. szeptember 27. napján a magyar bíróságtól kérte a végrehajtási lap kibocsátását. Az adós hivatkozása szerint a végrehajtási jog elévült, a végrehajtást kérő azonban arra hivatkozott, hogy a Brüsszel I. rendelet V. melléklete szerinti tanúsítvány kiállítása megszakította az elévülést.

A Kúria megítélése szerint a bírói jogértelmezés körébe tartozó kérdés annak eldöntése, hogy a félnek a végrehajtás elrendelése érdekében tett intézkedése végrehajtási cselekménynek minősül-e, és ilyen módon megszakítja-e a végrehajtási jog elévülését. A Brüsszel I. rendelet V. melléklete szerinti tanúsítvány kibocsátása iránti kérelem, illetve a tanúsítvány kibocsátása nem tekinthető olyan cselekménynek, amely a végrehajtandó követelés elévülésének megszakadására vezetne, ha ahhoz nem társul a végrehajtás elrendelése iránti kérelem.¹⁶ A Kúria döntésének indokolásából az alábbiak kiemelése szükséges.

A Vht. nem határozza meg a végrehajtási cselekmény fogalmát, így a bírói jogértelmezés körébe tartozó kérdés annak eldöntése, hogy mi minősül végrehajtási cselekménynek, s ilyen módon az adott cselekmény megszakította-e a végrehajtási jog elévülését. A másodfokú bíróság – indokoltan jelentőséget tulajdonítva annak is, hogy folyamatban van-e már a végrehajtási eljárás vagy még nem – helyesen jutott arra a következtetésére, hogy a végrehajtási jog elévülésének megszakítására kizárólag a végrehajtást kérő végrehajtási eljárást megindító végrehajtási kérelme, valamint a már megindult végrehajtási eljárás során az eljárás résztvevőinek a végrehajtás sikeres lefolytatása érdekében tett cselekményei alkalmasak.

A Kúria rámutat: Európában egységes végrehajtási jog hiányában, a végrehajtási eljárás szabályozása teljes mértékben a nemzeti jogalkotás hatálya alá tartozik. A perben hivatkozott Brüsszel I. rendelet célkitűzése egyebek mellett: az e rendelet hatálya alá tartozó tagállamban hozott határozat elismerése és végrehajtása az e rendelet hatálya alá tartozó más tagállamban [Brüsszel I. rendelet preambulum (10) bekezdés]. A Brüsszel I. rendelet 53. cikk (1) és (2) bekezdéseiben foglaltak szerint az elismerést vagy a végrehajthatóság megállapítását kérelmező félnek be kell mutatni a határozatnak a hitelessége megállapításához szükséges feltételeknek megfelelő másolatát. A végrehajthatóság megállapítását kérelmező félnek az 55. cikk sérelme nélkül az 54. cikkben említett tanúsítványt is be kell mutatnia. A tanúsítvány értelme és célja az, hogy az eljárás első szakaszában megkönnyítse és hatékonyabbá tegye az elismerést és a végrehajthatóság megállapítását. E tanúsítványt az előbbiekből idézettek szerint csatolni kell a végrehajthatóság megállapítása iránti kérelemhez. Ez azonban nem mellőzhetetlen kelléke a határozat elismerése, továbbá végrehajthatósága megállapítása iránti eljárásnak, ahogyan arra a Brüsszel I. rendelet 55. cikkében foglaltak értelmezése alapján következtetni lehet. Az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a Brüsszel I. rendelet nem azt a célt szolgálja, hogy a hatálya alá tartozó tagállamban hozott határozat elismerése és végrehajtása a rendelet

¹⁶ BH2016. 144.

hatálya alá tartozó másik tagállamban könnyebb legyen, hanem azt, hogy az elismerés és a végrehajtás a másik tagállamban ne legyen nehezebb, mint a határozatot hozó tagállamban.

A perbeli esetben az alperes tervezte a magyar bíróság határozatának külföldön történő elismerését és végrehajtását, ennek érdekében egy külön eljárást kezdeményezett, de magát a végrehajtási eljárást nem indította meg, az elismerés, illetőleg a végrehajtás iránti kérelmét nem juttatta el az illetékes külföldi hatósághoz. Mindezekből az következik, hogy az adott tanúsítvány kibocsátása iránti kérelem, illetve a tanúsítvány kibocsátása nem tekinthető a végrehajtási eljárást megindító végrehajtási kérelemnek, azaz a végrehajtási jog elévülésének megszakítására nem alkalmas.¹⁷

III. A végrehajtási jog elévülése a végrehajtás foganatosítása során

A Vht. 57. §-a alapján a végrehajtási jog elévülése bekövetkezhet a végrehajtás elrendelését követően is, annak foganatosítása során. Ez rendszerint akkor fordul elő, ha az adósnak nincs végrehajtás alá vonható vagyontárgya, így a végrehajtó a Vht. 52. § d) pontja alapján megállapítja a végrehajtási eljárás szünetelését.

A Vht. 57. § (1) bekezdése szerint a végrehajtási jog a végrehajtandó követeléssel együtt évül el; a (4) bekezdés szerint a végrehajtási jog elévülését bármely végrehajtási cselekmény megszakítja. Ilyen cselekmény lehet a bíróságnak, a végrehajtónak a végrehajtás érdekében tett bármilyen intézkedése; a végrehajtást kérőnek a végrehajtás foganatosítására, adott esetben a szünetelő végrehajtás folytatására irányuló kérelme is. A végrehajtás elrendelésétől kezdődően a végrehajtási jog elévülése mindaddig nyugszik, amíg az eljáró végrehajtó a végrehajtást foganatosítja. Amint olyan ok következik be, amely a törvény szerint a végrehajtás szünetelését eredményezi, a legutóbb foganatosított végrehajtási cselekmény napját követően ismételt megkezdődik a végrehajtási jog elévülése.

A végrehajtásnak a Vht. 52. § d) pontja szerinti szünetelését olyan tények, illetőleg körülmények alapozzák meg, amelyek a végrehajtást kérőnek fel nem róhatóan, menthető okból időlegesen akadályozzák a végrehajtás továbbfolytatását. A Vht. 54. § d) pontja értelmében viszont kérhető a végrehajtás folytatása, ha a végrehajtást kérő valószínűsíti, hogy az adósnak van olyan vagyontárgya, amely lefoglalható, illetőleg értékesíthető. Minthogy az utóbb eredménytelennek bizonyuló kérelem előterjesztése is alkalmas a végrehajtási jog elévülésének megszakítására, a végrehajtást kérőtől elvárható, hogy az elévülési időn belül kezdeményezze a végrehajtás folytatását. Egyébként is a végrehajtást kérő érdeke, hogy figyelemmel kísérje követelése behajthatóságát, adósa vagyoni körülményeinek változását. Igazolható tájékozódása hiányában a végrehajtást kérő alaptalanul feltételezi azt, hogy az adós – az elévülési időt jelentősen meghaladó időtartalmú szünetelés alatt – nem rendelkezik végrehajtás alá vonható vagyontárgyakkal, követeléssel.¹⁸

A végrehajtási eljárás során állami kényszerrel is el kell érni, hogy az adós teljesítse a kötelezettségét, a végrehajtásnak egyetlen célja van: a tartozás behajtása. Nyilvánvalóan

¹⁷ Lásd bővebben NAGY ADRIENN: *A végrehajtási jog elévülése*. In: Wopera Zsuzsa – Gyovai Márk (szerk.): *Kézikönyv a bírósági végrehajtás foganatosításához*, Wolters Kluwer, Budapest, 2016. 129–140. pp.

¹⁸ BH2005. 291.

eredménytelen a végrehajtás, ha az eljárás az adós lefoglalható vagyona hiányában szünetel. A szünetelésnek ez az oka az adós oldalán felmerülő objektív körülmény, amely a végrehajtás eredményét megghiúsítja, ebben az esetben a végrehajtás céljának, azaz a tartozás behajtásának megvalósítása érdekében a hitelező vagy azt teszi, hogy kéri a szünetelő végrehajtás folytatását, amennyiben valószínűsítette, hogy az adósnak van olyan vagyontárgya, amely lefoglalható, illetőleg értékesíthető, vagy a Cstv. 27. § (2) bekezdés c) pontja alapján kéri az adós felszámolásának elrendelését. A per tárgyát képező esetben az alperes a felperes felszámolásának elrendelése iránt terjesztett elő kérelmet, amely kérelme alkalmas volt a végrehajtási jog elévülésének megszakítására.¹⁹

IV. Eljárás a végrehajtási jog elévülése esetén

A végrehajtást foganatosító bíróságok gyakorlatában számos esetben felmerül, hogy a végrehajtási eljárás során az adós a végrehajtás megszüntetését a követelés elévülésére hivatkozással kéri. E kérelmek indoka rendszerint az, hogy a követelés a végrehajtás foganatosítása során (pl. az adós lefoglalható vagyonának hiányában bekövetkezett szünetelés következtében) évült el, de előfordul olyan eset is, amikor az adós vagy más érdekelt azt állítja, hogy az elévülés a végrehajtás elrendelését megelőzően következett be.²⁰

A végrehajtási jog elévülését főszabály szerint csak kérelemre lehet figyelembe venni, hivatalból csak kivételes esetekben. A bírósági eljárás a gyakorlatban egyszerű akkor, amikor olyan követelés elévülését állítják, amelynek elévülését hivatalból figyelembe kell venni. Ilyen követelés pl. a tartásdíj, életjáradék, baleseti járadék, illetve egyéb tartásra irányuló járadékszerű szolgáltatás esetén a 6 hónapnál régebben lejárt részletek (Vht. 14. §), a munkaviszonnyal kapcsolatos igényekből eredő követelések [Mt. 286. § (3) bek.], vagy a bünygyi követelés. E követelések érvényesítése esetén a végrehajtási jog elévülési határidejének letelte után előterjesztett kérelem alapján a végrehajtható okirat kiállítását meg kell tagadni, ha pedig a bíróság a végrehajtható okiratot az elévülés hivatalból való figyelembe vételére vonatkozó törvényi előírás ellenére állította ki, azt a Vht. 211. §-a alapján – kérelemre, vagy saját kezdeményezésre – vissza kell vonni, illetve a záradékot törölni kell.

A már elrendelt végrehajtás során bekövetkező, és hivatalból figyelembe veendő elévülés az említettek közül a munkaviszonnyal összefüggő igényekből származó követelések, illetve a bünygyi követelések esetén fordulhat elő, ebben az esetben a végrehajtási eljárásban a Vht. 57. § (3) bekezdése alapján a végrehajtás megszüntetésének van helye.

Más a helyzet azonban akkor, amikor a végrehajtás megszüntetésére irányuló kérelem tárgya olyan követelés elévülése, amely esetében az elévülést a bíróság nem hivatalból veszi figyelembe. E kérelem alapján a végrehajtó, vagy a végrehajtást foganatosító bíróság elsőként a végrehajtást kérőt nyilatkoztatja meg a Vht. 41. § (1) bekezdésében írtak szerint.

¹⁹ BH2020. 79.

²⁰ NAGY IBOLYA: *A végrehajtás megszüntetésének lehetőségei és gyakorlati problémái a végrehajtási jog elévülése esetén*; <http://www.jogiforum.hu/hirek/26947> (utolsó lekérdezés: 2023. 05. 10.).

Amennyiben a végrehajtást kérő az elévülést elismeri és a végrehajtás megszüntetéséhez hozzájárul, valamint a végrehajtási költségeket a felek bármelyike az eljáró végrehajtónak megtéríti, a bíróság a végrehajtást a Vht. 55. § (1) bekezdés a) pontja alapján megszünteti, vagy az a Vht. 41. § (1) bekezdése értelmében befejeződik. Itt külön ki kell térni arra a kérdésre, hogy a végrehajtási költségeket az elévülés elismerése esetén melyik fél köteles megfizetni. E kérdés megválaszolásához az elévülés időpontja adhat iránymutatást aszerint, hogy az elévülés a végrehajtás elrendelése (végrehajtható okirat kiállítása) előtt vagy a már elrendelt végrehajtás során következett-e be. Előbbi esetben a végrehajtási költségeket az elévült követelésre végrehajtást indító végrehajtást kérő köteles viselni. Ezzel szemben, amikor a követelés a végrehajtás során évült el, megállapítható, hogy az adós a végrehajtás elrendelésére okot adott, ily módon a költségviselés – Vht. 34. § (1) bekezdésében írt – általános szabálya folytán, az elévülésig keletkezett végrehajtási költségeket az adósnak kell viselnie. Miután az esetek túlnyomó részében a végrehajtási költségek kiegyenlítésére a felek egyike sem hajlandó, és ennek hiányában a megszüntetés nem lehetséges, a gyakorlatban még elismerés esetén is ritkán van lehetőség a végrehajtás megszüntetésére.

Ha a végrehajtást kérő nem ismeri el a végrehajtási jog elévülését, a Vht. 55. § (1) bekezdésének a) pontjára hivatkozva a végrehajtást foganatosító bíróságnak el kell utasítania az adós végrehajtás megszüntetésére irányuló kérelmét, ugyanis a végrehajtást foganatosító bíróság a nemperes eljárás keretében nem jogosult az elévülési kifogást érdemben elbírálni. Az elévülés érdemi elbírálása érdekében ez esetben az adósnak végrehajtás megszüntetése iránti pert kell indítania főszabály szerint a végrehajtást elrendelő bíróságon.²¹ A végrehajtás megszüntetése vagy korlátozása iránti per kezdeményezése azért indokolt, mert a kontradiktórius per keretében teljes körű bizonyítás folytatható le az elévülés körülményeire.²²

Bajory Pál álláspontja szerint az elévülés kérdésének a perben való eldöntése valószínűleg megnyugtatóbb is, mert a peres eljárás lényegesen több adatot és bizonyítékot tár fel, egyben az ítélethez a jogerő is fűződik.²³ Ezzel ellentétben ismert olyan álláspont is, mely szerint „célszerűbb, és költségkímélőbb lenne, ha már a végrehajtást foganatosító bíróság, a nemperes eljárás keretében dönthetne az elévülésről, természetesen lehetőséget adva a végrehajtást kérőnek az elévülés megszakadásának vagy nyugvásának igazolására”.²⁴ Ez utóbbi álláspont alapján konkrét végrehajtási ügyben az adós alkotmányjogi panaszt nyújtott be a Vht. 41. § (5) bekezdésének alaptörvény-ellenességének megállapítása iránt. Indítványában arra hivatkozott, hogy indokolatlan, szükségtelen és aránytalan többletköltségeket eredményez a polgári per megindításának kötelezettsége. Az Alkotmánybíróság

²¹ NAGY IBOLYA: *A végrehajtás megszüntetésének lehetőségei és gyakorlati problémái a végrehajtási jog elévülése esetén*. <http://www.jogiforum.hu/hirek/26947> (utolsó lekérdezés: 2016. 08. 26.).

²² Vö. KORMOS ERZSÉBET: *Végrehajtási perek*. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartáshoz*; 2. kötet. Wolters Kluwer. Budapest, 2016. 1099–1100. pp.

²³ BAJORY PÁL: *Jogorvoslat a végrehajtási eljárásban, a végrehajtás megszüntetése és korlátozása, az igényper*. In: Petrik Ferenc (szerk.): *A végrehajtási jog*; KJK Kiadó. Budapest, 1993. 100. p.

²⁴ NAGY IBOLYA: *A végrehajtás megszüntetésének lehetőségei és gyakorlati problémái a végrehajtási jog elévülése esetén*. <https://www.jogiforum.hu/cikk/2012/01/06/a-vegrehajtas-megszuntetesenek-lehetosegei-es-gyakorlati-problemai-a-vegrehajitasi-jog-elevulese-eseten/>; (lekérdezés: 2023. 05. 10.).

sajnos érdemben nem foglalkozott a kérdéssel, a befogadhatóság vizsgálata körében a panaszt végzésével elutasította.²⁵

A perindítási kötelezettség alól csak egy esetben tesz kivételt a Vht. a 82/A. § (6) bekezdésében írtak fennállásakor: ha a végrehajtási eljárás során a végrehajtó intézkedik az adós pénzforgalmi szolgáltatónál kezelt összegének végrehajtás alá vonása iránt hatósági átutalási megbízással, és az adós a végrehajtási jog elévülésére hivatkozik, a végrehajtó az ügy iratait beterjeszti a végrehajtást foganatosító bírósághoz, amely elévülés esetén a végrehajtást végzéssel megszünteti. A bírósági joggyakorlat szerint azonban a Vht. 82/A. § (6) bekezdésében írt szabályt nem lehet kiterjesztően értelmezni, és véleményünk szerint nem is indokolt.

E rendelkezés értelmezése igen nehéz, mert mindezek alapján felmerül a kérdés, hogy a végrehajtást foganatosító bíróság mégis dönthet érdemben a végrehajtandó követelés elévüléséről akkor, ha az adós erre a hatósági átutalási megbízás kibocsátását követően hivatkozik? A törvény szövegéből okszerűen következtethető az igenlő válasz. A törvényi rendelkezés egyértelmű a tekintetben, hogy hatáskört rendel a végrehajtást foganatosító bíróság részére az elévülés érdemi vizsgálatára, azonban ezt nem általában a végrehajtás során, hanem kizárólag a pénzforgalmi szolgáltatónál kezelt összegek lefoglalásakor biztosítja, ezt a Vht. 82/A. § (6) bekezdésének nyelvtani és rendszertani értelmezése is alátámasztja. Következésképpen a hivatkozott rendelkezést nem lehet kiterjesztően értelmezni, ha az adós más végrehajtási cselekmények során él elévülési kifogással, kifogását a végrehajtást foganatosító bíróság – kifejezett hatáskör hiányában – érdemben nem bírálhatja el. Az adós számára ezekben az esetekben a végrehajtás megszüntetése iránti per megindítása nyújt megoldást.²⁶

V. Záró gondolatok

A végrehajtási jog elévülése esetén követendő eljárással kapcsolatban a gyakorlatban a Vht. 41. §-ával összefüggésben akkor adódhat bizonytalanság, ha a végrehajtó felhívására a végrehajtást kérő nem nyilatkozik. Fontos hangsúlyozni, hogy a Vht. 41. §-a alapján a nemperes eljárás keretében nincs lehetőség a végrehajtás megszüntetésére abban az esetben sem, ha a végrehajtást kérő elmulaszt nyilatkozatot tenni a végrehajtó, esetleg a bíróság felhívására. A Vht. 55. § (1) bekezdése szerint ugyanis ehhez a végrehajtást kérő kifejezett kérelmére van szükség, így a végrehajtást kérő hallgatását nem lehet szankcionálni azzal, hogy a végrehajtást foganatosító bíróság nemperes eljárás keretében megszünteti a végrehajtást.

Természetesen sok esetben a végrehajtó által beterjesztett iratanyagból nemperes eljárásban is megítélhető lenne a végrehajtási jog elévülése, a jogbiztonságot jobban szolgálja a végrehajtás megszüntetése iránti perben a teljes körű bizonyítás, az adós érdekeit pedig védi a perben hozott ítélethez fűződő anyagi jogerő. Az adós oldalán mutatkozó

²⁵ 3110/2023. (III. 14.) AB végzés.

²⁶ NAGY IBOLYA: *A végrehajtás megszüntetésének lehetőségei és gyakorlati problémái a végrehajtási jog elévülése esetén*; <https://www.jogiforum.hu/cikk/2012/01/06/a-vegrehajtas-megszuntetesenek-lehetosegei-es-gyakorlati-problemai-a-vegrehajtasi-jog-elevulese-eseten/>; (lekérdezés: 2023. 05. 10.).

esetleges idővesztéséget kompenzálja a Pp. 533-534. §-ában rögzített, a végrehajtás megszüntetése, korlátozása iránti per soron kívüli jellege, illetve a felperes lehetősége a végrehajtás felfüggesztése iránti kérelem előterjesztésére.

Dogmatikailag nehezen védhető a Vht. 82/A. § (6) bekezdésében biztosított kivételes lehetőség, a végrehajtási jog elévülésének nemperes eljárás keretében történő elbírálása akkor, ha a végrehajtási eljárás során a végrehajtó intézkedik az adós pénzforgalmi szolgáltatónál kezelt összegének végrehajtás alá vonása iránt hatósági átutalási megbízással. A következetesség jegyében indokolt lenne e szabály hatályon kívül helyezése.

ADRIENN NAGY

THOUGHTS ON PRESCRIPTION IN HUNGARIAN
ENFORCEMENT LAW

(Summary)

The passage of time has a varied effect on civil claims, in some cases it results in loss of rights, in others it results in statute of limitations, and there are also claims that are not time-barred at all. Act LIII of 1994 on Judicial Enforcement does not contain its own rules in Paragraph 57, if only because of its procedural nature, it refers back to substantive rules. The present study does not aim to explore the dogmatic basis of statute of limitations but has already been monographically processed in relation to private statute of limitations. The rules set out in Section 57 of the Judicial Enforcement Act have not changed since the Act came into force, yet the analysis of the related court case law makes the examination of this issue topical from time to time, and the procedure to be followed in the event of limitation of enforcement rights and the method of regulation are still debated to this day. The aim of the study is to present new court cases related to the limitation of enforcement rights and to answer questions surrounding the procedure governing the limitation of enforcement rights.

NYILAS ANNA*

Mesterséges intelligencia alkalmazása a polgári perben: lehetőségek és kihívások

I. Bevezetés

A tudomány már évekkel, évtizedekkel ezelőtt elkezdte vizsgálni a mesterséges intelligencia (a továbbiakban: AI) a jogalkalmazás, a gazdasági élet, és a mindennapi élet egyes területein történő alkalmazását, mint lehetséges futurisztikus elképzeléseket. Az utóbbi néhány évben számos szakcikk, tanulmánykötet boncolgatta az AI alkalmazásával felmerülő kérdéseket, időközben pedig hirtelen realitássá lettek ezek az elképzelések, és a gyakorlat gyorsan követte a felmerült hasznosítási igényeket.

A jogi szabályozás azonban nem tudja olyan gyorsan követni az élet hihetetlenül gyors és váratlan változásait, mivel nehéz úgy az adott helyzetre adekvát jogalkotási válaszokat adni, hogy még a helyzet sem látható pontosan. Egy folyamatosan formálódó területről van szó, mind Uniós szinten, mind a hazai mind más európai országok igazságszolgáltatási rendszereit tekintve. Az európai bizottság az igazságszolgáltatás hatékonyságáért (CEPEJ) 2018-ban megalkotta az etikai kartát, a mesterséges intelligencia igazságszolgáltatási területen történő alkalmazásáról.¹ A testület azon az állásponton van, hogy az AI alkalmazása az igazságszolgáltatás területén hozzájárulhat a hatékonyság és a minőség javulásához.

Jelen tanulmány az AI bírósági eljárásokban - ezen belül kifejezetten a polgári peres és nemperes eljárások vonatkozásában történő alkalmazásának előnyeit és lehetőségeit veszi számba, melyek elsősorban a hatékonyságban és a döntéshozatali folyamat egyszerűsítésében, kiszámíthatóbbá tételében mutatkoznak meg. A tanulmány célja elsősorban a gondolatébresztés és a problémafelvetés, míg az AI egyes hazai eljárásokban történő alkalmazásának részletes vizsgálata további kutatás tárgyát képezi.

---

* adjunktus, Debreceni Egyetem, Állam-és Jogtudományi Kar

¹ <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-european-ethical-charter-on-the-use-of-artificial-intelligence-ai-in-judicial-systems-and-their-environment> (2023. 06. 10.).

II. Fogalmi elhatárolás

Az AI fogalmának meghatározása kapcsán az EU rendeletjavaslatát vettük alapul.² A Javaslát 3. cikke szerint, a mesterséges intelligencia-rendszer olyan szoftver, amelyet az I. mellékletben felsorolt technikák és megközelítések közül egy, vagy több alkalmazásával fejlesztettek, és amely az ember által meghatározott célkitűzések adott csoportja tekintetében olyan kimeneteket, például tartalmat, előrejelzéseket, ajánlásokat vagy döntéseket képes generálni, amelyek befolyásolják azt a környezetet, amellyel kölcsönhatásba lépnek. Az I. melléklet alapján, három típusú technológiát különíthetünk el:

- a) Gépi tanulási megközelítések, ideértve a felügyelt, a felügyelet nélküli és a megerősítő tanulást, a módszerek széles skálájának, többek között a mélytanulásnak az alkalmazásával;
- b) Logikai és tudásalapú megközelítések, beleértve a tudás megjelenítését, az induktív (logikai) programozást, a tudásbázisokat, a következtetőmotorokat, a(z) (szimbolikus) érvelést és a szakértői rendszereket;
- c) Statisztikai megközelítések, Bayes-féle becslés, keresési és optimalizálási módszerek.

Az igazságszolgáltatás során használt technológiai eszközöket tehát olyan funkciókkal egészítjük ki, amelyek mesterséges intelligenciával operálnak, és amelyek képesek bizonyos helyzetekben saját döntéseket hozni, vagy legalábbis saját gondolatmenetet felépíteni, illetve múltbeli tapasztalataikból folyamatosan, önállóan tanulni. Ezáltal lényegesen átalakul a döntéshozatali mechanizmus egésze.³ Jelen tanulmányban AI alatt olyan gépi, vagy mély tanulásra képes rendszereket értünk, ami több, mint az eljárás egyes mozzanatainak digitalizálása, és egyszerű informatikai megoldások alkalmazása, mint például az e-akta, vagy az elektronikus kapcsolattartás, vagy akár egy anonimizáló program.

Három területet emelnénk ki, ahol az AI előnyei leginkább kiaknázhatók. Az első, a bírói döntéshozatali folyamat hatékonyabbá tétele, megkönnyítése, a döntések előkészítése, illetve döntési alternatívák felkínálása a prediktív elemzés segítségével. A második, a bírói döntések konzisztenciájának elősegítése, a harmadik pedig az AI felhasználása az egyes eljárási szakaszokban, perceselemények megtételében.

Korábbi, a témában készült tanulmányunkban kifejezetten a bírói döntéshozatali folyamatot vizsgáltuk.⁴ Ahogy ott utaltunk rá, a polgári peres eljárásokat tekintve, a bírónak egyre aktívabb szerepet kell vállalnia az eljárás menetének meghatározásában, a perkoncentráció támasztotta követelményeket szintén szem előtt tartva kell szerveznie az ítélező és az egyéb kapcsolódó adminisztratív feladatokat. A döntési folyamat egyes ele-

² Az európai parlament és a tanács rendelete a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok (a mesterséges intelligenciáról szóló jogszabály) megállapításáról és egyes uniós jogalkotási aktusok módosításáról, Javaslát, COM(2021) 206 final.

³ KÁLMÁN KINGA – KISS LAURA OLGA – SZENTGÁLI-TÓTH BOLDIZSÁR: *Mesterségesintelligencia-alapú szoftverek a világ bíróságain: gyakorlati tapasztalatok, perspektívák, kihívások*. In: Zódi Zsolt (szerk): *Jogi technológiák: Digitális jogalkalmazás*. Ludovika Egyetemi Kiadó. Budapest, 2022. 107–138. pp.

⁴ NYILAS ANNA: *A mesterséges intelligencia hatása a bírói döntéshozatalra*. FORVM Acta Juridica et Politica XI. 2021. 303–312. pp.

meinek, vagy az azt segítő kapcsolódó tevékenységeknek a mesterséges intelligencia eszközeivel történő automatizálása mellett, hogy a nem konkrét ítékezéshez kapcsolódó, de igazán időigényes feladatok alól mentesítheti a bírót, lehetőséget ad a bíróságon belül az erőforrások átcsoportosítására, az ügyek differenciálására, valamint az eljárás során megjelenő szubjektív elemek kiküszöbölésére.

III. A bírói döntéshozatali folyamat hatékonyságát szolgáló elemek

Ezen szoftverek a bírósági döntéshozatal valamely részfolyamata kapcsán segítséget nyújtanak a bíróságoknak, például kereséseket végeznek az esetjogban és ez alapján elemzéseket készítenek. Jelenleg inkább a bíróság munkáját különböző módokon segítő eszközökről beszélünk,⁵ amelyekbe azonban emberi fejlesztők táplálják be az adatokat, emberek aktiválják a döntéshozatali folyamatot és a bíróság humán tagjai fogják eldönteni azt is, hogy mennyiben támaszkodnak a mesterséges intelligencia által szolgáltatott adatokra, elemzésekre, dokumentumokra.

1. Elemzés és osztályozás

Az AI segítséget nyújt a korábbi döntések elemzése és osztályozása körében, mivel hatalmas mennyiségű adatot képes feldolgozni és elemezni relatíve rövid idő alatt. Így például, kezelhetőbbé válik a releváns közzétett döntések adatbázisa, amelyre a korlátozott precedensrendszer hazai bevezetése a korábbinál jóval nagyobb igényt teremtett.

Az AI rendkívül gyorsan képes kigyűjteni a hasonló ügyekben született korábbi döntéseket, bizonyítási anyagot (tanúvallomások, szakvélemények, okiratok tartalma), és azoknak a döntéshez szükséges lényeges érveléseit, tényállás-elemeit. Ezáltal a döntéshez szükséges idő lerövidül. Az AI felismer olyan mintázatokat, adatkapcsolatokat, melyekre egy ember nem is figyelne fel, nem venne észre. Ez a pontosságot segíti, illetve az ítéletek indokolásában megjelenő érvelést egészítheti ki ezekkel az általa észlelt összefüggésekkel.

Egy ilyen példa a lehetséges felhasználásra, a brazil Radar rendszer. A Radar értelmezi a bírósághoz érkező beadványokat és az azokban használt kifejezésekből következtetéseket von le az alkalmazandó jogszabályokkal kapcsolatban. Az eszköz ezen felül a korábbi esetjogot elemezve javaslatot is megfogalmaz az adott eset elbírálására vonatkozóan, amelyet a bírósági alkalmazottak, illetve a bíróság felülvizsgálhat.⁶ A Radar tehát az emberek által rendelkezésre bocsátott esetjogból dolgozik és az elemzésének eredményeként létrejött dokumentumokat is szükség esetén felül fogják bírálni az emberi szereplők.⁷

---

⁵ ZÓDI ZSOLT: *The code of AI and human laws*. Acta Universitatis Sapientiae Legal Studies, 8. (2018), 2. 253, 260. pp.

⁶ AUGUSTO, EDUARDO R: *AI, Machine Learning & Big Data Laws and Regulations 2021 – Brazil*.

⁷ KÁLMÁN KINGA – KISS LAURA OLGA – SZENTGÁLI-TÓTH BOLDIZSÁR: *Mesterségesintelligencia-alapú szoftverek a világ bíróságain: gyakorlati tapasztalatok, perspektívák, kihívások*. In: Zódi Zsolt (szerk): *Jogi technológiák: Digitális jogalkalmazás*. Ludovika Egyetemi Kiadó. Budapest, 2022. 107–138. pp.

2. Az ügyviteli munkamozzanatok egyszerűsítése

Az AI technikák segítségével az ügyek fontosság, sürgősség, és egyéb szempontok szerint rendezhetőek, a tárgyalások kitűzését, és az ügymenet nyomon követését szintén segíti, magasabb szinten, mint amit a jelenlegi ügyviteli rendszer kínál.

Ebben a körben érdemes megemlíteni az egyes kínai bíróságokon már jelenleg is használt mesterséges intelligencia alapú szoftvereket. A szoftver képes arra, hogy a rendelkezésre bocsátott adatokat felismerje, majd a megfelelő formanyomtatványba beillessze. Ezen a módon számos bírósági ügyiratot készíthet elő, sőt akár bírósági ítéletek, végzések szövegét is megfogalmazhatja.⁸ A „bírósági e-asszisztens” platform szövegfelismerést, képfelismerést és elemzést használ a beszkenelt peres anyagok automatikus indexelésére és rendszerezésére. A rendszer a felperes és az alperes kulcsfontosságú információira is képes kereszthivatkozni és összevetni más adatbázisokkal, hogy ellenőrizze az átfedéseket vagy az azonos ügyben folyamatban lévő pereket. Szövegfelismeréssel, szemantikai elemzéssel és egyéb anyagok összefoglalásával hozhat létre releváns jogi dokumentumokat, például tárgyalási jegyzőkönyveket vagy alsóbb fokú ítéleteket. A „bírósági e-asszisztens” mélyrehatóan képes elemezni az ügyekkel kapcsolatos információkat, és javasolhat jogszabályokat, irányműveket, vagy hasonló eseteket, valamint könyveket és folyóiratokat a bíróságnak, útmutatást adva a peres kérdés eldöntéséhez. Végül rögzíti az eljárás minden egyes eljárási lépésében meghozott összes határozatot, amelyet később bírósági igazgatási célokra is fel lehet használni.⁹ Ez a szolgáltatása azonban nemcsak a bíróság számára elérhető, hanem a feleknek is, megszóvegezheti beadványaikat, amennyiben az ahhoz szükséges információkat elérhetővé teszik számára.¹⁰

Ahogy azt *Németh* kiemeli a digitális bíróságokról szóló tanulmányában, egyre inkább meg fog jelenni a polgári pereket elbíráló jelenlegi bírósági rendszeren az az ügyfélnyomás, ami gyors, egyszerű és költséghatékony polgári eljárást igényel.¹¹ Az eddig elért eredmények rávilágítanak a mesterséges intelligencia azon képességére, hogy egyszerűsítse a folyamatokat, javítsa a döntéshozatalt, és végső soron javítsa az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést a polgári peres eljárásokban.

IV. A bírói döntések konzisztenciájának javítása

Az AI ugyanazokat a kritériumokat, azaz ugyanazt a szempontrendszert alkalmazza minden ügyre, ami kiküszöböli az elfogultságot, és az egyéb torzításokat (például az egyéni érzékenységet egy-egy érvelésre, a túlterheltséget, a tévedést stb.).

⁸ GUODONG, DU: *How the Beijing Internet Court Develops and Runs its IT System Inside China's Internet Courts*. China Justice Observer, Series 04. 2019.

⁹ STRATON, PAPAGIANNEAS: *Automation and Digitalization of Justice in China's Smart Court Systems*. China Brief 21. (2021) 11. 17. p.

¹⁰ KÁLMÁN – KISS – SZENTGÁLI-TÓTH 2022, 107–138. pp.

¹¹ NÉMETH CSABA: *A digitális bírósági tárgyalások eljárásjogi és alkotmányjogi vonatkozásai a polgári peres eljárásokban – Javaslatok a digitális bírósági tárgyalások bevezetésére Magyarországon*. Gazdaság és Jog, 2021(2), 1–9. pp.

A technológia objektív elemzést végez, nagy mennyiségű adatot kezelve, és ki tudja küszöbölni az egyéni preferenciákat, az emberi természetből eredő szubjektivitást, előfeltevéseket. Itt szintén hasznos az a képessége, hogy gyorsan és teljes körűen képes megtalálni a jogi precedenseket, a releváns esetjogot, így elkerülve az attól való eltéréseket, és kiszűrve a döntések azonos jogi alapját, érvelését.

Az érzelmi alapú döntést bizonyosan kiküszöböli, és ezáltal az érzelmekre ható jogász érvelések háttérbe szorulhatnak. Ez nem is olyan nagy baj, hiszen úgy véljük, egy jogi érvelés és indokolás akkor igazán értékes, ha a logika, a racionális érvek, és a jogszabályok helyes értelmezése és alkalmazása mentén alakítja ki bennünk a meggyőződést. *Darák* több tanulmányában foglalkozott a kérdéssel, úgy vélte, a mesterséges intelligenciát kihasználva fejleszthető az emberi döntéshozatali folyamat.¹²

A prediktív elemzés képes elemezni az adatokat, ezáltal a lehetséges döntési opciókat előre tudja vetíteni, a bíró dolgát szintén megkönnyítve. Vannak olyan szoftverek, amelyek egyes döntésekre, akár az ítéletre vonatkozóan is javaslatot készítenek, ezeket azonban a bíró csak segítségként használja, tehát akár figyelmen kívül is hagyhatja. A prediktív elemzés nemcsak a lehetséges döntéseket képes előrevetíteni, hanem az egyes érvelések sikerességi esélyét is. Ami az ügyvédek számára talán még hasznosabb eszköz, mint a bírók számára.

Kérdéses azonban, hogy mekkora teret fog kapni és mennyiben lesz képes adott esetben helyettesíteni is a jogász hivatásrendek egyes képviselőit.¹³ Napjainkra számos kifejezetten érdekes és a majdan kialakítandó szabályozás vonatkozásában előremutató tanulmányok születnek a témakörben. *Lőrincz* tanulmányában utal arra, hogy a tudományos szakirodalom a mesterséges intelligencia hasznosításának két, egymástól markánsan elterülő ideáját vázolja fel.¹⁴ A merészebb elképzelések az AI és az ember szimbiozistátételezik fel, melyek azonban jelen tanulmánynak nem képezik tárgyát. A másik, az igazságszolgáltatás területére konkrétan vonatkoztatható nézet az ember és a gép együttműködésén alapuló döntéshozatal - azaz "cobotizáció" - jövőbeni fennmaradását prognosztizálja.

Egyetértünk *Balogh* mesterséges intelligencia igazságszolgáltatásban betöltött funkciójával kapcsolatban megfogalmazott gondolataival, mely szerint nem az a kérdés, hogy van-e létjogosultsága ebben az ágazatban, hanem hogy mikor és mennyibe formálja át az egyes szerepköröket. A mesterséges intelligencia alkalmazható az igazságszolgáltatás egyes területein, segítségével időt nyerhetünk bizonyos kevésbé érdekes, inkább technikai jellegű munkamozzanatok automatizálásával (pl. nyomtatványok kitöltése vagy bírósági határozatok kigyűjtése). A szerző a 2019-es tanulmányában úgy foglalt állást, hogy a mesterséges intelligencia nem alkalmas jogi kérdésekben döntések meghozatalára, ezért egyhamar nem fogja helyettesíteni az ügyvédeket és a bírákat.¹⁵

¹² Lásd DARÁK PÉTER: *Hogyan indokolja az algoritmus a döntéseit? (Tézisek)* In: Gyekiczky Tamás (szerk): *Határtér: Digitális kihívások a jogban*, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2021. 175–180. pp.

¹³ Lásd erről bővebben NAGY ADRIENN: *A mesterséges intelligencia és a digitalizáció jelentősége és lehetséges hasznosítási területei az igazságszolgáltatásban*. Infokommunikáció és Jog, E-Különszám, 2020.

¹⁴ LŐRINCZ GYÖRGY: *A mesterséges intelligencia alkalmazásával hozott döntés jogi megítélésének egyes kérdései*. *Gazdaság és Jog*, 2019 (4), 1–7. pp.

¹⁵ BALOGH JUDIT: *M.I vs J.O.G -Azaz "mesterséges intelligencia" versus "jogászság okos generációja"*. <https://arsboni.hu/m-i-vs-j-o-g/> (2019. 07. 02.).

Így néhány év távlatából azt mondhatjuk, hogy ez lehet, hogy hamarabb eljön, mint gondolnánk. Az egyszerű igazgatási/adminisztratív feladatok pusztán automatizálásától napjainkra meghatározó kérdéssé nőtte ki magát a mesterséges intelligencia igazságszolgáltatásban történő alkalmazhatósága feltételrendszerének megteremtése, míg egyes országokban bizonyos esetekben már alkalmazzák is. Hiszen már rendelkezésre állnak olyan szoftverek, amelyek önállóan is hozhatnak határozatokat a bíróságok helyett például egyes kérelmek befogadhatóságáról. Argentínában működik például a "Prometea AI" elnevezésű intelligens program. A telefonon felhívható szoftver képes arra, hogy egy ügyiratszám alapján határozat-tervezeteket készítsen, korábbi precedenseket mérlegelve akár a bírósági ítélet tartalmára is tud javaslatot megfogalmazni. A program egyszerűbb jogi megítélésű ügyekben képes automatizálni az igazságszolgáltatási eljárásokat a megfelelő jogi nyelvezet használatával.¹⁶

A mesterséges intelligencia által „működtetett” bíróságok talán legnépszerűbb példája Kínában található: az első Internet Bíróságot 2017-ben hozták létre Hangzhou városában, ezt követően egy pekingi és egy kantoni intézménnyel bővült a rendszer.¹⁷ A bíróságok eljárását „az internet világával kapcsolatos” kérdésekben, jogvitákban lehet kezdeményezni (pl. fogyasztóvédelmi panaszok, online szerzői jogi viták, elektronikus fizetés).¹⁸

Ami hazánkban történő alkalmazását illeti, 2020-ban jelentette be az Igazságügyi Minisztérium, a Mesterséges Intelligencia Stratégiában, hogy terveznek ilyen irányú fejlesztést, az ügyvitelben, az ügymenet tervezésében, az adatelemzésben, és a döntési opciók felkínálásában.¹⁹

A döntéshozatali folyamat támogatása szempontjából *Lőrincz* a döntések három típusát különbözteti meg a mesterséges intelligencia által felvetett javaslatokat, ajánlatokat érintően:

- a felülmérlegelésre szoruló és megfontolható javaslatok,
- a felülmérlegelésre szoruló, de érdemben nem megfontolható javaslatok,
- a javaslat feltétlen elfogadásának, azaz a döntésnek a gép részére való átengedése.²⁰

A korlátokat tekintve, a hazai szerzők²¹ leginkább azon az állásponton vannak, hogy az ügyek többségében nem lehet cél, hogy az AI a bírói ítélkezési tevékenység helyébe lépjen. Egyfajta segédként lehet rá tekinteni, egy eszközként, nem pedig a bíró kiváltásaként.

Egyelőre úgy tűnik, a mérlegelési jogkört és magát a végleges döntést nem lehet AI kezébe adni. Ennek oka, hogy az ügy egyedi körülményeit figyelembe kell venni, és a bíró ítélkezési függetlenségét, valamint a szabad mérlegelést nem lehet kiiktatni.

¹⁶ MOLNÁR ORSOLYA: "Hasta la vista, baby". <https://arsboni.hu/hasta-la-vista-baby/> (2019. 07. 01.).

¹⁷ *What's the magic of the Internet justice China program?* Cyberspace Administration of China, Legal Daily. <http://www.chinadaily.com.cn/> (2019. 12. 12.).

¹⁸ ZHU, M.: *Hangzhou Internet Court Pilot Application "AI Assistant Judge"*, Hangzhou news, https://hznews.hangzhou.com.cn/jingji/content/2019-06/14/content_7210416.htm (2019. 06. 14.).

¹⁹ 1573/2020. (IX. 9.) Korm. határozat Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiájáról, valamint a végrehajtásához szükséges egyes intézkedésekről.

²⁰ LŐRINCZ 2019, 1–7. pp.

²¹ Lásd például DARÁK 2021, 175–180. pp.; GOMBOS K. ATALIN et al.: *A mesterséges intelligencia jogalkalmazási területen való hasznosíthatóságának alapjogi kérdései*. In: Török Bernát – Zódi Zsolt (szerk): *A mesterséges intelligencia szabályozási kihívásai*. 327–355. pp.; NAGY 2020.

A mérlegelési jogkör pontosan az a terület, ahol nem helyettesíthető az emberi tevékenység, mert nem generalizálható a döntési folyamat, mivel, ezekben az ügy egyedi sajátosságaira tekintettel kell lenni.

Azonban úgy véljük, meg lehet határozni, melyek azok a teljesen azonos séma alapján eldönthető ügyek, vagy egy ügyön belüli kérdéskörök, melyekben a jogszabály nem ad mérlegelési jogkört, hanem a döntés alapjául szolgáló szempontok teljesen objektív tényezőket jelentenek (például egy értékhatár, vagy egy keresetindítási határidő megtartása/elmulasztása). Ezekben ki lehet váltani az emberi tevékenységet, vagy csupán egy utólagos ellenőrzést végezni, ami esetleg csak akkor történne, ha valamelyik fél jogorvoslással él, vagy egyéb módon kifogásolja az adott döntést.

V. AI a polgári per egyes szakaszaiban és az egyes perceseletekben

A következőkben arra térünk ki, hogy a per egyes szakaszaiban és az egyes perceseletekben milyen szerepet kaphat a mesterséges intelligencia. Itt három területet emelnénk ki a perelőkészítést, a bírói pervezetést, valamint a peranyag áttekintését és rendszerezését.

A perelőkészítésben a permenet tervezésében, a tárgyalások időzítésével, a szükséges tárgyalások számának meghatározásával, az eljárási időtartam becslésével járul hozzá az AI a bíró hatékonyabb eljárási tevékenységéhez. Ami már az eljárás ezen szakaszában - tehát akár még a perindítás körében - AI által kezelhető döntés lehet, az a keresetlevél visszautasítási okok észlelése, és ezek alapján a visszautasító végzés felajánlása (szövegesen, indokolással ellátva), illetve a keresetlevél egyes hiányainak észlelése, és ez alapján hiánypótlási felhívás javaslat felajánlása. További, AI döntésre alkalmas döntéstípus a bírósági meghagyás, mivel a “nem áll fenn eljárás megszüntetési ok”, és “alperes az írásbeli ellenkérelem előterjesztését elmulasztotta és beszámítást tartalmazó iratot sem terjesztett elő”, például objektív módon vizsgálható tényezők.²²

A bírói pervezetésben az AI a határidők kezelésében és az ügymenet tervezésében segít, figyelmeztet a közelebbi határidőre, a tárgyalások kitűzését elvégzi, figyelemmel a tárgyalási időközökre, egyéb eljárási határidőkre, és a többi folyamatban lévő ügyre.

Az érdemi szakban a sokszor terjedelmes peranyag áttekintésében és rendszerezésében szintén hasznosítható az AI, mivel elvégzi a releváns információk és az ügy lényeges elemeinek gyors kigyűjtését a kérelmekből, indítványokból, jegyzőkönyvekből. Képes tehát segíteni az ügyben lényeges tények szelektálását, elvégzi a releváns jogszabályhelyek kigyűjtését (a releváns szövegrészekkel, adott esetben kommentárral, magyarázattal együtt), és magukat a lehetséges jogkövetkezményeket is fel tudja ajánlani az emberi döntéshozó számára. Az eljárás során hozott végzéseket mindenképpen érdemes megvizsgálni az AI alkalmazhatósága szempontjából. Ahogy *Osztovíts* szintén kiemeli tanulmányában, kizárólag a jól tipizálható ügyek és kérdéskörök esetén lehet az információs technológiát használni.²³

---

²² A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény, 181. §.

²³ OSZTOVITS ANDRÁS: *A technológia hálójában – a magánjogi jogérvényesítés jelene és lehetséges jövője*, In: Zödi, Zsolt (szerk): *Jogi technológiák*. Ludovika Egyetemi Kiadó. Budapest, 2022. 285–301. pp.

A bírónak ezáltal rengeteg adminisztratív terhet levesz a válláról, így valóban az érdemi ítélkezési tevékenységre tudják összpontosítani az erőforrásaikat. Már a jelenlegi folyamatokból is kitűnik, hogy az AI alkalmazása nemcsak az adminisztratív jellegű tevékenységekre van hatással, hanem jelentős változásokat fog hozni az eljárásjogi szabályozásban is. Nyilvánvaló, hogy a bírósági eljárások hosszát tekintve az AI tagadhatatlan előnnyel jár. Pontosabb és összehasonlíthatatlanul gyorsabb, mint bármely emberi bíró, amikor meghatározza a döntés jogalapját, elemzi az ítélkezési gyakorlatot? vagy jogi doktrínákat. A jogi érvek hosszú kutatása néhány másodpercre rövidíthető.²⁴ Azonban a hatékonyság mellett más tényezőkre is tekintettel kell lenni.

Az eljárásjogi alkalmazás esetében az alapvető eljárásjogi elveket figyelembe kell venni, mindenképp a tisztességes eljárást, a bírák függetlenségét, a fegyverek egyenlőségét, a bíróságokhoz való egyenlő hozzáférést. Fontos, hogy a rendszereket mindenki legyen képes használni, mindenki számára elérhető legyen. A tisztességes eljáráshoz való jog garanciális követelményeit vizsgáló egyik hazai tanulmányban a szerzők egy új garanciarendszer szükségessége mellett foglalnak állást.²⁵

VI. Etikai megfontolások

Végül, a szabályozás kialakítása során lényeges kérdés, hogy milyen etikai megfontolásokra kell figyelemmel lennünk. Az etikai elvek alapja a CEPEJ által megalkotott Európai Etikai Charta, másrészt az Európai Bizottság 2018 júniusában létrehozott magas szintű szakértői csoportja által kidolgozott etikai iránymutatás.²⁶ Az Európai Parlament 2020. október 8-i jelentése szintén hangsúlyozza ezeket a feltétlenül érvényesítendő követelményeket. 2020 februárjában pedig az Európai Bizottság közzétette a "Fehér könyv a mesterséges intelligenciáról: a kiválóság és a bizalom európai megközelítése" című dokumentumot.

Ezen dokumentumok leszögeznek, hogy a megbízható mesterséges intelligencia három olyan elemből áll, amelyeknek a rendszer egész életciklusa alatt teljesülniük kell:

- a) jogszerűnek kell lennie, vagyis meg kell felelnie a hatályos törvényeknek és rendelkezéseknek,
- b) etikusnak kell lennie, vagyis biztosítani kell az etikai elveknek és értékeknek való megfelelést, valamint
- c) műszaki és társadalmi szempontból is stabilnak kell lennie, mivel az AI-rendszerek még jó szándék esetén, akaratlanul is okozhatnak kárt.

²⁴ CHRONOWSKI NÓRA – KÁLMÁN KINGA – SZENTGÁLI-TÓTH BOLDIZSÁR: *Régi keretek, új kihívások: a mesterséges intelligencia prudens bevonása a bírósági munkába és ennek hatása a tisztességes eljáráshoz való jogra*. *Glossa Iuridica*, 8(4), 7–38. pp.

²⁵ GOMBOS et al. 2021, 327–355. pp.

²⁶ *Ethics guidelines for trustworthy AI*, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai> (2023. 06. 10.).

Mindegyik elem szükséges, de a megbízható mesterséges intelligencia megvalósításához önmagában nem elegendő. Ideális esetben a három elem összehangoltan és egymást átfedve működik. Kiemelik, hogy az AI rendszereknek emberközpontúnak kell lenniük és felhasználásuknak az emberiség és a közjó, valamint az emberi jólét és szabadság fokozásának célját kell szolgálnia.

1. Átláthatóság és leírhatóság

Az AI algoritmusok igen komplexek, és sokszor nem érthetőek egy laikus ember számára. Fontos, hogy úgy legyen leírva, megmagyarázva a működése, hogy mind a döntéshozók, mind az ügyfelek, akiknek az eljárásában azt alkalmazzák, tisztában legyenek a döntés alapjául szolgáló algoritmus működésével. A megmagyarázhatóság a felhasználók AI-rendszerekbe vetett bizalmának kialakítása és fenntartása szempontjából kulcsfontosságú. Ez azt jelenti, hogy a folyamatoknak átláthatónak kell lenniük, az AI rendszerek képességeit és célját nyíltan közölni kell, és a döntéseket lehetőség szerint el kell magyarázni a közvetlenül és közvetve érintetteknek. Ide tartozik a döntések indokolási kötelezettsége, azaz, nem várhatunk el alacsonyabb színvonalú ténybeli és jogi indokolást, jogi érvelést az AI döntéseiben, mint amire egy humán bíró képes. Az AI meg kell, hogy magyarázza, hogyan jutott az adott eredményre. Ez jelenti magának a döntéshozatali folyamatnak az átláthatóságát, és jelenti az érdemi döntés indokainak feltárását is.²⁷ Ezen a téren még fejlesztésre szorulnak ezek a rendszerek, amit a “fekete doboz” probléma érzékeltet. Ez arra utal, hogy nem látható, mi alapján hozzák a döntéseket, vagy kezelik az adatokat. Ennek jelentős gyakorlati, jogi, és elméleti konzekvenciái, hogy a felhasználók nem bíznak olyan rendszerekben, amelyek működését nem értik. A szoftver fejlesztői nem tudnak beavatkozni a teljesítmény javítása érdekében. Jogi szempontból, a jogalkotók nem tudják eldönteni, hogy az adott rendszer biztonságos és tisztességes. Ennek a problémának a kiküszöbölésén azonban már dolgoznak.²⁸

2. Ellenőrizhetőség

Figyelemmel kell lenni arra, hogy a rendszer működése során hibák fordulhatnak elő, és ezeket hogyan lehet korrigálni. Hiszen, ha az adatbázis, amivel dolgozik, már tartalmaz diszkriminatív elemeket, vagy megalapozatlan előfeltevéseket, akkor ezeket az AI át fogja venni, sőt, ezeket fogja becsatornázni a döntési algoritmusba. Emellett biztosítani kell az adatok sértetlenségét is. Ha az AI-rendszerbe rosszindulatú adatok kerülnek, a rendszer viselkedése megváltozhat; ez különösen igaz az öntanuló rendszerekre.²⁹ A használt folyamatokat és adatkészleteket minden lépésnél – például tervezéskor, tanításkor, teszteléskor és bevezetéskor – tesztelni és dokumentálni kell. Az emberi felügyelet segít

---

²⁷ REILING, A. D. : ‘Courts and Artificial Intelligence’ (2020) 11(2) International Journal for Court Administration 8.p. DOI: <https://doi.org/10.36745/ijca.343>

²⁸ ZEDNIK, C.: *Solving the Black Box Problem: A Normative Framework for Explainable Artificial Intelligence*. Philosophy & Technology, 34(2), 265-288. pp. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13347-019-00382-7>

²⁹ LUM, K. – ISAAC, WILLIAM: ‘To Predict and Serve?’ Significancemagazine.com (2023. 05. 23.).

annak biztosításában, hogy az AI rendszer ne ássa alá az emberi autonómiát vagy fejtsen ki más káros hatást. Az AI-rendszer döntéshozatalát lehetővé tevő adatkészleteket és folyamatokat, köztük az adatgyűjtési és adatszűrésési folyamatokat, valamint a használt algoritmusokat a nyomonkövethetőség és az átláthatóság fokozása érdekében a lehető leghatékonyabban dokumentálni kell. Ez vonatkozik az AI rendszer által hozott döntésekre is. Ily módon meghatározható, hogy az AI döntés miért volt téves, ami viszont hozzájárulhat a jövőbeni hibák megelőzéséhez.³⁰

3. A magánszféra és a személyes adatok védelme

A GDPR rendelet 22. cikke szerint az érintett jogosult arra, hogy ne terjedjen ki rá az olyan, kizárólag automatizált adatkezelésen – ideértve a profilalkotást is – alapuló döntés hatálya, amely rá nézve joghatással járna, vagy őt hasonlóképpen jelentős mértékben érintené, kivéve többek között, ha kifejezetten hozzájárul.³¹ Ebből adódik az emberi döntéshez való jog, ami azt jelenti, hogy az AI felhatalmazása az eljárásban történő alkalmazásra (és az általa felkínált döntésre) csak a felek hozzájárulásával lehetséges. Amennyiben bármely fél ellenzi az AI bármilyen formájú igénybevitelét az eljárásban, a bíróságnak a hagyományos szabályok szerint kell lefolytatnia az eljárást.³²

4. Felelősség

Több szempontból lehet vizsgálni a felelősség kérdését, azaz, ki fog felelni a rendszer hibáiért, ki fog gondoskodni azok kijavításáról, a folyamatos tanításról, illetve, kik és hogyan fognak helytállni a hibás működéssel okozott vagyoni károkért és egyéb sérelmekért.

A bíróságok informatikai háttere az eddiginél sokkal jelentősebbé válik, hiszen feltehetően nem a bírók fogják ezt a hibakeresési és javítási tevékenységet végezni, hanem az AI működésében jártas szakemberek. A felelősség tekintetében hazai viszonylatban két irányt látunk alkalmazhatónak, az első szerint a rendszer megfelelő működéséért, és az esetleges működési hibákért azé a felelősség, aki a rendszert alkalmazza, tehát a bíróságé mint szervé, vagy a másik lehetséges irány a felelősséget az OBH-ra telepíteni, amely a többi, jelenleg használatos bírósági elektronikus rendszer működtetéséért is felelős. Ugyanakkor a rendszer rendeltetésszerű működéséért, annak használatra való alkalmasságáért a szoftver fejlesztőjének a felelősségét is szükséges meghatározni.

A javaslat kockázatalapú megközelítést alkalmaz, különbséget téve a mesterséges intelligencia azon felhasználásai között, amelyek i. elfogadhatatlan kockázattal, ii. nagy kockázattal, illetve iii. alacsony vagy minimális kockázattal járnak. A tiltott gyakorlatok

³⁰ *Ethics guidelines for trustworthy AI*, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai> (2023. 06. 10.).

³¹ Az európai parlament és a tanács 2016. április 27-i (eu) 2016/679 rendelete a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet), 22. cikk.

³² REILING, A. D. 2020, 8. p.

II. címben szereplő jegyzéke³³ magában foglalja mindazokat az MI-rendszereket, amelyek használata elfogadhatatlannak minősül, mert ellentmond az uniós értékeknek, például az alapvető jogok megsértése miatt. A tilalmak azokra a gyakorlatokra vonatkoznak, amelyek képesek öntudatlanul, szubliminális technikák alkalmazásával nagymértékben manipulálni a személyeket, vagy kihasználni bizonyos veszélyeztetett csoportok, például a gyermekek, vagy a fogyatékossgal élő személyek sebezhetőségét, hogy oly módon torzítsák magatartásukat, amely számukra, vagy más személy számára valószínűsíthetően pszichológiai, vagy fizikai károsodást okoz. A III. címben sorolt nagy kockázatú MI-rendszerek csak akkor hozhatók forgalomba, vagy helyezhetők üzembe, ha megfelelnek bizonyos kötelező követelményeknek.

Ami a bírósági eljárásokat illeti, az igazságszolgáltatásra szánt egyes AI rendszereket nagy kockázatúnak kell tekinteni, figyelembe véve a demokráciára, a jogállamiságra, az egyéni szabadságokra, valamint a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jogra gyakorolt potenciálisan jelentős hatásukat. Különösen az esetleges torzítások, hibák és átláthatatlanság kockázatának kezelése érdekében indokolt nagy kockázatúnak minősíteni azokat az AI rendszereket, amelyek célja, hogy segítsék az igazságügyi hatóságokat a ténybeli és a jogi elemek kutatásában és értelmezésében, valamint a jog konkrét tényekre történő alkalmazásában. Ez a minősítés azonban nem terjedhet ki azokra az AI rendszerekre, amelyeket olyan, tisztán járulékos adminisztratív tevékenységekre szánnak, amelyek az egyedi esetekben nem befolyásolják a tényleges igazságszolgáltatást; ilyen tevékenységek például a bírósági határozatok, dokumentumok, vagy adatok anonimizálása, vagy álnevesítése, a személyzet közötti kommunikáció, az adminisztratív feladatok, vagy a források elosztása.³⁴

VII. Összegzés

Megállapíthatjuk, hogy az ilyen típusú rendszerek olyan ügyekben lehetnek hatékonyak, ahol nem sok a változó tényező, azaz a múltbeli adatokat jelentősebb eltérés nélkül lehet alkalmazni a jelenlegi ügyre, és a jövőbeli várható következmények is ugyanazok.

A gyakori jogszabály módosítások ilyen szempontból nem előnyösek, mert újra kell tanítani a rendszert. Az AI ezért az ügyek túlnyomó részében inkább segítő, támogató funkciót láthat el a bírói munkában. Azonban, a nemperes eljárásokban, ahol nincs jogvita, általában nincs mérlegelést igénylő mozzanat, hanem viszonylag objektív feltételrendszert kell az eljáró bíróságnak, vagy más hatóságnak vizsgálnia. Például egy fizetési meghagyásos eljárásban, egy végrehajtási eljárásban, vagy egy cégbejegyzési eljárás során, akár az önálló döntést is elképzelhetőnek tartjuk, az emberi felügyelet és beavatkozási, felülbírálati lehetőség fenntartása mellett. Hollandiában például, a pénzkövetelések

---

³³ COM/2021/206 final, II. CÍM, TILTOTT MESTERSÉGESINTELLIGENCIA-GYAKORLATOK.

³⁴ Az európai parlament és a tanács rendelete a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok (a mesterséges intelligenciáról szóló jogszabály) megállapításáról és egyes uniós jogalkotási aktusok módosításáról, Javaslat, COM(2021) 206 final.

végrehajtására irányuló eljárásokban alkalmazzák, de szintén utólagos humán ellenőrzés mellett.³⁵ Azonban, amennyiben széles a bíró rendelkezésére álló mérlegelési jogkör, és kevésbé objektív szempontok alapján kell ezt elvégezni, például ilyen lehet a fél személyes körülményei, méltányolható érdeke, különleges jogvédelmet igénylő helyzete, meg kellene tartani a humán döntéshozatalt, az AI által nyújtott támogatás mellett. Ennek oka, hogy ezeket a fogalmakat nem képes értelmezni és értékelni az AI, csak az emberi elme.

Összességében, egy átgondolt jogi szabályozásra van szükség, amely biztosítja ezen követelmények érvényesülését, továbbá nem rontja le a jogállamiság alapvető elvét, a jogbiztonságot, és a polgári eljárásjog alapvető elveit, mint a tisztességes eljárás, a bírói függetlenség, a szabad mérlegelés, a fegyverek egyenlősége. Emellett az AI alkalmazásával összefüggésben újabb keletű elvekről is beszélhetünk, ilyen az emberi döntéshozaló jog. Az átláthatóság, ellenőrizhetőség, a tiszta felelősségi viszonyok, és a befolyásmentesség hozzájárul az AI rendszerekbe vetett közbizalom és a társadalmi elfogadottságuk erősítéséhez.

ANNA NYILAS

THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN CIVIL LITIGATION: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES

(Summary)

Recently, legal science has been interested in the use of artificial intelligence (AI) in certain areas of law, economy, and everyday life as possible futuristic ideas. Many questions have arisen in connection with the judicial application of AI, and in the meantime, these ideas suddenly became reality, and the providers quickly followed the arising practical needs.

However, legal regulation cannot follow the incredibly fast and unexpected changes of practice, since it is difficult to provide adequate legislative responses to the given situation without even seeing the situation accurately. It is an area that is constantly evolving, both at the EU level and in terms of the judicial systems of Hungary and other European countries. In 2018, the European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) created the ethical charter on the use of artificial intelligence in the judicial field. The Charter declares that the application of AI in the field of justice can contribute to the improvement of efficiency and quality.

This study takes into account the advantages and possibilities of using AI in civil court proceedings, specifically in relation to litigation and non-litigation proceedings, which are primarily manifested in efficiency and in simplifying and making the decision-making process more predictable. We conclude that this type of system can be effective in cases where

---

³⁵ NAKAD-WESTSTRATE, H. W. R. et al.: *Digitally produced judgements in modern court proceedings*. International Journal for Digital Society, 6(4), 2015. 1102-1112. pp. DOI:10.20533/ijds.2040.2570.2015.0135

there are not many changing factors, i.e. past data can be applied to the current case without significant deviation, and the expected future consequences are also the same.

Overall, a well-thought-out legal regulation is needed that ensures the enforcement of these requirements and does not undermine the basic principle of the rule of law, legal certainty, and the principles of civil procedure, such as right to a fair trial, judicial independence, free discretion, and procedural equality. In connection with the application of AI, we can also mention more recent principles, such as the right to a human decision. Transparency, verifiability, clear rules of responsibility, and freedom from manipulation may contribute to strengthening public trust in AI systems and their social acceptance.

SZIVÓS KRISTÓF*

Gondolatok az individualizációs és a szubsztanciálási elméletekről a legújabb magyar perjogi kodifikáció tükrében**

I. Bevezetés

A magyar polgári perjog az 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: 1952. évi Pp.) elfogadása óta az ún. szubsztanciálási elméletet fogadja el. Ezt a rendszert fenntartja a jelenleg hatályos polgári perrendtartás, a 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) is. A Pp. főtárgyalási modelljének perindítási szaka vonatkozásában a keresetlevél kulcsfontosságú dokumentum.¹ A teljeskörű tényállítás-előadás elmaradása elméletileg azt jelenti, hogy a keresetlevél tartalmilag hiányos, amely perakadály és így a keresetlevél visszautasításával jár együtt [Pp. 176. § (2) bek. e) pont]. Kérdés ugyanakkor, hogy a bíróság csak a keresetlevél alapján meg tudja-e állapítani, hogy a felperes minden tényállítást előadott-e, hiszen az alperesi nyilatkozat hiányában nincs viszonyítási alapja. A tanulmány röviden bemutatja az egyes elméleteket (II.), a Pp. megoldásával szemben felmerült kérdéseket (III.), bemutatja a Pp. novellája által végrehajtott módosításokat (IV.), végül pedig összegzi a legfontosabb megállapításokat (V.).

II. Az individualizációs és a szubsztanciálási elméletekről általában

A perjogtudomány a *kereset alapja*, azaz a tényállítások előadásának részletességével kapcsolatban hagyományosan két elméletet különböztet meg: az individualizációs és a szubsztanciálási elméletet.

---

* tanársegéd, SZTE Állam- és Jogtudományi Kar

** A Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-22-4. kódszámú Új Nemzeti Kiválósági Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

¹ UDVÁRY SÁNDOR: *A jövő polgári perrendtartása madártávlatból*. Pro Futuro 2016/2. 119. p.

1. Az individualizációs elmélet

Az individualizációs elmélet klasszikus formája alapján a felperes a tényállításokat csak olyan részletességgel tartozik előadni, amely szükséges ahhoz, hogy az ő igényét más igényektől meg lehessen különböztetni (azaz individualizálható legyen).² A tények részletes előadása ebben az esetben csak lehetőség a felperes előtt, de nem törvény által támasztott követelmény.³ A magyar perjogban az 1911. évi I. törvénycikk (a továbbiakban: 1911. évi Pp.) épült erre a rendszerre. Kiemelendő ugyanakkor, hogy bár nem volt elvárás a felperes részéről a teljeskörű tényelőadás, azt a legtöbb esetben a joggyakorlatban mégis megtették (erre a perfelvételt követően előterjesztett, viszonylag kevés számú felperesi előkészítő irat jelenti a bizonyítékot).⁴ Az individualizációs elmélet a felperes számára a jog- és tényállítás során azt a követelményt támasztja, hogy a tényeket csak a legszükségesebb mértékben kell előadnia, de annyit elő kell adnia, hogy azok kifejezetten egy adott érvényesíteni kívánt jogra mutassanak.⁵ Elegendő ugyanis, ha az alperes azonosítani tudja azokat az eseményeket, amelyek alapján igényt támasztanak vele szemben.⁶

A legújabbkori magyar perjogi kodifikáció során a Szakértői Javaslat⁷ a keresetlevél benyújtásakor az individualizáció elvét követelte meg. A felperesnek a keresetlevélben elő kellett adnia a perfelvétel során előadni kívánt keresetet, így az érvényesíteni kívánt jog megjelölését, az annak alapjául szolgáló tényállításokat és azok bizonyítékainak előadását, oly módon, hogy a jogállítás a kereset egész tartalmából megállapítható legyen, valamint a bíróság döntésére irányuló határozott kérelmet [Szakértői Javaslat 141. § (2) bek.]. Magyary még az 1911. évi Pp. kapcsán úgy fogalmazott, hogy „a kereset individualizálásának elve azonban a Pp. szerint nem kizárólagos, hanem csak minimális kellék, amely mindig pótolható a többlettel, a szubsztanciálással.”⁸ Tehette a felperes ezt azzal a kockázattal, hogy ha ez halasztást eredményez, akkor a felperesnek ennek költségeit is viselnie kellett pernyertességtől függetlenül.⁹ Ugyanezt a felfogást vallotta a Szakértői Javaslat is, egy különbséggel. Az 1911. évi Pp. rendszerében a perfelvétel valóban a per alapítására szolgált, így a pergátló kifogásokon és az alperes perbebocsátkozásán kívül a

² BECKER-ÉBERHARD, EKKEHARD: *ZPO § 253*. In: KRÜGER, WOLFGANG – RAUSCHER, THOMAS (szerk.): *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen* Bd. I. C. H. Beck. München, 2020. 77. bsz.

³ ROSENBERG, LEO – SCHWAB, KARL HEINZ – GOTTWALD, PETER: *Zivilprozessrecht*. C. H. Beck. München, 2018. 569. p.

⁴ L. részletesen SZIVÓS KRISTÓF: *Plósz Sándor (1846–1925)*. FORVM. Acta Juridica et Politica 2020/1. 561–562. pp.; PÁKOZDI ZITA: *A jogerő tárgyi terjedelme a polgári perben*. Pólay Elemér Alapítvány. Szeged, 2017a. 35. p.

⁵ PÁKOZDI ZITA: *A perindítás és a keresetlevél szabályai az új Pp.-ben*. Jogtudományi Közlöny 2017b/7-8. 346. p.

⁶ BACHER, KLAUS: *ZPO § 253*. In: VORWERK, VOLKERT – WOLF, CHRISTIAN (szerk.): *Beck'sche Online-Kommentare. Zivilprozessordnung*. C. H. Beck. München, 2022. (állapot: 2022. december 1.). 53. bsz.

⁷ VARGA ISTVÁN – ÉLESS TAMÁS (szerk.): *Szakértői javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára*. HVG-Orac. Budapest, 2016.

⁸ MAGYARY GÉZA: *Magyar polgári perjog*. Franklin. Budapest, 1924. 355. p.

⁹ SZIVÓS 2020, 561. p.

bíróság más kérdéseket nem tárgyalt,¹⁰ azaz a szubsztanciálás követelménye az érdemleges tárgyalásra maradt. A Szakértői Javaslat ugyanakkor már a perfelvételi tárgyaláson megkövetelte a szubsztanciált előadást.¹¹ Fenntartotta tehát a keresetlevél idézőlevél jellegét azzal, hogy a keresetlevélnek csak az érvényesíteni kívánt jogot kell tartalmaznia, amely nem jelent döntési kötöttséget a bíróság számára, és a perfelvételi tárgyaláson történt a perbevitt magánjogi igény véglegesítése.¹²

2. A szubsztanciálási elmélet

A szubsztanciálási elmélet alapján a kereset alapja a jogvita tárgyának teljes értékű eleme. Ez megköveteli a tények előadását. Ezen elmélet szerint a kereset alapját „a kereset érdemére vonatkozó következtetés megalapozásához jogilag alkalmas vagy szükséges tények” képezik.¹³ Az individualizációs és a szubsztanciálási elméletek között történeti folytonosság nem figyelhető meg, azaz nem az előbbi meghaladottsága eredményezte az utóbbit. A magyar perjog történetében ugyanis már az 1868. évi LIV. törvénycikk is a szubsztanciálás elvét fogadta el,¹⁴ vagyis megállapítható, hogy a kettő közötti állásfoglalás pusztán jogalkotói értékvalasztás, szabályozási technikák függvénye.¹⁵

Az 1952. évi Pp. is a szubsztanciálás elvére épült, hiszen „[a] szocialista bíróság [...] a polgári perben is az objektív igazságot, a peres felek valódi jogait és egymáshoz való viszonyát tartozik felderíteni. A szocialista polgári perben fel kell tárni az ügy eldöntése szempontjából lényeges összes körülményeket. Az tehát a helyes felfogás, amely megköveteli, hogy már a keresetlevél alapos adatai is segítsék elő a lényeges körülmények kiderítését.”¹⁶ *Novák István* is úgy fogalmazott, hogy „[m]intha pedig az igazság kiderítéséhez tényekre van szükség, ezért mellőzhetetlen a keresetnek tényekkel való körülbástyázása.”¹⁷

Szintén a szocialista joghoz köthető a *Névai* által relevancia-elvnek nevezhető felfogás, amely szemben állt az individualizációval, közel állt a szubsztanciálási elmélettel, de azzal nem volt azonos.¹⁸ Szerinte ugyanis szükséges bár mindazon tényeknek az előadása, amely nélkül a peres felek jogviszonyának eldöntése szempontjából lényeges mozzanatai

¹⁰ L. részletesen SZIVÓS, KRISTÓF: *Das freie Vorbringen und seine Begrenzung nach der Kodifikation des ungarischen Zivilprozessrechts*. Journal on European History of Law 2022/2. 116. p.

¹¹ Szakértői Javaslat, 289. p. Ehelyütt megjegyzendő, hogy mind az 1911. évi Pp., mind a Szakértői Javaslat a költségspecializáció elvét rendelte alkalmazni arra az esetre, ha a felperes ügy egészítené ki vagy változtatná meg előadását, amely tekintetében nem várható el az alperestől az azonnali nyilatkozattétel.

¹² ÉLESS TAMÁS – DÖME ATTILA: *Alapvetések a polgári per szerkezetéhez*. In: NÉMETH JÁNOS – VARGA ISTVÁN (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. HVG-Orac. Budapest, 2014. 66–67. pp.

¹³ BECKER-ÉBERHARD 2020, 77. bsz.

¹⁴ JANCÓS GYÖRGY: *A magyar polgári perrendtartás rendszeres kézikönyve*. Athenaeum. Budapest, 1912. 375. p.

¹⁵ KENGYEL MIKLÓS: *A keresetindítás*. In: Németh János – Kiss Daisy (szerk.): *A polgári perrendtartás magyarázata* 1. Complex. Budapest, 2010. 488–489. pp.

¹⁶ NÉVAI LÁSZLÓ: *Keresetindítás*. In: NÉVAI LÁSZLÓ – SZILBEREKY JENŐ (szerk.): *A polgári perrendtartás magyarázata* 1. Közgazdasági és jogi Könyvkiadó. Budapest, 1976. 654. p.

¹⁷ NOVÁK ISTVÁN: *A kereset a polgári perben*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966. 24. p.

¹⁸ NÉVAI LÁSZLÓ: *A szocialista polgári eljárásjog elméleti alapkérdései*. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1987. 260. p.

nem lennének feltárhatók, ez ugyanakkor nem jelenti, hogy a felperesnek „válogatás nélkül bele kell foglalnia az érvényesíteni kívánt joggal összefüggésben álló minden tény; azokat a tényeket azonban, amelyek *hatnak a per eldöntésére*, feltétlenül elő kell adni a keresetlevélben.”¹⁹ A szubsztanciálási elmélet a magyar perjogban egyébként a rendszerváltozást követően is fennmaradt, összhangban a per akkori céljával (1952. évi Pp. 1-2. §§).²⁰

Bár a perjogi kodifikációt megelőző időszak és a szocialista perjog is a szubsztanciálási elvére épült, ennek elméleti alapja teljesen eltérő. Utóbbi vonatkozásában kiemelendő, hogy az objektív igazság elérése miatt követelte meg a teljeskörű tényelőadást, előbbi vonatkozásában viszont azt szükséges megjegyezni, hogy az eshetőségi elv érvényesülése volt az a faktor, amely teljeskörű előadásra kényszerítette a felperest.²¹

III. A Pp. szabályozása és annak problematikája a háromtagú pertárgyfogalom tükrében

1. A Pp. megoldása

A Pp. miniszteri indokolásának megfogalmazása szerint „[a] keresetlevélben feltüntetendő tények (tényállítás) vonatkozásában a Javaslat [értsd: Pp.] fenntartja a hatályos Pp. [értsd: 1952. évi Pp.] azon követelményét, hogy a felperesnek elő kell adnia az érvényesíteni kívánt jogot megalapozó összes jogilag lényeges (releváns) konkrét tény. A Javaslat megköveteli továbbá a kereseti kérelem (petitum) meghatározásának alapjául szolgáló konkrét tények előadását is, amiből megállapítható, hogy az mit tartalmaz, miből tevődik össze, hogyan és milyen adatok alapulvételével került meghatározásra.”²² A keresetlevéllel szemben általánosságban megállapítható, hogy a Pp. fokozottabb és részletesebb követelményeket támaszt annak érdekében, hogy a szükséges peranyag mihamarabb rendelkezésre álljon, és a hiánypótlás elkerülhető legyen.²³ A tények tekintetében *Lugosi* szerint továbbra is irányadó tehát, hogy valamennyi releváns tényt elő kell adni, amely a kereset alapját képezheti.²⁴ *Ébner* úgy foglal állást, hogy a Pp. a modern szubsztanciálási elméletnek megfelelő tényelőadást ír elő, azaz „nem szükséges a teljes életviszony történéseit feltárni, hanem valamennyi, a minősítéssel felhívott jog törvényi tényállásának megfeleltethető, jogra mutató élettényállás-elemet kell előadni.”²⁵

¹⁹ Uo. 260. p. (kiemelés a szerzőtől átvéve).

²⁰ KENGYEL 2010, 489. p.

²¹ Ehelyütt azonban kiemelendő, hogy a joggyakorlat ezen a teljeskörűségeen lazított. SZIVÓS KRISTÓF: *Az írásbeli polgári per jellemzői az 1868. évi LIV. törvénycikkből*. Állam- és Jogtudomány 2022/3. 99–100. pp.

²² T/11900. sz. törvényjavaslat a polgári perrendtartásról. Részletes indoklás a 170. §-hoz.

²³ ZSITVA ÁGNES: *A perindítás*. In: WOPERA ZSUZSA (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartáshoz*. Wolters Kluwer. Budapest, 2019. 400. p.

²⁴ LUGOSI JÓZSEF: *A keresettel érvényesített jog*. Magyar Jog 2018/3. 147. p.

²⁵ ÉBNER VILMOS: *Perindítás*. In: VARGA ISTVÁN (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I/III*. HVG-Orac. Budapest, 2018. 647. p.

Két fő tényezőre vezethető vissza, hogy a keresetlevéllel kapcsolatos szabályok formalizmust teremtettek a perben: egyfelől a törvényszéki bemeneti szint és ezzel összefüggésben az a körülmény, hogy polgári perben főszabály szerint kötelező a jogi képviselést [Pp. 72. § (1) bek.].²⁶ Éppen ezért elvárható, hogy a fél anyagi jogi és perjogi értelemben is megfelelő keresetlevelet nyújtson be annak érdekében, hogy rendelkezésre álljon a bíróság és az alperes számára is valamennyi leglényegesebb adat, amely a perfelvételi szakban előírt feladatok teljesítéséhez szükségesek.²⁷ Szabó szerint „tapasztalat ugyanis, hogy a munkavégzés annál hatékonyabb, a munka eredménye annál színvonalasabb, minél szakszerűbben végzik.”²⁸

2. Problémák a háromtagú pertárgyfogalommal összefüggésben

Az előbb elmondottak alapján az látszódik, hogy a Pp. nem tartalmaz a tények előadása vonatkozásában a tekintetben, hogy az továbbra is a szubsztanciálási elméletre épül. Mégis a keresetlevelek részletességével kapcsolatosan felmerülhet annak túlzott formalizmusának veszélye. Az 1952. évi Pp.-ben a felperesnek az érvényesíteni kívánt jogot az annak alapjául szolgáló tényeknek és bizonyítékainak előadásával kell megjelölnie.²⁹

Ezzel szemben a Pp.-ben két változás is megfigyelhető. Egyfelől a törvény már érvényesíteni kívánt jogról, hanem keresettel érvényesített jogról szól, annak fogalmát meghatározva az értelmező rendelkezések között. Eszerint annak minősül az az alanyi jog, amelynek érvényesítését anyagi jogi jogszabály biztosítja [Pp. 7. § (1) bek. 11. pont]. Külön tanulmány tárgyául szolgál annak megvizsgálása, hogy milyen paradigmaváltást sugall, hogy a törvény már nem a keresettel *érvényesíteni kívánt jog*, hanem a keresettel *érvényesített jog* előadását követeli meg.

Másfelől pedig megjegyzendő, hogy a keresettel érvényesített jogot a felperesnek jogalap útján kell megjelölnie, amelyet a Pp. azon anyagi jogi jogszabályi rendelkezésként definiál, amely az alanyi jogot közvetlenül keletkeztető tényeket meghatározza és annak alapján az igény támasztására feljogosít [Pp. 7. § (1) bek. 8. pont]. A magánjogi rendelkezések ritkán szabályozzák ugyanakkor egyetlen helyen az alanyi jogot közvetlenül keletkeztető tényeket, valamint az azok alapján támasztható igényeket, így a konkrét jogszabályi rendelkezésre való hivatkozás csak az érvényesített alanyi jogot közvetlenül megalapozó rendelkezésre vonatkozóan követelhető meg.³⁰

Azzal, hogy a Pp. előírja a felperes részéről a jogalap előadását, azt követeli meg, hogy a felperes végezze el az előzetes szubszumciót (ún. anticipált szubszumció)³¹. Ez a háromtagú pertárgyfogalom bevezetését jelentette a magyar perjogban, ami korrelál azzal

²⁶ Az új polgári perrendtartás koncepciója (a továbbiakban: Koncepció), 12. p.

²⁷ PÁKOZDI 2017b, 345. p.

²⁸ SZABÓ IMRE: *Szakértelem és felelősség*. Jogtudományi Közlöny 2017/9. 377. p.

²⁹ NAGY ANDREA: *A keresetindítás*. In: WOPERA ZSUZSA (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartáshoz* 1. Wolters Kluwer. Budapest, 2016. 392. p.

³⁰ BRAUN PÉTER: *A kettős érvényesíteni kívánt jog a polgári perben*. Jogtudományi Közlöny 2021/3. 114. p.

³¹ Szakértői Javaslat, 289. p.

a magasabb féli felelősséggel, amelyet a jogalkotó a felektől elvár.³² Ez a tényelődások vonatkozásában ugyanakkor azt jelenti, hogy „a felperes jogi minősítése mellett a felhívott jogszabály törvényi tényállásából kiindulva azt kell vizsgálni, hogy a felperes annak valamennyi törvényi tényálláseleméhez hozzárendelte-e a saját tényállításait, illetve kérte a törvényi rendelkezéssel azonosítható-e.”³³

IV. A Pp.-novella hatása

A Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozása (a továbbiakban: CKOT) egy határozatában rámutatott – még a Pp. eredeti szövege vonatkozásában –, hogy „[h]a a keresetlevél a 170. § minden pontjához tartalmaz valamit, de azok nem felelnek meg a törvény követelményének vagy nem teljes körűek, úgy hiánypótlás kiadásának van helye.”³⁴ A tényállítás és főleg a petitumot megalapozó tények részletezettségének mélysége a jogállítás és petitum jellegétől, tartalmától függően lényegesen eltérhet.³⁵ A polgári perben elsősorban a felperes határozza meg a jogvita tárgyi kereteit azzal, hogy milyen előadásokat tesz a keresetlevélben. A tényelődások részletességével összefüggésben a jogalkotó természetesen támaszthat a keresetlevéllel szemben követelményeket (és ez szükséges is), ugyanakkor a teljeskörű, részletező tényelődás álláspontom szerint nem életszerű, és annak megítélése nem is lehetséges. A bíróság ugyanis nem tudja megállapítani pusztán a keresetlevél alapján teljeskörűen, hogy minden tényelődást megtett-e a felperes.³⁶

Nem véletlen, hogy a jogalkotó a 2020. évi CXIX. törvény (a továbbiakban: Ppn.) megalkotásakor úgy döntött, külön rögzíti, hogy a keresetlevél perfelvételre való alkalmassága szempontjából nem vizsgálható a keresetlevél érdemi részében előadott azon kérelem, állítás, illetve érvelés, amelynek értékelése az ügy érdemére tartozik, valamint az sem, hogy a felperes által megjelölt bizonyítékok, bizonyítási indítványok alkalmasak-e, illetve elegendők-e a keresetlevélben foglaltak alátámasztására [Pp. 176. § (6) bek.]. Ezzel a jogalkotó „mehúzza a bíróság vizsgálódásának határait a keresetlevél perfelvételre való alkalmassága szempontjából.”³⁷ A tények és a bizonyítási eszközök vonatkozásában a Pp. értelmezése tekintetében a bíróság elindult az érdemi vizsgálat irányába a formai vizsgálat helyett. Ez a keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleményéből (a továbbiakban: JECS) egyértelműen kitűnik.³⁸

Egyetértek azzal, hogy a bíróságok jogértelmezése a keresetlevél vonatkozásában túlzóan szigorú volt,³⁹ és ez részben indokolhatta is a módosítást. Ugyanakkor nem lehet

³² SZABÓ 2017, 376. p.

³³ ÉBNER 2018, 476. p.

³⁴ CKOT 2017.07.07:10.

³⁵ ZSITVA 2019, 406. p.

³⁶ PAKOZDI 2017, 346. p.

³⁷ WOPERA ZSUZSA: *Jogtudomány kontra jogalkalmazás? A polgári perrendtartás novelláris módosításának irányai*. Miskolci Jogi Szemle 2021/3. különszám 721. p.

³⁸ JECS 60–61. pp.

³⁹ ÜDVÁRY SÁNDOR: *Az első Pp. novella hatása az elsőfokú eljárásra*. Jogtudományi Közlöny 2021/3. 135. p.

figyelmén kívül hagyni, hogy egyrészt a jogalkotó *felfogásbéli változást* követelt meg valamennyi jogalkalmazó részéről, valamint azt sem, hogy a Pp. *közens jogszabály*, azaz ha a törvény előírja az összes tény vagy bizonyítási eszköz előterjesztését, és a felperes ennek nem tesz eleget, akkor nem perrendszerű az előadása.

V. Összegzés

A szubsztanciálás elve vonatkozásában szükséges azt rögzíteni, hogy a rendszerváltozás után bár lezajlott egy paradigmaváltás a polgári perben (pl. rendelkezési és tárgyalási elv szerepe, a polgári per célja),⁴⁰ mégis vannak olyan szocialista elemek, amelyek – eltérő indokkal bár – de velünk maradtak. Ide sorolandó elsősorban a jóhiszemű pervitel elve, valamint a szubsztanciálás követelménye. Azt is érdemes kiemelni, hogy a teljeskörű tényelőadást már csak azért sem lehet kikényszeríteni a felperes részéről, mert ahhoz érdemi jogkövetkezmény nem társul. A visszautasítás ugyanis nem eredményez *res iudicatát*, valamint a felperes perfelvételi szakban tett első – összességében második – előadására a teljeskörűséget egyébként kikényszeríteni szándékozó Pp. 183. § (5) bekezdés szerinti pénzbírság nem alkalmazható.⁴¹ A szubsztanciálás elvének alkalmazása akképpen alakult, hogy ismét inkább az a cél került előtérbe, hogy a felperest lehetőleg teljeskörű előadásra kényszerítse. Éppen ezért a tényelőadások részletessége oldalán elegendő lenne az *individualizáció elvét alkalmazni*.⁴²

⁴⁰ ÉLESS TAMÁS – FARKAS ZSOLT: *A polgári perről a tárgyalási elv megközelítésének változásai tükrében*. Magyar Jog 2010/1. 4. p.

⁴¹ L. részletesen SZIVÓS KRISTÓF: *A felek eljárástámogatási kötelezettségének dogmatikai értékelése*. Jogtudományi Közlöny 2022/2. 74–75. pp.

⁴² ÉBNER 2018, 476. p.

KRISTÓF SZIVÓS

ÜBERLEGUNGEN ZU DEN INDIVIDUALISIERUNGS- UND
SUBSTANTIIERUNGSTHEORIEN IM LICHT DER NEUESTEN
UNGARISCHEN ZIVILPROZESSRECHTLICHEN KODIFIKATION

(Zusammenfassung)

Was „Grund des Anspruchs“ ist, war Gegenstand des im Wesentlichen erledigten Streits zwischen Individualisierungs- und Substantiierungstheorie. Die Individualisierungstheorie in ihrer klassischen Form sah im Klagegrund die Angabe der Merkmale, durch die sich das Rechtsverhältnis, aus dem geklagt wird, von anderen Rechtsverhältnissen unterscheidet. Die Angabe von Tatsachen hierzu war möglich, jedoch nicht zwingend erforderlich. Die Individualisierung war das Markenzeichen der Plósz'schen Zivilprozessordnung von 1911 (GA I von 1911). Für die Substantiierungstheorie ist der Klagegrund vollwertiger Bestandteil des Streitgegenstands. Sie verlangt die Anführung von Tatsachen. Danach wird der Klagegrund gebildet aus den Tatsachen, die rechtlich geeignet oder erforderlich sind, um den Schluss auf die Begründetheit des Klageantrags zu rechtfertigen. Die Substantiierungstheorie wurde im GA LIV von 1868 und Gesetz III von 1952 verwendet. Die neue ungarische Zivilprozessordnung (Gesetz CXXX von 2016) folgt auch die Substantiierungstheorie und beruht auf den dreigliedrigen Streitgegenstandsbegriff. Die ersten Jahre der Anwendung des Gesetzes waren durch eine Reihe von Problemen gekennzeichnet.

TÓTH BARBARA*

Határozatok / közokiratok / egyezségek

Az EUB legújabb ítélete házassági ügyekben

Az Európai Unión belül a személyek szabad mozgásának köszönhetően a nemzetközi elemmel bíró házasságkötések és felbontások száma egyre növekszik.¹ A határon átnyúló házasságok felbontására vonatkozó európai szabályozás már csaknem teljesnek mondható. A Brüsszel IIa. rendelet rendezte a joghatósági és elismerési kérdéseket, a Róma III. rendelet az alkalmazandó joggal kapcsolatos kérdéseket, és 2019-ben megerősített együttműködés formájában elfogadásra került a házassági vagyoni jogi rendszerekkel kapcsolatos valamint a bejegyzett élettársi kapcsolatok vagyoni jogi hatásaival kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, és a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló két rendelet. A 2019-ben átdolgozott Brüsszel IIa. rendelet ugyan a házassági ügyekkel kapcsolatban nem hozott jelentős újításokat, tekintettel arra, hogy a házasság továbbra is egy olyan politikailag érzékeny téma, melynek szabályozását illetően a tagállamok a nemzeti szuverenitásukból nem hajlandóak engedni. És éppen a tagállamok eltérő nemzeti szabályozásából adódóan akadnak azonban olyan új kérdések a házasság felbontását illetően, amellyel nemzetközi magánjogásként foglalkoznunk kell. Jelen tanulmányban az ún. *out-court divorces*-ről, azaz az ún. *privát* bontásokról és azok másik tagállamban történő elismeréséről szeretnék pár kérdést felvetni az EUB 2022. november 15-én meghozott ítéletét is figyelembe véve.

I. A C-646/20 számú ügy² tényállása

Jelen ügyben egy házasság olasz jog szerint, peren kívüli eljárás útján, közös megegyezéssel történő felbontásának németországi automatikus elismerése képezte az előzetes döntéshozatal iránti eljárás tárgyát. Pontosabban fogalmazva, a jelen előzetes döntésho-

---

* tanársegéd, ME Állam- és Jogtudományi Kar Európai és Nemzetközi Jogi Intézet

¹ European Commission, Directorate-General for Justice and Consumers, Study on the assessment of Regulation (EC) No 2201/2003 and the policy options for its amendment: final report: analytical annexes, Publications Office, 2018. <https://data.europa.eu/doi/10.2838/53722> 5. p.

² C-646/20 Senatsverwaltung für Inneres und Sport (C-646/20) ECLI:EU:C:2022:879.

zatal iránti kérelemben a *Bundesgerichtshof* (szövetségi legfelsőbb bíróság, Németország) azon kérdés megválaszolására kérte a Bíróságot, hogy a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve a 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2201/2003/EK rendelet (továbbiakban Brüsszel IIa. rendelet) kötelezi-e a tagállamokat arra, hogy további követelmények nélkül elismerjék a házasságnak egy másik tagállam polgári hatóságai által peren kívüli eljárásban kimondott, a házastársak megállapodásán alapuló felbontását.

Az ügy tényállása a következő volt. T.B. német és olasz kettős állampolgár. 2013. szeptember 20-án Berlinben, polgári szertartás keretében házasságot kötött az olasz állampolgárságú R.D.-vel. A berlini anyakönyvi hivatal a házasságról anyakönyvi kivonatot állított ki. Később 2017. március 30-án Parmában (Olaszország) a házastársak az anyakönyvvezető előtt nyilatkoztak különválási szándékukról. Megerősítették, hogy nincs sem kiskorú gyermekük, sem cselekvőképtelen, súlyos fogyatékkal élő vagy eltartott nagykorú gyermekük. Kijelentették továbbá, hogy különválásuk részeként semmilyen megállapodást nem kötöttek vagyonuk átruházásáról. Ezt követően az anyakönyvvezető előtt megerősítették a nyilatkozatukat.

2017. március 30-i nyilatkozataikra hivatkozva a házastársak 2018. február 15-én megjelentek ugyanazon anyakönyvvezető előtt, és bejelentették házasságuk felbontására irányuló szándékukat. Ezt követően nyilatkozatukat az anyakönyvvezető előtt megerősítették, aki 2018. július 2-án igazolást³ állított ki a házasság 2018. február 15-i hatállyal történő felbontásáról.⁴

Az előző tényállás megértéséhez fontos megjegyeznünk, hogy a módosítások útján 2014. november 10-i Legge No. 162-vé (162. sz. törvénnyé) átalakított, 2014. szeptember 12-i Decreto Legge No 132⁵ (a továbbiakban: 132/2014. sz. törvényerejű rendelet vagy tvr.) 12. cikke szerint a házasság felbontására és különválásra vonatkozó olasz szabályok az alábbiak szerint egyszerűsödtek:

„1. A 2000. november 3-i 396. sz. köztársasági elnöki rendelet 1. cikkével összhangban a házastársak az egyikük lakóhelye vagy a házasságkötés bejegyzése szerinti település polgármestere mint az anyakönyvi hivatal vezetője előtt – adott esetben ügyvéd igénybevételeivel – megállapodhatnak a különválásról vagy – az 1970. december 1-jei 898. sz. törvény 3. cikke 2) bekezdése b) pontjának első albekezdésében említett esetekben – megállapodhatnak a házasság felbontásáról, a házasság polgári jogi hatásainak megszüntetéséről, vagy a különválás vagy a házasság felbontása feltételeinek módosításáról.

³ A Brüsszel IIa rendelet 39. cikke a házasság felbontása, érvénytelenné nyilvánítása, különválás megállapítása más tagállamban történő anyakönyvezésének megkönnyítése érdekében lehetővé teszi, hogy a határozathozatal helye szerinti tagállam illetékes bírósága vagy hatósága bármely érdekelt fél kérelmére igazolást bocsásson ki a rendelet I. melléklete szerinti nyomtatványnak megfelelően. WOPERA Zsuzsa: *Az uniós jog válszai a nemzetközi párok házasság felbontását érintő aktuális kérdésekre*, MISKOLCI JOGI SZEMLE 17. évfolyam (2022) 1. szám, 56. p.

⁴ Anthony Michael Collins Főtanácsnok Indítványa. (Az ismertetés napja: 2022. május 5.) (a továbbiakban: Főtanácsnoki indítvány) 15–24. pontjai.

⁵ *Misure urgenti di degiurisdizionalizzazione ed altri interventi per la definizione dell'arretrato in materia di processo civile* (a peren kívüli vitarendezést célzó sürgős intézkedésekről és a polgári ügghátralék csökkentését célzó más beavatkozásokról szóló 132. sz. törvényerejű rendelet).

2. A jelen cikk nem alkalmazható, ha a házastársaknak kiskorú gyermekük vagy cselekvőképtelen, az 1992. évi február 5-i 104. sz. törvény 3. cikkének (3) bekezdése szerinti súlyos fogyatékkal élő vagy eltartott nagykorú gyermekük van.

3. Az anyakönyvvezető mindkét – adott esetben ügyvéd igénybevételével – eljáró féltől átveszi a fél azon szándékáról szóló személyes nyilatkozatot, hogy külön akar válni, illetve a házasság polgári jogi hatásainak megszüntetését vagy a házasság felbontását kéri a felek között létrejött megállapodás szerinti feltételeknek megfelelően. Ugyanez vonatkozik a különválás vagy a házasság felbontása feltételeinek bármilyen módosítására. A megállapodás nem terjedhet ki vagyónátruházás feltételeire. A megállapodást tartalmazó dokumentumot az e bekezdésben említett nyilatkozatok kézhezvételét követően haladéktalanul el kell készíteni és alá kell írni. Az 1. bekezdésben említett esetekben a megállapodás a különválás, a házasság polgári jogi hatásainak megszüntetése, a házasság felbontása, illetve a különválás vagy a házasság felbontása feltételeinek módosítása iránti eljárás lezáró bírósági végzés helyébe lép.

Abban az esetben, ha a különválás, a házasság polgári jogi hatásainak megszüntetése vagy a házasság felbontása megállapodás útján történik, a házastársak nyilatkozatának átvételkor az anyakönyvvezető felhívja a házastársakat, hogy a megállapodás megerősítése, valamint az 5. bekezdésben említett megállapodások biztosítása érdekében legkorábban 30 nappal a nyilatkozatok átvételét követően jelenjenek meg előtte. A megjelenés elmulasztása azt vonja maga után, hogy a megállapodás nem kerül megerősítésre.”

Vagyis a házastársak a 132/2014. sz. tvr. fent nevezett szakaszai alapján közösen, egyező akarattal kérték az olasz anyakönyvvezetőtől előbb a különválásuk, majd a házasságuk felbontására vonatkozó egyezségük megerősítését, melyet a törvényi feltételek fennállta után az olasz anyakönyvvezető határozatával meg is erősített.

T.B. ezután azt kérte a berlini anyakönyvi hivaltól, hogy a házasság felbontásáról állítson ki házassági anyakönyvi kivonatot. Mivel a berlini anyakönyvi hivatalnak kételeyei merültek fel azzal kapcsolatban, hogy a házasság felbontása anyakönyvezhető-e vagy a FamFG 107. §-ának (1) bekezdése szerinti elismerési eljárás⁶ hatálya alá tartozik, az *Amtsgericht Berlin*hez (berlini helyi bíróság, Németország) fordult. 2019. július 1-jén az *Amtsgericht Berlin* (berlini helyi bíróság) megállapította, hogy a házasság felbontásának anyakönyvezése a FamFG 107. §-ának (1) bekezdésében említett eljárás szerinti elismerés függvénye. A *Senatsverwaltung für Justiz, Verbraucherschutz und Antidiskriminie-*

⁶ A 2008. december 17-i Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (a családi ügyekben követendő eljárásról és a nemperes eljárásokról szóló törvény; a továbbiakban: FamFG) 107. §-ának (1) bekezdése szerint: „Az olyan határozatok, amelyekkel külföldön házasságot semmissé nyilvánítanak, érvénytelenítanak vagy – az életközösség fenntartása mellett vagy anélkül – felbontanak, vagy amelyekkel megállapítják a felek közötti házasság fennállását vagy annak hiányát, csak akkor kerülnek elismerésre, ha a Land igazságügyi igazgatása megállapította, hogy az elismerés feltételei teljesülnek. Ha olyan állam valamely bírósága vagy hatósága határozott, amelynek a határozat időpontjában mindkét házastárs az állampolgára volt, az elismerés nem függ a Land igazságügyi igazgatásának megállapításától.”

rung Berlin (igazságügyi, fogyasztóvédelmi és a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelemért felelős berlini minisztérium, Németország) azonban (helyesen) arra az álláspontra helyezkedett, hogy a házasság felbontását automatikusan el kell ismerni. Így megtagadta a FamFG 107. §-ának (1) bekezdése szerinti eljárás megindítását. Így azonban továbbra sem került kiállításra a házasságot felbontó anyakönyvi kivonat.

T.B. az *Amtsgericht Berlin* 2019. július 1-jei végzésével szemben fellebbezést nyújtott be a *Kammergericht Berlin*hez (berlini felsőbbbíróság). A fellebbviteli bíróság a fellebbezésének helyt adott, és elrendelte, hogy az anyakönyvi hivatal minden további eljárás nélkül jegyezze be a házasság felbontását az anyakönyvbe. A hatáskörrel rendelkező hatóság, a *Senatsverwaltung für Inneres und Sport* (berlini bel- és sportügyi minisztérium, Németország), amely az anyakönyvi hivatalok felügyeletét látja el, a *Kammergericht Berlin* határozata ellen felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a *Bundesgerichtshof*hoz (szövetségi legfelsőbb bíróság, Németország). Úgy tűnik, hogy az igazságügyi, fogyasztóvédelmi és a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelemért felelős berlini minisztérium és a berlini bel- és sportügyi minisztérium eltérő álláspontra helyezkedett ebben a kérdésben.

A *Bundesgerichtshof* úgy vélte, hogy e felülvizsgálati kérelem elbírálása érdekében el kell döntenie, hogy a házasság T. B. által elismertetni kívánt felbontása a Brüsszel IIa. rendelet 2. és 21. cikke szerinti határozatnak minősül-e, amely esetben FamFG 97. §-a nem ír elő további elismerési eljárást annak házassági anyakönyvbe való bejegyzéséhez,⁷ hiszen a rendelet közvetlenül alkalmazandó, és kimondja az automatikus elismerést.

Ilyen körülmények között a *Bundesgerichtshof* úgy határozott, hogy az eljárást fel függeszti. Két kérdést terjesztett a Bíróság elé előzetes döntéshozatalra:

„1) Házasság felbontásáról szóló, a [2201/2003 rendelet] értelmében vett határozatnak minősül-e a házasságnak a [132/2014. tvr.] 12. cikke alapján történő megszüntetése?

2) Az első kérdésre adott nemleges válasz esetén: A [2201/2003 rendelet] közokiratokra és egyezségekre vonatkozó 46. cikkében foglalt szabályozásnak megfelelően kell-e kezelni a házasságnak a [132/2014. sz. tvr.] 12. cikke alapján történő megszüntetését?”⁸

Az előzetes döntéshozatalra utaló végzésből kiderült, hogy a német jogirodalom különböző válaszokat ad erre a kérdésre. Egyesek úgy vélik, hogy a 132/2014. sz. tvr. 12. cikkében meghatározott eljárással összhangban a házasság Olaszországban kimondott felbontására alkalmazandó a Brüsszel IIa. rendelet, és az anyakönyvvezető a rendelet alkalmazásában „bírónak” minősül. Emlékeztettek arra, hogy e rendelet célja a házasság felbontásáról szóló határozatok kölcsönös elismerésének elősegítése az Európai Unión belül, és hogy a tagállamok egyre növekvő tendenciát mutatnak a házasság felbontására

⁷ Főtanácsnoki indítvány 20. pont.

⁸ Főtanácsnoki indítvány 23. pont.

irányuló olyan eljárások igénybevétele felé, amelyekben nincs szükség igazságügyi hatóságok részvételére.⁹ Más szerzők,¹⁰ hasonlóan a *Senatsverwaltung für Inneres und Sport*-hoz, úgy vélik, hogy nem tartozik a rendelet hatálya alá a házasság anyakönyvvezető által kimondott, közös megegyezéssel történő felbontása, amilyenre a jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyát képező ügyben is sor került.¹¹

A *Bundesgerichtshof* hajlott arra, hogy a második állásponttal értsen egyet. Arra utalt, hogy a házasság anyakönyvvezető által, a 132/2014. sz. tvr. 12. cikkével összhangban kimondott felbontása a házasság nem állami felbontásának minősül, amely nem tartozik a rendelet hatálya alá. E felvetés alátámasztására a bíróság előadta, hogy csak a hatóság által kiadott, házasságot felbontó határozatnak van olyan konstitutív hatálya, amely képes megvédeni a „gyengébb házastársat” a házasság felbontásának hátrányaival szemben, mivel a döntéshozó megtagadhatja a határozat kiadását. Nem nyújthatja ezt a védelmet anyakönyvvezető tisztán formális beavatkozása, akinek nincs hatásköre arra, hogy megváltoztassa a házasság felbontásának feltételeit. A házasság ilyen felbontása tehát nem minősül a rendelet értelmében vett „határozatnak”.¹²

II. A vonatkozó uniós jog

A Brüsszel II.a rendelet 1. cikke a „Hatály” címet viseli. E rendelet 1. cikke (1) bekezdésének a) pontja előírja, hogy a rendeletet a bíróság jellegétől függetlenül a házasság felbontásával, különválással vagy a házasság érvénytelenítésével kapcsolatos polgári ügyekben kell alkalmazni. Vagyis megállapítható, hogy az ügy tárgyát képező eljárásban a rendelet alkalmazandó.

A rendelet 3. cikke rendelkezik a házasság felbontásával, különválással (és érvénytelenítéssel) kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, mely a joghatósági kapcsolóelveket vagylagosan határozza meg. Ezek alapján megállapítható, hogy Olaszország joghatósággal rendelkezik a nevezett házastársak házasságának felbontására a 3. cikk b) pontja alapján, nevezetesen hogy mind a ketten rendelkeznek olasz állampolgársággal. (Bár az ügy tényállásából nem derül ki, de egyébként a közösen kezdeményezett olaszországi eljárásból nagy valószínűséggel következik az is, hogy a házastársaknak ez volt a közös szokásos tartózkodási helye, de valamelyiküké mindenképpen, hisz akkor a 132/2014. sz. tvr. értelmében nem járhatott volna el az anyakönyvvezető.)

A rendelet alkalmazásban a 2. cikk 1., 2. és 4. pontja a következő fogalmakat határozza meg:

„*bíróság*: a tagállamok valamennyi, [...] [a] rendelet hatálya alá tartozó ügyekben joghatósággal rendelkező hatósága; *bíró*: az a bíró vagy olyan tisztviselő, aki a rendelet hatálya alá tartozó ügyekben eljáró bírókkal egyenértékű hatáskörökkel rendelkezik; és

⁹ Lásd: K. Bogdzevič, N. Kaminskienė és L. Vaigė, „Non-Judicial Divorces and the Brussels II bis Regulation: To Apply or Not Apply?”, *International Comparative Jurisprudence*, 2021., 7. évfolyam, 1. szám, 31–39. pp.

¹⁰ Kramme, M. (2021). Private divorce in light of the recast of the Brussels IIbis Regulation. *Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union*, 18(3), 101–106. <https://doi.org/10.9785/gpr-2021-180304>.

¹¹ Főtanácsnoki indítvány 21. pont.

¹² Főtanácsnoki indítvány 22. pont.

határozat: a házasság felbontása, a különválás vagy a házasság érvénytelenítése, valamint a szülői felelősségre vonatkozó határozat, amelyet egy tagállam bírósága mond ki, függetlenül a határozat elnevezésétől, ideértve az ítéletet vagy végzést.”

Vagyis látható, hogy a rendelet szándékosan tágra határozza meg ezeket a fogalmakat, éppen abból adódóan, hogy a családjogi szabályozás és az ezekkel kapcsolatos eljárások minden tagállamban eltérőek, és az Uniónak nem célja az anyagi jogi jogegységesítés.

Az előterjesztett indokok miatt muszáj említést tennünk a rendelet időbeli hatályáról is. A Brüsszel IIa rendelet 2004. augusztus 1-jén lépett hatályba, de 2005. március 1-jétől alkalmazható.

A német kormány azt is előadta, hogy a rendelet nem alkalmazható a 132/2014. sz. tvr. 12. cikkében meghatározott típusú eljárásra, mivel a rendelet elfogadásának időpontjában a tagállamok jogszabályai nem engedték meg az ilyen jellegű peren kívüli eljárásokat. Ugyanabban a szellemben a német kormány azt állította, hogy mivel a rendeletnek a 2019/1111 rendelettel bevezetett módosításaira azért volt szükség, hogy a házasság felbontására irányuló peren kívüli eljárásokat az előző rendelet hatálya alá vonják, és e módosításokat 2022. augusztus 1-jétől kell alkalmazni, az időbeli hatály folytán ezek a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő ügy tényállására nem alkalmazhatók. Ezekkel az érvekkel kapcsolatban három észrevételt tett *Anthony Michael Collins* főtanácsnok,¹³ melyekkel teljes mértékben egyetértek. Egyrészt a jogalkotó az általa elfogadott szövegen keresztül szólal meg. Ha az általa használt kifejezések egyértelműen megengednek egy bizonyos értelmezést, akkor a bírói hatalmi ág kötelessége, hogy ennek érvényt szerezzen. Márpedig itt egyértelműen nem szűken kívánta meghatározni a bíróság/bíró/határozat fogalmát a jogalkotó. Másrészt az uniós bíróságok számára korántsem szokatlan, hogy olyan ténybeli vagy jogi körülményekkel összefüggésben kell értelmezniük a jogszabályokat, amelyek az adott jogszabály elfogadása után merültek fel, az uniós jogot a jelenlegi körülmények fényében, dinamikus módon kell értelmezni, hogy elkerülhetővé váljon annak „megkövülése”. Harmadrészt az uniós jog rendelkezései nem értelmezhetők a később elfogadott jogszabályokban foglalt módosítások fényében. Amint azt maga a német kormány is elismeri, a 2019/1111 rendelet a jelen ügyben az időbeli hatály folytán nem alkalmazható. Ezért abból nem vonhatók le következtetések a 2201/2003 rendelet értelmezése kapcsán.¹⁴

A rendelet szövegében, szövegkörnyezetében vagy célkitűzéseiben semmi sem támasztja alá azt a következtetést, hogy az uniós jogalkotó az ilyen eljárásokat ki akarta zárni a Brüsszel IIa. rendelet által létrehozott automatikus elismerés rendszeréből, sőt a rendelet értelméből inkább az ellenkező következtetés vonható le.¹⁵

Mind a házassági, mind a szülői felelősségre vonatkozó eljárásoknál közös feltétel, hogy polgári ügyről legyen szó. A szabályozás a peres és nemperes eljárásokra egyaránt vonatkozik. A „polgári ügyek” kifejezéssel ugyan a Brüsszel IIa rendelet egy új fogalmat vezetett be, a 2. cikk 1. pont meghatározása azonban azt mutatja, hogy ez tartalmilag a

¹³ Anthony Michael Collins Főtanácsnok Indítványa. Az ismertetés napja: 2022. május 5.

¹⁴ Főtanácsnoki indítvány 52-53. pont.

¹⁵ Főtanácsnoki indítvány 54. pont.

korábbival azonos: minden állami eljárásra kiterjed, amely a rendelet hatálya alá esik. Tehát a bírósági eljárások mellett egyes hatósági eljárások is ide értendők.¹⁶

Mivel Olaszország csatlakozott a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról szóló 1259/2010/EU tanácsi rendelethez (továbbiakban: Róma III. rendelet), így az alkalmazandó jog kapcsán e rendelet szabályai is irányadóak, mely szerint az olasz jog alapján fel lehet bontani a felek házasságát, akár éltek jogválasztással a felek, akár nem.¹⁷

III. Az első kérdéssel kapcsolatos megállapítások

Első kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra keresi a választ, hogy a Brüsszel IIa. rendelet értelmében a házasság felbontásáról szóló határozatnak minősül-e a házasság olyan, jogszabályon alapuló eljárás keretében történő felbontása, amelynek során anyakönyvvezető előtt mindkét házastárs személyes nyilatkozatot tesz arról, hogy a fel akarja bontani a házasságot, az anyakönyvvezető pedig legkorábban harminc nap elteltével megerősíti a megállapodásukat, miután megbizonyosodott arról, hogy teljesültek a házasság felbontásának a jogszabályban előírt feltételei, melyeket korábban már ismertettünk.¹⁸

A német kormány arra hivatkozott, hogy a határozatnak a Brüsszel IIa. rendelet 2. cikkének 4. pontjában szereplő fogalom meghatározása nem jelzi pontosan a hatóság beavatkozásának jellegét vagy intenzitását a házasság felbontásának kimondása során. Mindazonáltal a „*bírósága mond ki*” kifejezés alkalmazása azt sugallja, hogy a hatóság beavatkozásának a német kormány által konstitutív hatállyal kell bírnia, ami abban áll, hogy a hatóság beavatkozása új jogi helyzet forrását jelenti, azaz a bíróság jogerős döntése fogja megszüntetni a házasságot. Ez a feltétel nem teljesül, ha a hatóság eljárásban betöltött szerepe a házasság közös megegyezéssel történő felbontásának elismerésére és bejegyzésére korlátozódik.¹⁹ Hivatkozott továbbá arra is, hogy az e rendelet alapját képező kölcsönös elismerés és kölcsönös bizalom megköveteli, hogy ahhoz, hogy valamely bírósági vagy hatósági aktust egy másik tagállam automatikusan elismerjen, a szóban forgó aktusnak a közhatalom gyakorlásával kell létrejönnie és konstitutív hatállyal kell bírnia. E követelmények nem teljesülnek, ha a hatóság pusztán elismeri és bejegyezi a házasság nem állami felbontására irányuló megállapodást.²⁰

Véleményem szerint ez az indokolás nem állja meg a helyét, több okból sem. Az első, hogy a Brüsszel IIa. rendelet szándékosan nem szűkíti le az alkalmazási körét a bíróságok

¹⁶ HARSÁGI VIKTÓRIA: *Joghatóság a Brüsszel-II-A rendelet alapján*. In: Varga István (szerk.): A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja III/III. HVG-ORAC. 2018. 2456–2512. pp. (online kommentár 2. p.) L. pl. az A felperes ügyben (C-523/07 HL C 22., 2008.1.26.), valamint a C felperes (C-435/06 HL C 326., 2006.12.30.) ügyben hozott ítéletet, az ügyek leírását l. részletesen: WOPERA ZSUZSA: *Az európai családjog gyakorlata*. Wolters Kluwer. Budapest, 2017.

¹⁷ A Tanács 1259/2010/EU rendelete (2010. december 20.) a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról, (OJ L 343, 29.12.2010, p. 10–16) 5., 8. és 10. cikkei.

¹⁸ Főtanácsnoki indítvány 25. pont.

¹⁹ Főtanácsnoki indítvány 27. pont.

²⁰ Főtanácsnoki indítvány 29. pont.

által polgári perben meghozott ítéletekre. *Bíróság*: a tagállamok valamennyi, [...] [a] rendelet hatálya alá tartozó ügyekben joghatósággal rendelkező *hatósága*; *bíró*: az a *bíró* vagy olyan *tisztviselő*, aki a rendelet hatálya alá tartozó ügyekben eljáró bírókkal egyenértékű *hatáskörökkel rendelkezik*. A 132/2014. sz. tvr. 12. cikk 3. bekezdése szerint a *megállapodás [...] a házasság felbontása, [...] iránti eljárást lezáró bírósági végzés helyébe lép*. Vagyis a rendelet céljával össze nem függő, indokolatlan különbségtétel lenne a különböző tagállamokban, a tagállam nemzeti joga szerint meghozott egyes határozatok között egy ilyen határozat elismerésének a megtagadása.

A német kormány utalt arra is, hogy egy ilyen bontás *nem tekinthető a házasság állam általi felbontásának*. Véleményem szerint ez a megállapítás sem valós. A Brüsszel IIa. rendelet kapcsán alapvetően az állami és egyházi bontások elhatárolása a kulcskérdés a rendelet alkalmazhatósága szempontjából. Am helytelen lenne azt a következtetést levonni, hogy a nem bíróság általi bontás nem tekinthető államinak, hiszen ki képviselhetné hitelesebben az államot, mint egy hivatalnok. A *Sahyouni* ítélet²¹ egyértelművé teszi, hogy az automatikus elismerés 2201/2003 rendelettel bevezetett rendszere a házasság kizárólag olyan felbontására vonatkozik, amelyet valamely állami bíróság vagy hatóság, illetve a felügyelete alatt álló szerv mond ki. Így megerősíti azon felvetés megalapozottságát, hogy a rendelet értelmében egy másik tagállam a házasság azon felbontását is elismerheti automatikusan, amelyet bírósági jogkörrel nem rendelkező hatóság, illetve a felügyelete alatt álló szerv mondott ki.²² Az észt kormány és a Bizottság által támogatott olasz kormány előadja, hogy az első kérdésre igenlő választ kell adni, mivel nem minősül a házasság nem állami felbontásának a szóban fogó ügyben hozott döntés. A Bizottság különösen azt jegyzi meg, hogy a rendelet fő célja a bírósági határozatok kölcsönös elismerésének biztosítása, amely egy valóságos jogi térség létrehozásához elengedhetetlen. Ezért a valamely tagállamban hozott, a rendelet hatálya alá tartozó valamennyi határozatot anélkül kell elismerni a tagállamok teljes területén, hogy e célból bármilyen formális elismerési eljárásra lenne szükség.²³

²¹ Ebben a kérdéskörben érdemes megvizsgálunk a *Sahyouni ítéletet* [2017. december 20-i ítélet (C-372/16, EU:C:2017:988)] Az az előzetes döntéshozatal iránti kérelem egy olyan házasságfelbontás Németországban való elismerésével összefüggésben merült fel, amelynek kimondására a férj egyoldalú, egy szíriai egyházi bíróság előtt kijelentett szándéknyilatkozata útján került sor. Az ügy kérdéseket vetett fel a 1259/2010 rendelet értelmezése vonatkozásában, amelyet a házasság felbontására és a különválásra kell alkalmazni olyan esetekben, amelyek több állam jogához kapcsolódnak. Ítéletében a Bíróság rámutatott, hogy az 1259/2010 rendelet (10) preambulumbekzdése értelmében e rendelet tárgyi hatályának és rendelkezéseinek összhangban kell lenniük a 2201/2003 rendelettel. A 2201/2003 rendelet 1. cikke (1) bekezdése a) pontjának és 2. cikke 4. pontjának vizsgálatát követően a Bíróság megállapította, hogy a mindkét rendeletben alkalmazott ugyanazon házasságfelbontás kifejezés eltérő fogalmi meghatározása és ezáltal az egyes rendeletek hatályának eltérő megállapítása nem lenne koherens. Mivel a házasság felbontása 2201/2003 rendeletben szereplő fogalmának hatálya alá a házasság olyan felbontása tartozik, amelyet valamely állami bíróság vagy hatóság, illetve a felügyelete alatt álló szerv mond ki, a Bíróság megállapította, hogy az 1259/2010 rendelet alkalmazása ugyanilyen módon korlátozott, azaz a házasság valamely állami hatóság beavatkozása nélkül történő felbontása nem tartozik ez utóbbi rendelet hatálya alá. Lásd erről részletesen: WOPERA 2017. 37–39. pp.

²² Főtanácsnoki indítvány 41. pont.

²³ Főtanácsnoki indítvány 31. pont.

A német kormány másik felvetése az volt, hogy mivel az olasz anyakönyvvezető csak elismeri és bejegyzi a házasság nem állami felbontására irányuló megállapodást, nem pedig „kimondja”, ahogyan az a rendelet 2. cikk 4. pontjában a határozat fogalmánál olvasható, ezért az anyakönyvvezető döntése *nem tekinthető konstitutív hatályúnak*. A német kormány álláspontja szerint az anyakönyvvezető tisztán passzív szerepet tölt be a házastársak házasságának felbontásában, amely csupán a házastársak házasság felbontása érdekében kötött, magánjogi megállapodásának bejegyzésére korlátozódik.²⁴ Véleményem szerint ez az érvelés is helytelen. Ugyanis az olasz anyakönyvvezető eljárásával kapcsolatban ki kell emelnünk, hogy a köztársasági elnök 445/2000. sz. rendelete²⁵ 43. cikkének (1) bekezdéséből és 71. cikkének (2) bekezdéséből következik, hogy az anyakönyvvezetőnek ellenőriznie kell, hogy az alkalmazandó jogszabályi feltételek teljesülnek-e vagy sem. Továbbá a 396. sz. köztársasági elnöki rendelet²⁶ kimondja, hogy az 1997. május 15-i 127. sz. törvény 2. cikkének (12) bekezdésével összhangban a családi állapotról szóló törvény felülvizsgálatáról és egyszerűsítéséről szóló rendelet 7. és 95. cikkéből következik, hogy *ha a vonatkozó jogszabályi feltételek nem teljesülnek, az anyakönyvvezető a házasság felbontását elutasítja*. A házastársak ezt az elutasítást a bíróság előtt megtámadhatják. Vagyis a házasság közös akarattal történő megszüntetése esetén az eljárást lefolytató személy feladata annak ellenőrzése, hogy mindkét házastárs érvényesen hozzájárul-e a házasság felbontásához, és hogy a házasság felbontásához szükséges összes jogszabályi követelmény teljesül-e vagy sem.²⁷ A hazai szabályok alapján is hasonló a helyzet, egy közös megegyezésen alapuló bontásnál is, különösen azokban az esetekben, amikor a feleknek nincs közös kiskorú gyermeke, csak azt vizsgálja a bíróság, hogy a házasság teljesen és helyrehozhatatlanul megromlott-e, amire csak a felek közös kérelme fog utalni, és hogy a járulékos kérdésekben megállapodtak-e. Bár – ahogyan arra a kérdést előterjesztő bíróság utal – a „gyengébb házastárs” védelme jogos aggodalomra adhat okot, korántsem egyértelmű, hogy a 132/2014. sz. tvr.12. cikkében meghatározott eljárás nem veszi figyelembe ezt az aggályt, tekintettel az annak igénybevételére lehetőséget adó korlátozott számú körülményre, a házastársak kölcsönös megegyezésének követelményére, valamint az anyakönyvvezető azon kötelezettségére, hogy ellenőrizze a házastársak által előadott tényeket,²⁸ és ha aggályai merülnek fel, elutasítsa a felek kérelmét. A gyengébb fél védelmét szolgálja továbbá az is, hogy a feleknek 30 nap elteltével meg kell erősíteniük, hogy korábbi nyilatkozatukat fenntartják, különben a megállapodás nem kerül megerősítésre. A főtanácsnokkal egyetértve, ez a gyakorlat azt jelenti, hogy az anyakönyvvezető határozatot hoz a jogszabályban meghatározott azon követelmények fennállásáról, amelyek a házasság felbontását vonják maguk után, ez a döntés pedig természeténél fogva konstitutív hatállyal rendelkezik az érintett személyek családi állapotára vonatkozóan.

²⁴ Főtanácsnoki indítvány 43. pont.

²⁵ A Decreto del Presidente della Repubblica No 445/2000 – Testo unico delle disposizioni legislative e regolamentari in materia di documentazione amministrativa – A közigazgatási okiratokra vonatkozó törvények és rendeletek egységes szerkezetbe foglalt szövege.

²⁶ A Decreto del Presidente della Repubblica No 396 – Regolamento per la revisione e la semplificazione dell'ordinamento dello stato civile, a norma dell'articolo 2, comma 12, della legge 15 maggio 1997, No 127.

²⁷ Főtanácsnoki indítvány 42. pont.

²⁸ Főtanácsnoki indítvány 42. pont.

Álláspontjuk alátámasztására a német és a lengyel kormány analógiát kívánt vonni a Bíróság két korábbi ítéletével, amelyek mindegyike a Brüsszeli Egyezmény értelmezésére vonatkozott. A Bíróság kimondta, hogy annak érdekében, hogy az irat az egyezmény értelmében „*határozatnak*” minősüljön, az iratnak olyan igazságszolgáltatási szervtől kell származnia, amely valamely szerződő állam szerve, és amely saját hatáskörében jár el a felek közötti peres kérdésekben. A *Solo Kleinmotoren* ügyben az a kérdés merült fel, hogy az egyik szerződő állam bírósága előtt létrejött kereskedelmi egyezség tekinthető-e egy másik szerződő államban elismerhető „*határozatnak*”. A Bíróság megállapította, hogy az egyezség akkor sem minősül „*határozatnak*”, ha bíróság előtt jött létre és bírósági eljárást zár le, mivel az ilyen egyezségek szerződéses jellegűek.²⁹ A kérdést előterjesztő bíróság előtti ügynek sem a ténybeli, sem a jogi körülményei azonban nem állíthatók párhuzamba a fent hivatkozott ítéletekben felmerültekkel. A házasság közös megegyezéssel történő felbontása nem hasonlítható a bírósági eljárás keretében kötött egyezséghez. Ez utóbbi ügyben a felek közötti szerződés zárja le a bírósági eljárást, a bíróság pedig egyszerűen tudomásul veszi ezt a jogilag kötelező erejű megállapodást az előtte folyamatban lévő per lezárása céljából. Ezzel szemben a házasságot közös megegyezéssel felbontani szándékozó házastársak a hatóságtól kérik a házasság felbontására vonatkozó olyan jogi aktus meghozatalát, amely révén az kötelező erejűvé válik.³⁰ Vagyis konstitutív hatályú döntésnek tekinthető.

Ezen túlmenően megjegyzendő, hogy annak egybehangzó kijelentése, hogy egy pár házasságot kíván kötni, a házasságkötés vonatkozásában konstitutívnek minősül valamennyi tagállamban, így Németországban is, ugyancsak azzal a feltétellel, hogy a jogszabályi feltételek teljesülnek. A házasságkötést ugyanis szinte kivétel nélkül az állam végrehajtó hatalmát gyakorló tisztviselők ismerik el, nem pedig a bírói hatalmat gyakorló bírók.³¹ Akkor a német logika szerint ezek a házasságok nem tekinthetőek állami házasságnak?

Meg kell jegyeznünk továbbá, hogy a rendelet 21. cikkében semmi sem támasztja alá azt az elképzelést, miszerint ahhoz, hogy egy határozat automatikus elismerésben részesüljön egy másik tagállamban, a határozatnak az ott szereplő követelményeken túlmenően bizonyos jellemzőkkel kell rendelkeznie. Amennyiben a német kormány a „*határozat*” fogalmának a 2. cikk 4. pontjában szereplő meghatározásában a „*kimond*” ige használatára támaszkodik, ezen ige egyik jelentése, nevezetesen a „*megállapít*” megfelelőnek tűnik. Egy adott helyzet fennállásának megállapítása azt jelenti, hogy elismerjük annak létezését. A megállapítás természetéből az sem következik, hogy annak a személynek, aki megállapít valamit, mindig létre kell hoznia megállapítása tárgyát. A házastársak házasság megszüntetésére irányuló kölcsönös szándékának anyakönyvvezető általi elismerése annak függvényében, hogy a jogszabályban előírt feltételek teljesülnek, nyilvánvalóan a házasság megszüntetésének megállapítását, és így kimondását jelenti.³²

²⁹ Maersk Olie & Gas ítélet, 2004. október 14-i ítélet (C-39/02, EU:C:2004:615) és Solo Kleinmotoren ítélet 1994. június 2-i ítélet (C-414/92, EU:C:1994:221).

³⁰ Főtanácsnoki indítvány 50. pont.

³¹ Főtanácsnoki indítvány 48. pont.

³² Főtanácsnoki indítvány 43. pont.

A teljesség kedvéért kitérek a rendelet hatálya alá tartozó, házasság felbontásáról szóló, más tagállamokban hozott határozatok automatikus elismerése alóli, *közrendre* alapított kivételekre, amelyre a lengyel kormány a 2022. február 8-i tárgyaláson előadta szóbeli észrevételeit az ügygel kapcsolatban, és válaszolt a Bíróság kérdéseire. A rendelet 22. cikke a 21. cikkben meghatározott kölcsönös elismerés elve alóli kivételek kimerítő felsorolását tartalmazza. A e cikk a) pontja szerint a házasság felbontására vonatkozó határozat nem ismerhető el, ha az ilyen elismerés nyilvánvalóan ellentétes annak a tagállamnak a közrendjével, ahol az elismerést kérik. A Bíróság megállapította, hogy a rendelet arra az elgondoláson épül, hogy a tagállami határozatok elismerése és végrehajtása a kölcsönös bizalom elvén alapul. Következésképpen a határozatok elismerésének megtagadása alapjául szolgáló indokokat a lehető legminimálisabb szinten kell tartani.³³ Bár a tagállamok főszabály szerint szabadon határozhatják meg a közrend tartalmát, e fogalom határait a rendelet 22. cikkének a) pontjára tekintettel kell minősíteni. Így a közrendre vonatkozó kivétel alkalmazása csak abban az esetben képzelhető el, ha a valamely másik tagállamban hozott határozat elismerése elfogadhatatlan mértékben ellentétes azon tagállam jogrendjével, ahol az elismerést kérik vagy – másként fogalmazva – a megkeresett állam jogrendjében lényegi jelentőségűnek tekinthető jogszabály nyilvánvaló megsértését jelenti.³⁴ A közrendre vonatkozó kivétel hatályát a rendelet 25. cikke is korlátozza, amely szerint valamely határozat elismerése nem tagadható meg amiatt, hogy annak a tagállamnak a joga, ahol az ilyen elismerést kérik, azonos tényállás mellett nem tenné lehetővé a házasság felbontását, a különválást vagy a házasság érvénytelenítését.³⁵ Vagyis egyértelműen megállapítható, hogy jelen ügy vonatkozásában a közrendi klauzulára nem lehet hivatkozni.

IV. A német kormány által feltett második kérdésről

A német kormány által feltett második kérdés arra irányult, hogy „*A Brüsszel IIa. rendelet közokiratokra és egyezségekre vonatkozó 46. cikkében foglalt szabályozásnak megfelelően kell-e kezelni a házasságnak a [132/2014. sz. tvr.] 12. cikke alapján történő megszüntetését?*”

A rendelet 46. cikke akként rendelkezik, hogy az alaki követelményeknek megfelelően végrehajtható okiratként elkészített vagy nyilvántartásba vett és valamely tagállamban végrehajtható okiratot, valamint a felek által megkötött, és a megkötése tagállamában végrehajtható egyezségeket, a határozatokkal azonos feltételekkel ismerik el és nyilvánítják végrehajthatónak. Azaz a hatásukat tekintve nincs eltérés a határozatokhoz képest, csupán az merül fel kérdésként, hogy az eredeti eljárás helye szerinti tagállamban előírt alaki követelményeknek megfelelően állították-e ki őket. Ez jelen anyakönyvvezető által hozott, a felek közös megegyezésen alapuló házasság felbontásáról szóló megállapodását jóváhagyó

³³ 2019. január 16-i Liberato ítélet (C-386/17, EU:C:2019:24, 46. pont).

³⁴ L. WOPERA 2022, 57. p.

³⁵ Főtanácsnoki indítvány 55–58. pont.

határozatnál teljesül. Az elismerés másik feltétele, hogy az adott tagállamban végrehajthatónak kell lennie. Ezzel a feltétellel azonban már bajban vagyunk, hiszen a házasság felbontása esetén nem beszélhetünk a végrehajthatóságról, csak az elismerés kérdéséről.

A német kormány álláspontja szerint erre a kérdésre is nemleges választ kell adni, mivel a házastársak között létrejött, a házasság felbontására irányuló megállapodás az olasz jog szerint nem minősül végrehajtható egyezségnek, ahogyan azt a rendelet 46. cikke előírja, így az e rendelet által létrehozott automatikus elismerés rendszerében nem részesülhet elismerésben. Az ügyel kapcsolatban a német és az olasz kormányon kívül még az észtek, a francia kormány, valamint az Európai Bizottság nyújtott be írásbeli észrevételeket. Az észtek kormány által támogatott francia kormány – amely észrevételeit a második kérdésre korlátozta – úgy véli, hogy a szóban forgó megállapodás közokirat vagy a felek között létrejött egyezség, amelynek ekként elismerésben kell részesülnie, feltéve, hogy az az olasz jog szerint végrehajtható.³⁶

Csak a kíváncsiság kedvéért, vizsgáljuk meg, mi lenne a kérdésekre adott válasz abban az esetben, ha már a Brüsszel IIb. rendelet hatálya alatt indult volna az eljárás, hiszen a német kormány azzal is érvelt, hogy pont a közokiratok és bíróság által jóváhagyott egyezségek másik tagállamban történő elismerésére való törekvés volt a Brüsszel IIa. rendelet átdolgozásának az egyik oka.

A Brüsszel IIb. rendelet 2. cikk (1) bekezdése értelmében „*határozat*”: valamely tagállam bíróságának a házasságot felbontó, a különválást *megállapító*, vagy a házasságot érvénytelenítő, vagy a szülői felelősségre vonatkozó határozata, beleértve az ítéletet és a végzést;

„*közokirat*”: bármely tagállamban az e rendelet hatálya alá tartozó ügyekben az alaki követelményeknek megfelelően közokiratként kiállított vagy nyilvántartásba vett okirat, amelynek hitelessége:

a) a közokirat aláírására és tartalmára vonatkozik; és

b) valamely hatóság vagy erre feljogosított egyéb, hatósági tevékenységet végző szerv által lett megállapítva. A tagállamok a 103. cikkel összhangban tájékoztatják a Bizottságot ezekről a hatóságokról;

„*megállapodás*”: a IV. fejezet alkalmazásában, a felek között az e rendelet hatálya alá tartozó ügyekben létrejött olyan, közokiratnak nem minősülő okirat, amelyet egy tagállam által a 103. cikkel összhangban a Bizottságnak e célból bejelentett hatóság nyilvántartásba vett.

A fenti definíciók alapján megállapítható, hogy mivel az anyakönyvvezető jóváhagyása kell, ezért megállapodásként nem tudjuk értelmezni, hiszen a hatósági nyilvántartásba vétel a feltétel, itt ettől erősebb feladatköre van az anyakönyvvezetőnek. Az anyakönyvvezető határozata egyébként közokirat, abban az értelemben, hogy a megfelelő alaki követelményeknek megfelelően lett kiállítva, és hitelessége az okirat aláírására és tartalmára vonatkozik, viszont van még egy konjunktív feltétel, hogy hitelessége valamely hatóság által lett megállapítva. A vita tárgyát képező eljárásban pedig nyilvánvalóan többről van szó, ahogyan azt a konstitutív hatállyal kapcsolatban már kifejtettük.

A közokiratokkal és megállapodásokkal kapcsolatban a 64. cikk a hatály fogalmával foglalkozik, mely szerint „*ez a szakasz a házasság felbontásával, a különválással és a*

³⁶ Főtanácsnoki indítvány 62–65. pont.

szülői felelősséggel kapcsolatos, az e rendelet II. fejezete alapján joghatóságot vállaló tagállamban az alaki követelményeknek megfelelően kiállított vagy nyilvántartásba vett közokiratokra, valamint a házasság felbontásával, a különválással és a szülői felelősséggel kapcsolatos, a II. fejezet alapján joghatóságot vállaló tagállamban nyilvántartásba vett megállapodásokra alkalmazandó.” És az eredeti eljárás helye szerinti tagállamban jogilag kötelező erővel bíró, a különválással és a házasság felbontásával kapcsolatos közokiratokat és megállapodásokat külön eljárás nélkül el kell ismerni a többi tagállamban is. Vagyis a gyakorlatban teljesen mindegy hogy egy tágan meghatározott határozat fogalmat alkalmazunk, mint a Brüsszel IIa. rendeletben, vagy különbséget teszünk határozatok, közokiratok és jóváhagyott egyezségek között, ugyanis ha azok az eredeti tagállamban szabályszerűen kerültek kiállításra, akkor automatikusan el kell őket ismerni és végre kell őket hajtani.

Ahhoz, hogy az ilyen, házasság felbontással kapcsolatos közokirat más tagállamban elismerhető legyen, az eredeti eljárás helye szerinti tagállam illetékes hatóságának vagy bíróságának a felek bármelyikének kérelmére tanúsítványt kell kiállítani a közokiratról vagy megállapodásról. Ezt a tanúsítványt akkor lehet kiállítani, ha az alábbi feltételek teljesülnek: *a közokiratot vagy megállapodást kiállító vagy nyilvántartásba vevő hatóság vagy egyéb, hatósági tevékenységet végző szerv (pl. közjegyző) a Brüsszel IIb rendelet II. fejezete alapján joghatósággal rendelkezett, és az adott közokirat vagy megállapodás joghatóságát tekintve az adott tagállam joga szerint kötelező erővel bír.* Brüsszel IIb rendelet 66. cikke alapján e tanúsítvány hiányában a közokirat vagy a megállapodás egy másik tagállamban nem ismerhető el. Jelentős változás tehát a korábbi szabályozáshoz képest, hogy közokiratot vagy megállapodást kiállító hatóságnak, vagy egyéb hatósági tevékenységet végző szervnek joghatósággal kell rendelkeznie a házasság felbontására, a különválásra és a házasság érvénytelenítésére a Brüsszel IIb rendelet II. fejezete alapján; joghatósága fennállását az eljáró szervnek tehát vizsgálnia kell. Ez azt jelenti, hogy a Rendelet előírása szerint csak a joghatósággal rendelkező tagállam hatósága által regisztrált okiratok fogadhatók el. A joghatóság ellenőrzésének az előírásával így közvetve a választurizmus is kiküszöbölhető, az egyszerűbb és gyorsabb bontás lehetőségével tehát csak az adott tagállam joghatósága alá tartozó felek élhetnek.³⁷

Véleményem szerint a fenti jogvitában az olasz anyakönyvvezető által hozott döntés az új rendelet hatálya alatt is határozatnak minősülne, így automatikusan elismerendő Németországban, minden külön eljárás nélkül. Ezt az álláspontomat a rendelet (14) preambulumbekzdésének értelmezése is alátámasztja. A Bíróság ítélkezési gyakorlata értelmében a bíróság fogalmát tágan kell értelmezni, vagyis annak magában kell foglalnia a közigazgatási vagy egyéb olyan hatóságokat – például a közjegyzőket – is, akik vagy amelyek joghatóságot gyakorolnak bizonyos házassági, illetve szülői felelősségi ügyekben. Minden olyan megállapodást, amelyet a bíróság a nemzeti joggal és eljárással összhangban lefolytatott érdemi vizsgálatot követően jóváhagyott, határozatként kell elismerni és végre kell hajtani. És véleményem szerint az anyakönyvvezetőnek az a kötelezettsége, mely szerint a törvényi feltételek fennállását meg kell vizsgálnia, beleértve természetesen annak vizsgálatát is, hogy a felek házasságuk felbontására irányuló közös

³⁷ WOPERA 2022, 59–60. pp.

akarata fennáll-e, még ha ezt a 132/2014.sz. tvr. nem is nevesíti, és ennek hiányában meg kell tagadnia a jóváhagyást, érdemi vizsgálatként értelmezendő.³⁸ Az olyan egyéb megállapodások más tagállamokban való érvényesítésének, amelyek az eredeti eljárás helye szerinti tagállamban egy hatóság vagy egyéb, a Bizottságnak e célból bejelentett, hatósági tevékenységet végző szerv formális beavatkozását követően válnak jogilag kötelező erejűvé, e rendelet közokiratokra és megállapodásokra vonatkozó különös rendelkezéseivel összhangban kell történnie. E rendeletnek nem célja, hogy lehetővé tegye a tisztán magánjellegű megállapodások szabad mozgását. Lehetővé kell tenni azonban az olyan megállapodások mozgását, amelyek nem határozatok vagy közokiratok, ám amelyeket egy erre feljogosított hatóság nyilvántartásba vett.

V. Záró gondolatok

A bíróság ítéletében, álláspontom szerint helyesen, akként rendelkezett, hogy a Brüsszel IIa. rendelet 2. cikkének 4. pontját többek között a rendelet 21. cikke (1) bekezdésének alkalmazásában akként kell értelmezni, hogy *az eredeti eljárás helye szerinti tagállam anyakönyvvezetője által kiállított házasságot felbontó okirat, amely a házastársak által kötött és általuk az e tagállam jogszabályaiban előírt feltételeknek megfelelően ezen anyakönyvvezető előtt megerősített, házasság felbontására vonatkozó megállapodást tartalmaz, e 2. cikk 4. pontja értelmében vett „határozatnak” minősül.*

A fentiekből kitűnik, hogy a 132/2014. sz. tvr. 12. cikkében meghatározott eljárás szerint mindkét házastárs anyakönyvvezető előtt személyes nyilatkozatot tesz arról, hogy fel akarja bontani a házasságot. Az anyakönyvvezető legkorábban 30 nap elteltével megerősíti a megállapodásukat, miután meggyőződött arról, hogy a házasság felbontásának jogszabályban előírt feltételei teljesültek, nevezetesen, hogy a házastársaknak nincs sem kiskorú gyermekük, sem cselekvőképtelen, súlyos fogyatékkal élő vagy eltartott nagykorú gyermekük, valamint hogy a közöttük létrejött megállapodás nem terjed ki a vagyónátruházás feltételeire. Az anyakönyvvezető tehát érdemben is meg kell, hogy vizsgálja a felek közös megegyezésen alapuló megállapodását. A házasság anyakönyvvezető által kimondott felbontásának joghatása megegyezik a házasság illetékes bíróság által kimondott felbontásával, vagyis ugyanolyan konstitutív hatállyal szünteti meg a felek házasságát, mint a bíróság ítélete.

A Brüsszel IIb rendelet által használt fogalmakból az is kitűnik, hogy az arra feljogosított hatóságok által kiállított közokiratok elismerhetők, semmiképpen nem tekinthetők nem állami aktusoknak, bár a korábbiakban hivatkoztam arra, hogy az uniós jog rendelkezései nem értelmezhetők a később elfogadott jogszabályokban foglalt módosítások fényében, de úgy gondolom, hogy az átdolgozott rendeletben használatos fogalmak csak megerősíteni tudják az érvelésemet.

³⁸ L. KURUCZ MÁRIA: *Közokiratok és megállapodások*. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): A Brüsszel IIb rendelet kommentárja. ORAC Kiadó. Budapest, 2023. 297. p.

Első ránézésre úgy tűnhet, hogy talán feleslegesen tesz különbséget a Brüsszel IIb rendelet a határozatok és a közokiratok, valamint a nyilvántartásba vett megállapodások között. Azonban gondoljunk arra, hogy a házasság felbontása esetén csak a járulékos kérdések értelmében beszélhetünk a felek egyezségéről, és annak valamely általi jóváhagyásáról. A bontás kérdésében szükséges valamilyen konstitutív hatályú döntés meghozatala, mindegy, hogy azt a nemzeti jogszabályok alapján melyik állami szerv jogosult meghozni.

Kitekintésképpen – bár ez nem tárgyá jelen tanulmánynak – a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyekben viszont sokkal nagyobb a felek megállapodásának, és a nem bíróságok által meghozott, gyermeket érintő döntéseknek mind a száma, mind a jelentősége. Hiszen a polgári ügyek autonóm módon történő értelmezésének a kérdése is szülői felelősséggel kapcsolatos ügyekben merült fel, ahogyan arra a 13. számú lábjegyzetben is hivatkoztam. Tehát mindenképpen indokolt volt a Brüsszel IIa rendeletet ezekkel a rendelkezésekkel kiegészíteni, viszont véleményem szerint csak a szülői felelősséggel kapcsolatos jogvitákban lesz ennek a differenciált fogalomhasználatnak relevanciája. Biztos vagyok abban, hogy nemsokára ismét foglalkoznia kell az EUB-nak a határozat/közokirat/egyezség elhatárolásának és végrehajthatóságának kérdésével.

BARBARA TÓTH

DECISIONS / AUTHENTIC INSTRUMENTS / AGREEMENTS
*A NEW MATRIMONIAL JUDGMENT OF THE EUROPEAN COURT
OF JUSTICE*

(Summary)

Within the European Union, the number of marriages and divorces with an international element to the free movement of persons is increasing. European regulations on the dissolution of cross-border marriages can be said to be almost complete. The Brussels IIa Regulation settled jurisdiction and recognition issues, the Rome III regulation on issues related to the applicable law as an enhanced cooperation, and in 2019, two regulations on the jurisdiction, applicable law, and the recognition and enforcement of decisions were adopted in matters related to matrimonial property regimes and the property effects of registered partnerships as an enhanced cooperation. The Brussels II Regulation was revised in 2019. although the new regulation did not introduce any innovations about matrimonial matters, as marriage is still a politically sensitive topic that Member States are not willing to allow to be regulated by the EU. And due to the different national regulations, there are new questions about divorce, which we have to deal with as a private international private lawyers. In this study, I would like to answer a few questions about out-court divorces, i.e. private divorces, and of the recognition of these decisions made by another member state, taking into account the findings of the judgment of the European Court of Justice made on November 15, 2022.

TÓKEY BALÁZS*

Az öröklési szerződésre alkalmazandó szabályokról

I. Bevezetés

Az öröklési szerződés egy sajátos végintézkedés, mert a végrendelettel szemben egy visszerthes, kétoldalú szerződés. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban Ptk.) az öröklési jogot szabályozó Hetedik Könyvének Második Részében – Végintézkedésen alapuló öröklés – a végrendeleti szabályoktól elkülönítetten, a VI. Cím alatt tárgyalja az öröklési szerződést.¹

E megoldásra tekintettel felmerül a kérdés, hogy mennyiben kell alkalmazni az öröklési szerződésre:

- a) a végrendeletekre vonatkozó
- b) az egyéb öröklési jogi
- c) a tartási és életjáradéki szerződésre vonatkozó
- d) és az öröklési jogon kívüli általános kötelmi és szerződési jogi szabályokat.

Rövid tanulmányunkban e kérdéseket fogjuk megvizsgálni néhány példán keresztül.

II. A végrendeletekre vonatkozó szabályok alkalmazása

A Ptk.-nak az öröklési szerződésre vonatkozó szabályai között két utalást találunk a végrendeleti szabályokra. Egyrészt a 7:48. § (3) bekezdése utal a végrendelet tartalmára vonatkozó szabályokra (az örökhagyó az öröklési szerződésben bármilyen végrendeleti rendelkezést tehet, viszont a szerződéses örökösnek az öröklési szerződésbe foglalt végrendeleti rendelkezése érvénytelen), másrészt a 7:49. § alapján a végrendeletekre vonatkozó formai szabályokat az öröklési szerződésekre az ott rögzített eltérésekkel kell alkalmazni.

Az irányadó jogirodalmi álláspontok szerint az öröklési szerződésre azonban nemcsak a formai, hanem a végintézkedésekre vonatkozó további érvénytelenségi szabályokat is

---

* habil. egyetemi docens, ELTE

¹ Lásd pl. VÉKÁS LAJOS: *Bírálat és jobbító észrevételek az új Ptk. Törvényjavaslatához (a zárószavazás előtt)*. Magyar Jog. 2013/1. 5. p.

megfelelően alkalmazni kell. Ezért az örökhagyónak végintézkedési képességgel kell rendelkeznie, és csak személyesen kötheti meg az öröklési szerződést.² Ugyanakkor a szerződéses örökösre nem kell alkalmazni az örökhagyóra vonatkozó érvényességi feltételeket.

A végrendelet tartalmához és az örökhagyó akarati hibájához kapcsolódó végrendeleti érvénytelenségi okokat pedig az örökhagyónak a szerződéses örökös juttatásán túli olyan végintézkedési rendelkezéseire kell alkalmazni, amelyeket szintén az öröklési szerződésbe foglalt. Ebből az következik, hogy a szerződéses örökös juttatására nem kell alkalmazni az összeférhetlenség miatti érvénytelenségi szabályokat, mert a szerződéses örökös mint szerződő fél szükségszerűen közreműködik az öröklési szerződés létrejöttében: az örökös azzal, hogy a végrendelettel együtt megkötött öröklési és gondozási szerződésben részt vett, és az örökhagyó tartására és gondozására vonatkozó kötelezettségét elvállalta, nem valósít meg olyan közreműködést, amely a részére történt juttatást érvénytelenné tenné.³ Ehhez hasonlóan a szerződéses örökös hozzátartozójának közreműködése sem teszi az öröklési szerződést érvénytelenné.⁴

Emellett továbbra is irányadó az a bírói gyakorlat, miszerint az öröklési szerződés érvénytelensége esetén a jogkövetkezményekre a végrendeleti szabályok az irányadók. Ezért az öröklési szerződésre is vonatkozik az a végrendeleti szabály, miszerint megtámadására csak az arra jogosult által felhozott okok alapján van jogi lehetőség; érvénytelensége hivatalból nem, hanem csak akkor vehető figyelembe, ha arra az érdekelt hivatkozik (BH1999.96.). Ebből következik, hogy a bíróság az öröklési szerződést csak az érvényesített megtámadási ok alapján és a perben álló felek egymás közti viszonyában nyilváníthatja érvénytelennek. Ennek további következménye, hogy az egyes érvénytelenségi okok önálló kereseti kérelmek.⁵

A végrendeletekre vonatkozó hatálytalansági szabályok értelemszerűen nem alkalmazhatók az öröklési szerződésre. Egy későbbi végrendelet nem hatálytalaníthat egy korábbi öröklési szerződést, hiszen a 7:50. § (1) bekezdése alapján – eltérő megállapodás hiányában – az örökhagyónak élők között vagy halála esetére az öröklési szerződéssel lekötött vagyontárgyat elidegenítő vagy megterhelő rendelkezése – így egy későbbi végrendelete – semmis. Kérdéses azonban, hogy mi a helyzet abban az esetben, ha az örökhagyó két különböző időpontban köt a teljes vagyonát vagy azonos vagyontárgyakat érintő öröklési szerződést. Elképzelhető, hogy ez az örökhagyó haláláig ki sem derül, ha pl. mindkét szerződéses örökös életjáradékot fizet az örökhagyónak. Álláspontunk szerint ilyenkor az a döntő, hogy a második öröklési szerződés szerződéses örököse jóhiszemű-e. Ha jóhiszemű, akkor az általa kötött öröklési szerződés nem semmis, mert a 7:50. § (1) bekezdése alapján ez a rendelkezés – a semmisség – harmadik jóhiszemű személy visszatérően szerzett jogát nem érinti. Ez azt jelenti, hogy a második öröklési szerződéshez fűződő joghatásoknak érvényesülniük kell, azaz ő lesz az örökös, és az első szerződés

² VÉKÁS LAJOS: *Öröklési jog*. Eötvös József könyvkiadó. Budapest, 2014. 79. p.

³ BH1984. 450.

⁴ BH2002. 269.

⁵ BH1996. 590.

örököse legfeljebb hagyatéki hitelezőként léphet fel. Ha viszont rosszhiszemű volt a második szerződés örököse, akkor az a szerződés semmis, és az első szerződés örököse fog örökölni az örökhagyó után.

III. Az öröklési jog egyéb szabályainak alkalmazása

Az öröklési jog egyéb szabályainak alkalmazásával kapcsolatban elsősorban az a kérdés merül fel, hogy mennyiben irányadóak az örökösre vonatkozó rendelkezések a szerződéses örökösre. Ugyanis a Ptk. szabályai abból indulnak ki, hogy az örökös – akár törvény, akár végintézkedés (általában végrendelet) útján – jellemzően ingyenesen szerzi meg a hagyaték rá eső részét, ezzel szemben a szerződéses örökös visszterhes szerző.

Ennek megfelelően eltérően alakul vagy alakulhat a szerződéses örökös jogállása és felelőssége (helyesen inkább helytállása) a hagyatéki tartozásokért. Például nem egyértelmű, hogy a 7:92. §-t, ami elsősorban a hagyatéki osztályt rendezi, mennyiben kell alkalmazni abban az esetben, ha a szerződéses örökös a hagyaték egy meghatározott elemét (pl. ingatlant), a törvényes örökös pedig a hagyaték többi részét örökli. Álláspontunk szerint ilyenkor nem indokolt az, hogy az ilyen jellegű örököstársakra a 7:92. § (2) bekezdése alapján a tulajdonközösség általános szabályait alkalmazzuk, hiszen a szerződéses örökös is egy kvázi hagyatéki hitelező, akit egy olyan igény illet meg, amelynek kielégítését az ingyenesen szerző örökös tűrni köteles.

Ennél sokkal problémásabbnak tűnik a hagyatéki tartozásoknak a szerződéses örökös igényéhez kapcsolódó viszonya. Az ugyan nem kérdéses, hogy a szerződéses örökös igénye a 7:94. § (1) bekezdése alapján teljes egészében – kivéve, ha a szerződést az örökhagyó halálát megelőző két éven belül kötötték, lásd a 7:80. § (4) bekezdését – az örökhagyó tartozásának minősül, tehát a szerződéses örökös, mint visszterhesen szerző igénye megelőzi a kötelelésre és hagyományra jogosultak, mint ingyenesen szerzők igényét. De az már nem világos, hogy a 7:95. § (2) bekezdését is alkalmazni kell-e a szerződéses örökös igényére, azaz hogyan kell megítélni azt az esetet, amikor az örökhagyó egyéb tartozásaira tekintettel nincs elég fedezet a szerződéses örökös teljes örökrészenek kiadására. Ha alkalmazzuk a 7:95. § (2) bekezdését, akkor a szerződéses örökös nem köteles tűrni az egyéb tartozások teljes kielégítését, hanem az ő igénye ugyanazon megítélés alá esik, mint az összes többi tartozás, és minden igényt a követelések arányában kell kielégíteni. Ugyanakkor könnyen lehet amellet is érvelni – és álláspontunk szerint ez az értelmezés követendő –, hogy a szerződéses örökös – a tartási és életjáradéki szerződés kötelezettjével ellentétben – vállalta az örökhagyó vagyona megváltozásának kockázatát, ezért az ő igénye az örökhagyó által még életében vállalt egyéb tartozásokhoz képest hátrébb kerül, mert őt az örökhagyó örökösének nevezte, és ezért ennyiben neki is tűrnie kell az örökhagyó egyéb tartozásainak kielégítését. Ez következik egyébként a 7:50. §-ból is, mely alapján az öröklési szerződés nem akadályozza a hagyaték terhére jóhiszeműen is visszterhesen szerzők igényeinek kielégítését.

A másik problémakör az örökös kiesésére vonatkozó szabályoknak a szerződéses örökösre vonatkozó alkalmazása. Az természetesen nyilvánvaló, hogy pl. az örökhagyó nem

zárhatja ki a szerződéses örökös az öröklésből, hiszen egy későbbi végrendelet nem írhatja felül az öröklési szerződést. Ugyanakkor kérdéses, hogy pl. az érdemtelenység vagy a kitagadás szabályait mennyiben lehet alkalmazni a szerződéses örökösre.

Mi történik pl. akkor, ha a szerződéses örökös az örökgyógyó életére tör (hogy hamarabb örököljön), de az örökgyógyó túléli az ellene irányuló támadást. Kitagadhatja-e ilyenkor a szerződéses örökös? Ha igen, akkor el kell-e vele számolnia? Álláspontunk szerint ez nyilvánvalóan az öröklési szerződés súlyos megszegése, amelynek kell, hogy legyen következménye. Az örökgyógyótól ezek után nem várható el, hogy bármilyen formában együttműködjön a szerződéses örökössel. Ha viszont az örökgyógyó elszámolási kötelezettség nélkül szabadulna az öröklési szerződésből, akkor alaptalanul gazdagodna. Ugyanakkor az örökgyógyó valószínűleg olyan vagyoni helyzetben lenne, hogy nem tudna a szerződéses örökössel egyidejűleg elszámolni (ha lenne a lakásán kívül egyéb érdemi vagyona, akkor vélhetően nem kötött volna öröklési szerződést). Erre tekintettel az lenne ilyen esetekben a méltányos megoldás álláspontunk szerint, ha a szerződéses örökös az elszámolási igényét az örökgyógyó halála után mint hagyatéki hitelező érvényesíthetné.

A kitagadási okok alkalmazhatóságának megítélése azonban nem lehet egységes. Pl. nem tűnik indokoltnak az, hogy az örökgyógyó kitagadhassa a szerződéses örökös annak erkölcsstelen életmódjára hivatkozva, ha ő egyébként a járadékfizetési kötelezettségét szerződésszerűen teljesíti. Hiszen ez a körülmény – a szerződéses örökös erkölcsstelen életmódja – az örökgyógyó helyzetét és a köztük lévő szerződéses jogviszonyt érdemben nem befolyásolja. Hasonlóan kellene megítélni azt az esetet, amikor a szerződéses örökös végrehajtandó szabadságvesztésre ítélik.

Végül megemlíthető olyan kitagadási ok is, amelynél a szerződéses örökös magatartása kihat az örökgyógyó helyzetére, de nem egyértelmű annak kihatása az öröklési szerződésre: pl. az örökgyógyó egyenesági rokonának sérelmére elkövetett súlyos bűncselekmény. Ebben az esetben az előző kitagadási okoktól eltérően csak a konkrét körülmények alapján dönthető el, hogy az örökgyógyó kitagadhatja-e a szerződéses örökös.

IV. A tartási és életjáradéki szerződés szabályainak alkalmazása

A 7:52. § alapján az öröklési szerződés módosítására és megszüntetésére a tartási és életjáradéki szerződésre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.⁶ Ugyanakkor a bírói gyakorlat alapján az öröklési szerződések tartalmára a tartási, illetőleg életjáradéki szerződésre vonatkozó szabályok általában alkalmazandók.⁷

Megjegyezzük, hogy a Ptk. nem utal külön a megszűnésre vonatkozó szabályokra,⁸ de a bírói gyakorlat e rendelkezéseket a fent említett kiterjesztő értelmezésnek megfelelően szintén alkalmazza az öröklési szerződésekre. Így a (3) bekezdésben foglalt szabályt is, miszerint a szerződéses örökös halála folytán az öröklési szerződés nem szűnik meg,

⁶ Ptk. 6:495. §.

⁷ BH2013. 16.

⁸ Ptk. 6:493. §.

hanem a jogutódaira a tartási (életjáradék fizetési) kötelezettség annyiban száll át, amennyiben a jogelőd által nyújtott tartás értéke az ellenszolgáltatás értékét nem éri el.⁹ Ezt az álláspontot azért vitatják a jogirodalomban,¹⁰ mert az ellentétes azzal a ténnyel, hogy az öröklési szerződés eltartója örökös, aki kiesik az öröklésből akkor, ha az örökhagyó előtt meghal. A bírói gyakorlatot kritikával illető felfogás szerint az a helyes megoldás, ha ilyenkor a szerződés megszűnik, és a felek vagy új szerződést kötnek, vagy elszámolnak. Álláspontunk szerint azonban mindkét megoldás méltánytalan az örökhagyóra nézve, mert az örökhagyó abban a hiszemben kötötte meg az öröklési szerződést, hogy ő azzal a saját létfenntartását az élete hátralevő részére biztosította. Ő jellemzően nincs abban a vagyoni helyzetben, hogy a további tartásról le tudjon mondani, vagy el tudjon a jogutódokkal számolni. Tehát a tartási kötelezettségnek attól függetlenül kellene átszállnia a szerződéses örökös jogutódaira, hogy az addig nyújtott tartás értéke hogyan viszonyul az ellenszolgáltatás értékéhez. Ellenkező esetben az ingyenesen szerző örökösöket védjük a visszerthes szerződést kötő örökhagyóval szemben. Az öröklési szerződés megszűnésének pedig csak akkor kellene felmerülnie, ha ezt az örökhagyó kifejezetten kezdeményezné.

Kérdésként még az merül fel ebben a körben, hogy a végrendelet formai szabályainak nem megfelelő, de írásban megkötött öröklési szerződés lehet-e érvényes tartási vagy életjáradéki szerződés. Ugyanis e szerződések meghatározása nem rögzíti közelebbről a tartásra jogosult által nyújtott ellenszolgáltatás mibenlétét, és hogy azt mikor kell nyújtani. Ezért elvileg az öröklési szerződés minősülhetne egy olyan tartási szerződésnek, amikor az ellenszolgáltatást a tartásra kötelezett a tartásra jogosult a halálakor szerzi meg. Ennek az értelmezésnek ellentmond azonban a halál esetére szóló ajándékozás jogintézménye. Ennek lényege ugyanis az, hogy a felek itt is egy a kötelmi jog által szabályozott – ajándékozási – szerződést kötnek azzal a sajátos eltéréssel, hogy a megajándékozott élje túl az ajándékozót, azaz a megajándékozott az ajándékot az ajándékozó halálakor szerzi meg. Ebből levonható az a következtetés, hogy a jogalkotó kifejezett szándéka az volt, hogy olyan esetekben, amikor az örökhagyó úgy rendelkezik, hogy valamilyen vagyontárgyat az ő halála esetén szerezzen meg valaki, akkor az csak a végintézkedésekre vonatkozó formai szabályok betartásával legyen érvényes. De ez azt is jelentené, hogy ha pl. a felek olyan ingatlan-adásvételi szerződést kötnek, mely szerint a vevő az eladó halálakor szerzi meg az ingatlan birtokát, akkor e szerződés is csak végintézkedési formában lenne érvényes? Vagy ez csak olyan esetekben alkalmazandó, amikor a tulajdonszerzésnek és nem egyéb szolgáltatás nyújtásának a feltétele a korábbi tulajdonos halála? Álláspontunk szerint tekintettel kell lenni arra, hogy visszerthes vagy ingyenes szolgáltatásról van szó, és a visszerthesen szerző, a maga kötelezettségét teljesítő felet védelemben kell részesíteni. Ezért ha a felek megállapodása nem kifejezetten arról szól, hogy a tartást nyújtó személy lesz a teljes hagyaték örököse, hanem egy vagy több konkrét vagyontárgyat szerez meg az örökhagyó halálával, akkor azt, mint tartási vagy életjáradéki szerződést érvényesnek kellene minősíteni, ha e szerződések formai feltételeinek megfelelő, de mint öröklési szerződés formai okok miatt érvénytelen lenne.

⁹ BH1985. 20 és BH2009. 78.

¹⁰ VÉKÁS 2014, 76. p.

V. A további kötelmi és szerződési jogi szabályok alkalmazása

Mivel az öröklési szerződés nem pusztán végintézkedés, hanem a felek szerződése is egyben, ezért azt is meg kell vizsgálni, hogy a kötelmi jog és a szerződési jog általános szabályai mennyiben alkalmazhatóak rá. A terjedelmi korlátok miatt nincs lehetőség valamennyi szabály áttekintésére, ezért csak néhány sajátos esetet említünk a továbbiakban.

Mivel az örökhagyó csak személyesen tehet végintézkedést, ezért rá a képviselői szabályai akkor sem alkalmazhatóak, ha öröklési szerződést köt. Ugyanakkor a szerződéses örökös nemcsak személyesen, hanem képviselő útján keresztül is megkötheti az öröklési szerződést,¹¹ tehát rá a képviselői kötelmi jogi szabályai az irányadóak. Ehhez hasonlóan öröklési szerződés esetén az írásbeli magánvégrendelet érvényessége szempontjából az írni, olvasni tudás alaki követelményei kizárólag az örökhagyó vonatkozásában vizsgálандók,¹² a szerződéses örökösre azonban a 6:7. § (4) bekezdésének rendelkezései az irányadóak.

A bírói gyakorlat szerint a végintézkedés jellege miatt a bíróság nem hozhat létre öröklési szerződést a felek között még abban az esetben sem, ha a felek bizonyítottan előszerződést kötöttek.¹³ Ez alapján az öröklési szerződésre az előszerződés szabályait sem kellene alkalmazni. Álláspontunk szerint azonban az öröklési szerződés végintézkedési jellege nem érvényesül – a képviselőhöz hasonlóan – a szerződés örökös kötelezettségvállalása szempontjából, ezért ha a felek előszerződést kötöttek, akkor az örökhagyó kérelmére a bíróság létrehozhatja az öröklési szerződést, amennyiben a 6:73. § (1) bekezdésében írt feltételek teljesülnek. Mivel az örökhagyó nem kötelezhető a szerződés megkötésére, ezért a (2) bekezdést is ennek megfelelően kell alkalmazni: így nem irányadóak az öröklési szerződésnek az örökhagyó rendelkezésére tekintettel elrendelt formai szabályai, hanem az ilyen előszerződést elegendő egyszerű írásbeliség mellett megkötni a tartási és életjáradéki szerződésekhez hasonlóan.

Végül röviden érdemes kitérni az érvénytelenségi szabályokra is. Ahogyan arra korábban is utaltunk, a bírói gyakorlat szerint az öröklési szerződés érvénytelensége – a végrendeletekéhez hasonlóan – annak lényegét tekintve megtámadhatóságot jelent, azzal, hogy ez a fogalom nem azonos a kötelmi ügyletekre vonatkozó megtámadhatósággal (különbözik például a megtámadási határidő, a megtámadásra jogosultak köre). Ezért a bíróság az öröklési szerződést csak az érdekelt által érvényesített megtámadási ok alapján és a perben álló felek egymás közti viszonyában (inter partes) nyilváníthatja érvénytelenné.¹⁴ Ennek azonban ellentmondani látszik az a gyakorlat, miszerint még az örökhagyó halála után is kimondható az öröklési szerződésnek a semmissége – pl. jóerkölcsbe ütközés miatt.¹⁵

Álláspontunk szerint a kötelmi jogi érvénytelenségi szabályok alkalmazhatósága tekintetében különbséget kell tenni aszerint, hogy a per az örökhagyó életében vagy a halála

¹¹ BH2000. 494.

¹² BH1999. 69.

¹³ BH2003. 317.

¹⁴ BH2020. 361.

¹⁵ BH2016. 139.

után indul, valamint aszerint, hogy ki hivatkozik az öröklési szerződés érvénytelenségére. Ha a pert az örökhagyó indítja,¹⁶ akkor nem látjuk akadályát annak, hogy a kötelmi jog érvénytelenségi szabályait alkalmazzuk az öröklési szerződésre (pl. a bíróság kimondhatja a szerződés semmisségét), hiszen a végrendelet megtámadására vonatkozó szabályok alapvetően olyan esetekben irányadóak, amikor az örökhagyó halála után indít pert az arra jogosult. Ez utóbbi körben is indokolt azonban egyes kötelmi jog által szabályozott érvénytelenségi okok alkalmazása (pl. jóerkölcsbe ütközés, színleltetés stb.), de a jogkövetkezmények tekintetében az örökhagyó halála után már csak a végrendeletre vonatkozó szabályok érvényesülnek, tehát a kötelmi jog szerinti semmisségi okok esetén is szükséges az öröklési szerződés „megtámadása”.

VI. Összegzés

Amikor azt a kérdést vizsgáljuk, hogy az öröklési szerződésre milyen szabályokat alkalmazunk, több körülményre is tekintettel kell lenni. Egyrészt arra, hogy az öröklési szerződés kettős – végintézkedési és szerződési – természetű, másrészt pedig arra, hogy a szerződéses örökös helyzete eltér a többi örökösétől, mert nem ingyenesen, hanem visszatérhesen szerzi meg a hagyatékot. Az öröklési jogi szabályok alkalmazhatóságát az öröklési szerződés szerződési jellege, a kötelmi és szerződési szabályokét pedig a végintézkedési jellege korlátozza.

Ennek megfelelően ugyan a végrendeletekre vonatkozó formai előírások az öröklési szerződésekre is irányadóak, viszont az összeférhetlenségi szabályokat nem kell rájuk alkalmazni. A végrendeletek hatálytalansága az öröklési szerződésekre nem vonatkozik, az érvénytelenségi szabályok azonban alapvetően igen.

A további öröklési jogi szabályok közül kiemelendő, hogy a szerződéses örökös jogállása és helytállása a visszatérhes szerzésére tekintettel eltér a többi örökösétől. Ugyan ezen okból kifolyólag csak korlátozottan lehet őt kitagadni.

Mivel az öröklési szerződés funkciója nagyon közel áll a tartási és életjáradéki szerződésekhöz, ezért azok szabályai megfelelően alkalmazandóak. Az egyéb kötelmi jogi szabályok alkalmazása szintén indokolt az öröklési szerződés szerződési jellegére tekintettel, de annak végintézkedési jellege miatt gyakran korlátozásokkal (lásd pl. képviselő, előszerződés, érvénytelenség).

---

¹⁶ EBH2005. 1211.

BALÁZS TÓKEY

ABOUT THE RULES ON THE CONTRACT OF INHERITANCE

(Summary)

A contract of inheritance is a special type of testamentary disposition because, unlike a will, it is a bilateral contract and the heir does not receive the inheritance free of charge, but for consideration. It is a contract and a will at the same time. The Hungarian Civil Code regulates the contract of inheritance in a separate chapter of the Seventh Book (Succession Law) after the rules on the will. This situation makes unclear which norms shall apply to the contract of inheritance from the following: the rules on the will, the general rules of succession law, the regulation on maintenance and life annuity contracts, the general rules of obligation and contract law. This problem is discussed in our paper. It can be concluded that, due to the contractual nature of the inheritance contract, many rules of succession law are not – or with limitations – applicable (e.g., disinheritance, liability for debts of the estate), and due to the testamentary nature of the contract, many contractual rules are not – or with limitations – applicable (e.g., representation, pre-contract, nullity of contract).